

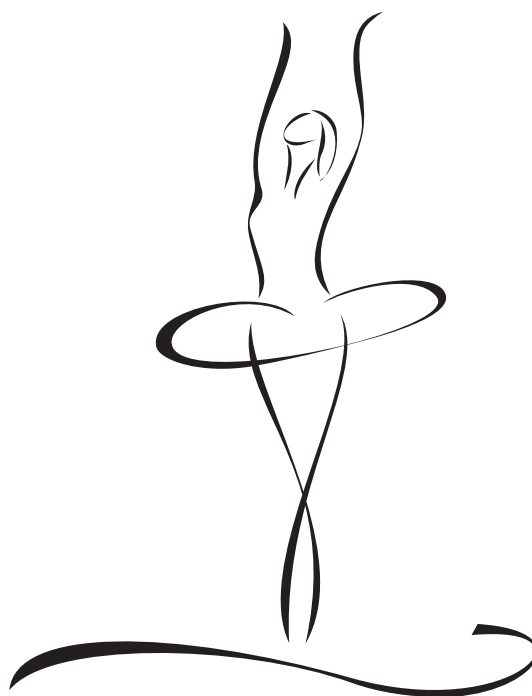


GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY • CENTRAL STATISTICAL OFFICE



URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE • STATISTICAL OFFICE IN KRAKOW

# KULTURA W 2016 R. CULTURE IN 2016



WARSZAWA 2017  
WARSAW



INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE  
STATISTICAL INFORMATION AND ELABORATIONS

Opracowanie publikacji  
*Preparation of the publication*

GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia  
US Kraków, Ośrodek Statystyki Kultury  
*CSO, Social Surveys and Living Conditions Department*  
*SO Kraków, Centre for Cultural Statistics*

kierujący  
*supervisor*

dr Piotr Łysoń

liderzy zespołu  
*team leaders*

Stanisław Radkowski  
Agnieszka Czekał

zespół  
*team*

Danuta Babula-Górnisiewicz  
Zbigniew Bańka  
Ewa Bińczycka  
Magdalena Czwartkowska  
Bożena Jędrychowska  
Małgorzata Kajzer  
Piotr Kalinowski  
Małgorzata Kolczyk  
Anna Kowacka  
Dorota Maćkowska-Cichosz  
Barbara Nowak  
Aleksandra Polit  
Mirosława Plata  
Mariusz Sańka  
Maria Ulatowska  
Laura Ulman  
Katarzyna Wawrzyniak  
Klaudia Więzik  
Marcin Wiśniewski  
Adam Żaliński

Projekt okładki  
*Cover design*

Robert Chmielewski

Wydruk i oprawa  
*Print and binding*

Zakład Wydawnictw Statystycznych  
*Statistical Publishing Establishment*

**ISSN 1506 – 4360**

## PRZEDMOWA

Publikacja „Kultura w 2016 r.” przedstawia wybrane obszary działalności instytucji kultury w Polsce oraz wskaźniki dotyczące uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych.

Źródłem prezentowanych danych jest przede wszystkim roczna sprawozdawczość Głównego Urzędu Statystycznego, dotycząca działalności: artystycznej i rozrywkowej (formularz K-01), wystawienniczej (muzea i instytucje paramuzealne – formularz K-02 oraz galerie i salony sztuki – formularz K-05), biblioteczno-informacyjnej (biblioteki publiczne, pedagogiczne oraz ich filie, naukowe, biblioteki zakładów pracy – fachowe, fachowo-beletrystyczne, ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej oraz biblioteki towarzystw naukowych – formularz K-03), centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów, świetlic (formularz K-07) oraz jednostek zajmujących się produkcją filmów, usługami filmowymi (formularz K-06) i publiczną projekcją filmów (kina – formularz K-08). Dane o organizacji imprez masowych, pozyskiwane z urzędów miast i gmin (formularz K-09), uzupełniają wielkości charakteryzujące aktywność kulturalną, zarówno podmiotów organizujących, jak i uczestników imprez.

Do opracowania publikacji, oprócz danych Głównego Urzędu Statystycznego, wykorzystano informacje statystyczne Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Biblioteki Narodowej, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Dyrekcji Generalnej Poczty Polskiej i Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Część analityczna publikacji zawiera charakterystykę dotyczącą: ochrony zabytków; bibliotek; działalności wydawniczej; centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic; szkolnictwa artystycznego; wystawiennictwa; galerii sztuki; działalności scenicznej; kinematografii; radiofonii i telewizji oraz imprez masowych, a także wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz wydatków na kulturę w gospodarstwach domowych.

Publikacja została wzbogacona o analizę rozkładu terytorialnego podmiotów działających w obszarze kultury w poszczególnych województwach. Ponadto, niektóre zjawiska z dziedziny kultury, zostały zaprezentowane na mapie Polski w ujęciu powiatowym.

Agnieszka Chochorowska

Dyrektor  
Urzędu Statystycznego  
w Krakowie

dr Piotr Łysoń

Dyrektor  
Departamentu  
Badań Społecznych i Warunków Życia

## PREFACE

Publication "Culture in 2016" presents selected areas of activity conducted by cultural institutions in Poland and indicators on participation in cultural activities.

The source of the data presented are primarily the Central Statistical Office annual reports provided by institutions leading cultural activities: artistic and entertainment (K-01 form), exhibitions (museums and institutions related to museums – K-02 form) and art galleries (K-05 form), libraries (public and pedagogical libraries with their branches, scientific libraries, libraries of institutions and establishments – specialized, specialized-fiction libraries and scientific, technical and economic information centres /inte/ as well as libraries of scientific societies – K-03 form), centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres (K-07 form) and units involved in film production and services (K-06 form) as well as public projection of movies (cinemas – K-08 form). Data on the organization of mass events, obtained from the offices of cities and municipalities (K-09 form), complement the characteristics of cultural activity, both organizers and participants of the events.

Apart from the data of the Central Statistical Office, the publication also includes statistical information provided by the Ministry of Finance, the Ministry of National Education, the National Library, the National Heritage Institute, the Polish Film Institute, the Head Office of the State Archives, the National Broadcasting Council as well as the Polish Post Directorate and the Office of Electronic Communication.

The analytical part of the publication presents characteristics of: protection of monuments, libraries, publishing activities, centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres, art education, exhibition activities (museums and art galleries), stage activities, film, radio, television and mass events as well as expenditures on culture and protection of national heritage and spending on culture in households.

This publication has been enriched by the analysis of the territorial distribution of entities operating in the field of culture in different regions. Moreover, some of the cultural phenomena are presented by powiats.

Agnieszka Chochorowska

Director  
Statistical Office  
in Kraków

Piotr Łysoń Ph.D.

Director  
Social Surveys  
and Living Conditions Department

**SPIS TREŚCI**  
**CONTENTS**

	Tabl. i mapy <i>Tables &amp; maps</i>	Str. <i>Page</i>
<b>PRZEDMOWA</b> .....	x	3
<b>UWAGI METODYCZNE</b> .....		
<b>KULTURA W 2016 r.</b> .....		
Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego .....	x	4
Wydatki na kulturę w gospodarstwach domowych...	x	18
Ochrona zabytków i dziedzictwo kulturowe .....		42
Archiwa państwowe .....	x	65
Biblioteki .....	x	65
Działalność wydawnicza .....	x	66
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice.....	x	69
Szkolnictwo artystyczne .....	x	77
Wystawiennictwo .....	x	79
Muzea .....	x	82
Instytucje paramuzealne .....	x	85
Galerie sztuki .....	x	90
Rynek dzieł sztuki i antyków .....	x	94
Działalność sceniczna .....	x	94
Kinematografia .....	x	95
Radiofonia i telewizja .....	x	96
Imprezy masowe.....	x	97
Analiza rozkładu terytorialnego podmiotów działających w obszarze kultury .....	x	98
		99
		102
		103
		104
		106
<b>CULTURE IN 2016 (summary)</b> .....		106
<i>Expenditure of state budget and local self-government entities on culture</i> .....	x	106
<i>Household expenditure on culture</i> .....	x	106
<i>Protection of monuments and cultural heritage</i> .....	x	106
<i>Libraries</i> .....	x	107
<i>Public libraries</i> .....	x	107
<i>Specialized libraries</i> .....	x	107
<i>Publications</i> .....	x	107
<i>Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres</i> .....	x	108
<i>Accessibility of cultural offer</i> .....	x	109
<i>Cultural education</i> .....	x	109
<i>The art of exhibition</i> .....	x	109
<i>Museums</i> .....	x	109
<i>Art galleries</i> .....	x	110
<i>Theatres and music institutions</i> .....	x	110
<i>Cinematography</i> .....	x	110
<i>Radio and television</i> .....	x	111
<i>Mass events</i> .....	x	111
<b>TABLICA PRZEGLĄDOWA</b> .....	x	112
<b>ANEKSY</b>		
Aneks 1. Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii .....	x	119
Aneks 2. Parki kulturowe w Polsce .....	x	124
Aneks 3. Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO .....	x	126
Aneks 4. Muzea o najwyższej frekwencji w 2016 r. ....	x	132
Aneks 5. Filmy o najwyższej frekwencji nowo-wprowadzone na ekrany kin w Polsce w 2016 r. ....	x	133
Aneks 6. Europejskie stolice kultury .....	x	134

	Tabl. i mapy Tables & maps	Str. Page
<b>TABLICE (w tekście)</b>		
Obiekty nieruchome wpisane do rejestru zabytków na podstawie decyzji wojewódzkich konserwatorów zabytków .....	1	70
Wnioski zgłaszane do konkursu „Zabytek Zadbane” według kategorii i województw .....	2	71
Zabytki ruchome według województw .....	3	72
Nieruchome zabytki archeologiczne objęte wpisem do rejestru zabytków według województw i rodzajów stanowisk w 2016 r. ....	4	73
Wpisy na reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości .....	5	76
Działalność archiwów państwowych .....	6	78
Placówki biblioteczne według województw .....	7	79
Czytelnicy i wypożyczenia w placówkach biblioteczno-informacyjnych .....	8	81
Struktura produkcji wydawniczej książek i broszur wydań pierwszych i wznowień .....	9	82
Struktura tytułów książek i broszur według tematyki .....	10	82
Tytuły książek i broszur, gazet i czasopism według województw w 2016 r. ....	11	83
Tytuły oraz nakład wydawnictw parafialnych według województw w 2016 r. ....	12	84
Wybrane informacje o centrach, domach, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach .....	13	86
Placówki wychowania pozaszkolnego oraz uczestnicy zajęć w roku szkolnym 2016/2017 .....	14	88
Placówki wychowania pozaszkolnego w roku szkolnym 2016/2017 według województw .....	15	88
Szkolne koła (kluby, zespoły) artystyczne i uczestnicy artystycznych zajęć pozalekcyjnych i nadobowiązkowych w szkołach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/2017 .....	16	89
Szkoły artystyczne według województw .....	17	90
Absolwenci szkół artystycznych .....	18	91
Studenci wyższych szkół artystycznych .....	19	92
Studenci cudzoziemcy wyższych szkół artystycznych .....	20	93
Absolwenci wyższych szkół artystycznych .....	21	93
Kina należące do Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych w 2016 r. według województw .....	22	100
Liczba podmiotów działających w obszarze kultury według województw .....	23	104
<b>WYKRESY I MAPY</b> .....		135
<b>I. Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego</b> .....	x	135
Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (wykres) .....	1	135
Struktura wydatków budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2016 r. (wykres) .....	2	135
Struktura wydatków jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2016 r. (wykres) .....	3	135
Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według województw w 2016 r. (mapa) .....	1	136
<b>II. Wydatki na kulturę w gospodarstwach domowych</b> .....	x	136
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w sprzęt audiowizualny w 2016 (wykres) .....	4	136
Struktura wydatków gospodarstw domowych na kulturę w 2016 r. (wykres) .....	5	136
<b>TABLES (in the text)</b>		
<i>Objects inscribed on the register of monuments on the basis of the decision of provincial historic preservationists .....</i>	1	70
<i>Applications submitted for the competition "Monument maintained" by category and voivodship .....</i>	2	71
<i>Movable monuments by voivodship .....</i>	3	72
<i>Archaeological objects included in the register of monuments by voivodship and type of posts in 2016 .....</i>	4	73
<i>Entries for the Representative List of Intangible Heritage of Humanity .....</i>	5	76
<i>Activities of the state archives .....</i>	6	78
<i>Library units by voivodship.....</i>	7	79
<i>Readers and out-of-library loans to users in library-information units .....</i>	8	81
<i>Structure of book production for first editions and resumes .....</i>	9	82
<i>Structure of book titles by subject .....</i>	10	82
<i>Titles of books and pamphlets and newspapers and magazines by voivodship in 2016 .....</i>	11	83
<i>Titles and number of copies of parish publications in 2016 by voivodship .....</i>	12	84
<i>Selected information on centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres .....</i>	13	86
<i>Establishments of extracurricular education and classes participants in 2016/2017 school year .....</i>	14	88
<i>Establishments of extracurricular education in 2016/2017 school year by voivodship.....</i>	15	88
<i>School art interest groups and participants of extracurricular classes and optional; activities in schools for children and youth in 2016/2017 school year .....</i>	16	89
<i>Artistic schools by voivodship .....</i>	17	90
<i>Graduates of artistic schools .....</i>	18	91
<i>Students of art universities .....</i>	19	92
<i>Foreign students of art universities .....</i>	20	93
<i>Graduates in art universities .....</i>	21	93
<i>Cinemas belonging to the Local and Arthouse Cinema Network in 2016 by voivodship.....</i>	22	100
<i>Number of entities operating in the field of culture by voivodship.....</i>	23	104
<b>DIAGRAMS AND MAPS</b> .....		135
<b>I. Expenditure of state budget and local self-government entities on culture</b> .....	x	135
<i>Local self-government entities expenditure on culture and protection of national heritage (diagram) .....</i>	1	135
<i>Structure of state budget expenditure on culture and protection of national heritage in 2016 (diagram) .....</i>	2	135
<i>Structure of local self-government entities expenditure on culture and protection of national heritage in 2016 (diagram) .....</i>	3	135
<i>Local self-government entities expenditure on culture and protection of national heritage by voivodship in 2016 (map) .....</i>	1	136
<b>II. Household expenditure on culture</b> .....	x	136
<i>Percentage of households with audiovisual equipment in 2016 (diagram).....</i>	4	136
<i>Structure of households' expenditure on culture in 2016 (diagram) .....</i>	5	136

	Tabl. i mapy <i>Tables &amp; maps</i>	Str. <i>Page</i>
<b>III. Ochrona zabytków</b> .....	<b>III. Protection of monuments</b> .....	x 137
Zabytki nieruchome według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Historical monuments by powiats in 2016 (map) .....</i>	2 137
<b>IV. Biblioteki</b> .....	<b>IV. Libraries</b> .....	x 137
Ludność przypadająca na 1 bibliotekę publiczną według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Number of population per 1 public library by powiats in 2016 (map) .....</i>	3 137
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Readers in public libraries per 1000 population by powiats in 2016 (map) .....</i>	4 138
Wypożyczenia w bibliotekach publicznych na 1000 ludności według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Loans in public libraries per 1000 population by powiats in 2016 (map) .....</i>	5 138
Biblioteki publiczne i filie według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Public library and branches by voivodship in 2016 (map) .....</i>	6 139
Struktura bibliotek według rodzajów w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of libraries by type in 2016 (diagram) .....</i>	6 139
<b>V. Działalność wydawnicza</b> .....	<b>V. Publications</b> .....	x 140
Książki i broszury wydane według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Books and pamphlets published in 2016 by voivodship (map) .....</i>	7 140
Wydane gazety i czasopisma według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Newspapers and magazines published in 2016 by voivodship (map) .....</i>	8 140
<b>VI. Centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice</b> .....	<b>VI. Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres</b> .....	x 141
Centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship in 2016 (map) .....</i>	9 141
Centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice według liczby ludności przypadającej na 1 placówkę według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by number of inhabitants per 1 institution in 2016 by powiats (map) .....</i>	10 141
Członkowie kół w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 1000 ludności według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Members of circles (clubs) in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres per 1000 population in 2016 by powiats (map) .....</i>	11 142
Centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw w 2016 r. (wykres) .....	<i>Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship in 2016 (diagram) .....</i>	7 142
Struktura imprez i ich uczestników w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według rodzajów w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of events by type and their participants in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres in 2016 (diagram) .....</i>	8 143
Członkowie zespołów artystycznych działających w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w 2016 r. (wykres) .....	<i>Members of artistic ensembles operating in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres in 2016 (diagram) .....</i>	9 143
<b>VII. Szkolnictwo artystyczne</b> .....	<b>VII. Cultural education</b> .....	x 144
Uczestnicy zajęć artystycznych w placówkach wychowania pozaszkolnego w roku szkolnym 2016/2017 (wykres) .....	<i>Participants of artistic classes in establishments of extracurricular education in 2016/2017 school year (diagram) .....</i>	10 144
Uczestnicy zajęć pozalekcyjnych w szkołach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/2017 (wykres) .....	<i>Participants of extracurricular education in schools for children and youth in 2016/2017 school year (diagram) .....</i>	11 144
Szkoły artystyczne według powiatów w roku szkolnym 2016/2017 (mapa) .....	<i>Artistic schools in 2016/2017 school year by powiats (map) .....</i>	12 145
Struktura szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe według organów prowadzących (wykres) .....	<i>Structure of artistic schools leading to professional certification by school governing authority (diagram) .....</i>	12 145
Struktura szkół artystycznych według typów w roku szkolnym 2016/2017 (wykres) .....	<i>Structure of artistic schools by type of school in 2016/2017 school year (diagram) .....</i>	13 146
Struktura szkół, uczniów oraz absolwentów według typów szkół artystycznych (wykres) .....	<i>Structure of schools, students and graduates by type of artistic schools (diagram) .....</i>	14 146
Struktura studentów wyższych szkół artystycznych według typów uczelni w roku akademickim 2016/2017 (wykres) .....	<i>Structure of students of fine arts academies by type of school in 2016/2017 academic year (diagram) .....</i>	15 147
Studenci kierunków artystycznych według typów kierunków w roku akademickim 2016/2017 (wykres) .....	<i>Students of artistic fields by type of fields of study in 2016/2017 academic year (diagram) .....</i>	16 147
Struktura zatrudnionych nauczycieli akademickich w wyższych szkołach artystycznych w roku akademickim 2016/2017 (wykres) .....	<i>Structure of academic teachers employed in university art schools in 2016/2017 academic year (diagram) .....</i>	17 147

	Tabl. i mapy Tables & maps	Str. Page
<b>VIII. Wystawiennictwo</b> .....	<b>VIII. The art of exhibition</b> .....	x 148
Muzea i oddziały muzealne według sektorów własności oraz zwiedzający według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Museums and their branches by ownership sectors and visitors by voivodship in 2016 (map)</i> .....	13 148
Struktura zwiedzających muzea i oddziały muzealne według województw w 2016 r. (wykres) ..	<i>Structure of museums visitors by voivodship in 2016 (diagram)</i> .....	18 148
Powiaty i miasta na prawach powiatu z piątej grupy kwintylowej rankingu według liczby zwiedzających muzea w 2016 r. (mapa) .....	<i>Powiats and cities with powiat status from the fifth quintile group of ranking by number of museums visitors in 2016 (map)</i> .....	14 149
Struktura działalności oświatowej muzeów i oddziałów muzealnych w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of educational activities of museums and branches in 2016 (diagram)</i> .....	19 149
Galerie i salony sztuki według sektorów własności oraz zwiedzający według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Art galleries by ownership sectors and visitors in 2016 by voivodship (map)</i> .....	15 150
Struktura wystaw w galeriach i salonach sztuki w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of exhibitions in art galleries in 2016 (diagram)</i> .....	20 150
<b>IX. Rynek dzieł sztuki i antyków</b> .....	<b>IX. Market of the works of art and antiques</b> .....	x 151
Struktura sprzedaży dzieł sztuki i antyków własnych oraz komisowych według rodzaju w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of sales of works of art and antiques (own or commission basis) by type in 2016 (diagram)</i> .....	21 151
Struktura sprzedaży dzieł sztuki i antyków własnych oraz komisowych według kanałów dystrybucji w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of sales of works of art and antiques (own or commission basis) by distribution channels in 2016 (diagram)</i> .....	22 151
<b>X. Teatry i instytucje muzyczne</b> .....	<b>X. Theatres and music institutions</b> .....	x 152
Teatry i instytucje muzyczne według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Theatres and music institutions in 2016 by voivodship (map)</i> .....	16 152
Przedstawienia i widzowie w teatrach i instytucjach muzycznych (wykres) .....	<i>Performances and spectators in theatres and music institutions (diagram)</i> .....	23 152
Przedstawienia i koncerty w teatrach i instytucjach muzycznych oraz widzowie i słuchacze według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Performances and concerts in theatres and music institutions, spectators and listeners by voivodship in 2016 (map)</i> .....	17 153
Struktura widzów i słuchaczy według rodzajów instytucji i województw w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of spectators and listeners in 2016 by type of institution and voivodship (diagram)</i> .....	24 153
<b>XI. Kinematografia</b> .....	<b>XI. Cinematography</b> .....	x 154
Kina stałe według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Fixed cinemas by powiats in 2016 (map)</i> .....	18 154
Kina stałe i miejsca na widowni według województw w 2016 r. (wykres) .....	<i>Fixed cinemas and seats in fixed cinemas by voivodship in 2016 (diagram)</i> .....	25 154
Kina stałe i miejsca na widowni według liczby sal projekcyjnych w 2016 r. (wykres) .....	<i>Fixed cinemas and seats in fixed cinemas by number of screens in 2016 (diagram)</i> .....	26 155
Widzowie w kinach stałych oraz na filmach produkcji polskiej (wykres) .....	<i>Attendance in fixed cinemas and on Polish production films (diagram)</i> .....	27 155
Struktura filmów i widzów na premierowych produkcjach długometrażowych według krajów produkcji w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of films and attendance on full-length films premiere screenings by country of production in 2016 (diagram)</i> .....	28 155
<b>XII. Radiofonia i telewizja</b> .....	<b>XII. Radio and television</b> .....	x 156
Abonenci radiowi na 1000 ludności według województw w 2016 r. (wykres) .....	<i>Radio subscribers per 1000 population by voivodship in 2016 (diagram)</i> .....	29 156
Abonenci telewizji kablowej i bezprzewodowej na 1000 ludności według województw w 2016 r. (wykres) .....	<i>Television and cable television subscribers per 1000 population by voivodship in 2016 (diagram)</i> .....	30 156
<b>XIII. Imprezy masowe</b> .....	<b>XIII. Mass events</b> .....	x 157
Imprezy masowe i uczestnicy według województw w 2016 r. (mapa) .....	<i>Mass events and participants in 2016 by voivodship (map)</i> .....	19 157
Struktura imprez masowych w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of mass events in 2016 (diagram)</i> .....	31 157
<b>XIV. Analiza rozkładu terytorialnego podmiotów działających w obszarze kultury</b> .....	<b>XIV. The analysis of the territorial distribution of entities operating in the field of culture</b> .....	x 158
Struktura podmiotów działających w obszarze kultury w 2016 r. (wykres) .....	<i>Structure of entities operating in the field of culture in 2016 (diagram)</i> .....	32 158
Przestrzenne zróżnicowanie liczby podmiotów działających w obszarze kultury według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Spatial differences of number of entities operating in the field of culture in 2016 by powiats (map)</i> .....	20 158
Przestrzenne zróżnicowanie rodzajów podmiotów działających w obszarze kultury według powiatów w 2016 r. (mapa) .....	<i>Spatial differences of entities operating in the field of culture in 2016 by powiats (map)</i> .....	21 159
Teatry i filharmonie według powiatów w 2016 r. (mapa).....	<i>Theatres and philharmonic halls by powiats in 2016 (map)</i> .....	22 159



## SPIS TABLIC NA PŁYCCIE CD

## LIST OF TABLES ON CD

Tabl./Table

**DZIAŁ I. WYDATKI PUBLICZNE NA KULTURĘ I OCHRONĘ DZIEDZICTWA NARODOWEGO W 2016 R. – WYBRANE DANE**

Wydatki publiczne na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według źródła finansowania .....

Wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według wybranych rozdziałów klasyfikacji budżetowej .....

Wydatki bieżące budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według wybranych rozdziałów klasyfikacji budżetowej .....

Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według wybranych rozdziałów klasyfikacji budżetowej i województw .....

Udział wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego na wybrane formy działalności kulturalnej w wydatkach na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według województw .....

Struktura wydatków jednostek samorządu terytorialnego poszczególnych województw na wybrane formy działalności kulturalnej z budżetów jednostek samorządu terytorialnego .....

**CHAPTER I. PUBLIC EXPENDITURE ON CULTURE AND PROTECTION OF NATIONAL HERITAGE IN 2016 – SELECTED DATA**

*Public expenditure on culture and protection of national heritage by source of finance .....*

*Expenditure from the state and local self-government entities budgets on culture and protection of national heritage according to selected sections of the budget classification .....*

*Current expenditure from the state and local self-government entities budgets on culture and protection of national heritage according to selected sections of the budget classification .....*

*Expenditure from the local self-government entities budgets on culture and protection of national heritage according to selected sections of the budget classification and by voivodship .....*

*The share of expenditure on selected forms of cultural activity in the local self-government entities budgets expenditure on culture and protection of national heritage by voivodship .....*

*The structure of voivodship expenditure on selected forms of cultural activity from the local self-government entities budgets .....*

1

2

3

4

5

6

**DZIAŁ II. WYBRANE DANE O GOSPODARSTWACH DOMOWYCH**

Przeciętne wydatki na kulturę na 1 osobę rocznie w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych .....

Udział wydatków na wybrane artykuły i usługi kulturalne w przeciętnych wydatkach na kulturę na 1 osobę rocznie w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych .....

Przeciętne wydatki na kulturę na 1 osobę rocznie w gospodarstwach domowych według grup społeczno-ekonomicznych i klasy wielkości miejscowości .....

Przeciętne wydatki na wybrane artykuły użytku kulturalnego na 1 osobę rocznie w gospodarstwach domowych według klasy wielkości miejscowości .....

Wyposażenie gospodarstw domowych w wybrany sprzęt audiowizualny według grup społeczno-ekonomicznych .....

Wyposażenie gospodarstw domowych w wybrany sprzęt audiowizualny według klasy wielkości miejscowości .....

**CHAPTER II. SELECTED DATA ON HOUSEHOLDS**

*Average per capita expenditure on culture in households by socio-economic groups .....*

*The share of expenditure on selected cultural goods and services as compared with the average per capita expenditure on culture in households by socio-economic groups .....*

*Average per capita expenditure on culture in households by socio-economic groups and class of locality (towns by number of inhabitants and rural area) .....*

*Average per capita expenditure on selected cultural goods in households by class of locality (towns by number of inhabitants and rural area) .....*

*Households' equipment with selected audio-visual articles by socio-economic group .....*

*Households' equipment with selected audio-visual articles by class of locality (towns by number of inhabitants and rural area) .....*

1(7)

2(8)

3(9)

4(10)

5(11)

6(12)

**DZIAŁ III. BIBLIOTEKI**

Sieć i działalność bibliotek publicznych w 2016 r. ....

Sieć i działalność bibliotek publicznych w miastach w 2016 r. ....

Sieć i działalność bibliotek publicznych na wsi w 2016 r. ....

Biblioteki publiczne .....

Biblioteki publiczne w miastach .....

Biblioteki publiczne na wsi .....

Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek publicznych w ciągu roku .....

Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek publicznych w miastach w ciągu roku .....

Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek publicznych na wsi w ciągu roku .....

Ubytki materiałów bibliotecznych w ciągu roku w bibliotekach publicznych .....

Ubytki materiałów bibliotecznych w ciągu roku w bibliotekach publicznych w miastach .....

**CHAPTER III. LIBRARIES**

*Network and activity of public libraries in 2016 .....*

*Network and activity of public libraries in urban areas in 2016 .....*

*Network and activity of public libraries in rural areas in 2016 .....*

*Public libraries .....*

*Urban public libraries .....*

*Rural public libraries .....*

*Annual additions of library materials to public libraries .....*

*Annual additions of library materials to urban public libraries .....*

*Annual additions of library materials to rural public libraries .....*

*Annual withdrawal of library materials in public libraries .....*

*Annual withdrawal of library materials in urban public libraries .....*

1(13)

2(14)

3(15)

4(16)

5(17)

6(18)

7(19)

8(20)

9(21)

10(22)

11(23)

<b>SPIS TABLIC NA PŁYTCIE CD</b>	<b>LIST OF TABLES ON CD</b>	<b>Tabl./Table</b>
Ubytki materiałów bibliotecznych w ciągu roku w bibliotekach publicznych na wsi .....	<i>Annual withdrawal of library materials in rural public libraries .....</i>	12(24)
Zbiory bibliotek publicznych.....	<i>Collections of library materials in public libraries .....</i>	13(25)
Zbiory bibliotek publicznych w miastach.....	<i>Collections of library materials in urban public libraries .....</i>	14(26)
Zbiory bibliotek publicznych na wsi.....	<i>Collections of library materials in rural public libraries ..</i>	15(27)
Biblioteki publiczne według wielkości księgozbioru.....	<i>Public libraries by size of collection .....</i>	16(28)
Biblioteki publiczne według wielkości księgozbioru w miastach .....	<i>Urban public libraries by size of collection .....</i>	17(29)
Biblioteki publiczne według wielkości księgozbioru na wsi .....	<i>Rural public libraries by size of collection .....</i>	18(30)
Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych według wieku .....	<i>Registered users of public libraries by age .....</i>	19(31)
Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych według zajęcia .....	<i>Registered users of public libraries by occupation .....</i>	20(32)
Czytelnicy i wypożyczenia na zewnątrz w bibliotekach publicznych .....	<i>Readers and out-of-library loans to users in public libraries .....</i>	21(33)
Czytelnicy i wypożyczenia na zewnątrz w bibliotekach publicznych w miastach .....	<i>Readers and out-of-library loans to users in urban public libraries .....</i>	22(34)
Czytelnicy i wypożyczenia na zewnątrz w bibliotekach publicznych na wsi .....	<i>Readers and out-of-library loans to users in rural public libraries .....</i>	23(35)
Udostępnianie zbiorów na miejscu w bibliotekach publicznych .....	<i>Loans to users in reading rooms of public libraries .....</i>	24(36)
Udostępnianie zbiorów na miejscu w bibliotekach publicznych w miastach .....	<i>Loans to users in reading rooms of urban public libraries .....</i>	25(37)
Udostępnianie zbiorów na miejscu w bibliotekach publicznych na wsi .....	<i>Loans to users in reading rooms of rural public libraries .....</i>	26(38)
Punkty biblioteczne .....	<i>Library service points .....</i>	27(39)
Biblioteki publiczne według tygodniowej liczby godzin działalności .....	<i>Weekly number of opening hours of public libraries .....</i>	28(40)
Biblioteki publiczne w miastach według tygodniowej liczby godzin działalności .....	<i>Weekly number of opening hours of public libraries in urban areas .....</i>	29(41)
Biblioteki publiczne na wsi według tygodniowej liczby godzin działalności .....	<i>Weekly number of opening hours of public libraries in rural areas .....</i>	30(42)
Użytkowanie budynków i lokali przez biblioteki publiczne .....	<i>Use of premises and buildings by public libraries .....</i>	31(43)
Użytkowanie budynków i lokali przez biblioteki publiczne w miastach .....	<i>Use of premises and buildings by urban public libraries ..</i>	32(44)
Użytkowanie budynków i lokali przez biblioteki publiczne na wsi .....	<i>Use of premises and buildings by rural public libraries ...</i>	33(45)
Komputeryzacja bibliotek publicznych .....	<i>Computerization of public libraries .....</i>	34(46)
Komputeryzacja bibliotek publicznych w miastach .....	<i>Computerization of public libraries in urban areas .....</i>	35(47)
Komputeryzacja bibliotek publicznych na wsi .....	<i>Computerization of public libraries in rural areas .....</i>	36(48)
Inne formy działalności bibliotek publicznych .....	<i>Other forms of public libraries activities .....</i>	37(49)
Inne formy działalności bibliotek publicznych w miastach .....	<i>Other forms of public libraries activities in urban areas ..</i>	38(50)
Inne formy działalności bibliotek publicznych na wsi ...	<i>Other forms of public libraries activities in rural areas ...</i>	39(51)
Biblioteki publiczne według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) – wybrane dane .....	<i>Selected data on public libraries by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) .....</i>	40(52)
Biblioteki naukowe .....	<i>Scientific libraries .....</i>	41(53)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek naukowych w ciągu roku .....	<i>Annual additions of library materials to scientific libraries .....</i>	42(54)
Zbiory bibliotek naukowych .....	<i>Collections of library materials in scientific libraries .....</i>	43(55)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach naukowych .....	<i>Out-of-library loans to users actively borrowing items in scientific libraries .....</i>	44(56)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach naukowych .....	<i>Loans to users actively borrowing items in reading rooms of scientific libraries .....</i>	45(57)
Wypożyczenia międzybiblioteczne w bibliotekach naukowych do bibliotek krajowych .....	<i>Interlibrary lending of scientific libraries to national libraries .....</i>	46(58)
Wypożyczenia międzybiblioteczne w bibliotekach naukowych do bibliotek zagranicznych .....	<i>Interlibrary lending of scientific libraries to foreign libraries .....</i>	47(59)
Wypożyczenia międzybiblioteczne w bibliotekach naukowych z bibliotek krajowych .....	<i>Interlibrary lending of scientific libraries from national libraries .....</i>	48(60)
Wypożyczenia międzybiblioteczne w bibliotekach naukowych z bibliotek zagranicznych .....	<i>Interlibrary lending of scientific libraries from foreign libraries .....</i>	49(61)
Biblioteki naukowe według wielkości księgozbioru .....	<i>Scientific libraries by size of collection .....</i>	50(62)
Biblioteki naukowe według tygodniowej liczby godzin działalności .....	<i>Weekly number of opening hours of scientific libraries ...</i>	51(63)
Inne formy działalności bibliotek naukowych .....	<i>Other forms of activities of scientific libraries .....</i>	52(64)

<b>SPIS TABLIC NA PŁYTCIE CD</b>	<b>LIST OF TABLES ON CD</b>	<b>Tabl./Table</b>
Komputeryzacja bibliotek naukowych .....	<i>Computerization of scientific libraries .....</i>	53(65)
Biblioteki pedagogiczne .....	<i>Pedagogic libraries .....</i>	54(66)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach pedagogicznych .....	<i>Out-of-library loans to users actively borrowing items in pedagogic libraries .....</i>	55(67)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach pedagogicznych .....	<i>Loans to users actively borrowing items in reading rooms of pedagogic libraries .....</i>	56(68)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek pedagogicznych w ciągu roku .....	<i>Annual additions of library materials to pedagogic libraries .....</i>	57(69)
Zbiory bibliotek pedagogicznych .....	<i>Collections of library materials in pedagogic libraries ...</i>	58(70)
Inne formy działalności bibliotek pedagogicznych .....	<i>Other forms of activities of pedagogic libraries .....</i>	59(71)
Biblioteki pedagogiczne według tygodniowej liczby godzin działalności .....	<i>Weekly number of opening hours of pedagogic libraries ..</i>	60(72)
Komputeryzacja bibliotek pedagogicznych .....	<i>Computerization of pedagogic libraries .....</i>	61(73)
Biblioteki fachowe .....	<i>Specialized libraries .....</i>	62(74)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach fachowych .....	<i>Out-of-library loans to users actively borrowing items in specialized libraries .....</i>	63(75)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach fachowych .....	<i>Loans to users actively borrowing items in reading rooms of specialized libraries .....</i>	64(76)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek fachowych w ciągu roku .....	<i>Annual additions of library materials to specialized libraries .....</i>	65(77)
Zbiory bibliotek fachowych .....	<i>Collections of library materials in specialized libraries ...</i>	66(78)
Inne formy działalności bibliotek fachowych .....	<i>Other forms of activity of specialized libraries .....</i>	67(79)
Biblioteki fachowe według tygodniowej liczby godzin działalności .....	<i>Weekly number of opening hours of specialized libraries</i>	68(80)
Komputeryzacja bibliotek fachowych .....	<i>Computerization of specialized libraries .....</i>	69(81)
Ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (inte) .....	<i>Centres of scientific, technical and economic information (inte).....</i>	70(82)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom aktywnie wypożyczającym w ośrodkach inte .....	<i>Out-of-library loans to users actively borrowing items in inte centres .....</i>	71(83)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom aktywnie wypożyczającym w ośrodkach inte .....	<i>Loans to users actively borrowing items in reading rooms of inte centres....</i>	72(84)
Wpływy materiałów bibliotecznych do ośrodków inte w ciągu roku .....	<i>Annual additions of library materials to inte centres .....</i>	73(85)
Zbiory ośrodków inte .....	<i>Collections of library materials of inte centres .....</i>	74(86)
Ośrodki inte według tygodniowej liczby godzin działalności .....	<i>Weekly number of opening hours of inte centres .....</i>	75(87)
Inne formy działalności ośrodków inte .....	<i>Other forms of activities of inte centres .....</i>	76(88)
Komputeryzacja ośrodków inte .....	<i>Computerization of inte centres .....</i>	77(89)
Biblioteki fachowo-beletrystyczne .....	<i>Fiction and specialized libraries .....</i>	78(90)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek fachowo-beletrystycznych w ciągu roku .....	<i>Annual additions of library materials to fiction and specialized libraries .....</i>	79(91)
Zbiory bibliotek fachowo-beletrystycznych .....	<i>Collections of library materials in fiction and specialized libraries .....</i>	80(92)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach fachowo-beletrystycznych .....	<i>Out-of-library loans to users actively borrowing items in fiction and specialized libraries .....</i>	81(93)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach fachowo-beletrystycznych .....	<i>Loans to users actively borrowing items in reading rooms of fiction and specialized libraries .....</i>	82(94)
Biblioteki fachowo-beletrystyczne według tygodniowej liczby godzin działalności.....	<i>Weekly number of opening hours of fiction and specialized libraries .....</i>	83(95)
Inne formy działalności bibliotek fachowo-beletrystycznych .....	<i>Other forms of activities of fiction and specialized libraries .....</i>	84(96)
Komputeryzacja bibliotek fachowo-beletrystycznych ...	<i>Computerization of fiction and specialized libraries .....</i>	85(97)
Biblioteki towarzystw naukowych .....	<i>Libraries of scientific societies .....</i>	86(98)
Wpływy materiałów bibliotecznych do bibliotek towarzystw naukowych w ciągu roku .....	<i>Annual additions of library materials to libraries of scientific societies .....</i>	87(99)
Zbiory bibliotek towarzystw naukowych.....	<i>Collections of library materials in libraries of scientific societies .....</i>	88(100)
Wypożyczenia na zewnątrz czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach towarzystw naukowych .....	<i>Out-of-library loans to users actively borrowing items in libraries of scientific societies .....</i>	89(101)
Udostępnianie zbiorów na miejscu czytelnikom aktywnie wypożyczającym w bibliotekach towarzystw naukowych .....	<i>Loans to users actively borrowing items in reading rooms of libraries of scientific societies .....</i>	90(102)
Biblioteki towarzystw naukowych według tygodniowej liczby godzin działalności .....	<i>Weekly number of opening hours of libraries of scientific societies .....</i>	91(103)

<b>SPIS TABLIC NA PŁYTCIE CD</b>	<b>LIST OF TABLES ON CD</b>	<b>Tabl./Table</b>
Inne formy działalności bibliotek towarzystw naukowych	<i>Other forms of activities of libraries of scientific societies</i>	92(104)
Komputeryzacja bibliotek towarzystw naukowych .....	<i>Computerization of scientific societies libraries .....</i>	93(105)
<b>DZIAŁ IV. WYDAWNICTWA</b>	<b>CHAPTER IV. PUBLICATIONS</b>	
Książki i broszury wydane .....	<i>Books and pamphlets published .....</i>	1(106)
Książki i broszury według języka wydania .....	<i>Books and pamphlets by language of publication .....</i>	2(107)
Książki i broszury wydane według działów klasyfikacji UNESCO .....	<i>Published books and pamphlets by UNESCO classification divisions .....</i>	3(108)
Książki i broszury wydane według miejsca wydania – tytuły .....	<i>Books and pamphlets published by place of issue – titles .....</i>	4(109)
Gazety (periodyki informacji ogólnej) i czasopisma (inne periodyki) wydane .....	<i>Newspapers (containing general information) and magazines (other periodicals) published .....</i>	5(110)
Czasopisma wydane według działów klasyfikacji UNESCO .....	<i>Published magazines by UNESCO classification divisions .....</i>	6(111)
Gazety i czasopisma wydane według miejsca wydania – tytuły .....	<i>Newspapers and magazines published by place of issue – titles .....</i>	7(112)
<b>Dział V. CENTRA KULTURY, DOMY I OŚRODKI KULTURY, KLUBY I ŚWIETLICE</b>	<b>CHAPTER V. CENTRES OF CULTURE, CULTURAL CENTRES AND ESTABLISHMENTS, CLUBS AND COMMUNITY CENTRES</b>	
Działalność centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w 2016 r. ....	<i>Activity of centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres in 2016</i>	1(113)
Działalność centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w miastach w 2016 r. ....	<i>Activity of urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres in 2016</i>	2(114)
Działalność centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic na wsi w 2016 r. ....	<i>Activity of rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres in 2016</i>	3(115)
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw .....	<i>Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs, community centres by voivodship .....</i>	4(116)
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw .....	<i>Urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs, community centres by voivodship ..</i>	5(117)
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw .....	<i>Rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs, community centres by voivodship ..</i>	6(118)
Instytucje kultury według organizatorów, województw i powiatów .....	<i>Cultural institutions by organizer, voivodship and powiat</i>	7(119)
Instytucje kultury w miastach według organizatorów, województw i powiatów .....	<i>Urban cultural institutions by organizer, voivodship and powiat .....</i>	8(120)
Instytucje kultury na wsi według organizatorów, województw i powiatów .....	<i>Rural cultural institutions by organizer, voivodship and powiat .....</i>	9(121)
Instytucje kultury użytkujące odrębny budynek według województw .....	<i>Cultural institutions using stand-alone building by voivodship .....</i>	10(122)
Instytucje kultury w miastach użytkujące odrębny budynek według województw .....	<i>Urban cultural institutions using stand-alone building by voivodship .....</i>	11(123)
Instytucje kultury na wsi użytkujące odrębny budynek według województw .....	<i>Rural cultural institutions using stand-alone building by voivodship .....</i>	12(124)
Całkowita powierzchnia instytucji kultury w m <sup>2</sup> według województw i powiatów .....	<i>Total floor space of cultural institutions in m<sup>2</sup> by voivodship and powiat .....</i>	13(125)
Całkowita powierzchnia instytucji kultury w m <sup>2</sup> w miastach według województw i powiatów .....	<i>Total floor space of urban cultural institutions in m<sup>2</sup> by voivodship and powiat .....</i>	14(126)
Całkowita powierzchnia użytkowa instytucji kultury w m <sup>2</sup> na wsi według województw i powiatów .....	<i>Total floor space of rural cultural institutions in m<sup>2</sup> by voivodship and powiat .....</i>	15(127)
Instytucje kultury według całkowitej powierzchni w m <sup>2</sup> i województw .....	<i>Cultural institutions by total floor space in m<sup>2</sup> and by voivodship .....</i>	16(128)
Instytucje kultury w miastach według całkowitej powierzchni w m <sup>2</sup> i województw .....	<i>Urban cultural institutions by total floor space in m<sup>2</sup> and by voivodship .....</i>	17(129)
Instytucje kultury na wsi według całkowitej powierzchni w m <sup>2</sup> i województw .....	<i>Rural cultural institutions by total floor space in m<sup>2</sup> and by voivodship .....</i>	18(130)
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w obiektach przystosowanych dla osób niepełnosprawnych według województw .....	<i>Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres situated in buildings adapted to the needs of disabled people by voivodship ....</i>	19(131)
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w obiektach przystosowanych dla osób niepełnosprawnych w miastach według województw ....	<i>Urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres situated in buildings adapted to the needs of disabled people by voivodship .....</i>	20(132)
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w obiektach przystosowanych dla osób niepełnosprawnych na wsi według województw .....	<i>Rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres situated in buildings adapted to the needs of disabled people by voivodship .....</i>	21(133)

SPIS TABLIC NA PŁYTCIE CD	LIST OF TABLES ON CD	Tabl./Table
Pracownie specjalistyczne według województw.....	<i>Specialized workshops by voivodship .....</i>	22(134)
Pracownie specjalistyczne w miastach według województw.....	<i>Urban specialized workshops by voivodship .....</i>	23(135)
Pracownie specjalistyczne na wsi według województw	<i>Rural specialized workshops by voivodship .....</i>	24(136)
Instytucje kultury posiadające salę widowiskową według województw .....	<i>Cultural institutions with theatre hall by voivodship .....</i>	25(137)
Instytucje kultury w miastach posiadające salę widowiskową według województw .....	<i>Urban cultural institutions with theatre hall by voivodship .....</i>	26(138)
Instytucje kultury na wsi posiadające salę widowiskową według województw .....	<i>Rural cultural institutions with theatre hall by voivodship</i>	27(139)
Imprezy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw	<i>Events organized by centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	28(140)
Imprezy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw .....	<i>Events organized by urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	29(141)
Imprezy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw .....	<i>Events organized by rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	30(142)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw .....	<i>Participants of events organized by centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	31(143)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (na 1 instytucję) według województw .....	<i>Participants of events organized by centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres (per 1 institution) by voivodship .....</i>	32(144)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (na 1 imprezę) według województw .....	<i>Participants of events organized by centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres (per 1 event) by voivodship .....</i>	33(145)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw .....	<i>Participants of events organized by urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	34(146)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach (na 1 instytucję) według województw .....	<i>Participants of events organized by urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres (per 1 institution) by voivodship ..</i>	35(147)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach (na 1 imprezę) według województw .....	<i>Participants of events organized by urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres (per 1 event) by voivodship .....</i>	36(148)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw .....	<i>Participants of events organized by rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	37(149)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi (na 1 instytucję) według województw .....	<i>Participants of events organized by rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres (per 1 institution) by voivodship ..</i>	38(150)
Uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi (na 1 imprezę) według województw .....	<i>Participants of events organized by rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres (per 1 event) by voivodship .....</i>	39(151)
Grupy artystyczne w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw .....	<i>Artistic groups in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	40(152)
Grupy artystyczne w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw .....	<i>Artistic groups in urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	41(153)
Grupy artystyczne w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw .....	<i>Artistic groups in rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	42(154)
Członkowie grup artystycznych w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw .....	<i>Members of artistic groups in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	43(155)
Członkowie grup artystycznych w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw .....	<i>Members of artistic groups in urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	44(156)
Członkowie grup artystycznych w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw .....	<i>Members of artistic groups in rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	45(157)
Kola/kluby/sekcje w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw .....	<i>Groups (clubs, sections) in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	46(158)

SPIS TABLIC NA PŁYTCIE CD	LIST OF TABLES ON CD	Tabl./Table
Koła/kluby/sekcje w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw .....	<i>Groups (clubs/sections) in urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	47(159)
Koła/kluby/sekcje w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw .....	<i>Groups (clubs/sections) in rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres. by voivodship .....</i>	48(160)
Członkowie kół/klubów/sekcji w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według województw .....	<i>Members of groups (clubs/sections) in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	49(161)
Członkowie kół/klubów/sekcji w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw .....	<i>Members of groups (clubs/sections) in urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	50(162)
Członkowie kół/klubów/sekcji w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw .....	<i>Members of groups (clubs/sections) in rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	51(163)
Kursy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw .....	<i>Courses organized by centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	52(164)
Kursy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw.....	<i>Courses organized by urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	53(165)
Kursy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw.....	<i>Courses organized by rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	54(166)
Absolwenci kursów zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw .....	<i>Graduates of courses organized by centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	55(167)
Absolwenci kursów zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w miastach według województw .....	<i>Graduates of courses organized by urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	56(168)
Absolwenci kursów zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na wsi według województw .....	<i>Graduates of courses organized by rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	57(169)
Działalność wydawnicza centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic według województw.....	<i>Publishing activities of centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	58(170)
Działalność wydawnicza centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w miastach według województw .....	<i>Publishing activities of urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	59(171)
Działalność wydawnicza centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic na wsi według województw.....	<i>Publishing activities of rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	60(172)
Pracujący w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach. według województw.....	<i>Employed persons in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	61(173)
Pracujący w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w miastach według województw .....	<i>Employed persons in urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	62(174)
Pracujący w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na wsi według województw.....	<i>Employed persons in rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by voivodship .....</i>	63(175)
Pracujący w centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) .....	<i>Employed persons in rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) .....</i>	64(176)
Wybrane dane o działalności centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) .....	<i>Selected data on activity of centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) .....</i>	65(177)
Wybrane wskaźniki charakteryzujące działalność centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) .....	<i>Selected indicators describing activities of centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) .....</i>	66(178)
Wybrane wskaźniki charakteryzujące działalność centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic w miastach według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) .....	<i>Selected indicators describing activities of urban centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) .....</i>	67(179)

<b>SPIS TABLIC NA PŁYCCIE CD</b>	<b>LIST OF TABLES ON CD</b>	<b>Tabl./Table</b>
Wybrane wskaźniki charakteryzujące działalność centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic na wsi według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) .....	<i>Selected indicators describing activities of rural centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) .....</i>	68(180)
<b>DZIAŁ VI. SZKOLNICTWO ARTYSTYCZNE W ROKU SZKOLNYM 2016/2017</b>	<b>CHAPTER VI. ART EDUCATION IN 2016/2017 SCHOOL YEAR</b>	
Szkoły podstawowe – artystyczne według województw ..	<i>Primary art schools by voivodship .....</i>	1(181)
Szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe według województw .....	<i>Art schools leading to professional certification by voivodship .....</i>	2(182)
Uczniowie ogólnokształcących szkół artystycznych według klas .....	<i>Students of general art schools by grade .....</i>	3(183)
Szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych według województw .....	<i>Art schools not awarding professional qualifications by voivodship .....</i>	4(184)
Policealne szkoły artystyczne według województw .....	<i>Post-secondary art schools by voivodship .....</i>	5(185)
Studenci wyższych szkół artystycznych według województw .....	<i>Students of fine art academies by voivodship .....</i>	6(186)
Absolwenci wyższych szkół artystycznych według województw z roku akademickiego 2015/2016 .....	<i>Graduates of fine art academies by voivodship from the 2015/2016 academic year .....</i>	7(187)
Studenci kierunków artystycznych .....	<i>Students of art fields of education .....</i>	8(188)
Absolwenci kierunków artystycznych z roku akademickiego 2015/2016 .....	<i>Graduates of art fields of education from the 2015/2016 academic year .....</i>	9(189)
<b>DZIAŁ VII. WYSTAWIENICTWO</b>	<b>CHAPTER VII. THE ART OF EXHIBITION</b>	
<b>A. MUZEA</b>	<b>A. MUSEUMS</b>	
Muzea .....	<i>Museums .....</i>	1(190)
Sieć i działalność muzeów według organizatorów i województw .....	<i>Network and activity of museums by governing authorities and voivodship .....</i>	2(191)
Sieć i działalność muzeów w miastach w 2016 r. według województw .....	<i>Network and activity of urban museums in 2016 by voivodship .....</i>	3(192)
Sieć i działalność muzeów na wsi w 2016 r. według województw .....	<i>Network and activity of rural museums in 2016 by voivodship .....</i>	4(193)
Muzea według rodzajów i województw w 2016 r. ....	<i>Museums by type and voivodship in 2016 .....</i>	5(194)
Muzealia w jednostkach inwentarzowych według dyscyplin i rodzajów muzeów w 2016 r. ....	<i>Exhibits in inventory units by branch and type of museum in 2016 .....</i>	6(195)
Ruch muzealiów w jednostkach inwentarzowych według dyscyplin i województw w 2016 r. ....	<i>Movement of exhibits in inventory units by branch and voivodship in 2016 .....</i>	7(196)
Depozyty w jednostkach inwentarzowych według dyscyplin i województw w 2016 r. ....	<i>Deposits in inventory units by branch and voivodship in 2016 .....</i>	8(197)
Zwiedzający muzea i wystawy muzealne według rodzajów muzeów i województw w 2016 r. ....	<i>Attendance in museums and museum exhibitions in 2016 by type of museum and voivodship .....</i>	9(198)
Wystawy za granicą zorganizowane przez muzea według krajów w 2016 r. ....	<i>Exhibitions organized by museums abroad by country in 2016 .....</i>	10(199)
Działalność oświatowa muzeów w 2016 r. według województw .....	<i>Educational activity of museums by voivodship in 2016 ...</i>	11(200)
Lekcje muzealne zrealizowane według rodzajów muzeów i województw w 2016 r. ....	<i>Museums lessons realized by type of museum and voivodship in 2016 .....</i>	12(201)
Działalność wydawnicza muzeów według województw .....	<i>Publishing activity of museums by voivodship .....</i>	13(202)
Wybrane formy działalności usługowej realizowanej przez muzea według województw w 2016 r. ....	<i>Selected forms of service activity realized by museums by voivodship in 2016 .....</i>	14(203)
Programy badawcze realizowane przez muzea według rodzajów muzeów i województw w 2016 r. ....	<i>Research programmes realized by museums by type of museum and voivodship in 2016 .....</i>	15(204)
Muzea samorządów terytorialnych według rodzajów muzeów i województw w 2016 r. ....	<i>Museums of local self-government entities by type of museum and voivodship in 2016 .....</i>	16(205)
Wybrane dane o działalności muzeów według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) w 2016 r. ....	<i>Selected data on activity of museums by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) in 2016 ...</i>	17(206)
<b>B. INSTYTUCJE PARAMUZEALNE W 2016 R.</b>	<b>B. INSTITUTIONS RELATED TO MUSEUMS IN 2016</b>	
Instytucje paramuzealne .....	<i>Institutions related to museums .....</i>	18(207)
Okazy i inne eksponaty według dyscyplin i rodzajów instytucji paramuzealnych .....	<i>Exhibits by branch and type of institution related to museums .....</i>	19(208)
Sieć i działalność instytucji paramuzealnych według organizatorów i województw .....	<i>Network of institutions related to museums and their activity by organizer and voivodship .....</i>	20(209)

<b>SPIS TABLIC NA PŁYTCIE CD</b>	<b>LIST OF TABLES ON CD</b>	<b>Tabl./Table</b>
Rodzaje instytucji paramuzealnych – sieć i zwiedzający według województw .....	<i>Institutions related to museums by type – network and visitors by voivodship .....</i>	21(210)
Działalność oświatowa instytucji paramuzealnych według województw .....	<i>Educational activity of institutions related to museums by voivodship .....</i>	22(211)
Działalność wydawnicza instytucji paramuzealnych według województw .....	<i>Publishing activity of institutions related to museums by voivodship .....</i>	23(212)
<b>C. GALERIE</b>	<b>C. ART GALLERIES</b>	
Galerie według organizatorów .....	<i>Art galleries by governing authority .....</i>	24(213)
Zbiory własne galerii państwowych i samorządowych ..	<i>Exhibits of state and local self-government art galleries ..</i>	25(214)
Działalność wystawiennicza w Polsce .....	<i>Exhibition activity in Poland .....</i>	26(215)
Działalność wystawiennicza galerii .....	<i>Exhibition activity of art galleries .....</i>	27(216)
Wybrane formy działalności oświatowej galerii .....	<i>Selected forms of educational activity of art galleries .....</i>	28(217)
Działalność wydawnicza galerii .....	<i>Publishing activity of art galleries .....</i>	29(218)
Działalność wydawnicza galerii – wydawnictwa elektroniczne .....	<i>Publishing activity of art galleries – electronic publications .....</i>	30(219)
Wybrane dane o działalności galerii według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) w 2016 r. ....	<i>Selected data on activity of art galleries in 2016 by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3)</i>	31(220)
<b>DZIAŁ VIII. TEATRY, INSTYTUCJE MUZYCZNE I ROZRYWKOWE</b>	<b>CHAPTER VIII. THEATRES, MUSIC INSTITUTIONS AND ENTERTAINMENT ENTERPRISES</b>	
Działalność teatrów i instytucji muzycznych według siedziby .....	<i>Activity of theatres and music institutions by locality .....</i>	1(221)
Teatry i instytucje muzyczne według siedziby .....	<i>Theatres and music institutions by locality .....</i>	2(222)
Sceny w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby .....	<i>Stages in theatres and music institutions by locality .....</i>	3(223)
Miejsca na widowni w stałych salach w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby .....	<i>Seats for audience in fixed halls of the theatres and music institutions by locality .....</i>	4(224)
Przedstawienia i koncerty w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby .....	<i>Performances and concerts in theatres and music institutions by locality .....</i>	5(225)
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby .....	<i>Spectators and listeners in theatres and music institutions by locality .....</i>	6(226)
Przedstawienia i koncerty oraz widzowie i słuchacze w stałych salach teatrów i instytucji muzycznych według siedziby .....	<i>Performances and concerts, spectators and listeners in fixed halls of theatres and music institutions by locality ...</i>	7(227)
Teatry dramatyczne według siedziby .....	<i>Dramatic theatres by locality .....</i>	8(228)
Teatry lalkowe według siedziby .....	<i>Puppet theatres by locality .....</i>	9(229)
Teatry muzyczne według siedziby .....	<i>Music theatres by locality .....</i>	10(230)
Filharmonie, orkiestry symfoniczne i kameralne oraz chóry według siedziby .....	<i>Philharmonic halls, symphonic and chamber orchestras and choirs by locality .....</i>	11(231)
Przedstawienia i koncerty oraz widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych według województw .....	<i>Performances and concerts, spectators and listeners in theatres and music institutions by voivodship .....</i>	12(232)
Działalność wydawnicza teatrów i instytucji muzycznych według województw w 2016 r. ....	<i>Publishing activity of theatres and music institutions by voivodship in 2016 .....</i>	13(233)
Inne formy działalności organizowanej przez teatry i instytucje muzyczne według województw w 2016 r. ..	<i>Other forms of activity organized by theatres and music institutions by voivodship in 2016 .....</i>	14(234)
Uczestnicy innych form działalności organizowanej przez teatry i instytucje muzyczne według województw w 2016 r. ....	<i>Participants of other forms of activity organized by theatres and music institutions by voivodship in 2016 ..</i>	15(235)
Przedstawienia i koncerty zespołów i artystów zagranicznych w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby .....	<i>Performances and concerts by foreign ensembles and artists in theatres and music institutions by locality .....</i>	16(236)
Widzowie i słuchacze na przedstawieniach zespołów i artystów zagranicznych w teatrach i instytucjach muzycznych według siedziby .....	<i>Spectators and listeners on performances by foreign ensembles and artists in theatres and music institutions by locality .....</i>	17(237)
Działalność przedsiębiorstw (agencji) estradowych .....	<i>Activity of entertainment enterprises (agencies) .....</i>	18(238)
Wybrane wskaźniki dotyczące teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych według województw .....	<i>Selected indicators concerning theatres, music institutions and entertainment enterprises by voivodship ..</i>	19(239)
Działalność za granicą teatrów, instytucji muzycznych i estradowych według krajów .....	<i>Activity of Polish theatres, music institutions and entertainment enterprises abroad by country .....</i>	20(240)
Przedstawienia zrealizowane za granicą według rodzajów instytucji i województw .....	<i>Performances realized abroad by type of institution and voivodship .....</i>	21(241)
Wybrane dane o działalności teatrów i instytucji muzycznych według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) w 2016 r. ....	<i>Selected data on activity of theatres and music institutions by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) in 2016 .....</i>	22(242)



<b>SPIS TABLIC NA PŁYCCIE CD</b>	<b>LIST OF TABLES ON CD</b>	Tabl./Table
<b>DZIAŁ IX. KINA</b>	<b>CHAPTER IX. CINEMAS</b>	
Kina i miejsca w kinach stałych .....	<i>Cinemas and seats in fixed cinemas .....</i>	1(243)
Kina i miejsca w kinach stałych w miastach .....	<i>Urban cinemas and seats in fixed cinemas .....</i>	2(244)
Kina i miejsca w kinach stałych na wsi .....	<i>Rural cinemas and seats in fixed cinemas .....</i>	3(245)
Kina stałe według liczby sal w 2016 r. ....	<i>Fixed cinemas by number of screens in 2016 .....</i>	4(246)
Kina według aparatury projekcyjnej w 2016 r. ....	<i>Cinemas by type of projection machines in 2016 .....</i>	5(247)
Kina według form własności .....	<i>Cinemas by type of ownership .....</i>	6(248)
Działalność kin ruchomych .....	<i>Activities of mobile cinemas .....</i>	7(249)
Seanse w kinach .....	<i>Screenings in cinemas .....</i>	8(250)
Seanse w kinach w miastach .....	<i>Screenings in urban cinemas .....</i>	9(251)
Seanse w kinach na wsi .....	<i>Screenings in rural cinemas.....</i>	10(252)
Widzowie w kinach .....	<i>Attendance in cinemas .....</i>	11(253)
Widzowie w kinach w miastach .....	<i>Attendance in urban cinemas .....</i>	12(254)
Widzowie w kinach na wsi .....	<i>Attendance in rural cinemas .....</i>	13(255)
Kina według okresu działalności .....	<i>Cinemas by period of activity .....</i>	14(256)
Kina według okresu działalności w miastach .....	<i>Urban cinemas by period of activity .....</i>	15(257)
Kina według okresu działalności na wsi .....	<i>Rural cinemas by period of activity .....</i>	16(258)
Inne formy działalności kin według województw w 2016 r. ....	<i>Other forms of cinemas activity by voivodship in 2016 ....</i>	17(259)
Wybrane dane o działalności kin według regionów (NTS 1), województw (NTS 2) i podregionów (NTS 3) w 2016 r. ....	<i>Selected data on cinemas by region (NUTS 1), voivodship (NUTS 2) and subregion (NUTS 3) in 2016 .....</i>	18(260)
Działalność mini- i multipleksów .....	<i>Mini- and multiplexes activity .....</i>	19(261)
Nowowprowadzone na ekrany kin filmy długometrażowe według krajów produkcji w 2016 r. ....	<i>New released full-length films in cinemas by country of origin in 2016 .....</i>	20(262)
<b>DZIAŁ X. ABONENCI RADIOWI I TELEWIZYJNI WEDŁUG WOJEWÓDZTW</b>	<b>CHAPTER X. RADIO AND TELEVISION SUBSCRIBERS BY VOIVODSHIP</b>	
Abonenci radiowi .....	<i>Radio subscribers .....</i>	1(263)
Abonenci telewizyjni .....	<i>Television subscribers .....</i>	2(264)
<b>DZIAŁ XI. IMPREZY MASOWE W 2016 R.</b>	<b>CHAPTER XI. MASS EVENTS IN 2016</b>	
Imprezy masowe według rodzaju organizatora i województw .....	<i>Mass events by organizer and voivodship .....</i>	1(265)
Uczestnicy imprez masowych według województw .....	<i>Mass events participants by voivodship .....</i>	2(266)
Rodzaje imprez artystyczno-rozrywkowych według województw.....	<i>Art and entertainment events by type and voivodship .....</i>	3(267)

## UWAGI METODYCZNE

### Uwagi ogólne

Informacje według *województw* oraz wybrane dane w układzie *miasto-wieś* podano zgodnie z siedzibą jednostki sprawozdawczej. Dane dla teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych, ze względu na charakter ich działalności są prezentowane według *siedziby* i *województw* (szczegółowe wyjaśnienia w dalszej części uwag). Wybrane dane przedstawiono także według regionów, podregionów i powiatów.

Miary względne odnoszące się do liczby ludności, dotyczące stanu opisywanych zmiennych (np. liczby miejsc na widowni, księgozbioru bibliotek) ustalono przy wykorzystaniu danych demograficznych według stanu w dniu 31 grudnia<sup>1</sup>, a dla zjawisk trwających pewien okres, np. rok (m.in. wypożyczenia zbiorów, widzowie teatralni i kinowi, uczestnicy imprez, działalność wydawnicza) – według stanu ludności w dniu 30 czerwca<sup>1</sup>.

Dane o liczbie i strukturze ludności w przekroju terytorialnym dotyczą *ludności faktycznie zamieszkałej*<sup>2</sup>. Do ludności faktycznie zamieszkałej w danej jednostce podziału terytorialnego zalicza się ludność zameldowaną na pobyt stały i rzeczywiście tam zamieszkałą oraz ludność przebywającą tam czasowo (zameldowaną w danej jednostce podziału terytorialnego na pobyt czasowy ponad 3 miesiące). Ludność zameldowana na pobyt stały w danej jednostce podziału terytorialnego, ale rzeczywiście przebywająca w innej jednostce (zameldowana w niej na pobyt czasowy ponad 3 miesiące), ujmowana jest jako ludność faktycznie zamieszkała w tej jednostce podziału terytorialnego, w której jest zameldowana na pobyt czasowy.<sup>3</sup>

Wszystkie badania sprawozdawcze instytucji kultury realizowane przez Główny Urząd Statystyczny, których wyniki prezentowane są w niniejszej publikacji, prowadzone są metodą pełną.

### Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego na kulturę

Dane o wydatkach publicznych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego opracowano zgodnie z klasyfikacją dochodów i wydatków publicznych, wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r.<sup>4</sup>

Przez *wydatki publiczne* rozumie się wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województw) łącznie, po wyeliminowaniu transferów z budżetu państwa do jednostek samorządowych oraz między tymi jednostkami.

*Wydatki bieżące* budżetu państwa i budżetów samorządów terytorialnych, prezentowane w niniejszym opracowaniu, to wydatki ogółem pomniejszone o wydatki majątkowe. „Wydatki bieżące jednostek budżetowych obejmują: 1) wynagrodzenia i uposażenia osób zatrudnionych w państwowych jednostkach budżetowych oraz składki naliczane od tych wynagrodzeń i uposażeń; 2) zakupy towarów i usług; 3) koszty utrzymania oraz inne

---

<sup>1</sup> Dane demograficzne zostały opracowane w oparciu o bilans, przy przyjęciu za bazę wyjściową wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r.

<sup>2</sup> Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011. Podstawowe informacje o sytuacji demograficzno-społecznej ludności Polski oraz zasobach mieszkaniowych. GUS, Warszawa, 2012.

<sup>3</sup> Rocznik Demograficzny 2013. GUS, Warszawa 2013.

<sup>4</sup> Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. Nr 38, poz. 207) z późniejszymi zmianami.

wydatki związane z funkcjonowaniem jednostek budżetowych i realizacją ich statutowych zadań; 4) koszty zadań zleconych do realizacji jednostkom zaliczanym i niezaliczanym do sektora finansów publicznych, z wyłączeniem organizacji pozarządowych.”<sup>5</sup>

### **Wydatki gospodarstw domowych na kulturę**

Dane dotyczące przeciętnych wydatków gospodarstw domowych, a także o ich wyposażeniu w przedmioty trwałego użytkowania, pochodzą z badań reprezentacyjnych budżetów gospodarstw domowych<sup>6</sup> przeprowadzonych w latach 2014–2016. Badania te służą przede wszystkim do analizy struktury, zróżnicowania i tendencji rozwojowych dochodów, wydatków i spożycia w gospodarstwach domowych. W opracowaniu stosowana jest obowiązująca od 2013 r. „Klasyfikacja przychodów i rozchodów do badania budżetów gospodarstw domowych opracowanej na postawie klasyfikacji spożycia indywidualnego według celu”.<sup>7</sup>

W badaniach budżetów rodzinnych, wśród kilkunastu podstawowych grup rozchodów, wyodrębnia się grupę wydatków związanych z kulturą i rekreacją. W skład tej grupy wchodzi wydatki na aktywność typowo kulturalną, rekreacyjną oraz łącznie na aktywność kulturalno-rekreacyjną, z których nie można wydzielić dwóch rozłącznych podgrup obejmujących tylko jeden rodzaj aktywności. Z tego powodu wydatki „na kulturę ogółem”, liczone wraz z tymi wydatkami na rekreację, których nie można wyodrębnić, mogą być zawyżone.

W związku z wprowadzeniem modyfikacji w klasyfikacji przychodów i rozchodów do badania budżetów gospodarstw domowych, związanych m.in. z przesunięciem do działu „Łączność” wszystkich opłat za usługi internetowe i niektórych opłat za abonament telewizyjny, dane od 2013 r. nie są w pełni porównywalne z latami wcześniejszymi.

Ujęte w niniejszej publikacji wydatki na aktywność uważaną za typowo kulturalną, określane dalej jako „wydatki na kulturę” (inne niż kulturalno-rekreacyjne), obejmują:

- zakup gazet i czasopism – gazety, tygodniki, miesięczniki, pozostałe wydawnictwa periodyczne i opłaty za prenumeratę, w tym prenumeratę internetową;
- zakup książek przeznaczonych do celów innych niż edukacyjne – atlasy, słowniki, encyklopedie, książki naukowe, beletrystyczne, wydawnictwa albumowe, Biblia, nuty (partytura) – także na nośnikach innych niż papierowy, książki do kolorowania dla dzieci, oprawę książek itp.;
- opłaty za wstęp do kina, teatru, opery, operetki, cyrku itp., na koncert, występy estradowe, pokazy światła, dźwięku; opłaty za wstęp do muzeum, ogrodu zoologicznego, ogrodu botanicznego, parku narodowego, do galerii sztuki, opłaty za zwiedzanie zabytków, opłaty w bibliotekach; opłaty za usługi świadczone przez muzyków, klaunów, innych wykonawców występujących na prywatnych imprezach;
- wydatki na zakup sprzętu do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku, tj. radia (odbiorniki radiowe, radia samochodowe, radiozegary, krótkofalówki, amatorskie nadajniki i odbiorniki radiowe), nieprzenośne odtwarzacze płyt CD, inne nieprzenośne odtwarzacze dźwięku (bez funkcji wideo), np. magnetofony, radiomagnetofony, adaptory, gramofony, samochodowe zestawy stereo, tunery, wzmacniacze, głośniki, mikrofony, dyktafony;

<sup>5</sup> Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240), z późniejszymi zmianami.

<sup>6</sup> Szczegółowy opis metodologii badania budżetów gospodarstw domowych (m.in. doboru próby) zamieszczony jest corocznie w publikacji GUS „Budżety gospodarstw domowych...”.

<sup>7</sup> COICOP/HBS/HICP/PPP, Zeszyt 2” (GUS, Warszawa 2013).

– wydatki na zakup sprzętu do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku i obrazu: odbiorniki telewizyjne, anteny telewizyjne dowolnego typu, magnetowidy i odtwarzacze DVD, odtwarzacze dźwięku i obrazu (z funkcją video), dekodery (przystawki) STB, kina domowe, rzutniki video, odtwarzacze Blu-ray, piloty do telewizorów i odtwarzaczy, nagrywarki z twardym dyskiem;

– zakup przenośnych odtwarzaczy dźwięku i obrazu, takich jak odtwarzacze MP-3, MP-4, przenośne odbiorniki telewizyjne;

– wydatki na zakup pozostałego sprzętu i akcesoriów do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku i obrazu, w tym słuchawki, ramki cyfrowe, czytniki książek elektronicznych oraz części i pozostałe akcesoria;

– opłaty za naprawę sprzętu audiowizualnego, optycznego, fotograficznego i do przetwarzania informacji, instalację sprzętu audiowizualnego, w tym telewizji kablowej, anteny satelitarnej, obejmujące koszt robocizny i materiałów;

– wydatki na zakup instrumentów muzycznych: klawiszowych (pianina, organy), strunowych (skrzypce, gitary), dętych (trąbki, klarnety, flety), drobnych instrumentów muzycznych (harmonijki ustne), bębny, itp., instrumentów elektronicznych, a także strun do instrumentów, kalafonii etc.;

– wydatki na zakup sprzętu fotograficznego i kinematograficznego – aparaty fotograficzne, kamery filmowe, kamery video, rzutniki filmowe i do slajdów, powiększalniki i sprzęt do obróbki filmów oraz akcesoria takie jak: ekrany, przeglądarki, obiektywy (w tym teleobiektywy), uchwyty do lamp błyskowych, filtry, światłomierze itp., etui do aparatów fotograficznych;

– wydatki na zakup nośników informacji – nagranych (płyty kompaktowe /CD/, video i DVD, kasety, kasety video, płyty gramofonowe, dyski Blu-ray, etui do nośników; pobieranie muzyki i filmów video, książek, usługi dostarczone przez witryny internetowe, które oferują szybki zapis muzyki i te, na które wymagana jest prenumerata) i nienagranych (dyski CD /R i RW/, dyski zewnętrzne do komputerów, pendrive'y, video i DVD /R i RW/, dyski Blu-ray, kasety, kasety video), a także karty pamięci, rolki filmowe, nienaświetlone filmy, kasety i płyty do celów fotograficznych i kinematograficznych, fotograficzne materiały eksploatacyjne (np. papier);

– opłaty radiowo-telewizyjne – opłaty za nadawanie audycji telewizyjnych i radiowych, łącznie z karą za zwłokę w opłatach, abonament za telewizję kablową, cyfrową, opłaty za telewizję na żądanie (w tym w szpitalach); dane nie obejmują opłat za dostęp do programu telewizyjnego w ramach pakietu telekomunikacyjnego (ujętych w dziale *Łączność*);

– opłaty za wypożyczanie sprzętu i akcesoriów związanych z kulturą – wypożyczanie: kaset DVD, kaset video, płyt CD i Blu-ray, odbiorników telewizyjnych, dekodery, odtwarzaczy DVD, video i płyt kompaktowych, sprzętu fotograficznego itp.

Od 2005 r., zgodnie z metodologią przyjętą dla badania budżetów gospodarstw domowych, stosuje się podział na pięć podstawowych typów, określanych też jako grupy społeczno-ekonomiczne ludności kraju:

– **gospodarstwa pracowników**, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest dochód z pracy najmniej w sektorze publicznym lub prywatnym prezentowane w publikacji także w podziale na gospodarstwa pracujących na stanowiskach robotniczych i na stanowiskach nierobotniczych);

– **gospodarstwa rolników**, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa rolnego (w użytkowaniu indywidualnym);

– **gospodarstwa pracujących na własny rachunek**, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest praca na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym w użytkowaniu indywidualnym lub wykonywanie wolnego zawodu;

– *gospodarstwa emerytów i rencistów*, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest emerytura lub renta (prezentowane w publikacji także w podziale na gospodarstwa emerytów i gospodarstwa rencistów);

– *gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł*, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania są źródła niezarobkowe inne niż emerytura lub renta, np. zasiłki dla bezrobotnych, świadczenia pieniężne i niepieniężne udzielone na podstawie ustawy o pomocy społecznej, dodatki mieszkaniowe, zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, alimenty, darowizny, dochody z tytułu własności i z wynajmu nieruchomości.

Prezentowane wyniki badania budżetów gospodarstw domowych nie obejmują gospodarstw domowych zamieszkujących obiekty zbiorowego zakwaterowania, tj. domów studenckich, domów opieki społecznej i innych oraz gospodarstw członków korpusu dyplomatycznego państw obcych (poza gospodarstwami obywateli obcego państwa, którzy zamieszkują w Polsce stale lub przez dłuższy okres i posługują się językiem polskim).

## **Biblioteki**

Dział ten zawiera informacje o bibliotekach publicznych, pedagogicznych oraz ich filiach, naukowych, bibliotekach zakładów pracy (fachowych, fachowo-beletrystycznych, ośrodkach informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej) i bibliotekach towarzystw naukowych objętych badaniami statystyki publicznej.

Zasady działania ogólnokrajowej sieci bibliotecznej i poszczególnych rodzajów bibliotek regulują przepisy ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach<sup>8</sup>.

Począwszy od 2011 r. informacje dotyczące bibliotek gromadzone są corocznie przy pomocy jednego, wspólnego formularza o symbolu K-03. Obejmuje on dane o zbiorach bibliotek oraz o liczbie wypożyczeń na zewnątrz i udostępnień na miejscu według rodzajów zbiorów. W sprawozdaniu wykazywane są informacje o użytkownikach zarejestrowanych w bibliotece, czytelnikach (użytkownikach aktywnie wypożyczających) oraz odwiedzinach w bibliotece w ciągu roku. Wyodrębniono również informacje o czytelnikach według wieku i zajęcia, dane o liczbie miejsc dla czytelników w placówce bibliotecznej, oraz informacje o działalności punktów bibliotecznych. Sprawozdawczością objęte są także informacje dotyczące działalności wydawniczej oraz innych form działalności bibliotek (np. doskonalenia zawodowego bibliotekarzy, szkoleń bibliotecznych użytkowników, organizacji wystaw, imprez literackich i edukacyjnych, konferencji, seminariów). Ponadto od 2011 r. wykazywane są informacje o usługach elektronicznych, które oferują biblioteki, m.in. katalog on-line, możliwość zdalnego składania zamówień na materiały biblioteczne czy elektroniczne powiadamianie o terminach zwrotu materiałów bibliotecznych, a także informacje o tworzeniu przez bibliotekę baz danych, biblioteki cyfrowej i repozytorium.

**Biblioteka** to jednostka organizacyjna lub jej część posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, której głównymi celami są tworzenie i obsługa zbiorów oraz udostępnianie ich użytkownikom w sposób kontrolowany.

---

<sup>8</sup> Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539), z późniejszymi zmianami.

**Jednostka biblioteczna** jest to placówka (zespół placówek) posiadająca stały księgozbiór objęty wspólną ewidencją i opatrzone wspólnym znakiem własności.

**Biblioteki publiczne** służą rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb czytelniczych ludności.

Zgodnie z funkcją, jaką pełnią poszczególne placówki, wyodrębniono biblioteki: wojewódzkie i powiatowe oraz biblioteki służące mieszkańcom miast na prawach powiatu, gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Ponadto wykazano podporządkowane im administracyjnie **filie biblioteczne i punkty biblioteczne**. Dodatkowo wyróżniono biblioteki działające w strukturze innych instytucji: w szkołach (biblioteki publiczno-szkolne), ośrodkach (domach) kultury lub innych instytucjach niż instytucje kultury (np. urzędach gmin).

**Filie biblioteczne** są to placówki podporządkowane organizacyjnie bibliotece macierzystej, obsługujące część terenu objętego działalnością tej biblioteki oraz posiadające stały księgozbiór (często podwójnie rejestrowany – w księdze inwentarzowej biblioteki macierzystej i w księdze inwentarzowej filii). Wśród filii bibliotecznych wyróżniamy filie biblioteczne dla dzieci wyposażone w odpowiedni księgozbiór, o popularyzatorskim profilu działalności odpowiadającym potrzebom młodego pokolenia.

**Punkty biblioteczne** są to – prowadzone najczęściej społecznie – placówki, których księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostające w ewidencji tej jednostki. Punkty biblioteczne działają w miejscowościach, w których nie ma innych placówek bibliotecznych. Ponieważ nie stanowią one samodzielnych organizacyjnie jednostek, dane o ich liczbie i działalności podawane są łącznie z danymi dotyczącymi jednostek macierzystych.

**Oddziały dla dzieci/młodzieży** są to niesamodzielne jednostki istniejące zasadniczo jako komórka organizacyjna większych bibliotek i filii bibliotecznych. Są one przeznaczone do obsługi dzieci i młodzieży szkolnej, pełniąc funkcję filii bibliotecznych dla dzieci i młodzieży.

**Biblioteki naukowe** mają na celu zaspokajanie potrzeb nauki i związanych z nią funkcji społecznych. Do grupy bibliotek naukowych zaliczono zgodnie z ustawą o bibliotekach: Bibliotekę Narodową, biblioteki Polskiej Akademii Nauk i jej placówek, biblioteki szkół wyższych, jednostek badawczo-rozwojowych oraz inne biblioteki, których wykaz został podany w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego<sup>9</sup>, czyli biblioteki publiczne, które otrzymały status biblioteki naukowej (w Białymstoku, Bydgoszczy, Elblągu, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Opolu, Poznaniu, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Wrocławiu i Zielonej Górze), Bibliotekę Śląską w Katowicach (biblioteka naukowa, pełniąca także funkcję wojewódzkiej biblioteki publicznej), a także Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Krakowie, Centralną Bibliotekę Narodowego Banku Polskiego w Warszawie, Centralną Bibliotekę Rolniczą w Warszawie, Centralną Bibliotekę Statystyczną w Warszawie, Główną Bibliotekę Komunikacyjną w Warszawie, Główną Bibliotekę Lekarską w Warszawie, Główną Bibliotekę Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Warszawie, Bibliotekę Sejmową w Warszawie, Bibliotekę Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Bibliotekę Towarzystwa Naukowego Płockiego, Bibliotekę Muzeum Narodowego w Warszawie, Bibliotekę Książąt Czartoryskich Muzeum Narodowego w Krakowie, Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Książnicę Cieszyńską w Cieszynie oraz Bibliotekę Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie. Do grupy tej zalicza się także Centralną Bibliotekę Wojskową w Warszawie.

---

<sup>9</sup> Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie sposobu i trybu zaliczania bibliotek do niektórych bibliotek naukowych oraz ustalenia ich wykazu (Dz. U. z 2016 r., poz. 137), z późniejszymi zmianami.

**Biblioteki pedagogiczne** są to jednostki służące w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli. Księgozbiór tych bibliotek obejmuje literaturę fachową z zakresu pedagogiki i innych dziedzin nauk oraz literaturę piękną i społeczno-ekonomiczną.

**Biblioteki zakładów pracy** nie stanowią jednolitej sieci bibliotecznej. Obejmują one **biblioteki fachowe** (instytucji, urzędów, przedsiębiorstw, zakładów usługowych, muzeów, teatrów itp.) oraz **ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej** – placówki informacyjno-biblioteczne, wchodzące w skład sieci informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (inte). Nie zalicza się do nich bibliotek o statusie biblioteki naukowej. Biblioteki fachowe zaspokajają potrzeby zakładów pracy w zakresie materiałów i informacji z odpowiednich dziedzin wiedzy niezbędnych do wykonywania zadań i doskonalenia zawodowego pracowników. W zakładach pracy działają także **biblioteki fachowo-beletrystyczne**, dysponujące księgozbiorem fachowym właściwym dla charakteru instytucji, która je powołała i zbiorami z dziedziny beletrystyki.

**Zbiory biblioteczne** obejmują księgozbiór, pozostałe zbiory nieelektroniczne, zbiory elektroniczne zinwentaryzowane, licencjonowane zbiory elektroniczne oraz materiały zdigitalizowane przez bibliotekę.

**Księgozbiór** obejmuje wydawnictwa nieperiodyczne (książki i broszury wydane po 1800 r.)<sup>10</sup> i wydawnictwa periodyczne (gazety i czasopisma). Jednostką obliczeniową księgozbioru jest **wolumin**, czyli tom (zawartość jednej okładki) zarejestrowany w księdze inwentarzowej. W przypadku periodyków za wolumin uważa się zbiór (zazwyczaj roczny) numerów jednego tytułu gazety lub czasopisma stanowiący jedną pozycję inwentarzową.

**Pozostałe zbiory nieelektroniczne** obliczane są w jednostkach ściśle określonych dla danego rodzaju zbiorów na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego<sup>11</sup>, tj. np. tytuł, zwój, płyta, mapa, kasetta, taśma. Wyróżnia się wśród nich kilka podstawowych grup:

- **rękopisy** – tj. teksty napisane ręcznie, niezależnie od rodzaju pisma, materiału pisarskiego i techniki; także niepowielone maszynopisy;
- **stare druki** – tj. druki pochodzące z okresu od wynalezienia druku do roku 1800 włącznie<sup>12</sup>;
- **mikroformy** – tj. zmminiaturyzowane formy dokumentów piśmienniczych: mikrofilmy (utrwalone na taśmie filmowej-zwojowej) i mikrofiszki (utrwalone na materiale fotograficznym w postaci błony płaskiej);
- **druki muzyczne** – tj. dokumenty drukowane, których podstawową zawartością jest zapis muzyki, zazwyczaj za pomocą nut;
- **dokumenty kartograficzne** – tj. umowne przedstawienie, w zmniejszonej skali, konkretnego lub abstrakcyjnego zjawiska, które może być umiejscowione w czasie i przestrzeni (mapy, globusy, plany, modele topograficzne, mapy wypukłe i zdjęcia lotnicze); nie zalicza się: atlasów i innych dokumentów kartograficznych w formie książki, mikroformy, dokumentów audiowizualnych i elektronicznych;
- **dokumenty graficzne** – ich podstawową cechą jest obrazowe przedstawienie rzeczywistości; obejmują rysunki, grafikę (zarówno oryginały, jak i reprodukcje), fotografie, plakaty, rysunki techniczne, itp.;
- **normy, opisy patentowe** w postaci drukowanej,

<sup>10</sup> Por. przypis 12 i poz. „stare druki”.

<sup>11</sup> Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 października 2008 r. w sprawie sposobu ewidencji materiałów bibliotecznych (Dz. U. Nr 205, poz. 1283).

<sup>12</sup> Encyklopedia Wiedzy o Książce, szp. 2225. Ossolineum, Wrocław 1971.

– **materiały audiowizualne** – tj. dokumenty, w których dominuje dźwięk lub obraz, które wymagają użycia specjalnego sprzętu do odtworzenia i odbioru dźwięku lub obrazu, jak: płyty, taśmy, kasety, dźwiękowe dyski kompaktowe, DVD, pliki nagrań cyfrowych, slajdy, przezroczka, ruchome obrazy, nagrania video itd.;

– **inne zbiory** – np. afisze, druki ulotne, jednodniówki, kalendarze, itp.

**Zbiory elektroniczne zinwentaryzowane** są to dokumenty elektroniczne na nośniku fizycznym, w postaci czytelnej dla komputera.

**Licencjonowane zbiory elektroniczne, do których biblioteka opłaciła dostęp** obejmują niezinventaryzowane zasoby elektroniczne o dostępie zdalnym, do których biblioteka opłaciła dostęp (samodzielnie lub w ramach konsorcjum).

**Materiały zdigitalizowane przez bibliotekę** są to materiały stanowiące część udostępnianych zbiorów bibliotecznych i włączonych do regionalnej/instytucjonalnej biblioteki cyfrowej lub udostępnianych lokalnie, od początku istnienia biblioteki cyfrowej.

Przez termin **udział wpływów** materiałów bibliotecznych rozumie się wyrażony procentowo stosunek liczby materiałów bibliotecznych danego rodzaju, które wpłynęły w ciągu roku do ogółu zbiorów danego rodzaju według stanu w dniu 31 XII tego roku.

**Czytelnik (użytkownik aktywnie wypożyczający)** – to użytkownik zarejestrowany, który wypożyczył na zewnątrz co najmniej jedną pozycję w okresie sprawozdawczym.

Dane o czytelnikach dotyczą osób korzystających z wypożyczalni, tzn. otrzymujących materiały biblioteczne do wykorzystania poza terenem biblioteki. Podstawowym dokumentem służącym do gromadzenia danych o czytelnikach w bibliotece jest aktualna karta wypożyczeń (karta czytelnika) lub inny dokument służący do rejestracji. Informacje o czytelnikach zostały pogrupowane według wieku i zajęcia, zgodnie z klasyfikacją stosowaną w „Dzienniku Biblioteki Publicznej”, będącym podstawowym dokumentem źródłowym, pomocnym przy sporządzaniu zestawień statystycznych o działalności biblioteki. W dokumentacji przyjmuje się na podstawie „kart zapisu-zobowiązań” następujące grupy wieku czytelników: do lat 5, 6-12 lat, 13-15 lat, 16–19 lat, 20–24 lata, 25–44 lata, 45–60 lat i powyżej 60 lat oraz kategorie społeczno-zawodowe czytelników: osoby uczące się, osoby pracujące i pozostali.

**Użytkownik zarejestrowany w bibliotece** – osoba, która w roku sprawozdawczym co najmniej raz skorzystała ze zbiorów i usług biblioteczno-informacyjnych biblioteki, (np. na podstawie aktywnego konta i karty bibliotecznej), tzn. wypożyczała materiały biblioteczne na zewnątrz, korzystała z czytelni, pracowni komputerowych, multimedialnych, usług informacyjnych, baz danych i katalogów, itp., korzystała z tych usług zarówno na terenie biblioteki lub poza nią (posiada prawo dostępu do zdalnych usług biblioteki); wyklucza się osoby, których dane osobowe zostały wprowadzone automatycznie do bazy czytelników (np. nowo przyjętych studentów) i które do końca okresu sprawozdawczego nie aktywowały swojego konta osobiście lub zdalnie; rejestracji nie podlegają użytkownicy korzystający wyłącznie z innych usług niż usługi biblioteczno-informacyjne, np. spotkań autorskich, dyskusyjnych klubów książki, wystaw, lekcji bibliotecznych, kursów, zajęć uniwersytetu trzeciego wieku, itp.,

**Odwiedziny w bibliotece** – określa się na podstawie liczby wejść do pomieszczeń biblioteki, liczonych na wejściu lub na wyjściu za pomocą kołowrotka, licznika elektronicznego lub ręcznie, rejestrując je w poszczególnych agendach biblioteki obsługujących użytkowników, a następnie sumując na potrzeby statystyki; nie zalicza się liczby wejść i wyjść personelu bibliotecznego.



Udostępnianie zbiorów, które odbywa się w formie wypożyczeń i udostępnień w czytelni jest prezentowane w podziale na *wypożyczenia na zewnątrz* i *udostępnienia na miejscu*. Przez wypożyczenie rozumie się udostępnianie materiałów bibliotecznych poza teren biblioteki poszczególnym czytelnikom (osobom fizycznym), natomiast *wypożyczenia międzybiblioteczne* (będące formą wypożyczeń na zewnątrz) obejmują wypożyczenia innym bibliotekom i instytucjom, jak i wypożyczenia z innych bibliotek. W bibliotekach posiadających czytelnie, tj. samodzielne pomieszczenia przystosowane do korzystania ze zbiorów na miejscu, rejestruje się udostępnianie zbiorów. Dane te należy traktować orientacyjnie, gdyż część bibliotek nie prowadzi ewidencji udostępniania zbiorów w czytelni bądź też zamieszcza dane szacunkowe.

Ponadto od 2011 r. zbierane są dane na temat *korzystania ze zbiorów elektronicznych dostępnych zdalnie lub w sieci lokalnej*, w postaci liczby sesji, liczby pobranych dokumentów, liczby wyświetleń publikacji z własnej biblioteki cyfrowej oraz liczby wejść na stronę internetową. Przez *sesję* rozumie się zrealizowane zapytanie (zalogowanie) do baz danych własnych lub licencjonowanych (z wyłączeniem katalogowej), natomiast pobrany dokument to pełen tekst publikacji wyszukany w bazach pełnotekstowych lub zbiorach czasopism elektronicznych albo pobrana strona z książek elektronicznych.

## Wydawnictwa

Tablice zamieszczone w tym dziale zostały przygotowane w oparciu o dane Biblioteki Narodowej. Są one opracowywane na podstawie nadsyłanych do Biblioteki Narodowej tzw. egzemplarzy obowiązkowych poszczególnych wydawnictw opublikowanych w kraju.

Ze względu na zmiany w procesie wydawniczym i innym niż kiedyś sposobie wprowadzania publikacji na rynek wydawniczy, Biblioteka Narodowa uznała, że pozyskiwane dane nie pozwalają na miarodajne tworzenie statystyki nakładów i w związku z tym od 2013 r. nie udostępnia danych z tego zakresu.

W statystyce wydawnictw stosuje się – zgodnie z zaleceniami UNESCO – podział na wydawnictwa periodyczne i nieperiodyczne<sup>13</sup>.

*Wydawnictwa nieperiodyczne* są to wydawnictwa zwarte (dzieła stanowiące zamkniętą całość jedno lub wielotomowe) oraz zwarte całości w seriach wydawniczych, tj. książki, broszury, nuty, mapy i dokumenty życia społecznego<sup>14</sup>.

Zgodnie z normą statystyki produkcji i dystrybucji książek, gazet, czasopism i publikacji elektronicznych (PN-EN ISO 9707: 1998): *książka* jest to wydawnictwo zwarte o objętości, co najmniej 49 stron nie wliczając okładki, *broszura* – od 5 do 48 stron nie wliczając okładki, wydane w danym kraju i ogólnie dostępne.

Dane dotyczące książek i broszur podaje się łącznie ze śpiewnikami szkolnymi, albumami i atlasami.

Jednostkami obliczeniowymi w statystyce wydawnictw nieperiodycznych są:

– *tytuł* – każdorazowe wydanie całości dzieła (jedno- lub wielotomowego) stanowiącego samoistną jednostkę wydawniczą i czytelniczą,

<sup>13</sup> Zalecenia UNESCO w sprawie standaryzacji międzynarodowej statystyki produkcji i dystrybucji książek, gazet i czasopism uchwalono na XXIII sesji Konferencji Generalnej UNESCO w Sofii w 1985 r.

<sup>14</sup> „Dokumentami życia społecznego określa się druki wydawane w celu osiągnięcia doraźnych celów informacyjnych, propagandowych, reklamowych i normatywnych, odzwierciedlające wewnętrzną działalność różnego rodzaju organizacji, stowarzyszeń i instytucji, grup społecznych”, np. plakaty, ulotki, zaproszenia, cenniki; <http://www.bn.org.pl/zbiory/dokumenty-zycia-spoecznego>.

- **arkusz wydawniczy** – zawierający 40000 znaków drukarskich (liter, cyfr, znaków przestankowych, odstępów między wierszami itp.) dla tekstów literowych lub cyfrowych albo 700 linii dla utworów poetyckich,
- **nakład globalny** – stanowiący liczbę wydanych egzemplarzy.

W grupie książek i broszur przyjęto następujący podział według typów:

- 1) wydawnictwa naukowe, do których należą studia, monografie, przyczynki, źródła, prace doktorskie i habilitacyjne, dzieła pomocnicze i informacyjne (encyklopedie, słowniki, atlasy, bibliografie itp.);
- 2) podręczniki dla szkół wyższych (podręczniki akademickie, skrypty, zbiory zadań, ćwiczenia);
- 3) wydawnictwa popularne – ogólne, obejmujące ogólne wydawnictwa popularne przeznaczone dla masowego odbiorcy, jak: literatura faktu, ideologiczna, popularnonaukowa, religijna, przewodniki itp.;
- 4) wydawnictwa zawodowe (fachowe), jak: poradniki, instrukcje, materiały szkoleniowe;
- 5) podręczniki szkolne i książki pomocnicze dla szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych (łącznie ze szkołami policealnymi), z wyjątkiem szkół wyższych;
- 6) literatura piękna (powieści, nowele, dramaty, poezje, listy, pamiętniki, eseje, reportaże literackie, komiksy), podzielona na literaturę dla dorosłych oraz dla dzieci i młodzieży.

**Wydawnictwa periodyczne** są to wydawnictwa ciągłe, publikowane w częściach (w regularnych lub nieregularnych odstępach czasu), o określonym charakterze, tj. gazety, czasopisma (z rocznikami włącznie) i związane wspólnym tytułem oraz w większości wydawnictwa zbiorowe (zeszyty naukowe, prace naukowe itp.).

Zgodnie z zaleceniami UNESCO:

1) do **gazet** zalicza się periodyki informacji ogólnej, bez względu na częstotliwość ich ukazywania się, stanowiące podstawowe źródło informacji bieżącej o aktualnych wydarzeniach krajowych i zagranicznych, przeznaczone dla szerokiego kręgu czytelników,

2) do **czasopism** (innych periodyków) zalicza się periodyki omawiające problemowo zagadnienia społeczne, polityczne i gospodarcze, specjalistyczne fachowe i naukowe, poświęcone określonym zagadnieniom, magazyny ilustrowane itp., a także wydawnictwa urzędowe.

Czasopisma dzieli się na:

- **naukowe** – przedstawiające wyniki badań naukowych,
- **zawodowe** – o charakterze praktycznym, związane z wykonywaniem zawodu na różnych poziomach,
- **informacyjne** – stanowiące informacje ekspresowe, przeglądy dokumentacyjne, biuletyny i komunikaty, wykazy, informatory itp.,
- **ogólne** – przeznaczone dla szerokiego kręgu odbiorców, niezależnie od zawodu,
- **dziecięce i młodzieżowe** – dla odbiorcy do lat 14,
- **urzędowe** – stanowiące periodyki władz i urzędów państwowych zawierające przepisy i akty prawne,
- **oficjalne** – sprawozdania z działalności instytucji i zakładów pracy, przepisy dla członków organizacji itp.,
- **dla zagranicy** – wyodrębnione ze względu na rozpowszechnianie poza granicami kraju.

Jednostkami obliczeniowymi w statystyce wydawnictw periodycznych są:

- **tytuł**, czyli jedna pozycja drukowana (pozycja wydawnicza stanowiąca odrębną całość),
- **przeciętny nakład jednorazowy**, będący przeciętną liczbą wydanych jednorazowo egzemplarzy jednego numeru,
- **nakład globalny**, stanowiący liczbę wydanych egzemplarzy danego tytułu.

Dodatki do periodyków, jeśli są sprzedawane oddzielnie, uważa się za odrębne tytuły. W liczbie tytułów periodyków nie uwzględniono mutacji, z wyjątkiem obcojęzycznych, które uważa się za odrębne tytuły.

## **Centra i domy kultury, ośrodki kultury, kluby, świetlice**

Informacje dotyczące działalności centrów i domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic uzyskiwane są, na podstawie sprawozdawczości na formularzu o symbolu K-07.

W sprawozdaniu wykazywane są dane dotyczące posiadania sali widowiskowej wraz z liczbą miejsc, prowadzenia biblioteki oraz pracowni specjalistycznych działających w jednostce. Wykazuje się również liczbę imprez kulturalnych zorganizowanych przez jednostkę i uczestników tych imprez, a także liczbę zespołów artystycznych, kół (klubów) i ich członków, oraz kursów i absolwentów tych kursów. W ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej<sup>15</sup> mówi się o głównych zadaniach instytucji kultury, jakimi są domy kultury, świetlice i kluby, których podstawowym celem statutowym jest prowadzenie działalności kulturalnej.

Przyjmuje się więc następujące definicje:

**Centra kultury** – instytucje kultury prowadzące wielokierunkową działalność animacyjną, polegającą na inicjowaniu, pobudzaniu i wspieraniu aktywności kulturalnej grup społecznych i środowisk lokalnych, posiadające stały program kulturalny, zespół wykwalifikowanych pracowników (animatorów lub instruktorów, pedagogów, edukatorów) oraz odpowiednią infrastrukturę (pomieszczenia i urządzenia). Istotą działalności centrów kultury jest edukacja kulturalna, edukacja artystyczna i animacja społeczna.

**Domy kultury** – prowadzą wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Mieszczą się w odrębnym, specjalnie wzniesionym lub adaptowanym budynku, zazwyczaj z salą widowiskowo-kinową, z odpowiednio przystosowanymi pomieszczeniami i urządzeniami do prowadzenia specjalistycznej działalności kulturalnej.

**Ośrodki kultury** (miejskie, miejsko-gminne, gminne) – są wielofunkcyjnymi instytucjami społeczno-kulturalnymi integrującymi, wokół wspólnego programu, działalność istniejących w danej miejscowości autonomicznych instytucji kultury i innych podmiotów prowadzących działalność kulturalną. Centra kultury i sztuki mogą być traktowane jako domy kultury lub ośrodki kultury w zależności od statutowego określenia rodzaju jednostki.

**Kluby** – są instytucjami prowadzącymi działalność kulturalną w środowisku lokalnym we współpracy z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami: kulturalnymi, społecznymi i politycznymi. Posiadają jedno lub więcej pomieszczeń, odpowiednie wyposażenie (sprzęt audiowizualny, telewizor, prasę itd.). Kluby są otwarte codziennie, jako miejsce organizowania kulturalnego wypoczynku i aktywności społeczności lokalnej. Działalność w klubach prowadzona jest zazwyczaj przez społeczny personel przy pomocy kierownika placówki.

**Świetlice** – to placówki kulturalne posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swoim zasięgiem działania małe grupy środowiska lokalnego. Działalność w nich prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. Nie uważa się za świetlice jednostek, zwyczajowo określanych „świetlicami”, które nie prowadzą działalności kulturalnej, a których pomieszczenia służą do innych celów, np. do organizowania narad i konferencji, kursów zawodowych itp.

**Grupy (zespoły) artystyczne i kół (kluby)** to zorganizowane grupy prowadzące systematycznie zajęcia o określonym profilu tematycznym, kierowane przez wykwalifikowanych pracowników instytucji kultury. Członkowie zespołów działający w różnych zespołach liczeni są tyle razy, w ilu zespołach uczestniczą.

---

<sup>15</sup> Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2017, poz. 862).

Do składu zespołów artystycznych wliczani są także instruktorzy, korepetytorzy, choreografowie, akompaniatorzy i inne osoby uczestniczące stale w zajęciach zespołów. W sprawozdaniu zastosowano następujący podział zespołów artystycznych: teatralne, muzyczne-instrumentalne, wokalne i chóry, folklorystyczne (ludowe, pieśni i tańca, kapele), taneczne. Wśród kół (klubów) wyróżniono następujące rodzaje: politechniczne, taneczne, informatyczne, plastyczne, ceramiczne, tkackie, fotograficzne i filmowe, teatralne, turystyczne i sportowo-rekreacyjne, ekologiczne, literackie, seniora, terapeutyczne, dyskusyjne kluby filmowe, koła gospodyń wiejskich.

Do *kursów* (zakończonych i trwających w ciągu roku sprawozdawczego) zaliczono zajęcia o charakterze szkoleniowym trwające co najmniej 16 godzin, mające na celu zdobycie przez ich uczestników nowych umiejętności lub rozwijanie zainteresowań. Nie ujęto szkoleń związanych z nabyciem lub podwyższeniem kwalifikacji zawodowych. Sprawozdawczością objęto następujące rodzaje kursów: języków obcych, plastyczne, nauki gry na instrumentach, wiedzy praktycznej, tańca, komputerowe, przygotowujące do nauki w szkołach artystycznych. Do liczby absolwentów kursów wliczono tylko te osoby, które ukończyły kurs według warunków określonych przez organizatora. Dane o absolwentach dotyczą kursów zakończonych w roku sprawozdawczym.

Pod pojęciem *pracowni specjalistycznej* rozumie się odrębne pomieszczenie działające w jednostce kultury, przystosowane do prowadzenia stałej działalności specjalistycznej o określonej tematyce. Ze względu na rodzaj pracowni specjalistycznej działającej w jednostce wyróżniono pracownie: fotograficzne, filmowe, plastyczne, muzyczne, politechniczne, komputerowe, ceramiczne, multimedialne (do nauki języków obcych) oraz studia radiowe, studia telewizyjne i sale baletowe/taneczne.

Do imprez organizowanych przez jednostki zalicza się imprezy kulturalne zorganizowane w roku sprawozdawczym, dostępne dla publiczności i dla stałych uczestników kół, klubów, pracowni itp. Nie zalicza się tutaj cyklicznych spotkań członków zespołów, kół, klubów, pracowni specjalistycznych i innych form stałej działalności.

### **Szkolnictwo artystyczne**

W Polsce, równoległe do ogólnokształcącego systemu oświaty, funkcjonuje system szkolnictwa artystycznego skierowany do młodzieży uzdolnionej w poszczególnych dziedzinach sztuki. Instytucją odpowiadającą za kształcenie artystyczne jest minister właściwy ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Zadania ministra wynikające z wypełniania funkcji organu prowadzącego dla części szkół i organu nadzoru dla wszystkich szkół artystycznych realizowane są w Departamencie Szkolnictwa Artystycznego i Edukacji Kulturalnej MKiDN oraz w Centrum Edukacji Artystycznej. System kształcenia artystycznego w Polsce tworzą publiczne i niepubliczne szkoły artystyczne (kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych oraz ogólnokształcące artystyczne). Kształcenie artystyczne można kontynuować w ramach instytucji szkolnictwa wyższego (uczelni artystycznych).

Działalność szkół artystycznych regulują przepisy ustawy Prawo oświatowe<sup>16</sup>, natomiast w zakresie szkół wyższych – Prawo o szkolnictwie wyższym.<sup>17</sup>

---

<sup>16</sup> Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U z 2017 r., poz. 59).

<sup>17</sup> Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., poz. 572), z późniejszymi zmianami.

Źródłem prezentowanych danych są: prowadzony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej system informacji oświatowej<sup>18</sup> oraz roczne sprawozdanie statystyczne GUS o studiach wyższych (formularz S-10).

Dane o *uczniach* podane są według stanu na początek roku szkolnego, dane o *absolwentach szkół* dotyczą końca poprzedniego roku szkolnego. Dane o *studentach* dotyczą osób wpisanych do ewidencji studentów w szkołach wyższych, włącznie ze studentami po ostatnim roku studiów bez egzaminu dyplomowego oraz korzystającymi z urlopów dziekańskich. Dane o studentach pierwszego roku studiów dotyczą studentów studiów jednolitych magisterskich oraz pierwszego stopnia (studiów zawodowych) inżynierskich i licencjackich.

Dane o *absolwentach szkół wyższych* dotyczą osób, które uzyskały dyplomy stwierdzające ukończenie studiów wyższych. Absolwenci wykazani są według stanu z poprzedniego roku akademickiego.

*Szkola* to jednostka organizacyjna powołana – na podstawie aktu założycielskiego lub wpisu do ewidencji – przez organ administracji rządowej, jednostkę samorządu terytorialnego, osobę prawną lub osobę fizyczną na podstawie przepisów ustawy o systemie oświaty.

*Szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych (I stopnia)*, dzielą się na szkoły ogólnokształcące oraz kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych.

Informacje dotyczące *szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe* dotyczą ogólnokształcących szkół artystycznych, do których zalicza się: sześcioletnie ogólnokształcące szkoły muzyczne II stopnia, sześcioletnie ogólnokształcące szkoły sztuk pięknych, czteroletnie licea plastyczne oraz dziewięcioletnie ogólnokształcące szkoły baletowe. Absolwenci ogólnokształcących szkół artystycznych uzyskują wykształcenie średnie, mają możliwość przystępowania do egzaminu maturalnego, po zdaniu którego otrzymują świadectwo dojrzałości. Po ukończeniu szkoły dającej wykształcenie w zawodzie, uczeń otrzymuje dyplom ukończenia szkoły potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego.

*Szkoły policealne* są szkołami organizowanymi na podbudowie programowej szkoły ponadgimnazjalnej, umożliwiającymi osobom posiadającym wykształcenie średnie ogólne uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu. Z dniem 1 września 2005 r. organy prowadzące dotychczasowe szkoły policealne i szkoły pomaturalne przekształciły je w szkoły policealne, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. g) ustawy o systemie oświaty. Do policealnych szkół artystycznych zalicza się: policealne szkoły muzyczne, policealne szkoły plastyczne, szkoły pomaturalne bibliotekarskie i animatorów kultury.

*Studia wyższe* to studia prowadzone przez uczelnie posiadające uprawnienia do ich prowadzenia, kończące się uzyskaniem odpowiedniego tytułu zawodowego.

Do wyższych szkół artystycznych należą: Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Akademia Muzyczna w Krakowie, Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina w Warszawie, Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie, Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi, Wyższa Szkoła Sztuki i Projektowania w Łodzi, Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Europejska Akademia Sztuk w Warszawie, Wyższa Szkoła Artystyczna

---

<sup>18</sup> Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. Nr 139, poz. 814) z późniejszymi zmianami.

w Warszawie, Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, Akademia Sztuki w Szczecinie, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. Ludwika Solskiego w Krakowie, Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi, Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie oraz Warszawska Szkoła Filmowa.

Do prezentacji studentów według grup i podgrup kierunków studiów wykorzystano opracowaną w oparciu o Międzynarodową Standardową Klasyfikację Edukacji (ISCED 2011)<sup>19</sup> klasyfikację kierunków kształcenia i szkoleń z 2013 r.<sup>20</sup> Przy prezentacji absolwentów zastosowano poprzednią wersję Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Edukacji (ISCED '97)<sup>21</sup>. Dla potrzeb statystycznych porównań międzynarodowych polskie kierunki studiów są przyporządkowywane przez przedstawicieli Głównego Urzędu Statystycznego we współpracy z przedstawicielami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego do grup oraz podgrup kierunków studiów, w oparciu o wytyczne klasyfikacji międzynarodowych.

W grupie kierunków i specjalności artystycznych prowadzonych przez różne typy szkół wyższych ujęto: aktorstwo, animację, architekturę wnętrz, architekturę przestrzeni kulturowych, dyrygenturę, edukację artystyczną w zakresie sztuki muzycznej, edukację artystyczną w zakresie sztuki plastycznej, edytorstwo, filmoznawstwo, fotografię, grafikę, grafikę komputerową i produkcję multimedialną, gry i grafikę interaktywną, historię sztuki, instrumentalistykę, intermedia, jazz i muzykę estradową, kompozycję i teorię muzyki, konserwację i restaurację dzieł sztuki, krytykę artystyczną, malarstwo, media interaktywne i widowiska, mediację sztuki, musical i choreografię, muzykę kościelną, muzykę w mediach, muzykologię, muzykoterapię, ochronę dóbr kultury, organizację produkcji filmowej i telewizyjnej, projektowanie architektury wnętrz i otoczenia, projektowanie gier i przestrzeni wirtualnej, projektowanie w krajobrazie kulturowym, realizację obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografii, reżyserię, reżyserię dźwięku, rzeźbę, scenografię, studia międzykierunkowe – wzornictwo i mechatronika, sztukę mediów, sztuki nowoczesne, sztuki wizualne, taniec, teatrologię, techniki audiowizualne i produkcje mediów (grafika), tkaninę i ubiór, wiedzę o filmie i kulturze audiowizualnej, wiedzę o teatrze, wokalistykę, wzornictwo.

## **Muzea**

Roczne sprawozdanie Głównego Urzędu Statystycznego na formularzu o symbolu K-02 z działalności muzeów sporządzają muzea i oddziały muzealne, których podstawowym zadaniem jako instytucji kultury jest gromadzenie i upowszechnianie dóbr kultury. W sprawozdaniu wykazywane są informacje o posiadanych zbiorach (według dyscyplin), wystawach organizowanych w kraju i wymianie wystaw z zagranicą, dane o liczbie zwiedzających muzea i wystawy muzealne (sprawozdawczością objęte są także dane o zwiedzających bezpłatnie w ramach „Nocy Muzeów” oraz z okazji innych imprez okolicznościowych), oraz informacje o formach prowadzonej przez muzea działalności oświatowej (odczyty/prelekcje/spotkania, seanse filmowe, koncerty, konkursy, warsztaty, imprezy plenerowe, lekcje muzealne, sesje i seminaria naukowe/sympozja), działalności wydawniczej, imprezach cyklicznych oraz innych formach działalności a także prowadzonych programach badawczych.

---

<sup>19</sup> International Standard Classification of Education ISCED 2011. UNESCO Institute for Statistics, Montreal 2012.

<sup>20</sup> ISCED Fields of Education and Training 2013 (ISCED-F 2013). UNESCO Institute for Statistics, Montreal 2014.

<sup>21</sup> International Standard Classification of Education ISCED 1997. UNESCO, listopad 1997.

Przy pomocy formularza K-02 zbierane są również informacje o uzupełniających ofertę sieci muzeów i galerii sztuki<sup>22</sup> tzw. *instytucjach paramuzealnych*, do których zalicza się<sup>23</sup>:

- ogrody zoologiczne (także akwaria, terraria, w których hodowane są niewielkie gady i płazy oraz wiwaria, będące połączeniem akwariów z terrariami),
- ogrody botaniczne,
- rezerваты przyrody/parki narodowe (udostępniane zwiedzającym w sposób rejestrowany, na ogół prezentujące również zestaw zbiorów lub opracowane wystawy tematyczne, w szczególności są to: grotty, jaskinie, akweny, parki),
- parki kulturowe (chronione tereny krajobrazowe z wyróżniającymi je zabytkami nieruchomymi),
- inne jednostki obejmujące m.in. planetaria, miasteczka, centra nauki i techniki, a także niebędące muzeami ekspozycje stałe ukazujące osiągnięcia, odkrycia i ciekawostki z dziedziny historii, archeologii, kultury, przyrody, techniki itp.

Działalność muzeów reguluje ustawa z dnia 21 listopada 1996 r.<sup>24</sup>

Zgodnie z art. 1 ustawy – *muzeum* jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

W zależności od sektora prezentowane w niniejszej publikacji dane obejmują:

1) w sektorze publicznym:

- a) muzea państwowe, utworzone przez ministrów i kierowników urzędów centralnych,
- b) muzea samorządowe, utworzone przez jednostki samorządu terytorialnego,

2) w sektorze prywatnym – muzea, których właścicielami są:

- a) organizacje społeczne, polityczne lub związki zawodowe, w tym muzea prowadzone przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze,
- b) jednostki organizacyjne kościołów i związków wyznaniowych,
- c) fundacje, osoby fizyczne i inne.

Organizatorami większości muzeów w sektorze publicznym są jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu gminnym.

W 2016 r. w gestii ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego znajdowały się: Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku, Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie, Muzeum Narodowe w Krakowie, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie w Warszawie, Muzeum Stutthof w Sztutowie, Muzeum Zamkowe w Malborku, Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka w Wieliczce, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej MANGGHA w Krakowie, Państwowe Muzeum na Majdanku w Lublinie, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Muzeum Historii Polski w Warszawie, Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki w Krakowie, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum.

<sup>22</sup> Rekomendacje UNESCO przewidują również prezentację działalności wyodrębnionych ekspozycji o charakterze muzealnym w bibliotekach i archiwach, nie uwzględnionych w badaniach GUS.

<sup>23</sup> Zgodnie z rekomendowaną przez UNESCO klasyfikacją Międzynarodowej Rady ds. Muzeów (ICOM – International Council of Museums).

<sup>24</sup> Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987), z późniejszymi zmianami.

Rezydencja Królów i Rzeczypospolitej oraz Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Minister właściwy do spraw obrony narodowej jest – zgodnie z rejestrem instytucji kultury – organizatorem Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

Ponadto minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest także organem współprowadzącym muzea, z których w 2016 r. część była wpisana w rejestrze ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (Muzeum Narodowe w Kielcach, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum – Zamek w Łańcucie, Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie oraz Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku), a część – wpisana w rejestrze organizatorów samorządowych (Muzeum Narodowe w Gdańsku, Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie, Muzeum Narodowe w Szczecinie, Muzeum Śląskie w Katowicach, Muzeum Lubelskie w Lublinie, Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach).

W statystyce publicznej stosowany jest następujący podział muzeów według rodzajów:

– **muzea artystyczne** – gromadzące zbiory z dziedziny malarstwa, grafiki, rzeźby, sztuki zdobniczej (rzemiosła artystycznego); do tej grupy należą też muzea wnętrz – eksponujące zbiory z dziedziny sztuki i kultury materialnej w formie urządzonych wnętrz mieszkalnych;

– **muzea archeologiczne** – gromadzące zbiory z dziedziny historii kultury materialnej z okresu poprzedzającego relacje piśmienne; do grupy tej zalicza się także rezerwaty archeologiczne;

– **muzea etnograficzne** – gromadzące zbiory z dziedziny kultury wsi Polski, krajów europejskich i pozaeuropejskich oraz wytwory kultury ludów pierwotnych; do grupy tej zalicza się także niektóre parki etnograficzne i skanseny (muzea na wolnym powietrzu, gromadzące zbiory związane z kulturą ludową lub eksponujące obiekty zabytkowe – archeologiczne, budowlane, etnograficzne – danego regionu);

– **muzea historyczne** – gromadzące zbiory dotyczące dziejów kraju, miast oraz historii ruchów społecznych i niepodległościowych;

– **muzea biograficzne** – gromadzące zbiory związane z życiem i działalnością wybitnych postaci (np. pisarzy, artystów, naukowców, polityków);

– **muzea literackie** – zajmujące się opieką nad polskimi spuściznami literackimi;

– **muzea martyrologiczne** – zajmujące się ochroną obiektów i urządzeń byłych obozów koncentracyjnych i jenieckich, więzień i miejsc straceń oraz przedmiotów związanych z tymi obiektami i urządzeniami;

– **muzea przyrodnicze** – gromadzące zbiory okazów przyrody;

– **muzea geologiczne** – gromadzące zbiory związane z procesami zachodzącymi w Ziemi;

– **muzea techniki i nauki** – gromadzące zbiory z dziedziny techniki poszczególnych działów i gałęzi produkcji, np. transportu, rolnictwa, włókiennictwa i różnych dziedzin nauki;

– **muzea militarne** – gromadzące zbiory z dziedziny polskiej wojskowości;

– **muzea interdyscyplinarne** – gromadzące zbiory z różnych dziedzin;

– **muzea regionalne** – gromadzące zbiory o znaczeniu historycznym dla regionu z zakresu sztuki, archeologii, etnografii, techniki, przyrody i innych dyscyplin, z uwzględnieniem zbiorów regionalnych pamiątek historycznych;

– **muzea wnętrz** – prezentujące wnętrza, salony, itp.; gromadzące eksponaty i dokumenty związane z historią danego obiektu;



– *inne muzea* – muzea, które nie mogą być zaklasyfikowane do żadnego z wyżej wymienionych typów ze względu na brak dominacji jednego z rodzajów zbiorów nad innymi.

Jako *wystawę organizowaną przez muzeum* i określoną odpowiednim tytułem rozumie się udostępnianie dla publiczności (osób zwiedzających) zestawu zbiorów muzealnych.

*Wystawy czasowe* są to wystawy urządzane na czas określony na terenie muzeum i udostępniane jednorazowo.

*Wystawy objazdowe* to wystawy zorganizowane przez muzeum i prezentowane poza jego siedzibą w różnych miejscach (miejscowościach). Dane o wystawach objazdowych wykazywane są przez jednostkę, która wystawę udostępnia publiczności i w niniejszej publikacji prezentowane są w tablicach wynikowych jako *wystawy krajowe obce*.

*Wystawy stałe* w muzeum, to ekspozycje tematyczne w wydzielonych częściach pomieszczeń muzealnych, salach, działach itp.

*Muzealium* jest to przedmiot o trwałej wartości kulturowej (historycznej, naukowej, poznawczej, estetycznej), politycznej lub społecznej, podlegający ochronie prawnej i należący do zbiorów muzealnych, tzn. objęty inwentarzem zabytków w muzeum. Muzealia zostały zgrupowane według działów (dyscyplin) zależnie od dziedziny, do której należą i prezentowane są w formie ekspozycji działowych lub tematycznych. Zgodnie z ustawą o muzeach, muzealiami są „rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność muzeum i wpisane do inwentarza muzealiów”. Pojedyncze muzealium oraz zespół muzealiów stanowiący integralną całość (np. komplet mebli, sztućców, nagrań) liczony jest jako jedna pozycja (numer księgi inwentarzowej).<sup>25</sup>

*Depozyty* to obiekty wypożyczone z innych muzeów, instytucji oraz od osób prywatnych, wpisane do księgi depozytów.

Dane o muzeach są prezentowane w układzie wojewódzkim.

## **Galerie sztuki**

Dane o działalności wystawienniczej prowadzonej przez *galerie i salony sztuki* uzyskiwane są na podstawie sprawozdawczości rocznej sporządzanej na formularzu o symbolu K-05. Sprawozdawczością obejmuje się jednostki, których podstawowym (lub jednym z głównych) rodzajem działalności jest organizowanie wystaw.

Wśród galerii i salonów sztuki wyodrębniono działalność galerii państwowych i samorządowych oraz innych galerii i salonów sztuki. Nie uwzględnia się tu galerii i salonów sztuki, które są oddziałami muzealnymi, ani jednostek, które zajmują się handlem dziełami sztuki, nie prowadząc przy tym działalności wystawienniczej.

Zakres zbieranych informacji obejmuje:

- zbiory własne według dyscyplin eksponatów (co dotyczy tylko galerii państwowych i samorządowych),
- działalność wystawienniczą w kraju i za granicą (wystawy, ekspozycje, zwiedzający),
- inne formy działalności oświatowej (odczyty/prelekcje/spotkania, seanse filmowe, imprezy muzyczne, konkursy, performance, warsztaty/lekcje) – i ich uczestników,
- działalność wydawniczą.

---

<sup>25</sup> Na mocy rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. Nr 202, poz. 2073).

Jako *wystawę* rozumie się zorganizowane na czas określony udostępnianie dla publiczności (osób zwiedzających) zestawu dzieł sztuki, objętych odpowiednim tytułem. Jeden tytuł stanowi jedną wystawę. *Ekspozycją* jest każdorazowe wystawienie w różnych miejscach tego samego zestawu eksponatów pod tym samym tytułem. Ta sama wystawa zaprezentowana np. w muzeum, domu kultury i urzędzie miasta – ma trzy ekspozycje. Wystawa eksponowana tylko w jednym miejscu stanowi jedną ekspozycję.

Ze względu na miejsce prezentacji wystaw, jak i kraj pochodzenia ich autorów, wyodrębniono wystawy krajowe, zagraniczne (prezentacja sztuki obcej), międzynarodowe (prezentacja sztuki obcej i polskiej) oraz polskie wystawy za granicą. Ponadto wśród wystaw wyodrębniono wystawy plenerowe oraz takie, do których prezentacji zastosowano tzw. nowe media, czyli nietradycyjne eksponaty, formy i techniki, np. animację komputerową, aranżację przestrzeni (instalacje), design.

Dane dotyczące galerii i ich działalności zaprezentowano w układzie wojewódzkim. W tablicach – w grupie galerii państwowych i samorządowych – wyodrębniono dane o działalności poszczególnych narodowych instytucji kultury, których organizatorem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego: Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki (w Warszawie), Centrum Sztuki Współczesnej – Zamek Ujazdowski (w Warszawie) oraz Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku (woj. mazowieckie).

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest także organem współprowadzącym Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu, które jest wpisane w rejestrze organizatora samorządowego (m. Toruń), jednakże – podobnie jak inne współprowadzone przez ministra instytucje kultury – zostały ujęte w publikacji w grupie instytucji państwowych i samorządowych.

### **Rynek dzieł sztuki i antyków**

Informacje o wybranych aspektach funkcjonowania rynku dzieł sztuki i antyków pozyskiwane są na podstawie sprawozdawczości rocznej sporządzanej na formularzu o symbolu K-10, realizowanej od 2014 r. przez Główny Urząd Statystyczny. Sprawozdawczością objęte są jednostki, które prowadzą działalność gospodarczą związaną ze sprzedażą dzieł sztuki lub antyków własnych oraz komisowych. W szczególności są to domy aukcyjne, galerie sztuki, antykwariaty oraz galerie autorskie. W sprawozdaniu wykazywane są informacje o sprzedaży dzieł sztuki i antyków według rodzajów i kanałów dystrybucji, formach prowadzonej działalności i współpracy z innymi podmiotami

Zgodnie z ustawą o podatku od towarów i usług<sup>26</sup> przez *działa sztuki* rozumie się:

- obrazy, kolaże i podobne płyty dekoracyjne, rysunki i pastele, wykonane w całości przez artystę, z wyłączeniem planów i rysunków, do celów architektonicznych, inżynierskich, przemysłowych, komercyjnych, topograficznych lub podobnych, ręcznie zdobionych produktów rzemiosła artystycznego, tkanin malowanych dla scenografii teatralnej, do wystroju pracowni artystycznych lub im podobnych zastosowań;
- oryginalne sztychy, druki i litografie, sporządzone w ograniczonej liczbie egzemplarzy, czarno-białe lub kolorowe, złożone z jednego lub kilku arkuszy, w całości wykonane przez artystę, niezależnie od zastosowanego przez niego procesu lub materiału, z wyłączeniem wszelkich procesów mechanicznych lub fotomechanicznych;

---

<sup>26</sup> Ustawa dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054) z późniejszymi zmianami.

- oryginalne rzeźby oraz posągi z dowolnego materiału, pod warunkiem, że zostały one wykonane w całości przez artystę; odlewy rzeźby, których liczba jest ograniczona do 8 egzemplarzy, a wykonanie było nadzorowane przez artystę lub jego spadkobierców;
- gobeliny oraz tkaniny ścienne wykonane ręcznie na podstawie oryginalnych wzorów dostarczonych przez artystę, pod warunkiem, że ich liczba jest ograniczona do 8 egzemplarzy;
- fotografie wykonane przez artystę, opublikowane przez niego lub pod jego nadzorem, podpisane i ponumerowane, ograniczone do 30 egzemplarzy we wszystkich rozmiarach oraz oprawach.

Przez *antyki* rozumie się przedmioty, inne niż wymienione powyżej, których wiek przekracza 100 lat i które nie są przedmiotami kolekcjonerskimi.

### **Teatry, instytucje muzyczne i rozrywkowe**

Dane prezentowane w tym dziale zawierają informacje o sieci i działalności teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych, pochodzące ze stałych badań statystycznych typu sprawozdawczego, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny na formularzu oznaczonym symbolem K-01. W sprawozdaniu tym, poza danymi dotyczącymi rodzaju jednostki i liczby miejsc na widowni w stałej sali widowiskowej, wykazuje się liczbę zrealizowanych w ciągu roku przedstawień (koncertów) i liczbę widzów (słuchaczy) na zorganizowanych imprezach (wydzielając informacje o działalności w stałej sali), a także liczbę prezentacji artystów i zespołów zagranicznych oraz o frekwencji na tych widowiskach (koncertach). Teatry podają również liczbę zaprezentowanych w ciągu roku premier, a filharmonie i orkiestry (symfoniczne i kameralne) z ogólnej liczby koncertów wyodrębniają tzw. szkolne audycje muzyczne. Instytucje przedstawiające swoje dokonania za granicą wykazują liczbę spektakli (koncertów) wystawionych w poszczególnych krajach. Ponadto od 2010 r., teatry i instytucje muzyczne przedstawiają dane dotyczące udziału w festiwalach, działalności wydawniczej, innych form działalności (odczyty/prelekcje/spotkania, seanse filmowe, koncerty, konkursy, festiwale, warsztaty, imprezy plenerowe, lekcje oraz sesje i seminaria naukowe/sympozja). Podstawowe dane, tj. liczba przedstawień i widzów (koncertów i słuchaczy) podawane są w całym dziale według województw, w których, jednostka sprawozdawcza prowadziła działalność widowiskową.

Ze względu na rodzaj działalności scenicznej, wśród instytucji artystycznych wyróżniono:

- teatry dramatyczne (łącznie z satyrycznymi i teatrami małych form scenicznych),
- teatry lalkowe,
- teatry muzyczne (opery, operetki i inne),
- filharmonie,
- orkiestry (symfoniczne i kameralne),
- chóry,
- zespoły pieśni i tańca,
- przedsiębiorstwa (agencje) estradowe.

W liczbie teatrów i instytucji muzycznych (teatry, filharmonie, orkiestry, chóry, zespoły pieśni i tańca) uwzględniono jednostki wyodrębnione pod względem prawnym, organizacyjnym i ekonomiczno-finansowym, prowadzące jednorodną działalność sceniczną, niezależnie od liczby posiadanych scen.

Przez *scenę* rozumie się wydzieloną organizacyjnie stałą salę widowiskową w instytucji artystycznej, w której prowadzona jest stała działalność, zazwyczaj w oparciu o odrębny zespół lub koncepcję programową. Za scenę uważa się także stały zespół nie będący jednostką organizacyjną instytucji widowiskowej lub stały zespół objazdowy.

Do liczby instytucji artystycznych i rozrywkowych nie zaliczono agencji artystycznych nie posiadających stałych zespołów oraz teatrów impresaryjnych. Dane obejmują natomiast ich działalność. W przypadku teatrów impresaryjnych – włącza się je do liczby scen, liczy się również miejsca w stałej sali widowiskowej, zgodnie z ogólnie przyjętą zasadą jednokrotnego obliczania miejsc na widowni w stałej sali.

**Liczba miejsc w teatrach i instytucjach muzycznych** odnosi się do miejsc na widowni we własnych lub wynajętych stałych salach widowiskowych. W przypadku organizowania widowni na potrzeby konkretnego spektaklu, podaje się średnią liczbę miejsc przygotowanych dla widzów w ciągu roku. Niektóre teatry i instytucje muzyczne nie rozporządzają własną salą widowiskową, a korzystają z sali innej instytucji. Miejsca na widowni w stałej sali liczone są tylko raz, niezależnie od liczby korzystających z niej instytucji.

**Dane o zespołach pieśni i tańca** dotyczą ludowych, zawodowych zespołów pieśni i tańca: Państwowego Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego (z siedzibą w Karolinie – w obrębie wsi Otrębusy – w woj. mazowieckim) i Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny (z siedzibą w Koszęcinie w woj. śląskim), których organem prowadzącym są samorządy województw oraz Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego, którego organizatorem jest minister właściwy do spraw obrony narodowej.

Dane dotyczące działalności teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych w kraju nie obejmują specjalnie organizowanych występów gościnnych teatrów i artystów zagranicznych. Informacje te zostały ujęte w odrębnej tablicy, podobnie jak dane o występach polskich teatrów i instytucji muzycznych za granicą.

W informacjach podanych w podziale **według województw** wykazano wszystkie przedstawienia i koncerty, które odbyły się na terenie danego województwa, wykonane przez instytucje artystyczne i rozrywkowe własne, jak również występy gościnne teatrów, instytucji muzycznych i rozrywkowych z innych województw.

W informacjach podanych w podziale **według siedziby** wykazano wszystkie przedstawienia i koncerty zorganizowane przez instytucje prowadzące działalność widowiskową według ich województw macierzystych, niezależnie od miejsca realizacji działalności scenicznej.

## **Kina**

Działalność w zakresie kinematografii reguluje ustawa o kinematografii<sup>27</sup>.

Prowadzona przez Główny Urząd Statystyczny sprawozdawczość z działalności kin na formularzu oznaczonym symbolem K-08, obejmuje sieć i rodzaje kin, system projekcji, okres prowadzonej działalności oraz liczbę seansów i widzów. Wyodrębniono też informacje o liczbie zrealizowanych seansów filmów produkcji polskiej i liczbie widzów na tych projekcjach. Ponadto od 2010 r. sprawozdawczością objęte są także dane dotyczące innych form działalności kina, tj. odczyty/prelekcje/spotkania, imprezy muzyczne/koncerty, konkursy, imprezy plenerowe.

Dział zawiera informacje o działalności kin ogólnie dostępnych, tj. powołanych do publicznego udostępniania filmów w formie projekcji na seansach filmowych, bez względu na rodzaj nośnika filmu (światłoczuły, magnetyczny, cyfrowy).

**Kino** jest to miejsce i zespół urządzeń technicznych służących do publicznego wyświetlania filmu.

---

<sup>27</sup> Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii ((Dz. U. z 2016 r., poz. 438).

Wśród kin wydzielono dwie grupy:

1) *kina stałe*, tj. prowadzące działalność w jednym obiekcie przystosowanym na stałe do publicznego wyświetlania filmów z określoną częstotliwością; w grupie tej znajdują się też kina sezonowe/czasowe,

2) *kina ruchome*, tj. prowadzące działalność w różnych miejscach przez ekipy objazdowe.

Przez *stałą salę* projekcyjną rozumie się salę własną lub wynajętą na okres przynajmniej półroczny, przystosowaną do realizowania projekcji filmowych, niezależnie od jej podstawowego przeznaczenia.

Nie wykazuje się miejsc dostawnych.

Kina stałe, które mają co najmniej 3 sale dzielimy w zależności od ich liczby na:

- *minipleksy*, tj. posiadające od 3 do 7 sal,
- *multipleksy*, tj. posiadające 8 lub więcej sal.

Przez *seans* rozumie się ciągłą projekcję filmu pełnometrażowego z nośnika światłoczułego, magnetycznego lub cyfrowego w zamierzonym i z góry określonym czasie trwania. W przypadku projekcji filmu wieloczęściowego podzielonego na odcinki – projekcję każdej części mającej własną czołówkę i określoną długość uważa się za odrębny seans filmowy. W takiej sytuacji, liczbę widzów wykazuje się w sposób analogiczny. Za seans uważa się również wyświetlenie zestawu filmów krótkometrażowych (np. tzw. poranki dla dzieci).

Dane dotyczące kin według okresu ich działalności, obejmują także kina, które w ciągu roku sprawozdawczego zostały zlikwidowane lub zawiesiły swoją działalność.

Dane dotyczące liczby kin ruchomych według województw prezentowane są według siedziby jednostki, natomiast w przypadku seansów i widzów dane wykazywane są w tych województwach, na terenie których miały miejsce projekcje filmów.

Dane o pełnometrażowych filmach fabularnych nowowprowadzanych na ekrany kin podano na podstawie informacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zebranych przy pomocy resortowego sprawozdania o symbolu KK-1. Sprawozdanie to obejmuje m.in. informacje dotyczące krajów produkcji nowowprowadzonych filmów oraz dane o liczbie widzów.

Zgodnie z ustawą o kinematografii *filmem* jest utwór dowolnej długości, w tym utwór dokumentalny lub animowany, złożony z serii następujących po sobie obrazów z dźwiękiem lub bez dźwięku, utrwalonych na jakimkolwiek nośniku umożliwiającym wielokrotne odtwarzanie, wywołującym wrażenie ruchu i składających się na oryginalną całość, wyrażającą akcję (treść) w indywidualnej formie, a ponadto, z wyjątkiem utworów dokumentalnych i animowanych, przeznaczony do wyświetlania w kinie jako pierwszym polu eksploatacji w rozumieniu przepisów o prawie autorskim i prawach pokrewnych.<sup>28</sup>

Zgodnie z ustawą o kinematografii „film uznaje się za film *polski*, jeżeli jego producentem lub koproducentem jest podmiot mający siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto spełniony jest co najmniej jeden z warunków:

1) autor scenariusza lub adaptowanego utworu literackiego, reżyser oraz wykonawca jednej z głównych ról są obywatelami polskimi, udział środków finansowych producenta mającego siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w kosztach produkcji filmu stanowi 100%, przy czym środki te, do wysokości 80% kosztów produkcji filmu, muszą być wydatkowane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto kopia wzorcowa jest wykonana w języku polskim;

<sup>28</sup> Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2017 r., poz. 880).

2) autor scenariusza lub adaptowanego utworu literackiego, lub reżyser, lub wykonawca jednej z głównych ról są obywatelami polskimi, udział środków finansowych koproducenta mającego siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w kosztach produkcji filmu stanowi co najmniej 20% przy filmie będącym koprodukcją dwustronną oraz co najmniej 10% przy filmie będącym koprodukcją wielostronną, przy czym środki te, do wysokości 80% kosztów produkcji filmu, muszą być wydatkowane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto główna wersja językowa wykonana jest w języku polskim.

Ze względu na podmiot wypowiedzi i jej formę wyróżniamy następujące rodzaje filmów:

- **filmy dokumentalne** – odpowiedniki twórczości dziennikarskiej, opowiadające o prawdziwych wydarzeniach; występują w nich autentyczne miejsca i bohaterowie;
- **filmy fabularne** – przeciwieństwo filmów dokumentalnych; filmy aktorskie, posiadające fabułę, czyli dramaturgiczną, najczęściej wielowątkową opowieść opartą na zdarzeniach fikcyjnych lub faktach;
- **filmy animowane** – filmy zrealizowane techniką animacji filmowej, polegającą na wykonywaniu serii poklatkowanych zdjęć rysunków, plam barwnych, kukiełek lub sylwetek w poszczególnych fazach ruchu (w trakcie ich wyświetlania uzyskuje się efekt ruchu obiektów zobrazowanych na klatkach) lub z wykorzystaniem najnowszych technik komputerowych.

Ze względu na metraż wyróżniamy trzy typy filmów:

- **filmy pełnometrażowe** – filmy fabularne, dokumentalne i animowane o czasie projekcji przekraczającym 70 minut;
- **filmy średnometrażowe** – filmy fabularne i dokumentalne o czasie projekcji przekraczającym 40 minut i nie dłuższym niż 70 minut oraz filmy animowane o czasie projekcji przekraczającym 15 minut i nie dłuższym niż 70 minut;
- **filmy krótkometrażowe** – filmy fabularne i dokumentalne o czasie projekcji nie dłuższym niż 40 minut oraz filmy animowane o czasie projekcji nie dłuższym niż 15 minut.

## **Radiofonia i telewizja**

Prowadzenie działalności radiowej i telewizyjnej na terytorium Polski reguluje ustawa o radiofonii i telewizji<sup>29</sup>, na mocy której została powołana Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji. Zadaniem Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji jest m.in. udzielanie koncesji na rozpowszechnianie i rozprowadzanie programów.

**Koncesja** to pozwolenie na rozpowszechnianie programów radiowych lub telewizyjnych, z wyjątkiem programów publicznej radiofonii i telewizji. Koncesji udziela się na okres 10 lat. Koncesje dotyczą wszystkich sposobów rozpowszechniania programów: rozsiewczego naziemnego, rozsiewczego satelitarnego oraz kablowego.

Koncesja może być udzielona osobie fizycznej, posiadającej obywatelstwo polskie i stałe miejsce zamieszkania w Polsce lub osobie prawnej, która ma siedzibę w Polsce, lub osobie zagranicznej, lub spółce, których siedziba lub stałe miejsce zamieszkania znajduje się w państwie członkowskim Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

---

<sup>29</sup> Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2016 r., poz. 639), z późniejszymi zmianami.

Prezentowane w niniejszej publikacji informacje dotyczące koncesji, udzielonych jednostkom prywatnym na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych drogą naziemną, satelitarną i kablową, zostały opracowane na podstawie danych Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

Zgodnie z art. 4 ustawy o radiofonii i telewizji „**rozpowszechnianiem** jest: a) bezprzewodowa emisja programu do równoczesnego, powszechnego odbioru (system powszechnego odbioru), b) wprowadzanie programu do sieci kablowej (system zbiorowego odbioru).”

**Rozprowadzaniem** jest natomiast „przejmowanie w całości i bez zmian programu nadawcy krajowego lub zagranicznego, z wyjątkiem programu rozpowszechnianego w sieci kablowej, i równoczesne jego rozpowszechnianie.”

**Programem** nazywamy „uporządkowany zestaw audycji radiowych lub telewizyjnych, reklam i innych przekazów, regularnie rozpowszechniany, pochodzący od jednego nadawcy”.

Przez **reklamę** rozumie się każdy przekaz, nie pochodzący od nadawcy, zmierzający do promocji sprzedaży albo innych form korzystania z towarów lub usług, popierania określonych spraw lub idei albo osiągnięcia innego efektu pożądanego przez reklamodawcę, nadawany za opłatą lub inną formą wynagrodzenia.”

Ze względu na sposób rozpowszechniania programu, radio i telewizję dzielimy na:

- **naziemne** – sygnały przesyłane za pośrednictwem fal radiowych z jednego punktu nadawczego (stacji radiowej lub telewizyjnej) do wielu odbiorców;
- **satelitarne** – system transmisji programów za pośrednictwem specjalnych transponderów zamontowanych na satelitach, oparty na wykorzystaniu fal o bardzo wysokiej częstotliwości odbieranych za pomocą anten satelitarnych;
- **kablowe** – inaczej przewodowe, zinstytucjonalizowany system płatnej transmisji przekazów telewizyjnych lub radiowych (własnych, lokalnych lub satelitarnych), przesyłanych za pośrednictwem szerokopasmowego kabla ze stacji centralnej do indywidualnych abonentów.

Dane o abonentach radiowych i telewizyjnych przedstawione są w układzie wojewódzkim. Dotyczą osób i instytucji, które uiściły opłaty abonamentowe uprawniające do korzystania z urządzeń odbiorczych radiofonii bezprzewodowej oraz odbiorczych urządzeń telewizyjnych. Dane dotyczą także osób korzystających z prawa do bezpłatnego korzystania z urządzeń odbiorczych. Abonent jest liczony tylko raz bez względu na liczbę użytkowanych odbiorników. W przypadku instytucji (z wyjątkiem podmiotów prowadzących działalność leczniczą, sanatoriów, żłobków, publicznych i niepublicznych jednostek objętych systemem oświaty i uczelni oraz domów pomocy społecznej), obowiązuje rejestracja wszystkich posiadanych odbiorników radiowych i telewizyjnych i wysokość opłaty abonamentowej zależy od ich liczby. Instytucje obowiązane są również uiszczać opłaty abonamentowe za posiadanie odbiorników radiowych i telewizyjnych w samochodach.<sup>30</sup>

Tablice o abonentach radiowych i telewizyjnych opracowano na podstawie danych Dyrekcji Generalnej Poczty Polskiej, natomiast dane o abonentach telewizji kablowej – według informacji Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

---

<sup>30</sup> Ustawa z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1204).

## Imprezy masowe

Działalność w zakresie imprez masowych reguluje ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych<sup>31</sup>.

Zgodnie z ww. ustawą, **imprezą masową** jest masowa impreza artystyczno-rozrywkowa, masowa impreza sportowa, w tym mecz piłki nożnej, z wyjątkiem imprez:

- a) organizowanych w teatrach, operach, operetkach, filharmoniach, kinach, muzeach, bibliotekach, domach kultury i galeriach sztuki lub w innych podobnych obiektach,
- b) organizowanych w szkołach i placówkach oświatowych przez zarządzających tymi szkołami i placówkami,
- c) organizowanych w ramach współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży,
- d) sportowych organizowanych dla sportowców niepełnosprawnych,
- e) sportu powszechnego o charakterze rekreacji ruchowej, ogólnodostępnego, nieodpłatnego, organizowanego na terenie otwartym,
- f) zamkniętych organizowanych przez pracodawców dla ich pracowników, jeżeli rodzaj imprezy odpowiada przeznaczeniu obiektu lub terenu, gdzie ma się ona odbyć.

**Masową imprezą artystyczno-rozrywkową** jest impreza o charakterze artystycznym, rozrywkowym lub zorganizowane publiczne oglądanie przekazu telewizyjnego na ekranach lub urządzeniach umożliwiających uzyskanie obrazu o przekątnej przekraczającej 3 metry, która ma się odbyć:

- na stadionie, w innym obiekcie niebędącym budynkiem lub na terenie umożliwiającym przeprowadzenie imprezy masowej, na których liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej wynosi nie mniej niż 1 000;
- w hali sportowej lub w innym budynku umożliwiającym prowadzenie imprezy masowej, w których liczba udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, ustalona zgodnie z przepisami prawa budowlanego oraz przepisami dotyczącymi ochrony przeciwpożarowej wynosi nie mniej niż 500.

Począwszy od 2011 r. w Głównym Urzędzie Statystycznym pozyskiwane są dane o organizacji imprez masowych, uzyskiwane na podstawie sprawozdawczości rocznej sporządzanej na formularzu o symbolu K-09.

Sprawozdanie sporządzają urzędy miast i gmin właściwe ze względu na miejsce przeprowadzenia imprezy masowej.

Zakres informacji zbieranych w sprawozdaniu obejmuje:

- organizatora imprezy, którym może być osoba prawna, osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej,
- przyjęty na potrzeby sprawozdawczości podział imprez masowych na imprezy artystyczno-rozrywkowe (np. koncert zespołu muzycznego), interdyscyplinarne (np. występy estradowe połączone z turniejem gier sportowych) i sportowe (np. mecz piłki nożnej),
- rodzaje imprez artystyczno-rozrywkowych (koncerty, przedstawienia i spektakle, pokazy/seanse filmowe, festiwale, kabarety, widowiska cyrkowe, imprezy łączone np. pokaz filmowy i kabaret),
- liczbę uczestników imprez.

---

<sup>31</sup> Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2013 r., poz. 611), z późniejszymi zmianami..



Imprezy artystyczno-rozrywkowe obejmują:

- **koncerty**, czyli publiczne wykonanie utworów muzycznych; imprezy artystyczne wypełnione programem muzycznym (instrumentalnym lub wokalnym),
- **przedstawienia i spektakle**, czyli widowiska operowe, teatralne, baletowe,
- **pokazy, seanse filmowe**, czyli ciągłą projekcję filmu w zamierzonym i z góry określonym czasie trwania,
- **festiwale**, czyli szereg imprez artystycznych przeważnie jednego typu będących przeglądem osiągnięć w danej dziedzinie, zorganizowanych w jednym czasie i pod wspólną nazwą, często ujętych w ramy konkursu,
- **kabarety**, czyli spektakle satyryczno-rozrywkowe,
- **widowiska cyrkowe**, czyli występ podczas którego odbywają się popisy akrobatyczne, występy kłownów, popisy tresowanych zwierząt,
- **imprezy łączone** np. pokaz filmowy i kabaret,
- **inne imprezy**.

Pod pojęciem **imprezy interdyscyplinarnej** należy rozumieć imprezę składającą się z imprez różnego rodzaju, np. imprezy artystyczno-rozrywkowej odbywającej się łącznie z imprezą sportową.

**Liczba uczestników** – należy przez to rozumieć liczbę udostępnionych przez organizatora miejsc dla osób, które mogą być obecne na imprezie masowej, określonych w zezwoleniu na przeprowadzenie imprezy masowej wydanym, w drodze decyzji, przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta właściwych ze względu na miejsce przeprowadzenia imprezy.

## **METHODOLOGICAL NOTES**

### **General notes**

*Information by voivodship and by urban/rural areas has been presented according to the locality of each reporting unit. The data concerning theatres, and music and entertainment institutions, given the specific type of their activity, are presented by locality and by voivodship (detailed explanations are provided in the foregoing). Selected data are provided by regions, subregions and powiats.*

*Relative measures relating to the population number, referring to the variables described (such as the number of seats in theatres, library collections), have been established with the use of the demographic data as of 31 December, while for the phenomena lasting for a certain period, i.e. for a year (such as checking out books, theatre and cinema audience, public event participants, publishing activity) – on the basis of the population number as of 30 June<sup>1</sup>.*

*The data on the number and structure of the population in the regional profile have been indicated by the actual place of residence.*

*The population actually residing in a given administrative unit includes: persons registered there for permanent residence and staying there actually and persons staying there temporarily (registered in a given administrative unit for a temporary stay for above 3 months). People registered for permanent residence in a given administrative unit but staying actually in another unit (registered there for temporary stay for above 3 months) are treated as actually residing in administrative unit, in which they are registered for the temporary stay.<sup>2</sup>*

*All reporting surveys on cultural institutions carried out by the Central Statistical Office, the results of which are displayed herein, are census surveys.*

### **Public expenditure on culture and national heritage**

*The data on public expenditure on culture and national heritage has been compiled in accordance with the Classification of Public Income and Expenses, introduced by the Minister of Finances Regulation of 2 March 2010<sup>3</sup>.*

*Public expenditure are understood as total expenses incurred by the State budget and the budgets of local self-government entities (i.e. budgets of gminas, cities with powiat status, powiats, and voivodships), not including transfers from the State budget to self-government entities and transfers between self-government entities.*

*Current expenditure of the State budget and the budgets of local self-government entities, presented in this study, are total expenditure less property expenditure. Current expenditure of the state budget entities include: 1) wages and salaries of employees in state-owned units budget and fees charged on the wages and salaries; 2) purchases of goods and services; 3) cost of living and other expenses related to the operations*

---

<sup>1</sup> Demographic data have been compiled using the balance sheet, adopting the results of the Population and Housing Census of 2011 as the initial values.

<sup>2</sup> Demographic Yearbook of Poland 2013. The CSO, Warsaw 2013.

<sup>3</sup> The Minister of Finances' Regulation of 2 March 2010 on the Detailed Classification of Income, Expenses, Revenues and Expenditures and Funds Originating From Foreign Sources (Journal of Laws No. 38, item 207), with later amendments.

of the budget and execution of their statutory duties; 4) the cost of tasks assigned to units included to the public finances sector or others, with the exception of non-governmental organizations.<sup>4</sup>

### **Households' expenses on culture**

The data on average household expenses, as well as on household's durable goods, have been derived from sample surveys on household budgets<sup>5</sup>, conducted in the period 2014-2016. These surveys have also served as the source of information on income, expenses, and household equipment with durable goods, and have been employed in the analyses of the structure, diversity and development tendencies related to income, expenses, and consumption in households. Expenditures presented in this publication are based on the current classification (which came into force from 2013): the Classification of revenues and expenditures for the household budget surveys developed on the basis of the Classification of Individual Consumption by Purpose.<sup>6</sup>

A group of expenses related to culture and recreation is recognised as one of the basic groups of expenditures in the surveys on family budgets. It comprises expenses on typically cultural activities, expenses on recreational activities, and expenses on activities which are both cultural and recreational, from which two separate sub-groups covering only one type of activity may not be distinguished. Given the above, total expenses on culture, calculated together with such expenses on recreation which may not be separated, are overstated.

With the introduction of modifications in the classification of revenues and expenditures to the household budget survey, relating, inter alia, the transferring of all charges for Internet services and certain fees for television licenses, to the section "Communication", the data since 2013 are not fully comparable with previous years.

Expenditure considered as a typical "cultural", called here as **expenditure on culture** (other than on cultural and recreational activities), presented in this publications, covers:

- purchase of newspapers and magazines – newspapers and magazines published weekly or monthly, and other periodic publications involving subscription fees, including Internet subscription;
- purchase of books for non-educational purposes – atlases, dictionaries, encyclopaedias, scientific books, fiction books, album publications, the Bible, notes (scores) – not only in paper form but also recorded on other types of data carriers, as well as children's painting books, book covers, and the like;
- charges for admission tickets to cinemas, theatres, operas, musical comedies, circuses, etc.; tickets for concerts, concert-hall performances, light or sound shows; admission tickets to museums, zoological gardens, botanical gardens, national parks, and art galleries; charges for monument sightseeing, and library charges; charges for services of musicians, clowns, performers for private entertainments;
- purchase of sound receivers, recorders and players – such as – radio sets, car radios, radio clocks, two-way radios, amateur radio receivers and transmitters, gramophones, tape players and recorders, cassette players and recorders, CD-players, personal stereos, stereo systems and their constituent units (turntables, tuners, amplifiers, speakers, etc.), microphones and earphones;
- purchase of equipment for the reception, recording and reproduction of sound and vision: television sets, including television aerials of all types, video recorders and DVD recorders and players, "digiboxes", home

<sup>4</sup> The Act of 27 August 2009 on Public Finances (Journal of Laws No. 157, item 1240), with later amendments.

<sup>5</sup> A detailed description of the methodology (including sampling) for the Survey on Household Budgets is published annually as part of the CSO publication, entitled "Household Budgets..."

<sup>6</sup> COICOP/HBS/HICP/PPP, Issue 2" (CSO, Warsaw 2013).

*theatre systems, video projectors, satellite receivers, Blu-ray players, sound and vision players (with video function), hard disc recorders;*

*– purchase of portable sound and vision devices such as: portable sound and vision players, – portable TV receivers;*

*– purchase of other equipment and accessories for the reception, recording and reproduction of sound and picture such as earphones, digital photo frames, E-book readers, and other accessories;*

*– charges for repair of audio-visual, photographic and information processing equipment, installation of audiovisual equipment, including installation of cable television, satellite dish, car radios, etc. including total value of the service – both the cost of labour and the cost of materials ;*

*– purchase of musical instruments – traditional instruments such as pianos, organs, violins, guitars, drums, trumpets, clarinets, flutes, recorders, harmonicas, etc. and electronic instruments;*

*– purchase of photographic and film equipment including still cameras, movie cameras and sound-recording cameras, film and slide projectors, enlargers and film processing equipment, video cameras, including camcorders and accessories such as screens, viewers, lenses (including zoom lenses), flash attachments, filters, exposure meters;*

*– purchase of data carriers – pre-recorded recording media (CDs, gramophone records, Blu-ray discs, videos and DVDs, cassettes, video cassettes), music downloads and video/film downloads, services provided by websites who offer streaming of music and for which customers need a subscription and have to pay a monthly fee), unrecorded recording media (CDs /R and RW/, videos and DVDs /R and RW/, Blu-ray discs, cassettes, video cassettes) as well as memory cards, memory sticks, film rolls, unexposed films, cartridges and discs for photographic and cinematographic use, photographic supplies such as paper;*

*– charges for television and radio licence fees, subscriptions – television and radio broadcasting fee, subscription to cable TV and Pay-TV and television on demand (of which in hospitals); data do not include fees for access to a television programme in the framework of the bundled telecommunication services (included in the Communication section )*

*– charges for hiring of equipment and accessories for culture – hire of DVDs, video cassettes, CDs, Blu-ray, hire of equipment and accessories for culture, such as television sets, decoders, DVD, video and CD players, photographic equipment, etc.*

*Since 2005, according to the methodology adopted for the household budget survey, the breakdown into five basic types has been used, referred to also as socioeconomic population groups in the country:*

*– **households of employees**, whose only or main (predominant) source of income is the income from hired work in the public or private sector (presented herein also in the division into households of employees on labour positions and households of employees on non-labour positions);*

*– **households of farmers**, whose only or main (predominant) source of income is the income from a private agricultural farm;*

*– **households of the self-employed**, whose only or main (predominant) source of income is the income from self-employment, i.e., from conducting economic activity, other than farming, or from practicing a profession;*

*– **household of pensioners and retirees**, whose only or main (predominant) source of income is retirement payments and pensions (presented herein also in the division into households of pensioners and retirees);*

– **households maintained on non-earned sources** (which are not covered by the other data presented herein), whose only or main (predominant) source of income is derived from non-earned sources, other than retirement payments and pensions, such as unemployment benefits, financial aid, and aid in the form of services, housing allowances or family benefits, together with supplements, alimony, donations, and income from property and rental of real estate.

The results of the surveys presented herein on household budgets do not cover households occupying collective accommodation facilities, such as student dormitories, social welfare homes, and the like, or households of foreigners (except for households of foreign citizens who either permanently live in, or have stayed in, Poland for a longer time, and who speak Polish fluently).

### **Libraries**

This section provides information on public libraries, scientific and pedagogical libraries, libraries of institutions and establishments (specialised, specialised-fiction and scientific, technical and economic information centers) as well as libraries of learned societies, covered by surveys conducted within the public statistics.

The activities of the national library network, as well as the activities of individual types of libraries, are subject to the provisions of the Act of 27 June 1997 on Libraries<sup>7</sup>.

Since 2011 information on public libraries is gathered on a yearly basis through reports conducted on K-03 forms. The scope of this information covers the data on library collections, on the number of out-of-library loans and on loans to user in reading rooms – presented by type of collections. The report also includes the data on users registered in the library, readers (users actively borrowing books) and on library visits in a given year – presented by age and by main occupation, as well as the data on the number of seats in reading rooms and the information on the activity of library service points. Library surveys cover also information on publishing and other types of activities in libraries (professional training for librarians, training for readers, exhibitions, literary and educational events, conferences, seminars). Moreover, since 2011 the K-03 report also serves as the means of collecting information on electronic services in the libraries, i.e. on-line catalogue, remote ordering for library materials, electronic notification of the dates of return of library materials and information on creating the library databases, digital library and repository.

**A library** is a unit having an organised (catalogued) collection of books, periodicals and special collections, comprising at least 300 catalogue items, available to the users in a controlled manner.

**A library unit** is an institution (group of institutions) which has a permanent collection of books with a common classification system and marked with a common property sign.

**Public libraries** serve as a means of developing and satisfying the reading-related needs of the population. Based on the intended functions of individual institutions, we distinguish between the following types of libraries: voivodship and powiat libraries as well as libraries serving the needs of residents of cities with powiat status, urban gminas, urban-rural gminas, and rural gminas. What is more, within public libraries a distinction has been drawn between main libraries and library branches/ service points, both subordinated to main libraries. Additionally, libraries operating within the structure of other institutions,

---

<sup>7</sup> The Act of 27 June 1997 on Libraries (Journal of Laws No. 85, item 539), with later amendments.

such as schools (public school libraries) or cultural institutions (community centres) have been divided into separate groups.

**Library branches** are institutions subordinated, in terms of organisation, to the parent library, serving a certain part of the area covered by the activity of the parent library, and having their own permanent collection (which is often registered twice – in the inventory book of the parent library and in that of the branch). From among the library branches we distinguish branches for children, equipped with appropriate collections, performing popular activity to satisfy the needs of the young generation.

**Library service points** are institutions, usually run as part of community-oriented activities, the books from whose collections are borrowed for an unspecified period from the parent library unit (either main library or library branch) but still remain in the register of the parent library unit. Library service points operate in locations in which there are no other library establishments. Since they do not constitute independent units in term of organisation, the data on their number and their activity have been provided together with the data concerning parent library units.

**Branches for children** are non-independent units generally operating as organizational units of main libraries or library branches. Their purpose is to serve children and young people at school, performing the function of library branches for children.

**Scientific libraries** are aimed at meeting the needs of science and related social functions. Within this group, in accordance with the Act of Libraries, the following libraries are included: National Libraries, libraries of the Polish Academy of Science and its branches, university libraries, research and development units' libraries and other libraries included on the list of the Minister of Culture and National Heritage.

**Pedagogical libraries** are entities which serve the needs of teachers who study or improve their qualifications, students preparing to become teachers and students of institutions educating teachers. The collection of these libraries includes professional literature in the field of education and other fields of science, as well as belles-lettres and socio-economic literature.

**Libraries of institutions and establishments** do not constitute a uniform library network. They include **specialised libraries** (of institutions, governments, companies, museums, theatres) and **scientific, technical and economic information centers (inte)**. Libraries having the status of scientific libraries are not included in the latter. Specialised libraries meet the needs of employment enterprises, providing materials and information from various fields, necessary for employees (to carry out their tasks and improve their qualifications).

In employment enterprises there are also **specialised-fiction libraries**, possessing collection typical for the founding institution and also collection of belles-lettres.

Library collections include paper publications, other non-electronic collections, catalogued electronic collections, licensed electronic collections and materials digitalized by the library.

**Collections** include non-periodic publications (books and pamphlets published after 1800<sup>8</sup>) and periodic publications (newspapers and magazines). A **volume** (the contents included in one cover), listed in the inventory book, constitutes the calculation unit for an ordinary collection. In the case of periodicals, a volume is understood as a collection (usually the annual collection) of issues of a given newspaper or magazine, published under one-and-the-same title, and constituting one item in the inventory book.

---

<sup>8</sup> See note 10.

**Other non-electronic collections** are counted in inventory units strictly determined for each type of collection (such as reels, discs, maps, tapes, films, and norms), in accordance with the Minister of Culture and National Heritage Regulation<sup>9</sup>. Other non-electronic collections are divided into the following basic groups:

- manuscripts are hand-written texts, irrespective from the type of writing, literary material and technique, as well as non-copied typescripts;
- old prints are books published prior to 1800<sup>10</sup>;
- microforms are miniaturised forms of literary documents (microfilms – recorded on films; microchips – recorded on photographic materials in the form of a flat film);
- music prints – i.e. printed documents which include music notation usually using sheet music;
- cartographic documents – i.e. symbolic presentation in the reduce scale of concrete or abstract phenomena located in space and time (maps, globes, plans, topographical models, convex maps and aerial photographs); the cartographic documents do not include: atlas and other cartographic documents in book form, microforms, audiovisual and electronic documents;
- graphic documents are documents including illustrative fact, i.e. drawings, graphics (both originals and reproductions), photographs, posters, technical drawings;
- standards, patents in printed form;
- audiovisual materials are documents including image and/or sound records and which require special sound and/or image playing and receiving equipment. They cover audio collections, visual collections and joint (audiovisual) collections, such as DVDs, films, slides, gramophone discs and compact discs, audiotapes, tapes, video cassettes, etc.;
- other collections – i.e. posters, leaflets, one-day, calendar.

**Catalogued electronic documents** are electronic documents on a physical carrier requiring appropriate data or software reading tools.

**Licensed electronic collections with paid access** including non-catalogued electronic collection with remote paid access (separate or in consortium);

**Materials digitalized by the library** are part of loaned library collections and joined to the regional/institutional digital library or loaned locally since the beginning of digital library.

The term **shares of receipts** of library materials is understood as the percentage ratio of the number of library materials of a given type, added during the year to the total collection of a give type, as of 31 December of this year.

**Readers (users actively borrowing books)** – users registered in the library, who borrowed at least one volume in reported year.

The data on borrowers refers to persons who benefit from library collections, i.e. who check out library materials in order to use them outside the library. The check-out card (the borrower's card) or, alternatively, any other registration document, constitutes the basic document used for the purposes of collecting data on library borrowers. A borrower is a person who in the course of a reporting year was registered at a library and checked out at least one item. Information on borrowers has been grouped by age and by occupation, according to the classification applied in "the Public Library Journal", serving as the basic reference document

---

<sup>9</sup> The Ministry of Culture and National Heritage Regulation of 29 October 2008 on the Principles of Registering Library Materials (Journal of Laws No. 205, item 1283).

<sup>10</sup> Encyclopaedia of knowledge on book. Ossolineum, Wrocław 1971.

used for drawing up statistical compilations in the scope of library activities. The following age groups of borrowers have been adopted for documentation purposes on the basis of “record-obligation cards”: up to 5, 6-12, 13-15, 16-19, 20-24, 25-44, 45-60, and more than 60. In addition, the following division into socio-occupational groups has also been adopted: learners (all persons attending schools and higher education institutions), employed persons and others.

**User registered in the library** – person registered in the library during the reported year to use at least once the collection and library-information services in the library (based on active account and check-out card), i.e. user borrowed the library materials in the reading room or outside the library area (with access to the remote library services), as well as with access to computer and multimedia workshops, information services, data bases and catalogues, etc. This category do not include borrowers who was automatically entered into the database of readers (e.g. the new registered students) and did not personally or remote active their account by the end of the reported year. Moreover, readers who use only services other than library-information services (e.g. author meetings, discussion book clubs, exhibitions, library lessons, courses), cannot be registered.

**Library visits** – including the number of entry to the library rooms, i.e. are counted the entry or exit from the library by reel, hand or electronic counter. The number of entry is registered by the particular library branches and then is summarized for the statistics; the number of entry and exit of the library staff is excluded.

Access to library collections, both in the form of outside loans and access in the reading room, has been presented in the division into **out-of-library loans** and **loans to users in reading-room**. Out-of-library loan is understood as providing individual borrowers (private persons) with the access to library materials, which may be taken outside the library area, while **interlibrary lending** (a form of outside lending) covers lending library collections, or part thereof, to other libraries and institutions, as well as borrowing library collections, or part thereof, from other libraries. Information on interlibrary lending is not collected for public libraries. Access to library collections is recorded for libraries with reading rooms, i.e. independent rooms adapted to on-site use of library collections. Such data should be treated only as approximate, since some of the libraries either do not keep any register of the collection availability in reading rooms, or provide only estimated data.

Moreover, since 2011 they collected information on electronic databases available remotely or in the local network; including the number of sessions, number of downloaded documents, publications of its own digital library and the number of entry on the website. The session is understood as a realized query (login) to the own or licensed databases (except the database of catalog). The downloaded document includes the whole text of the publication searched in full-text databases or in electronic journal collections or downloaded page of e-book.

### **Publications**

Tables included in chapter “Publications” have been developed on the basis of data provided by the National Library. This data has, in turn, been compiled on the basis of the copies of publications sent to the National Library, regarded as the compulsory copies of individual publications in the country.

Due to the changes in the publishing process and other than earlier the input methods of publications on the publishing market, National Library recognized that the data obtained from publishers does not allow on a production of a real statistical information on global number of copies of books and press and therefore from 2013 does not provide data in this field.



*In accordance with UNESCO recommendations, the statistics on publications are based on the division into periodic and non-periodic publications<sup>11</sup>.*

***Non-periodic publications** are complete publications (works which constitute complete books, whether one-volume or multi-volume), issued in complete publication series, such as books, pamphlets, notes, maps, and documents on social life.<sup>12</sup>*

*In accordance with the standard statistics on the release and distribution of books, newspapers, magazines and electronic publications (PN-EN ISO 9707: 1998), **books** are publications which contain at least 49 pages, not including the cover, as opposed to **pamphlets** which contain from 5 to 48 pages, not including the cover, which are published in a given country, and which are generally available.*

*The data on books and pamphlets cover also school songbooks, albums and atlases.*

*The calculation units adopted in the statistics on non-periodic publications are as follows:*

*– **title** – each publication of the entire work (one-volume or multi-volume) which constitutes an autonomous publisher's and reader's unit,*

*– **publisher's sheet** – consisting of 40 000 characters (letters, numbers, punctuation marks, spaces, etc.) – for letter or numerical texts, or 700 verses – for poetry,*

*– **global number of copies** – corresponding to the number of copies published.*

*The following division by type has been adopted for the books and pamphlets group:*

*1) scientific publications, including studies, monographs, researches, resources, PhD theses and habilitation theses, and reference and information publications (encyclopaedias, dictionaries, atlases, bibliographies, etc.);*

*2) course books aimed at higher-education students (academic course books, textbooks, problem collections, or exercise books);*

*3) popular publications – general publications aimed at the mass market, such as nonfiction, ideological literature, popular scientific literature, religious literature, guides, etc.;*

*4) professional publications, such as guidebooks, manuals, and training materials;*

*5) school textbooks and reference books for primary schools, lower secondary schools and upper-secondary schools (including post-secondary schools), not including higher education institutions;*

*6) belles-letters (novels, short stories, dramas, poetry, letters, diaries, essays, literary reports, and comics), divided into literature for adults and literature for children and youths.*

***Periodic publications** are publications released in parts (at regular or irregular intervals), which are of a specific type, such as newspapers and magazines (including yearbooks), which share a common title, and which are usually collective publications (scientific bulletins, scientific works, etc.).*

*In accordance with the UNESCO recommendations:*

*1) **newspapers** are general-information periodicals, irrespective from the frequency with which they are released, serving as the basic source of up-to-date information on current domestic and foreign events, appealing to a wide circle of readers,*

---

<sup>11</sup> The UNESCO recommendations on the standardisation of international statistics on the publication and distribution of books, newspapers and magazines were adopted at the 23th General Conference of UNESCO held in Sophia in 1985.

<sup>12</sup> "The documents on social life forms issued in order to achieve short-term goals of information, propaganda, advertising and normative, reflecting the internal working of different types of organizations, associations and institutions, social groups", such as posters, flyers, invitations, price lists. <http://www.bn.org.pl/collections/documents-social-life>.

2) **magazines** (other periodicals) are publications addressing social, political and economic problems, as well as specialised and scientific issues, devoted to strictly-defined topics, including illustrated magazines, etc., and government publications.

Magazines are divided into:

- scientific magazines – reporting results of scientific research,
- professional magazines – of a practical nature, related to a given profession performed at various levels,
- informational magazines – providing express information, documentary reviews, bulletins and announcements, lists, guides, etc.,
- generalities – aimed at a wide circle of readers, irrespective from their occupation,
- magazines for children and youth – aimed at readers aged up to 14,
- government magazines – periodicals of the State authorities and offices, including legal provisions and legal documents,
- official magazines – reports on the activity of various institutions and workplaces, regulations for organization members, etc.,
- magazines aimed at foreign readers – presented as a separate group, due to their regular distribution outside the country.

The calculation units adopted in the statistics on periodic publications were as follows:

- **title** – a printed publication (an autonomous publication),
- **average number of copies in one edition** – the average number of released copies of a single edition,
- **global number of copies** – corresponding to the number of copies published.

If sold separately, any extra sections of periodicals are considered to constitute separate titles. The number of periodical titles does not account for various mutations, except for foreign language versions which are considered to constitute separate titles.

### **Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres**

Information on centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres are derived from the regular reports, by means of the K-07 questionnaire.

The report presents information on theatre hall possessed with the number of seats, library and specialised workshops conducted in the units. There are also information on number of cultural events organized by units and participants of the events, as well as the number of artistic ensembles, groups (clubs) and their members, courses and courses graduates. The Act of 25 October 1991 on organizing and conducting cultural activities<sup>13</sup> mentions the main tasks of cultural institutions, such as community centers, cultural centers, community centers and clubs, whose primary statutory objective is to conduct cultural activities.

The following definitions of cultural institutions have been adopted:

**Centres of culture** – the cultural institutions which conduct a multidirectional animation activities, consisting in initiating, stimulating and supporting cultural activity of social groups and local communities, having a permanent cultural program, a team of skilled workers (animators or instructors, pedagogues, educators) as well as adequate infrastructure (rooms and equipment). The essence of the activities of the centres of culture is a cultural education, artistic education and social animation.

---

<sup>13</sup> The Act of 25 October 1991 on organizing and conducting cultural activities (Journal of Laws of 2017, item 862).

**Cultural centres** – lead multi-cultural and social activities. They are located in separate, specially built or adapted building with a cinema and concert hall. There are also adequate facilities and equipment, which can be used to conduct specialized cultural activities.

**Cultural establishments** (urban, urban-communal, municipal) which are multifunctional socio-cultural institutions. The role of institutions is to integrate autonomous cultural institutions and other entities engaged in cultural activities existing in a given locality around a common agenda. Cultural and art centres can be treated as cultural centres or cultural establishments, depending on the statutory determination of type of entity.

**Clubs** are cultural institutions that operate in the local community in cooperation with institutions, cultural, social and political organizations and associations. They have one or more rooms, adequate equipment (audio-visual equipment, television, newspapers, etc.). Clubs are open every day, as a place to organize cultural recreation and community activities. The activities of the clubs is usually carried out by public, together with the facility's manager.

**Community centres** are cultural institutions with usually one room, necessary equipment and involve small groups of local community. They are run by local leaders together with a centre's manager. Community center entity, commonly referred to "common rooms", are not referred to as such if they that do not provide cultural activities, and whose premises are used for other purposes, such as organizing meetings and conferences, professional courses, etc.

**Artistic groups (ensembles, clubs)** are organized groups conducting activities in a specific field, led by qualified staff of cultural institutions. Team members working in different teams are counted as many times as there are teams in which they participate. Art instructors, tutors, choreographers, accompanists and other persons participating permanently in the teams' classes are also reported.

**The courses** (completed and ongoing during the reporting year) include training courses of a duration of at least 16 hours, which help their participants to develop new skills or interests. Courses related to the acquisition of or increase in professional qualifications have been excluded. The number of courses' graduates refers only to those individuals who have completed the course according to the conditions set by the organizer. Data on graduates of the courses completed in the reporting year are shown in this chapter. The workshop, which is a separated room adapted to carry out the permanent specialized activity on certain theme, is referred to as a **specialised workshop**. Based on the type of activities conducted, the following types of workshop have been recognised: photographic, film, art, music, polytechnic, computer, ceramic, multimedia (for learning languages) as well as radio studio, TV studio, and ballet/dancing rooms.

The events organized by the units include cultural events in the reporting year, available to public and regular members of groups, clubs, workshops etc. However, the events do not include regular meetings of ensembles members, groups, clubs, specialised workshops and other forms of regular activity.

### **Art schools**

In Poland, along the general system of education, there are art schools educating talented youth in various fields of art. Responsible for art schools is the Minister of Culture and National Heritage. The minister's tasks as an organiser of some schools and as a supervisor of all art schools are carried out in the Department of Art Schools and Cultural Education of the Ministry of Culture and National Heritage and in the Centre of Artistic Education. The system of artistic education in Poland comprises public and non-public

art schools (providing only courses in art and general art schools), art institutions (art centres) and dormitories for students outside their place of residence. Artistic education may be continued in an (artistic) higher education institution.

The activity of art schools is regulated by the Educational Law<sup>14</sup> and with respect to higher education institutions – by the law on higher education.<sup>15</sup>

The source of data presented are: led by the Ministry of National Education Information System on Education<sup>16</sup> and the S-10 yearly statistical survey (on academic studies).

Data on **students** are provided as of the beginning of the school year, while data on **school graduates** refer to the end of the preceding school year. Data on **students of higher education institutions** refer to people registered as students in higher education institutions, together with students who have completed the final year of studies without taking the diploma exam and who were on academic leave. The data on first-year students concern only the students of long-cycle programmes (unified Master's studies) and first-cycle programmes (vocational studies). Data on **graduates of higher education institutions** refer to people who have completed receiving the academic title. Data on graduates is provided as of the preceding academic year.

**School** is an institution established pursuant to a founding act or entry into the register by a state administration entity, self-government entity, by a legal or natural person, according to the regulations of the law on the system of education.

**Art schools not granting occupational certificates (first-cycle)**, comprise general schools and schools providing only courses in art.

Information on **art schools granting occupational certificates** refer to general art schools which comprise: long-cycle six-year general music schools, six-year general fine arts schools, four-year fine arts secondary schools and nine-year secondary ballet schools. Graduates of general art schools have secondary education and can take final exam (matriculation) and obtain secondary school certificate (if they pass the final exam). Upon graduation from a vocational school, students obtain a diploma confirming the acquisition of an occupational title.

**Post-secondary schools** are organised on the curricular basis of upper general secondary schools, enabling the supplementing of general education with vocational qualifications at secondary technical level or its equivalent. After September 1, 2005 institutions providing education in post-secondary and postmatriculation schools have been transformed into post-secondary schools referred to in Article 9 item 1 paragraph 5 g) of the Law on the system of education. Post-secondary art schools comprise: post-secondary music schools, post-secondary fine arts schools, postmatriculation librarian's and cultural organizers' schools.

**Academic studies** are studies conducted by an authorised higher education institution which end in obtaining the appropriate professional title.

In the academic year 2016/2017 were the following higher education institutions of art: the Feliks Nowowiejski Academy of Music in Bydgoszcz, the Stanislaw Moniuszko Academy of Music in Gdansk, the Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice, the Academy of Music in Kraków, the Grażyna and Kiejstut Bacewicz Academy of Music in Łódź, the Ignacy Jan Paderewski Academy of Music in Poznań, the Fryderyk Chopin University of Music in Warsaw, the Karol Lipiński Academy of Music in Wrocław, the Academy of Fine

---

<sup>14</sup> The Act of 14 December 2016 – Educational Law (Journal of Laws of 2017, item 59).

<sup>15</sup> Act of 27 July 2005 – Law on Higher Education (Journal of Laws of 2012, item 572), with later amendments.

<sup>16</sup> Act of 15 April 2011 on Information System on Education (Journal of Laws, No. 139, item 814), with later amendments.

*Arts in Gdańsk, the Academy of Fine Arts in Katowice, the Academy of Fine Arts in Kraków, the Strzemiński Academy of Fine Arts in Łódź, the Higher School of Art and Design in Łódź, University of Arts in Poznań, the Academy of Fine Arts in Warsaw, European Academy of Arts in Warsaw, Warsaw School of Arts, the Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław, the Szczecin Academy of Art, the Ludwik Solski Academy for the Dramatic Arts in Kraków, the Film School in Łódź, the Aleksander Zelwerowicz National Academy of Dramatic Art in Warsaw and the Warsaw Film School.*

*Data on students broken down by groups and subgroups fields of study are presented according to the classification on fields of education and training (2013<sup>17</sup>), developed on the basis of the International Standard Classification of Education (ISCED 2011)<sup>18</sup>. Presentation of graduates follows the previous version of the International Standard Classification of Education (ISCED'97<sup>19</sup>). For statistical purposes of international comparisons Polish courses of study are allocated by representatives of the Central Statistical Office in cooperation with the Ministry of Science and Higher Education to the groups and subgroups of fields of study, based on guidelines of international classifications.*

*To the group of Fields of art studies and artistic specialties include: Acting, Animation, Interior design, Architecture of cultural spaces, Musical conducting, Artistic education in the field of music arts, Artistic education in the field of fine arts, Publishing, Film studies, Photography, Graphic arts, Computer graphic and multimedia production, Games and interactive graphics, History of art, Instrumental studies, Intermedia, Interior and environmental design, Interdisciplinary study – of design and mechatronics, Jazz and show music, Composition and theory of music, Works of art conservation and restoration, Art criticism, Painting, Interactive media and spectacles, Mediation of arts, Musical and choreography, Church music, Musicology, Music in the media, Music therapy, Conservation of goods of culture, Organization of film and television production, Designing games and virtual space, Designing in the cultural landscape, Realization of film, television and photo image, Directing, Sound directing, Sculpture, Stage design, Media arts, Modern arts, Visual arts, Dance, Theater studies, Audio-visual techniques and media productions (graphic), Textile and clothing, Knowledge of film and audiovisual culture, Knowledge of theatre, Vocal studies, Industrial design.*

### **Museums**

*The annual CSO report is based on the K-02 questionnaire, concerning the activities of museums and is filled in by museums and museum branches, whose basic task, as cultural institutions, is to collect and to popularise the products of material and spiritual culture. The report presents information on collections possessed (by field), exhibitions organised within the country and exhibit exchanges with other countries. It also provides data on museum and museum exhibition visitors (since 2010 data is provided also on free visits as part of “Night of Museums” and “Open Days”), and information on the forms of both educational activity (lectures, movie screenings, concerts, competitions, workshops, outdoor events, lessons, scientific sessions and seminars), publishing and other types of activity, as well as research programs carried out by museums.*

---

<sup>17</sup> ISCED Fields of Education and Training 2013 (ISCED-F 2013). UNESCO Institute for Statistics, Montreal 2014.

<sup>18</sup> International Standard Classification of Education ISCED 2011. UNESCO Institute for Statistics, Montreal 2012.

<sup>19</sup> International Standard Classification of Education ISCED 1997. UNESCO, November 1997.

The K-02 questionnaire has also served (since 1997) as the vehicle for collecting information on institutions named “**institutions related to museums**”, which include the following<sup>20</sup>:

- zoological gardens (including aquaria, in which small reptiles and amphibia are reared, as well as vivaria, which are combinations of aquaria and terraria),
- botanical gardens,
- natural reserves/national parks (for which the records of visitors’ access are kept, usually presenting also a given set of exhibits or thematic exhibitions, such as caves, water reservoirs, or parks),
- cultural parks (protected landscapes distinguished by immobile historical monuments).
- other units, such as planetarium, science and technology camps and centres, as well as other permanent exhibitions which are not museums, but which display certain achievements, inventions and curiosities in the field of history, archaeology, culture, nature, technology, etc. This data reflects the effects of the activities carried out by institutions related to museums, which supplement the exhibits of museums and art galleries<sup>21</sup>.

The activities of museums are governed by the Act of 21 November 1996<sup>22</sup>.

Pursuant to Article 1 of the above mentioned Act, **museums** are non-profit organisational units whose aim is to gather and to permanently protect the natural and cultural heritage of both material and non-material character, as well as to provide information on the values and contents of collections, to popularise the fundamental values of history, science and culture, to develop cognitive and aesthetic sensitivity, and to provide access to their collections.

The data on museums refers:

1) in the public sector

- a) to national museums, organized by the ministers and managers of central offices,
- b) to the museums of self-government entities founded by local self-governing bodies;

2) in the private sector – to the museums owned by:

- a) social or political organizations, or trade unions, including museums run by the Polish Tourist Country-Lovers’ Society (PTTK),
- b) organizational units of churches and religious groups,
- c) foundations, natural persons and others.

These are the local self-governing entities at the gmina level which are in charge of the majority of museums in the public sector.

In 2016 the following museums laid within the scope of responsibility of the appropriate Minister of Culture and Heritage Protection: the National Maritime Museum in Gdańsk, the Royal Baths Museum in Warszawa, the Museum of Hunting and Horsemanship in Warszawa, the National Museum in Kraków, the National Museum in Poznań, the National Museum in Warszawa, the Museum of King Jan III’s Palace at Wilanów in Warszawa, the Stutthof Museum in Sztutowo, the Malbork Castle Museum, the Salt Mine Museum Wieliczka in Wieliczka, the MANGGHA Museum of Japanese Art and Technology in Kraków, the State Museum at Majdanek in Lublin, the State Memorial and Museum of Auschwitz-Birkenau, the Polish History Museum

---

<sup>20</sup> In accordance with the classification developed by the International Council of Museums (ICOM), and recommended by UNESCO.

<sup>21</sup> The UNESCO recommendations provide also for listing of separate museum-type exhibitions held in libraries and archives, not covered by the CSO surveys.

<sup>22</sup> The Act of 21 November 1996 on Museums (Journal of Laws of 2012, item 987), with later amendments.

*in Warszawa, Wawel Royal Castle – the National Art Collection in Kraków, the Royal Castle in Warszawa – the Monument of History and National Culture and Museum of the Second World War in Gdańsk.*

*Finally, the Polish Army Museum in Warsaw is administered by the appropriate Minister of National Defence, according to a register of cultural institutions.*

*Moreover, the appropriate Minister of Culture and Heritage Protection takes part in the management of the museums. In 2016 some of which are entered in the register kept by the abovementioned Minister (namely, the National Museum in Kielce, the National Museum in Wrocław, the Silesian Piast Dynasty Castle in Brzeg, the Arts Museum in Łódź, the Castle in Łańcut, the Museum of the History of Polish Jews in Warsaw, the Museum of Modern Art in Warsaw and the Museum of Józef Piłsudski in Sulejówkę), while others are entered in the register of self-government organisers (the National Museum in Gdańsk, the Adam Mickiewicz Museum of Literature in Warsaw, the National Museum in Szczecin, the Silesian Museum in Katowice, the Lublin Province Museum and the Holy Father John Paul II Family Home in Wadowice).*

*In public statistics the following division of museums has been adopted:*

*– **art museums** – assembling collections in the field of painting, graphic art, sculpture, decorative art (handicrafts); this group includes also interior design museums which display collections in the field of material art and culture, in the form of arranged residential interiors;*

*– **archaeological museums** – assembling collections in the field of the history of material culture from the period preceding written accounts; this group covers also archaeological reserves;*

*– **ethnographic museums** – assembling collections in the field of village culture in Poland, and in other European and non-European countries, as well as products of primitive culture; this group includes also ethnographic parks and heritage parks (open-air ethnographic museums, assembling collections related to folk culture or presenting heritage objects – archeological and ethnographic objects, buildings – of a given region;*

*– **historical museums** – assembling collections related to national history, including the history of cities and towns, and the history of social and nationalist movements;*

*– **biographical museums** – assembling collections related to the life and activities of prominent figures (such as writers, artists, scientists, or politicians);*

*– **literary museums** – protecting Polish literary works;*

*– **martyrological museums** – dealing with the protection of facilities and devices used in former concentration camps and prisoner-of-war camps, as well as prisons and places of execution related to these facilities and devices;*

*– **natural history museums** – assembling collections of natural showpieces;*

*– **geological museums** – assembling collections related to processes taking place inside the Earth;*

*– **museums of science and technology** – assembling collections in different fields of technology and branches of production, such as transport, agriculture, and textiles;*

*– **military museums** – assembling collections related to the Polish military forces;*

*– **interdisciplinary museums** – assembling miscellaneous collections;*

*– **regional museum** – assembling collections of historical importance to the region of the field of art, archeology, ethnography, technology, natural history and other branches, including the collection of regional historical monuments;*

*– **interior museums** – presenting interiors, halls, etc.; assembling exhibits and documents related to the history of a given place;*

*– **other museums** – which are not classified under any of the above types, given the fact that neither type of collection appears to be especially prevalent.*

*An exhibition organised by a museum and under appropriate titles is a set of pieces of art (museum exhibits) displayed to the public (visitors).*

*Temporary exhibitions are one-off displays held by and within the area of the museum for a specified period.*

*Travelling exhibitions are organised by the museum and shown in different venues (locations), outside its principal location. The data on travelling exhibitions is classified under the entity making the exhibition available to the public. These exhibitions have been presented in the statistical tables as **foreign national exhibitions**.*

*Since 2010 data is collected also on the number of **permanent exhibitions** within museums, i.e. thematic exhibitions in separate parts of museum facilities, halls, or sections, etc.*

*Exhibits are objects which possess permanent cultural value (historical, scientific, cognitive, or aesthetic), political value, or social value, are subject to legal protection, and belong to museum collections, i.e. are included in the monuments register kept by the museum. Exhibits have been grouped by class (branch), based on the field to which they belong, and are presented in the form of class or thematic exhibitions. Pursuant to the Act on Museums, “exhibits are movable and immovable items, owned by the museum and entered in the register of exhibits.”*

*Deposits are items borrowed from other museums, institutions, or individuals, and entered in the book of deposits.*

*A single exhibit, and a set of exhibits – as long as it forms an integral whole (such as a furniture kit, canteen of cutlery, or set of recordings) has been classified as one item (one number in the inventory book).<sup>23</sup>*

*The data on museums has been presented by voivodship.*

### **Art galleries**

*The data on exhibition activities carried out by **galleries and art salons** are derived from the regular annual reports, by means of the K-05 questionnaire. The regular reports cover entities whose basic activity (or one of the basic activities) is exhibition arranging.*

*Galleries and art salons have been divided into national galleries, self-government galleries, and other galleries. None of the above three groups includes the galleries and art salons which are museum branches, or units which trade in works of art, but which do not carry out exhibition activity.*

*Information was collected under the following headings:*

- own collections by exhibit branches (refers to national galleries and self-government galleries),*
- exhibition activity, both within the country and abroad (exhibitions, exhibits, visitors),*
- other forms of educational activity (lectures, presentations, meetings with authors, exhibition conversations, film screenings, concerts, contests, workshops and their attendants),*
- publishing activity.*

*An exhibition is understood as an event in which a set of works of art is made available to the public (to visitors), under a specific title, and for a specified period. One umbrella title is assigned to an exhibition. Each display of the same set of works of art, one title but in different places, is called **an exposition**. A display of exhibits in one place only constitutes one exposition.*

---

<sup>23</sup> Pursuant to the Regulation of the Minister of Culture of 30 August 2004 on the scope, form and method of registering monuments in museums (Journal of Laws No. 202, item 2073).



*In terms of the places of presentations of exhibitions, and country of birth of their authors, we distinguish between the following types of exhibitions: national, foreign (foreign art presentation), international (foreign and Polish art presentation), and the Polish exhibitions abroad. In addition, the open-air exhibitions of exhibitions were isolated, and those which used the so-called presentation “new media”, i.e. non-traditional exhibits, forms and techniques, such as computer animation, spatial arrangements (installations), design.*

*The data on galleries and on organization of exhibitions has been presented by voivodship. In the group of national and self-government galleries, the individual data on the activity of national cultural institutions, established by the appropriate Minister of Culture and Heritage Protection, such as: the Zachęta – National Gallery of Art (in Warsaw), the Ujazdowski Castle Centre for Contemporary Art (in Warsaw), and the Centre of Polish Sculpture in Orońsko (Mazowieckie Voivodship) has been indicated separately.*

*The appropriate Minister of Culture and Heritage Protection is also the co-managing body of the Centre of Contemporary Art – Znaki Czasu in Toruń, which has been entered in the register of the self-governmental organiser (Toruń city), but which has not been separated (in this publication) and presented in the group of national and self-government institutions – similarly to other cultural institutions co-managed by this minister.*

### **Market of works of art and antiques**

*Information on selected aspects of the functioning of the market of works of art and antiques are collected based on annual reporting of the symbol K-10, implemented since 2014 by the Central Statistical Office. This survey covers the units that carry out economic activities associated with the sale of works of art or antiques, own or on a commission basis. In particular, they are the auction houses, art galleries, antique shops and galleries copyrights. The report presented information on the sale of works of art and antiques by types and distribution channels, forms of business and cooperation with other entities.*

*According to the Act on tax on goods and services<sup>24</sup> by a work of art means:*

*– pictures, collages and similar decorative plaques, drawings and pastels, executed entirely by the artist, other than plans and drawings for architectural, engineering, industrial, commercial, topographical or similar purposes, hand-decorated products arts and crafts, fabrics painted for theatrical scenery, the decor of artistic atelier or similar uses;*

*– original engravings, prints and lithographs, produced in limited numbers directly in black and white or in color of one or more sheets, executed entirely by the artist, irrespective of the process or material used, excluding any mechanical or photomechanical process;*

*– original sculptures and statuary, in any material, provided that they were made entirely by the artist; sculpture casts the production of which is limited to eight copies and supervised by the artist or his heirs;*

*– tapestries and wall textiles made by hand from original designs provided by artists, provided that their number is limited to 8 copies;*

*– photographs taken by the artist, printed by him or under his supervision, signed and numbered, limited to 30 copies, all sizes and bindings.*

---

<sup>24</sup> The Act of 11 March 2004 on tax on goods and services (Journal of Laws of 2011, No. 177, item 1054) with later amendments.

*By antiques shall mean objects other than those mentioned above, whose age exceeds 100 years old and who are not collectors' items.*

### ***Theatres, music and entertainment institutions***

*The data presented in this section illustrates the network and activities of professional theatres, and music and entertainment institutions, and is derived from permanent statistical surveys based on reports conducted by the Central Statistical Office through the K-01 questionnaire. Apart from the data on the type of units and on the number of seats in the fixed halls, this survey also provides information on the number of performances (or concerts) staged in a given year; on the number of spectators (or listeners) attending the events organised (separately indicating information on the activity in the fixed hall); and on the number of performances given by foreign artists or groups, including the number of spectators attending such performances (or concerts). Additionally, in the case of theatres, the number of new performances (opening nights) is shown. Philharmonic halls and orchestras (both symphonic and chamber orchestras) the separate information on so-called school concerts presented from total number of concerts. All organizations presenting their performances on foreign stages provide the number of spectacles (or concerts) staged abroad, identifying the country. In addition, from 2010 onwards, theatres and musical institutions provide data on participation in festivals, publishing activity and other activities (lectures/talks/meetings, film screenings, concerts, contests, festivals, workshops, outdoor events, lessons and sessions and seminars/symposia). What is more, basic information, e.g. the number of performances and spectators (or concerts and listeners) is indicated by voivodship, in which a given reporting unit has conducted regular performances, as part of guest performances.*

*Based on the type of regular performances conducted, the following types of art. institutions have been recognised:*

- dramatic theatres (including satirical theatres and small theatrical forms),*
- puppet theatres,*
- music theatres (operas, operettas and others)*
- philharmonic halls,*
- orchestras (symphonic and chamber),*
- choirs,*
- song and dance ensembles,*
- entertainment enterprises (agencies).*

*The units separated out for legal, organizational, and economic and financial purposes, conducting uniform and regular performances, irrespective from the number of stages owned, have also been taken into account when calculating the total number of theatres and musical institutions (theatres, operas, operettas, philharmonic halls, orchestras, and song and dance ensembles).*

*An auditorium, which is a separate organizational unit in an artistic institution, and in which regular performances are conducted, usually involving a separate group or programme concept, is referred to as **a stage**. It also refers to a fixed troupe which is not an organizational unit of a given art institution, and to fixed touring troupes.*

*The number of entertainment institutions and theatres does not include any artistic agencies which do not have their own fixed troupes or impresario theatres. However, their activities have been covered by the data – in the case of impresario theatres, they are included in the number of stages, as well as in the number of seats in fixed auditoria and are calculated in accordance with the general provisions adopted for calculating the number of seats in the auditorium.*

*The number of seats in theatres and music institutions equals the number of seats in fixed halls, whether owned or leased by a given theatre or music institution. When an auditorium is established for the purposes of a specific performance, then the average number of seats available to spectators in a given year is used. Some theatres and music institutions do not have their own halls and, when necessary, use the halls of other institutions. Seats in fixe halls are counted only once, irrespective from the number of institutions which use them.*

*The data on folklore dance refers to the Tadeusz Sygietyński State Folk Song and Dance Ensemble "Mazowsze" (based in Karolin, within the village Otrębusy, Mazowieckie voivodship), and to the Stanisław Hadyra "Śląsk" Song and Dance Ensemble (based in Koszęcin, Śląskie voivodship), which are administered by voivodship governments, as well as to the Representative Artistic Ensemble of the Polish Army, established by the appropriate Minister of National Defence.*

*The data on the performances at theatres, and music and entertainment institutions in the country do not cover any special guest performances at theatres or of foreign artists. Such information has been presented in a separate table, similarly to the data on performances given by Polish theatres and music institutions abroad.*

*The information displayed by voivodship covers all performances and concerts taking place within a given voivodship, produced by local art and entertainment institutions, as well as guest performances by theatre groups, and music and entertainment institutions from other voivodships.*

*The information displayed by locality covers all performances and concerts organised by institutions conducting regular performances by parent voivodship, irrespective from the place of conducting these performances.*

## **Cinemas**

*The activity in the field of cinematography is governed by the provisions of the Act on Cinematography<sup>25</sup>*

*The scope of the regular reports conducted by the Central Statistical Office through K-08 questionnaires cover the cinema network and types, projection systems, periods of conducting activities, and the number of screenings and size of audience. They also provide information on the number of screenings of Polish films and on the size of audience for such screenings. In addition, since 2010, data relating to other forms of activity of cinemas are reported (i.e. the readings/lectures/meetings, concerts, contests, workshops, outdoor events, lessons).*

*This chapter provides information on the activity of public cinemas, i.e. cinemas established for the purposes of public film screening, irrespective from the type of film medium used (photosensitive, magnetic, digital).*

---

<sup>25</sup> The Act of 30 June 2005 on Cinematography (Journal of Laws of 2016, item 438).

The term **cinema** is understood as a place in which public projection of films takes place, and is equipped with a set of technical appliances used for this purpose. Cinemas have been divided into two separate groups:

1) **fixed cinemas**, i.e. cinemas conducting their activity always in one facility, permanently dedicated to public film screenings with a defined frequency. This group also covers seasonal/temporary cinemas.

2) **mobile cinemas**, i.e. cinemas conducting their activities in various places, involving touring staff.

A **fixed projection hall** (named “**screen**”) is understood as a hall either owned or leased by the cinema for a period of at least 6 months, adapted for film screening, irrespective from its principal purpose. No extra seats are indicated. Fixed cinemas which have at least 3 screens are divided according to the number of these halls:

– **miniplexes**, equipped with 3 – 7 screens,

– **multiplexes**, equipped with 8 screens or more.

A **screening** is understood as a permanent projection of a full-length film of the photosensitive medium, magnetic or digital, with an intended and previously-specified duration. In the case of projection of a multi-part film divided into episodes, a projection of each episode, which has its own credits and specified duration, is treated as a separate screening. In this event, the audience size is indicated analogically. A projection of a set of short movies (such as morning projections for children) is also classified as a screening.

The data on cinemas by period of activity also cover cinemas which were either closed down or suspended their activity in the reporting year.

Data on the number of mobile cinemas are presented by their location (the proper voivodship), while in the case of number of screenings and spectators, data are shown in these voivodship, in which there were screenings.

The data on full-length feature films new released in cinemas has been presented on the basis of the information provided by the Ministry of Culture and National Heritage and collected through the KK-1 department report. Among other things, this report provides information on the countries in which these films have been produced, as well as data on the audience size.

According to the Act on Cinematography, a **film** is a work of an unspecified length, including a documentary or animated work, comprising a series of successive pictures, with or without sound, made permanent on any medium enabling multiple reproduction, producing the impression of movement, and together forming an original whole which expresses action (content) in an individual form and, moreover, with the exception of documentary and animated compositions, intended for screening in the cinema as the first place of performance, as understood by the regulations concerning copyright and related laws.

A **film** is treated as a **Polish film** provided that (1) it is produced or co-produced by an entity which has its base within the Republic of Poland, and (2) it fulfils at least one of the following conditions:

1) the scriptwriter or the author of the adapted literary work, and the director or the actor playing one of the main parts, are citizens of Poland, and the share of financial resources of the producer, who is based within the Republic of Poland, accounts for 100% of total production costs, provided that up to 80% of these costs are spent in the Republic of Poland, and a sample copy of the film is executed in the Polish language;

2) the scriptwriter or the author of the adapted literary work, and the director or the actor playing one of the main parts are citizens of Poland, and the share of financial resources of the producer, who is based

inside the Republic of Poland, accounts for at least 20% of total production costs – if the film is a bilateral co-production, or at least 10% – if the film is a multilateral production, provided that up to 80% of these costs are spent on inside the Republic of Poland, and the main version of the film is executed in the Polish language;

In terms of the narrative subject and the narrative form, we distinguish between the following types of films:

– **documentary films** – equivalents of journalist activity, telling true stories, and consisting of authentic events, places, and heroes;

– **feature films** – feature films – in opposite to documentary films, these are actors' films, having a plot, the dramatic (usually multi-layered) story based on fictional events or facts;

– **animated cartoons** – films executed with film animation technology, consisting of executing a series of framed images of drawings, coloured spots, puppets or silhouettes in individual stages of movement (which give the effect of movement, when projected) or latest computer technologies.

In terms of length, three types of films are distinguished:

– **full-length films** – feature films, documentary films and animated films, longer than 70 minutes;

– **medium-length films** – feature films and documentary films, which are longer than 40 minutes but do not exceed 70 minutes. This group includes also animated films which are longer than 15 minutes but do not exceed 70 minutes.

– **short films** – feature films and documentary films, which last 40 minutes at the most. Short films may be also animated, lasting up to 15 minutes.

### **Radio broadcasting and television**

Radio and television activity in Poland is governed by the Act on Radio Broadcasting and Television<sup>26</sup> by virtue of which the National Council of Radio Broadcasting and Television came into existence. The tasks of the National Council of Radio Broadcasting and Television include granting licences for broadcasting radio and TV programmes.

**A licence** is a permit for broadcasting radio and/or television programmes, excluding public radio and television broadcasting programmes. Licences are granted for a period of 10 years and refer to all modes of broadcasting of programmes, such as ground-based broadcasting, satellite broadcasting, and cable broadcasting.

Licences may be granted to private persons with Polish citizenship permanently residing in Poland, or to a legal persons based in Poland, or to any foreign individual or company, whose base or permanent residence is located in any member state of the European Economic Area.

Information on licences granted to individuals for broadcasting radio and television programmes via ground-based, satellite, or cable transmission, was compiled on the basis of data provided by the National Council of Radio Broadcasting and Television.

According to Article 4 of the above mentioned Act, **“broadcasting”** is understood as a) wireless emission of programmes for simultaneous and ordinary reception (an ordinary reception system), b) launching programmes on cable television (a collective reception system).

---

<sup>26</sup> The Act of 29 December 1992 on Radio Broadcasting and Television (Journal of Laws of 2016, item 639) with later amendments.

In contrast, **distribution** is “adoption of programmes by a domestic or foreign broadcaster, in whole and without any modifications, except for programmes broadcast via cable network, which also includes broadcasting of such programmes”.

**A programme** is understood as an organised set of radio or television broadcasts, commercials or other transmissions, which are regularly broadcast, and which come from one and the same broadcaster.

**A commercial** is understood as any profit-driven transmission which does not come directly from a broadcaster and is broadcast either for a fee or for remuneration in other forms, and which is aimed at promoting certain goods or services which are for sale or may otherwise be benefited from, as well as at supporting specified ideas, or at achieving a set objective by the advertiser.

In terms of the mode of broadcasting, radio and television are divided into:

- **ground-based radio and television** – signals transmitted via radio waves from one transmission point (a radio or television station) to many recipients;
- **satellite radio and television** – a system of programme transmission via special transponders installed on satellites, based on ultra high-frequency waves received through a satellite dish;
- **cable radio and television** – also referred to as wired radio and television, a system of paid transmission of television or radio broadcasts (own, local, or satellite), transmitted through a broad-band cable from the central station to individual subscribers.

The data on radio and television subscribers have been presented by voivodship, and refer to persons and institutions paying a subscription fee in order to use wireless radio and television receivers. The data further refer to persons exempt from paying the subscription fee. Each individual subscriber is counted only once, irrespective from the number of receivers used. Institutions (with the exception of health care institutions, sanatoriums, nurseries, public and non-public units covered by the education system and universities as well as social welfare homes), in contrast, are obliged to register all radio and television receivers possessed, and the subscription fee depends on the number of such receivers. Institutions are also obliged to pay a subscription fee for using radio and television receivers in their vehicles.<sup>27</sup>

The tables analysing radio and television subscribers were developed on the basis of the data provided by the Polish Post Directorate, while the data on cable television subscribers are based on the information from the Office of Electronic Communications.

### **Mass Events**

The activity in the field of mass events is governed by the provision of the Act on Mass Events Security<sup>28</sup>.

According to this act **mass event** is an art and entertainment mass event, a sport mass event (including football match) with the exception of following events:

- a) organized in theatres, operas, operettas, concert halls, theatres, museums, libraries, cultural centres and art galleries or other similar establishments;
- b) organized in schools and educational institutions by the managers of these institutions;
- c) organized as a children and youth sport competition;

---

<sup>27</sup> The Act of 21 April 2005 on subscription fees (Journal of Laws of 2014, item 1204).

<sup>28</sup> The Act of 20 March 2009 on mass events security (Journal of Laws of 2013, item 611), with later amendments.

- d) sport events organized for athletes with disabilities;
- e) general sports of physical recreation, public, free and organized in the open air area;
- f) organized by employers for their employees, if the type of event corresponds to the destination object or area where is to take place.

**Mass art and entertainment event** is an artistic event, an entertainment event or organized public watching the television broadcasting on screens or devices capable of producing images with a diagonal exceeding 3 meters, which is to take place:

- at the stadium, in a different non-building complex or in the space which is appropriate to organize the mass event, where the number of places provided by the organizer for the participants shall be not less than 1 000, which is consistent with building and fire protection regulations.

- in a sports hall or in another building suitable for mass event where the number of places shared by the organizer for participants shall be not less than 500, which is consistent with building and fire protection regulations.

Since 2011, in the Central Statistical Office are collected data on the organization of mass events and they are derived from the regular annual reports by means of the K-09 questionnaire.

The report is made by the city councils and municipal offices due to the location where the mass event took place.

Information is collected under the following headings:

- the organizer of the event, which may be a legal person, a natural person or an organizational unit without legal personality;

- the division on types of mass events, accepted for reporting needs, covering the entertainment events (e.g. concert of the band), interdisciplinary events (e.g. artistic shows combined with sports tournament), and sports events (e.g. football match);

- types of art and entertainment events (concerts, shows and performances, screenings/film screenings, festivals, cabarets, circus performances, combined events such as film and cabaret show);

- the number of event participants.

Art and entertainment events include:

- **concerts** i.e. the public performance of musical works, artistic events with music program (instrumental or vocal),

- **shows and performances** i.e. operas, plays, ballets,

- **shows and film screenings** i.e. continuous screening of the film at the intended and given in advance time of projection,

- **festivals** i.e. series of artistic events usually of one type which review achievements in one field, organized at the same time and under the common name, often included in the framework of the competition,

- **cabarets** i.e. satirical-entertainment performances,

- **circus performances** i.e. the show, where the acrobatic performances, performances by clowns, trained animals performances take place,

- **combined events** such as film and cabaret show,

- **other events.**

The term **interdisciplinary event** is understood as an art and entertainment event which takes place together with other event e.g. a sport event.

**Number of participants** – it means the number of places shared by the organizer for participants, who may be present at the mass event, specified in the permit to conducting a mass event based on a decision of the local authorities proper for the place to carry out the event.



## WYNIKI BADAŃ – SYNTEZA

### KULTURA W 2016 R.

#### WYDATKI NA KULTURĘ I OCHRONĘ DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Wydatki budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2016 r. zwiększyły się nominalnie w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrósł także w porównaniu z 2015 r. ich udział w strukturze wydatków budżetu państwa. Zmniejszyły się natomiast wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, podobnie jak ich udział w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego.

W sumie wydatki publiczne, tj. wydatki budżetu państwa i samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (pomniejszone o dotacje i subwencje z budżetu państwa dla samorządów i o transfery pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego) w 2016 r. wyniosły 8 873,1 mln zł (nominalnie o 3,9% więcej niż w 2015 r.), co w odniesieniu do PKB<sup>1</sup> stanowiło 0,48% (w roku poprzednim – 8 565,3 mln zł i także 0,48%). Wydatki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego wyniosły 6 462,3 mln zł; a ich udział w wydatkach publicznych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego – 72,8% był niższy niż w roku poprzednim (78,5%). Największy udział w samorządowych wydatkach publicznych miały samorządy gminne – 44,6% (samorządy miast na prawach powiatu, województw i powiatów – odpowiednio: 34,4%, 19,6% i 1,4%).

Publiczne wydatki bieżące na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wyniosły 7 353,5 mln zł i stanowiły 81,9% wydatków publicznych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego ogółem (w 2015 r. – 80,5%).

Wydatki z budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (łącznie z dotacjami i subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego) wyniosły 2 586,7 mln zł (w roku poprzednim – 1 964,8 mln zł). Ich udział w ogólnych wydatkach budżetu państwa wyniósł 0,72% (w roku poprzednim – 0,62%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca dało to kwotę 67,27 zł (w 2015 r. – 51,09 zł). Dotacje i subwencje dla jednostek samorządu terytorialnego wyniosły 175,9 mln zł (w roku poprzednim – 122,7 mln zł<sup>2</sup>).

Wydatki bieżące z budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wyniosły 1 703,1 mln zł (w roku poprzednim – 1 626,3 mln zł), co stanowiło 0,50% (w 2015 r. – 0,55%) ogólnych wydatków bieżących budżetu państwa. Wydatki bieżące na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego stanowiły 65,8% wydatków ogółem z budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.

Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w budżetach samorządów terytorialnych (łącznie z dotacjami i subwencjami z budżetu państwa oraz transferami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego) wyniosły 6 673,0 mln zł, co stanowiło 3,2% ogólnych wydatków z budżetów samorządowych (w 2015 r. odpowiednio – 6 922,8 mln zł i 3,5%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca dało to kwotę 173,53 zł (w poszczególnych województwach – od 125,91 zł w woj. świętokrzyskim do 226,56 zł w woj. dolnośląskim). Transfery pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego wyniosły 210,7 mln zł, przy czym 61,4% tej kwoty

---

<sup>1</sup> Dane wstępne.

<sup>2</sup> Dane skorygowane.

wydały samorzady miast na prawach powiatu (w 2015 r. odpowiednio 199,3 mln zł i 60,4%). Wydatki samorządów gminnych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wyniosły 2 920,8 mln zł i stanowiły 43,8% wydatków samorządowych ogółem w tym zakresie (wydatki samorządów miast na prawach powiatu, województw i powiatów – odpowiednio: 35,3%, 19,3% i 1,6%).

Wydatki bieżące z budżetów samorządów terytorialnych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2016 r. wyniosły 5 876,8 mln zł (w roku poprzednim – 5 527,5 mln zł), co stanowiło 88,1% wydatków jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (w 2015 r. – 79,8%). Udział samorządowych wydatków bieżących na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach bieżących ogółem samorządów terytorialnych wynosił 3,3% (wobec 3,5% w 2015 r.).

Priorytety w wydatkach na działalność poszczególnych rodzajów instytucji kultury i formy działalności kulturalnej w wydatkach budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2016 r. pozostały podobne do lat poprzednich. Zmieniła się natomiast ich struktura. Największą część wydatków z budżetu państwa przeznaczono na inwestycje i funkcjonowanie muzeów – 45,1% oraz ochronę zabytków i inne formy opieki nad zabytkami – 10,3%, a także na centra kultury i sztuki – 8,1% oraz teatry – 7,1% (w 2015 r. odpowiednio: 28,8%, 14,4%, 11,7% oraz 9,9%).

Z budżetów samorządowych najczęściej wydano na działalność domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic – 30,2 % oraz bibliotek – 20,1%, a także funkcjonowanie muzeów – 11,7% i teatrów – 10,9% (w roku poprzednim odpowiednio: 29,4%, 19,0%, 12,2% oraz 10,2%).

## **WYDATKI NA KULTURĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH**

Wszystkie dane przedstawione w tym podrozdziale dotyczą **przeciętnych rocznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwie domowym**.

Przeciętne roczne wydatki na zakup artykułów i usług kulturalnych w 2016 r. wyniosły 347,40 zł (wobec 340,08 zł w 2015 r.) na 1 osobę w gospodarstwie domowym i zwiększyły się nominalnie o 7,32 zł (tj. o 2,2%) w porównaniu z rokiem poprzednim. Udział wydatków na kulturę w łącznych wydatkach gospodarstw domowych – podobnie jak w 2015 r. – wyniósł 2,6%. Rozpiętość odsetka tych wydatków w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych zmieniła się nieznacznie (0,9 p. proc. wobec 0,8 p. proc. w roku poprzednim) i wahał się on między 1,9% (gospodarstwa rolników) a 2,8% (gospodarstwa pracujących na własny rachunek).

W 2016 r. – podobnie jak w latach poprzednich – najwyższe wydatki związane były z korzystaniem z mediów, szczególnie elektronicznych. Opłaty za korzystanie z urządzeń odbiorczych (abonament radiowy i telewizyjny) oraz za telewizję cyfrową i kablową (bez opłat za telewizję kablową w ramach pakietu usług telekomunikacyjnych<sup>3</sup>) wyniosły 110,16 zł przeciętnie na 1 osobę w gospodarstwach domowych (o 2,8% mniej w porównaniu z 2015 r.) i stanowiły blisko 1/3 rocznych wydatków na kulturę w gospodarstwach domowych (31,7% wobec 33,3% w roku poprzednim).

W 2016 r. na gazety i czasopisma gospodarstwa domowe wydały przeciętnie na 1 osobę 29,16 zł (o 4,0% mniej niż w roku poprzednim), a ich udział w wydatkach na kulturę wyniósł 8,4% (w 2015 r. – 8,9%).

---

<sup>3</sup> W klasyfikacji przychodów i rozchodów pakiet usług telekomunikacyjnych zaliczono do działu „Łączność”, bez możliwości wyodrębnienia opłat za telewizję kablową.

Na książki i inne wydawnictwa (bez podręczników szkolnych oraz innych wydawnictw przeznaczonych do nauki) wydano przeciętnie na 1 osobę 23,64 zł (o 3,7% więcej niż w 2015 r.), a wraz z podręcznikami do nauki kwota ta wyniosła 44,04 zł (o 18,4% mniej niż w 2015 r.).

Nadal obserwować można zróżnicowanie między miastem a wsią. W miastach wydatki na zakup gazet i czasopism wyniosły przeciętnie 35,28 zł, tj. 8,7% średnich wydatków gospodarstwa domowego na kulturę, a na wsi – 19,80 zł, tj. 7,7% (w 2015 r. odpowiednio: 30,96 zł, tj. 9,4% oraz 19,92 zł, tj. 7,9%). Na zakup książek i innych wydawnictw – wydano 32,04 zł, tj. 7,9% w gospodarstwach mieszkających w miastach, a 10,08 zł, tj. 3,9% – na wsi (w roku poprzednim odpowiednio: 31,08 zł, tj. 7,9% oraz 9,60 zł, tj. 3,8%).

W 2016 r. w gospodarstwach domowych na bilety wstępu do teatrów, instytucji muzycznych i kina wydano przeciętnie na 1 osobę 31,92 zł (o 16,7% więcej niż w 2015 r.). Tu również zaznaczyły się wyraźne różnice między miastem i wsią, wynikające głównie z ograniczonego dostępu mieszkańców wsi do instytucji kultury. Na bilety wstępu do tych instytucji, gospodarstwa w miastach wydały 42,60 zł przeciętnie na 1 osobę w gospodarstwie domowym (o 15,6% więcej niż w 2015 r.), tj. 10,5% łącznych wydatków na kulturę (wobec 9,3% w roku poprzednim), a na wsi – 15,00 zł (o 39,9% więcej niż w roku poprzednim), tj. 5,8% (wobec 5,0% w 2015 r.).

Najbardziej powszechnym wśród tzw. artykułów użytku kulturalnego jest odbiornik telewizyjny, który posiadało 96,4% gospodarstw domowych, a blisko 2/3 gospodarstw (62,2%) dysponowało urządzeniem do odbioru telewizji satelitarnej lub korzystało z usług operatora sieci telewizji kablowej (w 2015 r. odpowiednio: 96,8% i 66,5%). Wzrosły, o 5,9% w porównaniu z 2015 r. (z 32,40 zł do 34,32 zł), wydatki na zakup sprzętu do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku i obrazu. Wzrost tych wydatków odnotowano w gospodarstwach pracujących na własny rachunek (o 62,1%) i gospodarstwach emerytów i rencistów (o 13,8%), spadek natomiast – w gospodarstwach pracowników (o 9,9%) i gospodarstwach rolników (o 0,8%). Jest to prawdopodobnie efektem różnych nowości technologicznych i programowych oferowanych przez operatorów sieci telekomunikacyjnych z wykorzystaniem nowoczesnego sprzętu audiowizualnego. Odnotowano jednocześnie nieznaczny spadek liczby osób opłacających abonament za posiadanie radiowo-telewizyjnych urządzeń odbiorczych (z 6 665,1 tys. do 6 639,7 tys. abonentów, tj. o 0,4% w porównaniu z 2015 r.). Rozwój nowych technologii sprawia, że odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w urządzenia audiowizualne nieco starszego typu (odtwarzacz mp3, odtwarzacz DVD, tzw. wieża itd.) stale zmniejsza się w ostatnich latach. Jeśli korzystając z odpowiednich aplikacji zainstalowanych w telefonie komórkowym możemy np. słuchać muzyki, wysłuchać audycji radiowej czy obejrzeć serial telewizyjny, nie mówiąc już o połączeniu z portalami internetowymi, to niech za komentarz wystarczy stwierdzenie, że w 2016 r. przynajmniej jeden telefon komórkowy posiadało 95,7% gospodarstw domowych (w 2015 r. – 95,2%), w tym 53,4% smartfon; 55,4% w miastach i 49,4% na wsi (w 2015 r. – 45,4%; w miastach – 47,9%, a na wsi – 40,0%). Wzrasta również liczba telefonów komórkowych posiadanych przez gospodarstwa domowe. W 2016 r. na 1 000 gospodarstw domowych przypadało 2 207 telefonów komórkowych, w tym 1 007 smartfonów (w 2015 r. odpowiednio 2 156 i 783). Warto też zauważyć obniżający się odsetek gospodarstw domowych posiadających zestawy kina domowego (z 13,0% w 2015 r. do 11,7%), kamerę wideo (z 8,8% do 7,9%), a także cyfrowych aparatów fotograficznych (spadek z 48,8% w 2015 r. do 44,6%). Dotyczy to zarówno gospodarstw domowych mieszkających w miastach, jak i na wsi.

Podobnie jak udział wydatków na kulturę, tak też stopień wyposażenia w tzw. artykuły użytku kulturalnego (przede wszystkim w sprzęt audiowizualny) najwyższy był w grupie gospodarstw osób pracujących

na własny rachunek. Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej posiadało 69,8% gospodarstw pracujących na własny rachunek, podczas gdy gospodarstw pracowników – 67,0%, gospodarstw emerytów i rencistów – 57,0%, a gospodarstw rolników – 50,7% (w 2015 r. odpowiednio: 75,5%, 71,3%, 61,7% oraz 52,4%). W tej ostatniej grupie odnotowuje się najwyższy odsetek gospodarstw posiadających sprzęt audiowizualny starszej generacji, np. kineskopowy odbiornik telewizyjny – 27,1% albo radio lub magnetofon z odtwarzaczem płyt kompaktowych lub wieżę – 80,1%, wobec np. – odpowiednio – 8,0% i 71,4% gospodarstw pracujących na własny rachunek (w 2015 r. odpowiednio: 36,0% i 82,5% oraz 12,0% i 75,5%). W zdecydowanej większości przypadków, zwłaszcza w odniesieniu do artykułów wykorzystujących nowe technologie, kolejność gospodarstw domowych według odsetka wyposażonych w taki sprzęt wyglądała podobnie: gospodarstwa pracujących na własny rachunek, gospodarstwa pracowników, rolników oraz emerytów i rencistów. Odsetki gospodarstw domowych wyposażonych w tradycyjny sprzęt audiowizualny obniżają się, co ma niewątpliwie związek ze wzrastającą liczbą komputerów z dostępem do Internetu oraz telefonów komórkowych, w tym smartfonów posiadanych przez gospodarstwa domowe. Te urządzenia multimedialne pozwalają obecnie na tyle form odbioru i przetwarzania obrazu i dźwięku, że gospodarstwa domowe często rezygnują z posiadania innego sprzętu audiowizualnego zajmującego wiele miejsca i powielającego funkcje komputera lub telefonu.

W 2016 r. komputer osobisty posiadało 75,2% gospodarstw domowych, w tym 74,0% z dostępem do Internetu (z szerokopasmowym – 56,1%), wobec – odpowiednio: 74,2%, 72,8% i 60,9% w 2015 r. Zauważyć można różnicę w wyposażeniu w sprzęt komputerowy gospodarstw domowych mieszkających w miastach i na wsi. W miastach 76,9% gospodarstw domowych posiadało komputer osobisty, w tym 76,0% z dostępem do Internetu (z szerokopasmowym – 57,8%), podczas gdy na wsi – odpowiednio: 71,6%, 70,0% i 52,5%. Wyraźny spadek odsetka gospodarstw z dostępem do Internetu szerokopasmowego należy powiązać z wysoką dynamiką wyposażenia gospodarstw w smartfony, które również zapewniają dostęp do szerokopasmowego Internetu. Ponad 3/5 gospodarstw domowych (63,2%) dysponowało w 2016 r. coraz bardziej popularnym laptopem, zastępującym komputer stacjonarny. Na 1 000 gospodarstw domowych w miastach przypadało 878 laptopów, podczas gdy na wsi – 750 (w 2015 r. – odpowiednio: 824 i 668). Warto też zwrócić uwagę na znaczne zróżnicowanie odsetka gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych posiadających komputery, w tym z dostępem do Internetu. Spośród gospodarstw pracujących na własny rachunek – 96,6% posiadało komputery osobiste, w tym 73,6% z szerokopasmowym dostępem do Internetu, a w pozostałych grupach – odpowiednio: w gospodarstwach pracowników – 92,5% i 70,1%, w gospodarstwach rolników – 85,5% i 63,3%, a w gospodarstwach emerytów i rencistów – 45,2% i 32,1%. Różnice te widać wyraźnie także w wydatkach gospodarstw domowych związanych z korzystaniem z Internetu. W 2016 r. przeciętnie na 1 osobę w gospodarstwie domowym wydano na usługi internetowe 80,40 zł wobec 83,76 zł w 2015 r. (bez opłat za Internet w ramach pakietu usług telekomunikacyjnych), natomiast w poszczególnych typach gospodarstw średnie roczne wydatki na 1 osobę związane z opłatami za Internet wyniosły łącznie: w gospodarstwach pracujących na rachunek własny – 92,16 zł, w gospodarstwach pracowników – 90,12 zł, w gospodarstwach rolników – 71,16 zł, a w gospodarstwach emerytów i rencistów – 54,24 zł (w roku poprzednim odpowiednio: 99,12 zł, 94,08 zł, 68,04 zł oraz 54,48 zł). Spadek tych wydatków w stosunku do 2015 r. (poza grupą społeczno-ekonomiczną rolników) wiąże się z coraz częstszym korzystaniem z pakietów telekomunikacyjnych oferowanych przez operatorów (co najmniej dwie spośród usług – Internet, telewizja kablowa, telefon), które w nowej klasyfikacji przychodów i rozchodów są klasyfikowane w dziale „Łączność”. W 2016 r. wydatki

gospodarstw domowych na usługi w ramach pakietów komunikacyjnych wyniosły średnio na 1 osobę w ciągu roku 175,08 zł (wzrost o 8,6% w porównaniu z rokiem poprzednim) i były wyższe niż w 2015 r. zarówno w miastach (o 7,6%) jak i na wsi (o 11,7%).

## OCHRONA ZABYTEKÓW I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Istotne znaczenie dla ochrony dziedzictwa narodowego ma ochrona zabytków, której podstawą jest ewidencja zabytków, niezbędna do prowadzenia planowej polityki konserwatorskiej.

Na różne formy ochrony zabytków i opiekę nad zabytkami oraz działalność ośrodków ochrony i dokumentacji zabytków, jak również wojewódzkich urzędów ochrony zabytków w 2016 r. wydano z budżetu państwa (łącznie z transferami do jednostek samorządu terytorialnego) 267,5 mln zł (w 2015 r. – 283,8 mln zł). Udział wydatków budżetu państwa na działalność związaną z ochroną zabytków w 2016 r. wyniósł 10,3% wydatków budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (w roku poprzednim – 14,4%). Natomiast wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (łącznie z dotacjami z budżetu państwa oraz transferami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego) na ochronę zabytków wyniosły 255,9 mln zł (w 2015 r. – 257,9 mln zł). Udział wydatków związanych z ochroną zabytków z budżetów samorządowych w 2016 r. wyniósł 3,8% wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (w roku poprzednim – 3,7%).

Podstawową formą ochrony zabytków jest wpis do rejestru zabytków. Rejestry są prowadzone przez wojewódzkich konserwatorów zabytków. W 2016 r. wydali oni ok. 400 decyzji (w 2015 r. – ponad 220 decyzji) o wpisaniu obiektów nieruchomości do rejestru zabytków. Były to decyzje dotyczące obiektów nowych, tzn. wpisanych do rejestru po raz pierwszy, decyzji odtworzonych, a także wymagających ponownego wpisu ze względu na zmiany stanu zabytku lub jego otoczenia. W 2016 r. w Narodowym Instytucie Dziedzictwa, w ramach zadań związanych z gromadzeniem i zarządzaniem zasobem dokumentacji rejestru zabytków i Krajowej Ewidencji Zabytków, z wykorzystaniem m.in. wspomnianych decyzji konserwatorskich, przyjęto i opracowano: 329 nowych decyzji o wpisie do rejestru zabytków dla zabytków nieruchomości, 71 decyzji o skreśleniu z rejestru zabytków, 113 decyzji odmawiających skreśleń, a także 354 postanowienia zmieniające lub wyjaśniające treść wcześniej wydanych decyzji oraz informacji urzędowych<sup>4</sup>.

W rejestrze zabytków nieruchomości występują ponadto (niewyodrębnione w Tabl. 1., ale ujęte w liczbach ogólnych) m.in. założenia przestrzenne (1 066 obiektów) – układy urbanistyczne, kanały, linie kolejowe, założenia rekreacyjne i sportowe itp., obiekty budownictwa obronnego (1 081), takie jak: mury obronne, bramy miejskie, forty, arsenały oraz 3,9 tys. innych obiektów takich, jak: ogrodzenia, bramy, pomniki, fontanny i studnie, altany, grotty, pawilony etc.

Największa liczba zabytków nieruchomości znajduje się w województwach: dolnośląskim, wielkopolskim, mazowieckim, warmińsko-mazurskim i małopolskim; łącznie stanowią one blisko połowę (48,0%) wszystkich zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru. W ujęciu powiatowym (Mapa 2) szczególnie duża koncentracja zabytków nieruchomości występuje w dużych miastach: w Warszawie (2 298), Krakowie (1 803), Wrocławiu (1 105), Gdańsku (800), Poznaniu (692), Łodzi (587), Przemyślu (575), Olsztynie

---

<sup>4</sup> Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za 2016 rok; [http://www.nid.pl/O\\_NID/Sprawozdania/2016/SPRAWOZDANIE\\_02\\_02\\_2017.pdf](http://www.nid.pl/O_NID/Sprawozdania/2016/SPRAWOZDANIE_02_02_2017.pdf).

(516) i Elblągu (500) oraz w powiatach: olsztyńskim (1 033), kłodzkim (732), nowosolskim (651), poznańskim (607), nyskim (586), żarskim (546), krakowskim (543), kętrzyńskim (518) i jarosławskim (500).

**Tabl. 1. Obiekty nieruchomości wpisane do rejestru zabytków na podstawie decyzji wojewódzkich konserwatorów zabytków**  
Stan w dniu 31 XII

Województwa	Ogółem	W tym							
		obiekty sakralne	budowle użyteczności publicznej	obiekty rezydencjonalne	zielen (parki, ogrody, aleje)	zabudowania folwarczne i budynki gospodarcze	domy mieszkalne	budownictwo przemysłowe	cmentarze
POLSKA ..... 2014	68 639	12 712	4 548	5 256	7 307	7 492	18 687	2 368	4 658
2015	70 188	12 835	4 629	5 255	7 404	7 620	19 376	2 438	4 739
<b>2016<sup>a</sup></b>	<b>71 041</b>	<b>12 920</b>	<b>4 738</b>	<b>5 254</b>	<b>7 459</b>	<b>7 680</b>	<b>19 649</b>	<b>2 500</b>	<b>4 824</b>
Dolnośląskie .....	8 452	1 477	669	775	871	1 052	2 206	373	340
Kujawsko-pomorskie	3 050	522	189	355	410	492	512	109	163
Lubelskie .....	3 831	854	178	281	464	414	544	72	533
Lubuskie .....	4 308	547	171	239	205	398	2 300	106	78
Łódzkie .....	2 716	570	159	291	397	221	600	139	154
Małopolskie .....	5 292	1 035	343	319	430	518	1 462	76	468
Mazowieckie .....	7 210	1 072	632	518	976	558	2 180	294	400
Opolskie .....	3 163	680	157	186	232	287	1 057	146	146
Podkarpackie .....	4 812	1 103	296	223	350	421	1 443	76	392
Podlaskie .....	2 289	529	198	76	119	196	546	76	351
Pomorskie .....	3 512	534	249	243	306	460	1 068	125	165
Śląskie .....	3 948	611	352	209	214	399	1 618	213	110
Świętokrzyskie .....	1 652	450	57	120	230	108	228	72	195
Warmińsko-mazurskie	5 923	905	301	315	457	760	2 061	222	593
Wielkopolskie .....	7 182	1 144	495	812	1 040	1 113	1 456	269	388
Zachodniopomorskie	3 701	887	292	292	758	283	368	132	348

a Stan w dniu 28 IX.

Źródło: dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Zaobserwowane wzrosty i spadki liczby niektórych kategorii zabytków nieruchomości w porównaniu z rokiem poprzednim są efektem m.in. decyzji o wyszczególnieniu w bazie zabytków dotychczas nie wyodrębnionych obiektów ujętych w wydawanych w poprzednich latach decyzjach urbanistycznych. Celem prowadzonych działań jest zewidencjonowanie obiektów według jednorodnych zasad i ujednoczenie wykazu obiektów z powstającą równoległą bazą przestrzenną, w której obiekty te zostały zaznaczone na mapach. Sytuacja ta dotyczy w szczególności miast. W niektórych województwach prace już zakończono, w innych – są one kontynuowane.

Jedną z form ochrony zabytków i dziedzictwa narodowego, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami<sup>5</sup>, jest również podniesienie rangi obiektu poprzez nadanie mu statusu pomnika historii. Według stanu na koniec 2016 r. lista obiektów uznanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii liczyła 60 pozycji<sup>6</sup> (Aneks 1).

Akcją mającą na celu promocję opieki nad zabytkami jest „Zabytek Zadbane” – ogólnopolski konkurs Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, skierowany do właścicieli i zarządców obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Laureaci konkursu są nagradzani za jakość i zakres prowadzonych prac konserwatorskich i najlepsze rozwiązania wykorzystania obiektów zabytkowych.

**Tabl. 2. Wnioski zgłaszane do konkursu „Zabytek Zadbane” według kategorii i województw**

Województwa	Razem	Kategorie					
		A	B	C	D	E	
Polska	2014	75	34	6	22	8	5
	2015	70	30	8	15	9	8
	<b>2016</b>	<b>46</b>	<b>18</b>	<b>3</b>	<b>18</b>	<b>1</b>	<b>6</b>
Dolnośląskie .....	7	2	–	5	–	–	–
Kujawsko-pomorskie .....	4	2	1	–	–	–	1
Lubelskie .....	2	1	–	–	–	–	1
Lubuskie .....	3	2	–	–	–	–	1
Łódzkie .....	2	–	–	2	–	–	–
Małopolskie .....	2	1	–	1	–	–	–
Mazowieckie .....	1	–	1	–	–	–	–
Opolskie .....	–	–	–	–	–	–	–
Podkarpackie .....	6	1	1	4	–	–	–
Podlaskie .....	1	–	–	–	1	–	–
Pomorskie .....	2	1	–	1	–	–	–
Śląskie .....	3	1	–	1	–	–	1
Świętokrzyskie .....	–	–	–	–	–	–	–
Warmińsko-mazurskie .....	3	2	–	–	–	–	1
Wielkopolskie .....	6	3	–	3	–	–	–
Zachodniopomorskie.....	4	2	–	1	–	–	1

A. Utrwalenie wartości zabytkowej pojedynczego obiektu. B. Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe). C. Adaptacja obiektów zabytkowych. D. Kategoria specjalna: architektura i konstrukcje drewniane. E. Kategoria specjalna: architektura przemysłowa i dziedzictwo techniki.

Źródło: dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Laureatem konkursu edycji 2016 w kategorii „A” został Kościół filialny Chrystusa Króla w Kwitajnach, (woj. warmińsko-mazurskie). W kategorii „B” nagrodę przyznano zespołowi dworsko-parkowemu w Kłóbce (woj. kujawsko-pomorskie). Nagroda w kategorii „C” trafiła do Muzeum Emigracji, dawny Dworzec Morski w Gdyni (woj. pomorskie). W kategorii specjalnej „D” nagrodzono Dom Ludowy w Supraślu (woj. podlaskie). W kategorii „E” zwyciężył Kanał Elbląski za prace remontowe i konserwatorskie przy

<sup>5</sup> Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz.1568), z późniejszymi zmianami.

<sup>6</sup> W 2017 r. na liście Pomników Historii znalazło się kolejnych 10 pozycji: Radiostacja w Gliwicach, kościół ewangelicko-augsburski pw. Ducha Świętego w Jaworze, kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Klepsku, żelazny łańcuchowy most wiszący na rzece Mała Panew w Ozimku, założenie rezydencjonalno-urbanistyczne miasta Rydzyna, katedra pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika w Świdnicy, zespół kościoła ewangelicko-augsburskiego pw. Świętej Trójcy w Świdnicy, pobenedyktynski zespół klasztorny na Świętym Krzyżu oraz przedchrześcijańskie obwałowania kamienne na Łysej Górze, zespół opactwa benedyktynów w Tyńcu oraz zespół opactwa cystersów w Wąchocku. Obiekty te zostały uwzględnione w Aneksie 1.

pochylniach Buczyniec, Kąty, Oleśnica, Jelenie i Całuny oraz służach: Miłomłyn, Zielona, Ostróda i Mała Ruś (woj. warmińsko-mazurskie).

Obok zabytków nieruchomych, ochronie podlegają także zabytki ruchome (tj. rzeczy ruchome, ich części lub zespoły rzeczy ruchomych), do których należą m.in.: dzieła sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji ich twórców, numizmaty, militaria, wytwory techniki, niektóre materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła.<sup>7</sup> Decyzje konserwatorskie o wpisie do rejestru zabytków gromadzone są przez właściwe administracyjnie wojewódzkie urzędy ochrony zabytków. W 2016 r. przyjęto 305 decyzji o wpisie do rejestru zabytków ruchomych, obejmujących 5 175 obiektów sztuki i rzemiosła artystycznego oraz 101 postanowień zmieniających lub wyjaśniających treść wcześniej wydanych decyzji oraz informacji urzędowych dotyczących przenoszenia wpisów do nowych ksiąg rejestru<sup>8</sup> (w roku poprzednim odpowiednio 305, 4 921, 112).

**Tabl. 3. Zabytki ruchome według województw**  
Stan w dniu 31 XII

Województwa	Liczba decyzji konserwatorskich	Liczba obiektów - ogółem	Wyposażenie świątyń	Kolekcje	Inne	
Polska	2014	14 780	245 144	178 403	48 441	18 300
	2015	15 082	250 052	182 625	48 454	18 973
	<b>2016</b>	<b>15 387</b>	<b>255 227</b>	<b>187 320</b>	<b>48 454</b>	<b>19 453</b>
Dolnośląskie .....	2 480	38 667	33 877	392	4 398	
Kujawsko-pomorskie .....	429	9 725	9 189	88	448	
Lubelskie .....	834	19 118	16 967	779	1 372	
Lubuskie .....	394	6 347	5 655	–	692	
Łódzkie .....	780	14 312	12 782	602	928	
Małopolskie .....	1 395	25 416	20 892	1 087	3 437	
Mazowieckie .....	2 014	20 726	14 089	3 538	3 099	
Opolskie .....	1 039	8 293	7 114	744	435	
Podkarpackie .....	1 141	51 818	14 193	36 345	1 280	
Podlaskie .....	629	4 507	3 943	65	499	
Pomorskie .....	625	5 992	5 788	65	139	
Śląskie .....	961	7 032	4 249	2 193	590	
Świętokrzyskie .....	535	13 518	11 220	1 251	1 047	
Warmińsko-mazurskie .....	329	4 909	4 566	265	78	
Wielkopolskie .....	1 235	22 746	20 811	1 036	899	
Zachodniopomorskie.....	567	2 101	1 985	4	112	

Źródło: dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W odrębnym rejestrze ujmowane są ruchome zabytki techniki. W 2016 r. przyjęto 12 nowych decyzji obejmujących 26 obiektów z dziedziny ruchomych zabytków techniki<sup>9</sup> (w roku poprzednim odpowiednio 14 i 44). Według stanu w I połowie 2017 r. rejestr obejmował 3 254 obiekty wpisane na podstawie 464 decyzji konserwatorskich.

<sup>7</sup> Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami...

<sup>8</sup> Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za 2016 rok; [http://www.nid.pl/pl/O\\_NID/Sprawozdania/2016/SPRAWOZDANIE\\_02\\_02\\_2017.pdf](http://www.nid.pl/pl/O_NID/Sprawozdania/2016/SPRAWOZDANIE_02_02_2017.pdf).

<sup>9</sup> Ibidem.



Do rejestru zabytków ruchomych nie są wpisywane muzealia wciągnięte do inwentarzy muzealnych, materiały biblioteczne (zaliczone do narodowego zasobu bibliotecznego), materiały archiwalne (wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego) i zabytki, które legalnie na stałe zostały wywiezione za granicę. Zasady ochrony i ewidencjonowania tych obiektów regulują odpowiednie akty prawne.<sup>10</sup>

Szczególnym rodzajem zabytków są zabytki archeologiczne, zachowywane dla ich wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. „Zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”.<sup>11</sup> Do zabytków ruchomych należą przedmioty wykonane przez człowieka (np. narzędzia, naczynia, broń, ozdoby), natomiast nieruchome zabytki archeologiczne, nazywane też stanowiskami archeologicznymi, są obszarami zawierającymi źródła archeologiczne wraz z bezpośrednim otoczeniem (np. grodziska, pozostałości dawnych osad, nawarstwienia miast, cmentarzyska, warsztaty).

**Tabl. 4. Nieruchome zabytki archeologiczne objęte wpisem do rejestru zabytków według województw i rodzajów stanowisk w 2016 r.**  
Stan w dniu 30 VI

Województwa	Ogółem	W tym			
		grodziska	osady, obozowiska, zespoły osadnicze	sepulkralne (różne formy grobow i cmentarzysk)	gospodarcze (kopalnie, warsztaty, huty i inne)
<b>Polska .....</b>	<b>7 744</b>	<b>1 754</b>	<b>3 802</b>	<b>1 307</b>	<b>124</b>
Dolnośląskie .....	1 481	250	937	180	31
Kujawsko-pomorskie	188	155	16	10	
Lubelskie .....	173	50	6	97	2
Lubuskie .....	540	46	374	89	4
Łódzkie .....	143	70	23	39	
Małopolskie .....	487	46	255	25	13
Mazowieckie .....	406	82	224	69	10
Opolskie .....	1 219	100	877	50	30
Podkarpackie .....	481	62	274	74	2
Podlaskie .....	276	51	39	181	1
Pomorskie .....	567	118	197	232	11
Śląskie .....	241	42	96	24	5
Świętokrzyskie .....	209	26	78	23	11
Warmińsko-mazurskie	287	164	48	48	
Wielkopolskie .....	676	249	289	113	3
Zachodniopomorskie.....	370	243	69	53	1

Źródło: dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

<sup>10</sup> Zasady te określa: Ustawa o muzeach z dnia 21 listopada 1996 r. (Dz. U. z 1997 r. nr 5, z późniejszymi zmianami), Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. (Dz. U. nr 85, poz. 539, z późniejszymi zmianami), Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2015, poz. 1446) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wywozu zabytków za granicę z dnia 18 kwietnia 2011 r. (Dz. U. nr 89, poz. 510).

<sup>11</sup> Ibidem.

Według stanu w dniu 30 czerwca 2016 r. wpisem do rejestru zabytków objęto 7,7 tys. nieruchomości zabytków archeologicznych, w tym 1,8 tys. obronnych, 3,8 tys. zabytków o charakterze osadniczym i 1,3 tys. związanych z pochówkiem (różne formy grobów i cmentarzysk)<sup>12</sup>. Najwięcej takich zabytków zarejestrowano w woj. dolnośląskim (1,5 tys.) i opolskim (1,2 tys.). W 2016 r. w kategorii zabytków archeologicznych przyjęto i opracowano: 8 nowych decyzji o wpisie do rejestru zabytków, 1 decyzję odmawiającą skreślenia, jak również 28 postanowień zmieniających lub wyjaśniających treść wcześniej wydanych decyzji oraz informacji urzędowych dotyczących przenoszenia wpisów do nowych ksiąg rejestru.<sup>13</sup>

Sposobem ochrony zabytków jest także utworzenie parku kulturowego. Powołuje go rada gminy w celu ochrony krajobrazu kulturowego (tj. krajobrazu przetworzonego przez człowieka) poprzez działania pozwalające na zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Parki kulturowe są tworzone dla ochrony krajobrazu kulturowego centrów staromiejskich lub historycznych zespołów zabudowy znajdujących się obecnie poza ścisłymi centrami miast, w celu ochrony krajobrazu kulturowego terenów niezurbanizowanych, krajobrazów związanych z kultem religijnym, krajobrazu kulturowego zespołów fortecznych, zasobów reliktowych krajobrazu kulturowego (np. grodziska), czy ochrony miejsc i obiektów związanych z działalnością historycznych postaci i wydarzeń<sup>14</sup>. W 2016 r. w Polsce istniały 34 parki kulturowe (Aneks 2) na terenie 13 województw.

Postępujący rozwój społeczno-gospodarczy stwarza zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Dla ratowania miejsc i obiektów szczególnie cennych dla naszej cywilizacji UNESCO przyjęło Konwencję w sprawie ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego.

W Polsce w 2016 r. znajdowało się 27 obiektów – w ramach czternastu pozycji<sup>15</sup> umieszczonych na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO (Aneks 3). Ponadto na tzw. liście informacyjnej, obejmującej miejsca – zgłaszane do Centrum Światowego Dziedzictwa przez poszczególne państwa – które państwo zamierza zaproponować do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w perspektywie czasowej do 10 lat, znajdują się: Gdańsk – miasto wolności i pamięci (zgłoszone w 2005 r.), Kanał Augustowski (2006), Pienińska dolina Dunajca (2006), Kopalnia rud ołowiu i srebra w Tarnowskich Górach (2013), Bukowe lasy o charakterze pierwotnym w Bieszczadzkim Parku Narodowym<sup>16</sup> (2015) oraz Krzemionki Opatowskie (woj. świętokrzyskie) – pradziejowe kopalnie krzemienia (2015). W 2016 r. na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO znajdowały się 1 052 pozycje ze 165 krajów (w tym 31 o charakterze transgranicznym): 814 obiektów dziedzictwa kulturowego, 203 obiekty przyrodnicze i 35 obiektów o mieszanym charakterze kulturowo-przyrodniczym.

Na bazie powstałego w 1992 r. projektu „Pamięć świata” utworzona została Lista „Pamięci świata” („Memory of the Word”) znana jako Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO, będąca rejestrem wybranych

<sup>12</sup> Dane mogą być niespójne z uprzednio publikowanymi ze względu na przeklasyfikowanie niektórych obiektów.

<sup>13</sup> Sprawozdanie z działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa za 2016 rok; [http://www.nid.pl/pl/O\\_NID/Sprawozdania/2016/SPRAWOZDANIE\\_02\\_02\\_2017.pdf](http://www.nid.pl/pl/O_NID/Sprawozdania/2016/SPRAWOZDANIE_02_02_2017.pdf).

<sup>14</sup> Por.: <http://www.dworniczak.com/parki-kulturowe-w-polsce-rozmieszczenie-i-typologia/> (dostęp: 15.02.2017).

<sup>15</sup> Na liście UNESCO pod pozycją „Kościoły Pokoju” figurują kościoły w Jaworze i Świdnicy, w ramach pozycji „Kościoły drewniane południowej Małopolski” ujęto obiekty w Binarowej, Bliznem, Dębnie Podhalańskim, Haczowie, Lipnicy Murowanej i Sękowej, a w ramach pozycji „Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat” – obiekty w Brunarach Wyżnych, Chotyńcu, Kwiatoniu, Owczarach, Powroźniku, Radrużu, Smolniku i Turzańsku.

<sup>16</sup> Międzynarodowa inicjatywa, której celem jest stworzenie wpisu prezentującego w sposób przekrojowy europejskie lasy bukowe. Docelowo dobro to ma składać się z 33 części w 13 krajach.

zabytków o charakterze dokumentacyjnym o światowym znaczeniu historycznym lub cywilizacyjnym. W 2016 r. wśród 348 obiektów znajdowało się 14 dokumentów polskich.<sup>17</sup>

Ponadto UNESCO wpisało 9 polskich parków narodowych na listę rezerwatów biosfery – Babiogórski, Białowiecki (wpisany także na Listę Światowego Dziedzictwa), Bieszczadzki, Bory Tucholskie, Kampinoski, Karkonoski, Poleski, Słowiński, Tatrzański, a 7 parków i 6 rezerwatów przyrody objętych zostało konwencją o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego.<sup>18</sup>

W 2014 roku w zainaugurowano Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata, na której znajdują się obecnie 22 obiekty<sup>19</sup>.

Dziedzictwo kulturowe kojarzy się przede wszystkim z obiektami historycznymi: zabytkami, dziełami sztuki, różnorodnymi eksponatami muzealnymi, a także zachowaną przyrodą – naturalną, jak rezerwy i stworzoną przez człowieka, jak parki czy ogrody. Jednakże na dziedzictwo kulturowe składa się także tradycja – niematerialny przejaw kultury – mająca istotne znaczenie dla społeczności czy różnych wspólnot, często znacząco wpływająca na ich funkcjonowanie i zachowania społeczne, będąca dla danej społeczności źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. W celu zachowania niesionych przez tradycję wartości kulturowych UNESCO przyjęło 17 października 2003 r. w Paryżu Konwencję w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (*Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*), ratyfikowaną przez Polskę w 2011 r.<sup>20</sup>

---

<sup>17</sup> Autograf dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium* (przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie), rękopisy Fryderyka Chopina (Biblioteka Narodowa i Towarzystwo im. Fryderyka Chopina w Warszawie), podziemne archiwum getta warszawskiego, tzw. Archiwum Ringelbluma (Żydowski Instytut Historyczny), akt Konfederacji Generalnej Warszawskiej z 1573 r. (Archiwum Głównym Akt Dawnych – AGAD w Warszawie), tablice 21 Postulatów Gdańskich z Sierpnia 1980 r. (Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku), Kodeks supraski – wpis wielonarodowy polsko-rosyjsko-słoweński (część znajdująca się w Polsce – Biblioteka Narodowa w Warszawie), Archiwum Komisji Edukacji Narodowej (PAN oraz Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie), Archiwum Instytutu Literackiego w Paryżu (Maisons-Laffitte pod Paryżem), Archiwum Radziwiłłów i Księgozbiór Nieświecki – wpis wielonarodowy: białorusko-fińsko-litewsko-polsko-rosyjsko-ukraiński (część znajdująca się w Polsce – AGAD), Archiwum Biura Odbudowy Stolicy (Archiwum Państwowe m.st. Warszawy), Zbiory Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu (Biblioteka Polska i Muzeum Adama Mickiewicza w Paryżu), Traktaty pokojowe (ahdnames), zawarte od II połowy XV do końca XVIII w. między Królestwem Polskim i Cesarstwem Tureckim (AGAD), Akta i biblioteka Braci Czeskich (Archiwum Państwowe w Poznaniu) oraz Księga henrykowska (Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu).

<sup>18</sup> *Ramsar Convention on Wetlands* (Konwencja ramsarska) – międzynarodowy układ dotyczący ochrony przyrody, podpisany w 1971 r., który wszedł w życie w 1975 r. W Polsce konwencja objęła w Polsce parki narodowe: Biebrzański, Narwiański, Karkonoski, Poleski, Ujście Warty, Słowiński i Wigierski i rezerwy przyrody: Świdwie, Jezioro Łuknajno, Jezioro Karaś, Jezioro Siedmiu Wysp, Stawy Milickie i Jezioro Drużno.

<sup>19</sup> Konstytucja 3 maja 1791 (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie), Złoty kodeks gnieźnieński z II poł. XI w. (Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie), Kronika Galla Anonima z XII w. (Biblioteka Narodowa w Warszawie), Dokument lokacyjny miasta Krakowa z 5 czerwca 1257 r. (Archiwum Narodowe w Krakowie), „Banderia Prutenorum” autorstwa Jana Długosza z 1448 r. (Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie), Kazania świętokrzyskie z II poł. XIII w. (Biblioteka Narodowa w Warszawie), Opis żup bocheńskich i wielickich z 1518 r. (Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie), Białoruski Tristan z XVI-XVII w. (Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu), Autograf „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza (1832-1834) (Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu), Akta Organizacji Narodowej Powstania Styczniowego (1863-1864) (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie), Memoriał Ignacego Jana Paderewskiego do prezydenta Stanów Zjednoczonych Woodrowa Wilsona z 17 stycznia 1917 roku (Archiwum Akt Nowych w Warszawie), Rocznik świętokrzyski dawny (Biblioteka Narodowa w Warszawie), Dokument Zbiluta z 1153 r. (Archiwum Państwowe w Poznaniu i Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie), Akt unii krewskiej (Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej), Akt erekcyjny Związku Pruskiego (Archiwum Państwowe w Toruniu), Mszał Zakonu Krzyżackiego z Biblioteki Mariackiej w Gdańsku (Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk), Statut Łaskiego z 1506 r. (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie), Andrzeja Frycza Modrzewskiego „O poprawie Rzeczypospolitej” z 1551 r. (Biblioteka Jagiellońska Uniwersytetu Jagiellońskiego), Kazimierza Stronczyńskiego „Opisy i widoki zabytków starożytności w Królestwie Polskim” (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie), Testament polityczny księcia Adama Jerzego Czartoryskiego (Fundacja XX. Czartoryskich w Krakowie), Proces o Morskie Oko – zbiór dokumentów (Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk), Archiwum Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie).

<sup>20</sup> Dz. U. z 2011 nr 172 poz. 1018.

W ujęciu Konwencji (art. 2 ust. 1) „*Niematerialne dziedzictwo kulturowe*’ oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami, oraz zasadom zrównoważonego rozwoju.” Przejawami niematerialnego dziedzictwa kulturowego są (art. 2 ust. 2): „a) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego; b) sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne; c) zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne; d) wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; e) umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.”

Konwencja nakłada na państwa członkowskie obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa znajdujących się na ich terytoriach. Przygotowany rejestr powinien być regularnie aktualizowany, a informacje o nim – zawarte w okresowych sprawozdaniach.

UNESCO prowadzi kilka list dotyczących przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego w oparciu o decyzję o wpisie podjętą przez Międzyrządowy Komitet ds. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego na podstawie wniosków zgłoszonych przez państwa członkowskie. Listą podstawową jest Reprezentatywna lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości (*Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*), która według stanu na koniec 2016 r. obejmuje 366 pozycji (w tym 33 wpisane w 2016 r.).

**Tabl. 5. Wpisy na reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości**

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Afryka.....	15	3	–	–	1	3	7	3	4
Ameryka Południowa.....	7	3	3	2	5	2	4	3	1
Ameryka Północna i Środkowa	8	2	3	1	–	–	–	–	3
Australia i Oceania.....	2	–	–	–	–	–	–	–	–
Azja.....	35	46	24	8	10	11	12	5	13
Europa.....	15	17	14	7	8	6	9	5	7
Wpis wielonarodowy .....	8	1	–	–	2	4	2	7	5

Inna lista jest zbiorem przejawów dziedzictwa, które wymagają ochrony ze względu na zagrożenie ich zaniku. Według stanu na koniec 2016 r. obejmowała ona 47 pozycji, w tym 8 odnoszących się do krajów europejskich.

Najlepsze praktyki w zakresie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego to spis inicjatyw wybieranych przez Międzyrządowy Komitet spośród nadesłanych przez Państwa-Strony propozycji programów, projektów i działań podejmowane w celu ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, które wyróżniają się skutecznością i innowacyjnością. Wybrane projekty są upowszechniane i promowane przez Komitet jako wzory dobrych rozwiązań w dziedzinie opieki nad przejawami dziedzictwa niematerialnego. Według stanu

na koniec 2016 r. lista dobrych praktyk w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego zawierała 16 pozycji, w tym 10 rozwiązań zaproponowanych przez kraje europejskie.

W ślad za nałożonym przez Konwencję obowiązkiem inwentaryzacji przejawów dziedzictwa niematerialnego, pierwszych wpisów na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego dokonano w Polsce w 2014 r. W przyszłości ma ona stanowić podstawę do wnioskowania o zamieszczenie elementów naszego dziedzictwa na listach międzynarodowych. Krajową listę prowadzi Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Na tej liście znajduje się obecnie 18 pozycji: rusznikarstwo artystyczne i historyczne – wyroby według tradycyjnej szkoły cieszyńskiej, szopkarstwo krakowskie, pochod Lajkonika, flisackie tradycje w Ulanowie, procesja Bożego Ciała w Łowiczu, język esperanto jako nośnik kultury esperanckiej, umiejętność wytwarzania instrumentu i gry na kozie (dudach podhalańskich), hafciarstwo kaszubskie szkoły żukowskiej (kaszëbsczé wësziwanié żukòwsczégò sztëlu), sokolnictwo – żywa tradycja, polskie tańce narodowe – polonez, mazur, kujawiak, oberek, krakowiak, uroczystości ku czci Św. Rocha z obrzędem błogosławieństwa zwierząt w Mikstacie, tradycyjna technika ludwisarska Felczyńskich w Taciszowie, Przywołówki dyngusowe w Szymborzu, gwara warmińska jako nośnik tradycji ustnych, zabawkarstwo żywiecko-suskie, bartnictwo, Perebory – nadbużańskie tradycje tkackie, koronka z Koniakowa.

Również w Europie podjęto działania na rzecz wzmocnienia dziedzictwa kulturowego ustanawiając z inicjatywy kilku państw Znak Dziedzictwa Europejskiego,<sup>21</sup> mający wzmacniać poczucie tożsamości europejskiej i przynależności do wspólnej przestrzeni kulturowej. Na wniosek poszczególnych państw, niezależna komisja selekcyjna rekomendowała Komisji Europejskiej miejsca/symbole które odegrały ważną rolę w procesie integracji europejskiej. Inicjatywa ta łączy idee ochrony kulturowego dziedzictwa materialnego i niematerialnego. W latach 2014-2016 przyznano Znak Dziedzictwa Europejskiego 29 miejscom, znajdującym się w 16 państwach członkowskich Unii Europejskiej. Polsce przyznano Znak Dziedzictwa Europejskiego dla Stoczni Gdańskiej – jako kolebki „Solidarności”, Konstytucji 3 maja, Unii Polsko-Litewskiej (Unii Lubelskiej) oraz Cmentarza Wojennego nr 123 Łużna Pustki. Inną europejską formą integrowania wokół dziedzictwa kulturowego jest realizowana od 1985 r. inicjatywa Europejskich Stolic Kultury. Wybrane miasto przez rok przedstawia swoje dziedzictwo historyczne. Miasta i regiony organizują specjalnie przygotowane koncerty, festiwale, pokazy, konferencje i prowadzą inne promocyjne działania kulturalne. Wśród Europejskich Stolic Kultury znalazły się dwa polskie miasta: Kraków w 2000 r. i Wrocław w 2016 r. (Aneks 6).

## ARCHIWA PAŃSTWOWE

Ważną rolę w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa narodowego pełnią archiwa państwowe, których podstawowym zadaniem jest „gromadzenie, ewidencjonowanie, przechowywanie, opracowanie, zabezpieczenie i udostępnianie materiałów archiwalnych należących do ich zasobu archiwalnego”.<sup>22</sup> Misją archiwów „jest trwałe zachowanie świadectw przeszłości i zapewnienie do nich powszechnego dostępu w celu wspierania rozwoju państwa i społeczeństwa obywatelskiego”. Temu celowi ma służyć „uświadczenie

<sup>21</sup> Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiająca działanie Unii Europejskiej na rzecz Znak Dziedzictwa Europejskiego (Dz. Urz. UE L303 z dnia 22.11.2011 r.). Pierwsza w historii inicjatywy unijnej ceremonia wręczenia Europejskiego Znak Dziedzictwa (4 obiekty wybrane przez Komisję Europejską z „naboru” 2013 r.) odbyła się 8 kwietnia 2014 r.

<sup>22</sup> Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2015, poz. 1446).

obywatelom znaczenia zasobu archiwalnego oraz możliwości wszechstronnego jego wykorzystania” poprzez m.in. wspomaganie sektora publicznego w zarządzaniu utrwaloną dokumentacją zabezpieczającą źródła pamięci historycznej oraz tworzenie i uczestniczenie w projektach edukacyjnych przyczyniających się do poznania i zrozumienia przeszłości narodu i państwa.<sup>23</sup>

W 2016 r. 33 archiwa państwowe<sup>24</sup> dysponowały łącznie 134,0 tys. m<sup>2</sup> powierzchni użytkowej, w tym 82,9 tys. m<sup>2</sup> powierzchni magazynowej, gromadząc zasób archiwalny liczący łącznie 45,9 mln jednostek inwentarzowych tradycyjnych materiałów archiwalnych (w tym 31,8 mln jednostek zewidencjonowanych), zajmujących 337,1 tys. metrów bieżących. W 2016 r. przybyło 1,1 mln jednostek zbiorów, a 5,6 tys. jednostek zaliczono do ubytków.

W 2016 r. archiwa państwowe kontynuowały prace nad cyfryzacją zasobu archiwalnego, powiększając zbiory zdigitalizowane łącznie o 223,2 TB (w 2015 r. – o 495,5 TB). Utrwalono blisko 8,5 mln stron kopii dokumentów tekstowych, 202,1 tys. stron obiektów ikonograficznych oraz fotografii, a także wykonano kopie cyfrowe 37 filmów i 0,5 tys. nagrań dźwiękowych.

**Tabl. 6. Działalność archiwów państwowych**

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	
	w liczbach bezwzględnych			2015=100
Zasób archiwalny <sup>a</sup> w tys. jedn. inwentarzowych .....	44 076	44 761	45 923	102,6
Materiały zdigitalizowane <sup>a</sup> – rozmiar w TB .....	998,9	1 494,4	1 717,6	114,9
Wykorzystanie materiałów archiwalnych:				
użytkownicy .....	28 739	28 737	27 322	95,1
odwiedziny .....	90 646	85 827	80 641	94,0
akta udostępnione w tys. jedn. archiwalnych .....	3 628,3	1 469,5	1 615,0	109,9
dokumenty elektroniczne w GB .....	104,6	136,4	26,5	19,4
Wizyty na stronach internetowych w tys. ....	6 731,5	12 637,2	47 603,9	376,7
Kwerendy <sup>b</sup> .....	65 274	66 965	73 156	109,2
dla: instytucji .....	21 854	22 650	24 016	106,0
osób prywatnych .....	43 420	44 315	49 140	110,9

*a* Stan w dniu 31 XII. *b* Poszukiwania krajowe i zagraniczne.

Źródło: dane Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Poza pracami związanymi z kształtowaniem zasobu archiwalnego oraz prowadzeniem poszukiwań archiwalnych i udostępnianiem materiałów, archiwa państwowe prowadziły działalność edukacyjną i popularyzatorską. Przygotowano 113 autorskich wystaw w formie tradycyjnej i 352 samodzielne wystawy wirtualne (w 2015 r. odpowiednio 142 i 291), podjęto 1 018 projektów edukacyjnych, w tym 737 lekcji archiwalnych (w roku poprzednim odpowiednio 1 207 i 630) oraz przyjęto 598 wycieczek, w których uczestniczyło 16,8 tys. osób (w 2015 r. odpowiednio: 582 i 17,8 tys.). Archiwa państwowe wydały też 360 tytułów publikacji własnych (w 2015 r. – 473 tytuły).

<sup>23</sup> por.: „Strategia Archiwów Państwowych na lata 2010–2020”. Komunikat nr 1/2010 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 23 grudnia 2010 r. w sprawie ogłoszenia Strategii Archiwów Państwowych na lata 2010–2020.

<sup>24</sup> Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Narodowe Archiwum Cyfrowe w Warszawie oraz archiwa państwowe w: Białymstoku, Bydgoszczy, Częstochowie, Elblągu (z siedzibą w Malborku), Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Katowicach, Kielcach, Koszalinie, Krakowie, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Piotrkowie Trybunalskim, Płocku, Poznaniu, Przemyślu, Radomiu, Rzeszowie, Siedlcach, Suwałkach, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Wrocławiu, Zamościu i Zielonej Górze.

## BIBLIOTEKI

W 2016 r. w Polsce działało 9 567<sup>25</sup> bibliotek publicznych oraz placówek biblioteczno-informacyjnych (w 2015 r. – 9 710). Wśród wszystkich bibliotek i placówek biblioteczno-informacyjnych większość stanowiły biblioteki publiczne.

**Tabl. 7. Placówki biblioteczne według województw**  
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Razem	Publiczne	Pedagogiczne	Naukowe	Fachowe	Fachowo-beletrystyczne	Ośrodki INTE	Towarzystw naukowych
POLSKA ..... 2014	9 812	8 094	269	1 043	326	58	22	14
2015	9 710	8 050	272	1 001	315	52	21	13
<b>2016</b>	<b>9 567</b>	<b>7 984</b>	<b>272</b>	<b>938</b>	<b>302</b>	<b>53</b>	<b>21</b>	<b>12</b>
Dolnośląskie .....	713	593	25	68	23	4	–	1
Kujawsko-pomorskie ..	472	414	13	35	12	–	–	–
Lubelskie .....	670	582	10	55	20	3	–	1
Lubuskie .....	274	253	9	6	6	1	–	–
Łódzkie .....	618	517	21	56	19	3	2	1
Małopolskie .....	929	722	22	142	37	2	4	2
Mazowieckie .....	1 239	957	31	190	47	7	5	3
Opolskie .....	351	312	5	23	10	1	1	–
Podkarpackie .....	728	675	21	10	13	6	1	2
Podlaskie .....	284	238	3	27	15	–	1	1
Pomorskie .....	387	321	19	22	20	4	1	–
Śląskie .....	998	788	27	148	27	7	2	–
Świętokrzyskie .....	308	270	13	13	10	2	–	–
Warmińsko-mazurskie	368	300	14	35	13	7	–	–
Wielkopolskie .....	827	681	32	92	15	4	3	1
Zachodniopomorskie ...	401	361	7	16	15	2	1	–

W 2016 r. funkcjonowały 7 984 biblioteki publiczne, w tym 5 380 filii bibliotecznych. Większość bibliotek publicznych i ich filii prowadziło swoją działalność na wsi (65,6%).

Liczba bibliotek publicznych i filii systematycznie maleje. Na koniec 2016 r. zanotowano spadek o 101 placówek bibliotecznych w stosunku do roku ubiegłego, w tym o 66 bibliotek i filii bibliotecznych. Liczba punktów bibliotecznych, organizowanych najczęściej społecznie w ośrodkach wypoczynku lub rejonach, gdzie jest trudny dostęp potencjalnego czytelnika do biblioteki lub filii, zmniejszyła się o 35; według stanu w dniu 31 XII 2016 r. działalność prowadziło 1 260 punktów bibliotecznych wobec 1 295 w 2015 r.

Na jedną bibliotekę publiczną lub filię przypadało 4 814 osób. W mieście wskaźnik ten był prawie trzykrotnie większy niż na wsi i wynosił: 8 435 – dla miasta, a 2 919 – dla wsi. Uwzględniając punkty biblioteczne, na 1 placówkę bibliotek publicznych przypadało 4 158 osób (w miastach i na wsi odpowiednio – 6 799 i 2 620 osób).

<sup>25</sup> 14 bibliotek publicznych i 1 pedagogiczna biblioteka wojewódzka posiadały także status biblioteki naukowej, w związku z tym zostały wymienione w kolumnach „Publiczne”, „Naukowe” i „Pedagogiczne”.

Poziom czytelnictwa, mierzony liczbą czytelników w bibliotekach publicznych, był niższy niż w 2015 r. (spadek o 2,2%), a liczba zarejestrowanych użytkowników aktywnie wypożyczających w 2016 r. wyniosła 6,1 mln (w 2015 r. – 6,2 mln). Najwięcej czytelników, podobnie jak w roku poprzednim, skorzystało w 2016 r. z bibliotek województwa mazowieckiego (933,65 tys.), śląskiego (782,0 tys.) oraz małopolskiego (656,9 tys.).

Pod względem liczby czytelników przypadających na 1 000 mieszkańców wiodącym województwem było woj. małopolskie (195), a następnie mazowieckie i lubelskie (po 174) oraz śląskie (171). W ujęciu powiatowym najwięcej czytelników bibliotek publicznych w przeliczeniu na 1 000 ludności odnotowano w powiatach grodzkich: w Krośnie (329), Jaworznie (319), Opolu (296), Białej Podlaskiej (293), Sopocie (285), Krakowie (281), Katowicach (266) i Jastrzębiu-Zdroju (260).

Najliczniejszą grupę czytelników bibliotek publicznych według kategorii wiekowych, począwszy od 2010 r., stanowiły osoby w wieku 25-44 lata (w 2016 r. – 28,2% ogółu czytelników), podczas gdy jeszcze w 2009 r. największą grupę stanowili czytelnicy w wieku do piętnastego roku życia (w 2016 r. – 26,0%).

Odnosząc jednak grupy wiekowe czytelników do liczebności odpowiednich grup wiekowych ludności można zauważyć, że najbardziej aktywną grupą byli jednak czytelnicy najmłodszy: w wieku 13-15 lat (42,8% czytelników w tej grupie wiekowej ludności), 6-12 lat (34,7%) oraz w wieku 16-19 lat (33,3%). Zauważyć trzeba jednak, że aktywność ta zmniejsza się (w 2015 r. było to odpowiednio: 44,7%, 35,1% i 35,8%).

Pod względem zajęcia, dominującą grupą czytelników bibliotek publicznych były osoby uczące się (41,6% wszystkich czytelników bibliotek), a osoby pracujące stanowiły 35,6% czytelników (w 2015 r. odpowiednio 45,6% i 34,3%).

W porównaniu do 2015 r. biblioteki publiczne odnotowały spadek liczby udostępnień księgozbioru na miejscu (o 7,1%) oraz spadek wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz o 1,9%. Najwyższe wskaźniki wypożyczeń księgozbioru z bibliotek publicznych w przeliczeniu na 1 000 ludności zanotowano w województwie śląskim (3 336), lubelskim (3 323) i łódzkim (3 070). Natomiast najwyższy wskaźnik wypożyczeń w ujęciu powiatowym odnotowano – w powiatach grodzkich<sup>26</sup>: Białej Podlaskiej (6 729), Lesznie (6 507), Krośnie (5 986), Tarnobrzegu (5 395), Piotrkowie Trybunalskim (5 340), Opolu (4 970), Jaworznie (4 966) oraz w powiecie mikołowskim (4 914). Chociaż obniżyła się liczba wypożyczeń, wzrósł nieznacznie wskaźnik liczby wypożyczeń na jednego czytelnika, który w 2016 r. wyniósł 18,1 (w roku poprzednim – 18,0). Rozpatrując wskaźnik wypożyczeń księgozbioru z bibliotek publicznych na jednego czytelnika w ujęciu powiatowym, w górnej grupie decylowej znalazły się głównie powiaty województw: śląskiego, wielkopolskiego, kujawsko-pomorskiego oraz dolnośląskiego. Najwyższy wskaźnik wypożyczeń został odnotowany w powiatach: łobeskim (30,2), m. Leszno (30,1), węgorszewskim (29,1), m. Bytom (29,0) oraz łosickim (28,4).

Sieć bibliotek publicznych w Polsce jest wspomagana przez placówki biblioteczno-informacyjne. W 2016 r. działalność prowadziło: 938 bibliotek naukowych<sup>27</sup>, 302 fachowe, 272 pedagogiczne (wraz z filiami), 53 fachowo-beletrystyczne, 21 ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (oointe) oraz 12 bibliotek towarzystw naukowych.

<sup>26</sup> Trzeba jednak pamiętać, że wskaźnik ten nie identyfikuje wypożyczeń przez mieszkańców otaczających te miasta powiatów ziemskich (tzw. obwarzanków).

<sup>27</sup> Dane o bibliotekach naukowych uwzględniają 14 bibliotek publicznych oraz 1 bibliotekę pedagogiczną.



**Tabl. 8. Czytelnicy i wypożyczenia w placówkach biblioteczno-informacyjnych**

Wyszczególnienie	Czytelnicy (użytkownicy aktywnie wypożyczający)		Wypożyczenia księgozbioru	
	2015	2016	2015	2016
POLSKA .....	1 738 651	1 582 976	17 548 076	16 377 164
Biblioteki pedagogiczne .....	274 578	245 031	3 814 338	3 642 380
Biblioteki naukowe <sup>22</sup> .....	1 421 757	1 292 529	13 367 013	12 388 409
Biblioteki fachowe .....	19 223	18 329	108 794	97 815
Biblioteki fachowo-beletrystyczne	20 642	24 630	239 971	229 601
Ośrodki INTE .....	1 885	1 831	13 239	13 785
Biblioteki towarzystw naukowych ..	566	626	4 721	5 174

Z placówek innych niż biblioteki publiczne skorzystało łącznie 1,6 mln czytelników (o 9,0% mniej niż w 2015 r.), którzy dokonali 16,4 mln wypożyczeń wol. księgozbioru, tj. o 6,7% mniej niż w 2015 r. Z bibliotek naukowych skorzystało 1,3 mln czytelników (o 9,1% mniej niż w 2015 r.), którzy wypożyczyli 12,4 mln wol. księgozbioru (o 7,3% mniej niż w roku poprzednim). W bibliotekach pedagogicznych – 245,0 tys. czytelników (o 11,8% mniej niż w 2015 r.) wypożyczyło 3,6 mln wol. księgozbioru, tj. o 4,5% mniej niż w roku poprzednim. Zmalała również liczba czytelników i wypożyczeń w bibliotekach fachowych – spadek o 4,7% czytelników i o 10,1% wypożyczeń.

W placówkach biblioteczno-informacyjnych zmniejszyła się również znacznie liczba udostępnień na miejscu z 22,4 mln wol. księgozbioru w 2015 r. do 18,4 mln tj. o 17,0%.

Odnotowano wzrost odsetka bibliotek publicznych oraz placówek biblioteczno-informacyjnych dysponujących komputerami w porównaniu z rokiem poprzednim. W 2016 r. wyposażonych w komputery było 93,4% placówek bibliotecznych (w 2015 r. odsetek ten wyniósł 92,0%). W bibliotekach tych użytkowanych było łącznie 73,4 tys. komputerów, z których w 2016 r. zakupiono 5,0 tys. (tj. 6,7%). Z ogólnej liczby komputerów będących na wyposażeniu bibliotek, 53,5% stanowiły komputery przeznaczone do użytku czytelników, z których 96,7% posiadało dostęp do Internetu.

W związku z rozwojem nowych technologii w ostatnich latach obserwuje się zmiany, jakie zachodzą w placówkach bibliotecznych pod względem różnorodności oferowanych zasobów bibliotecznych. Choć nadal podstawowym źródłem wiedzy pozostaje książka czy czasopismo w wersji drukowanej, to biblioteki coraz częściej posiadają licencję na dostęp do książek, czasopism czy baz danych zamieszczonych w sieci. W 2016 r. wszystkie placówki biblioteczne posiadały dostęp do 24,9 mln licencjonowanych zbiorów elektronicznych, z czego znaczną część stanowiły książki elektroniczne (18,1 mln), a także m.in. czasopisma elektroniczne (2,1 mln) oraz bazy danych (7,1 tys.). Najszerszy dostęp do wyżej wymienionych zbiorów posiadały biblioteki naukowe – aż do 86,0% wszystkich licencjonowanych zbiorów.

Biblioteki, podążając za zmieniającymi się oczekiwaniami społeczeństwa, organizują różnego rodzaju imprezy dla użytkowników (np. literackie, okolicznościowe). W 2016 r. odbyło się 291,7 tys. takich imprez (w 2015 r. – 317,4 tys.), z czego najwięcej (97,0% wszystkich przedsięwzięć) zorganizowano w bibliotekach publicznych. W takich zajęciach wzięło udział łącznie 7,9 mln uczestników (w 2015 r. – 7,7 mln).

Biblioteki coraz częściej podejmują działania mające na celu ułatwienie dostępu osobom niepełnosprawnym do zasobów zgromadzonych w swoich placówkach i tym samym stwarzają możliwość wyrównania szans edukacyjnych. Działania te polegają m.in. na ułatwieniu dostępu do placówki, wyposażeniu czytelni w specjalny sprzęt komputerowy dla osób z różnym rodzajem niepełnosprawności, zaopatrywaniu się

w powiększalniki elektroniczne ułatwiające czytanie osobom niedowidzącym oraz urządzenia do odtwarzania książki mówionej zapisanej cyfrowo tzw. czytaki, itp.

W 2016 r. wejście do budynku przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich posiadało 4,1 tys. placówek, tj. 43,3% wszystkich bibliotek (wzrost w stosunku do 2015 r. w ujęciu względnym o 1,4 p. proc.). Udogodnieniami wewnątrz budynku dysponowało natomiast 27,8% bibliotek (o 0,9 p. proc. więcej niż w 2015 r.).

Wśród wszystkich typów bibliotek, najlepiej przystosowane do obsługi specjalnych grup użytkowników były biblioteki naukowe. Na 938 bibliotek naukowych – 667 (71,1%) placówek posiadało wejście do budynku przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, a udogodnienia wewnątrz budynku posiadały 603 biblioteki (64,3%), natomiast 146 (15,6%) było przystosowane dla osób niedowidzących i słabowidzących.

## DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Na rynku wydawniczym książek i broszur w 2016 r. odnotowano wzrost liczby wydawanych tytułów. W stosunku do 2015 r. liczba tytułów wydawnictw nieperiodycznych zwiększyła się o 2,3%, wzrosła również, w porównaniu z rokiem poprzednim, liczba tytułów wydań pierwszych (o 1,1%), które stanowiły 90,3% wszystkich wydanych pozycji.

**Tabl. 9. Struktura produkcji wydawniczej książek i broszur wydań pierwszych i wznowień**

Wyszczególnienie		Tytuły	
		wydania pierwsze	wznowienia
		w odsetkach	
Ogółem	2010	86,3	13,7
	2014	90,2	9,8
	2015	91,3	8,7
	<b>2016</b>	<b>90,3</b>	<b>9,7</b>

Źródło: dane Biblioteki Narodowej.

Rozpatrując strukturę wydawniczą według tematyki wydanych książek i broszur w ujęciu tytułowym, można wyróżnić trzy dominujące grupy wydawnictw: naukowe (31,2%), popularne (29,0%) oraz literaturę piękną (27,8%), których łączny udział w ogólnej liczbie wydanych tytułów w 2016 r. stanowił 88,1%. Pozostałą część stanowiły podręczniki dla szkół wyższych, podręczniki szkolne oraz wydawnictwa zawodowe.

**Tabl. 10. Struktura tytułów książek i broszur według tematyki (w odsetkach)**

Wyszczególnienie	2000	2005	2010	2014	2015	2016
Wydawnictwa naukowe .....	31,6	33,7	38,2	32,6	31,6	31,2
Podręczniki dla szkół wyższych .....	8,2	8,1	5,8	3,1	2,6	2,5
Podręczniki szkolne .....	6,5	6,7	4,6	4,2	3,5	3,5
Wydawnictwa popularne .....	27,2	25,0	25,4	28,6	28,8	29,0
Wydawnictwa zawodowe .....	7,9	5,0	5,1	6,0	6,8	6,0
Literatura piękna .....	18,6	21,5	21,0	25,5	26,7	27,8
w tym dla dzieci .....	3,7	5,3	5,0	8,0	6,4	7,9

Źródło: dane Biblioteki Narodowej.

W porównaniu do 2015 r. o 71,7% do 2 040, liczba tytułów literatury pięknej wzrosła o 6,7% do 9 531, liczba tytułów wydawnictw popularnych wzrosła o 3,2% do 9 948, a liczba tytułów wydawnictw naukowych – o 1,1% do 10 690, liczba tytułów podręczników szkolnych nie zmieniła się (1 187 wobec 1 188). Natomiast w przypadku pozostałych wydawnictw według tematyki – wydawnictw zawodowych i podręczników dla szkół wyższych – odnotowano spadek liczby tytułów w stosunku do roku poprzedniego.

Porównując tytuły wydanych publikacji nieperiodycznych ze względu na działy tematyczne według klasyfikacji UNESCO, największy wzrost w porównaniu z 2015 r., odnotowano w dziale „Teksty literackie” (o 596 tytułów) i „Nauki medyczne. Zdrowie publiczne” (o 238 tytułów), a w ujęciu procentowym – w dziale „Gry i sport” (o 24,7%) i „Nauki medyczne. Zdrowie publiczne” (o 21,9%). Natomiast najwyższy spadek liczby wydanych tytułów zarejestrowano w dziale „Geografia” (o 139 tytułów, tj. o 16,5%).

Pod względem liczby tytułów książek i broszur wydanych przez wydawców według ich siedziby – najbardziej aktywne w Polsce były w 2016 r. województwa: mazowieckie – 13 602 tytuły (39,7% ogółu), małopolskie – 4 697 tytułów (13,7%), wielkopolskie – 2 563 (7,5%), śląskie – 2 423 (7,1%), i dolnośląskie – 1 239 tytułów (5,1%). Liczba tytułów wydanych książek i broszur przez oficyny wydawnicze tylko w trzech miastach – w Warszawie, Krakowie i Poznaniu – przekroczyła połowę wszystkich wydanych publikacji nieperiodycznych w Polsce i stanowiła 52,4% ogółu wydanych tytułów (w 2015 r. – 52,0 % ogółu).

W 2016 r. wydawano 47 tytułów gazet (w roku poprzednim – 46 tytułów), w tym 32 tytuły ukazywały się od 6 do 4 razy w tygodniu.<sup>28</sup>

**Tabl. 11. Tytuły książek i broszur, gazet i czasopism według województw w 2016 r.**

Województwa	Tytuły			
	książki i broszury		gazety i czasopisma	
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach
<b>POLSKA</b> .....	<b>34 235</b>	<b>100,0</b>	<b>7 154</b>	<b>100,0</b>
Dolnośląskie .....	1 739	5,1	494	6,9
Kujawsko-pomorskie .....	1 003	2,9	272	3,8
Lubelskie .....	1 239	3,6	275	3,9
Lubuskie .....	282	0,8	124	1,7
Łódzkie .....	1 125	3,3	271	3,8
Małopolskie .....	4 697	13,7	697	9,7
Mazowieckie .....	13 602	39,7	2 450	34,3
Opolskie .....	308	0,9	112	1,6
Podkarpackie .....	906	2,6	202	2,8
Podlaskie .....	659	1,9	175	2,4
Pomorskie .....	1 747	5,1	339	4,7
Śląskie .....	2 423	7,1	591	8,3
Świętokrzyskie .....	828	2,4	168	2,3
Warmińsko-mazurskie .....	383	1,1	158	2,2
Wielkopolskie .....	2 563	7,5	634	8,9
Zachodniopomorskie .....	731	2,1	192	2,7

Źródło: dane Biblioteki Narodowej.

<sup>28</sup> Przez gazetę rozumie się periodyk informacji ogólnej, stanowiący podstawowe źródło informacji bieżącej o aktualnych wydarzeniach krajowych i zagranicznych, przeznaczony dla szerokiego kręgu czytelników; nie wlicza się tu periodyków o treściach lokalnych.

W 2016 r. nieznacznie zmniejszyła się liczba wydawanych w Polsce tytułów czasopism – o 25 w stosunku do roku poprzedniego (z 7 132 w 2015 r. do 7 107 w 2016 r.). Dominującą grupą tytułów wydawanych czasopism według działów klasyfikacji UNESCO były tytuły z działu „Socjologia. Statystyka” – 2 227 tytułów (31,3% wszystkich tytułów czasopism), „Nauki medyczne. Zdrowie publiczne” – 508 tytułów (7,1%) oraz „Religia. Teologia” – 505 tytułów (7,1%). W tych też działach w porównaniu z rokiem poprzednim (oprócz „Działu ogólnego” (wzrost o 17,8%) odnotowano największy wzrost liczby tytułów: w dziale „Nauki medyczne. Zdrowie publiczne” (o 5,6%) oraz „Socjologia. Statystyka” (o 5,2%). Natomiast największy spadek liczby tytułów w stosunku do 2015 r. wystąpił w dziale „Sztuki plastyczne. Grafika. Fotografia” (o 18,6%) i „Geografia” (o 15,2%).

Najwięcej tytułów periodyków w 2016 r. wydawano w województwach: mazowieckim – 2 450 tytułów, małopolskim – 697 tytułów, wielkopolskim – 634 oraz śląskim – 591.

Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego zebrał w 2016 r. informacje dotyczące wydawnictw parafialnych.

**Tabl. 12. Tytuły oraz nakład wydawnictw parafialnych według województw w 2016 r.**

Województwa	Wydawnictwa papierowe						Tytuły wydawnictw elektronicznych	
	czasopisma		książki i broszury		inne wydawnictwa		razem	w tym na stronie internetowej
	tytuły	nakład w tys. egz	tytuły	nakład w tys. egz	tytuły	nakład w tys. egz		
<b>POLSKA</b> .....	<b>2 720</b>	<b>13 945</b>	<b>2 405</b>	<b>2 952</b>	<b>2 298</b>	<b>3 140</b>	<b>1 451</b>	<b>1 396</b>
Dolnośląskie .....	143	624	305	113	179	272	84	77
Kujawsko-pomorskie ..	121	759	118	92	67	110	68	63
Lubelskie .....	83	339	68	45	144	102	42	42
Lubuskie .....	50	233	40	30	75	17	35	35
Łódzkie .....	78	217	112	113	87	116	68	64
Małopolskie .....	214	1 058	201	241	207	475	154	154
Mazowieckie .....	238	1 607	188	398	161	365	146	136
Opolskie .....	305	2 189	154	168	177	118	116	108
Podkarpackie .....	166	1 035	185	401	249	106	95	91
Podlaskie .....	54	211	55	414	85	216	42	42
Pomorskie .....	165	796	219	146	114	113	91	89
Śląskie .....	650	3 007	303	392	361	651	306	295
Świętokrzyskie .....	60	286	57	48	39	42	32	30
Warmińsko-mazurskie	147	555	166	92	192	170	39	39
Wielkopolskie .....	188	712	137	195	114	215	93	92
Zachodniopomorskie....	58	317	98	66	47	53	40	39

Źródło: dane Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego SAC.

W 2016 r. parafie Kościoła katolickiego wydały w wersji papierowej 2,7 tys. tytułów czasopism o łącznym nakładzie 13,9 mln egz. Opublikowano 0,4 tys. tytułów książek i 2,0 tys. tytułów broszur w nakładzie – odpowiednio: 386,2 tys. i 2 566,0 tys. egz. Wśród innych wydawnictw papierowych (2,3 tys. tytułów w nakładzie 3 139,9 tys. egz.) takich jak kalendarze, informatory, modlitewniki, śpiewniki, kartki świąteczne etc., 25,0% stanowiły kalendarze parafialne, a 24,0% informatory i foldery.

W wersji elektronicznej parafie wydały 675 tytułów czasopism (w tym 634 tytuły udostępniono na stronie internetowej), 21 tytułów książek i 93 tytuły broszur (w tym łącznie 103 tytuły udostępniono w Internecie) oraz 662 tytuły innych wydawnictw (w tym 659 zamieszczono na stronie internetowej).

Własną stronę internetową w 2016 r. posiadało 55,1% parafii (a 6,2% – w przygotowaniu), najwięcej w woj. śląskim (72,7% parafii) i małopolskim (66,0%). Własny profil na portalach społecznościowych (głównie na Facebooku) posiadało 16,5% parafii, najwięcej w woj. mazowieckim (21,0%) i zachodniopomorskim (20,5%).

## **CENTRA KULTURY, DOMY I OŚRODKI KULTURY, KLUBY I ŚWIETLICE**

Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice są instytucjami prowadzącymi wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Mają charakter środowiskowy – zlokalizowane praktycznie w każdej gminie, integrują poszczególne przedsięwzięcia kulturalne, a przygotowując zróżnicowane oferty skierowane do ludzi w każdym wieku, kreują postawy aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym danej społeczności. Ponadto instytucje te zapewniają, zwłaszcza dzieciom i młodzieży, atrakcyjne formy wypełnienia wolnego czasu.

W 2016 r. w Polsce funkcjonowały 4 204 centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (w 2015 r. – 4 070). Najliczniejszą część stanowiły świetlice (33,9% wszystkich placówek), a najmniej liczną – kluby (7,8%). Większa część placówek (64,3%) zlokalizowana była na wsi, przy czym charakter placówek wiejskich posiadały przede wszystkim świetlice (94,7% ogółu tych instytucji) oraz ośrodki kultury (60,5%). Natomiast domeną miast były kluby, centra i domy kultury – odpowiednio 75,2%, 59,7% i 59,2% tych instytucji funkcjonowało w mieście.

Najwięcej placówek działało na terenie województwa małopolskiego (449), podkarpackiego (372), oraz śląskiego (368), przy czym województwa podkarpackie i śląskie wyróżniały się na tle kraju pod względem liczby działających na ich terenie domów kultury (po około 12% wszystkich tego rodzaju instytucji w kraju), a śląskie i małopolskie – klubów (co trzecia taka placówka działała w tych województwach). Na uwagę zasługuje również województwo zachodniopomorskie, na którego obszarze działała 1/6 wszystkich świetlic.

W 2016 r. w Polsce na 1 placówkę przypadało średnio 9,1 tys. ludności. Pod tym względem najlepsza sytuacja była w województwie opolskim, w którym na 1 placówkę przypadało prawie dwukrotnie mniej mieszkańców niż średnio w całym kraju (4,6 tys.) oraz zachodniopomorskim (4,8 tys.) i podkarpackim (5,7 tys.). Natomiast w województwie mazowieckim wskaźnik ten był najwyższy (na 1 placówkę przypadało aż 18,7 tys. ludności). W ujęciu powiatowym najmniej korzystna była sytuacja w wielu większych miastach, w których, podobnie jak w powiatach: kozienickim, rypińskim, sierpeckim i stargardzkim, na 1 centrum, dom i ośrodek kultury, klub lub świetlicę przypadało średnio ponad 40 tys. mieszkańców.

Zdecydowana większość centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic (93,6%) należała w 2016 r. do sektora publicznego, w ramach którego organizatorem instytucji był niemal w całości samorząd terytorialny. Dominującą rolę pełnił samorząd gminny, który organizował działalność 90,8% ogółu publicznych placówek. Tylko dla 0,1% publicznych placówek organizatorem były niesamorządowe jednostki sektora publicznego. Do sektora prywatnego należała co 16 placówka, prowadzona najczęściej przez jednostki spółdzielcze. Należy jednak zwrócić uwagę, że prywatne podmioty organizowały działalność prawie połowy wszystkich klubów.

**Tabl. 13. Wybrane informacje o centrach, domach, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach**

Wyszczególnienie	Ogółem (w tysiącach)			W tym na wsi (w %)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Instytucje .....	4,0	4,1	4,2	63,0	63,2	64,3
Pracownie specjalistyczne .....	7,2	7,5	8,1	41,6	42,9	43,5
Imprezy <sup>a</sup> .....	221,2	217,4	236,4	34,6	33,6	33,9
Uczestnicy imprez <sup>a</sup> .....	40 303,7	34 298,3	35 548,4	24,1	22,7	22,5
Grupy artystyczne <sup>b</sup> .....	15,7	16,8	17,2	39,0	39,1	39,6
Członkowie grup artystycznych <sup>b</sup> .....	266,6	299,6	291,3	36,9	36,1	38,1
Koła (kluby) .....	17,9	22,9	25,1	39,7	38,5	37,1
Członkowie kół (klubów) .....	422,9	496,2	522,6	34,5	32,7	33,6
Kursy <sup>a</sup> .....	8,4	7,1	6,7	35,4	34,3	32,2
Absolwenci kursów <sup>a</sup> .....	123,4	115,8	110,5	35,6	33,7	30,5

a W ciągu roku. b Wcześniej określane jako zespoły artystyczne.

Ważnym aspektem funkcjonowania instytucji kultury jest ich zaplecze infrastrukturalne. W 2016 r. prawie 3/5 wszystkich instytucji użytkowała odrębny budynek. Z lokalu współużytkowanego z innymi instytucjami najczęściej korzystały kluby (67,2%) oraz świetlice (45,4%). Przeciętnie na 1 instytucję przypadało 754 m<sup>2</sup> powierzchni całkowitej lokalu. W 2016 r. zmodernizowano 694 z 2 874 budynków (tj. 24,1%) użytkowanych samodzielnie przez instytucje kultury. Dla potrzeb osób niepełnosprawnych przystosowanych było 47,9% wszystkich obiektów, przy czym przystosowanie to w głównej mierze dotyczyło wejścia do budynku (96,7% ogółu przystosowanych obiektów), bowiem udogodnienia wewnątrz budynku posiadało prawie 2/3 spośród obiektów przystosowanych (64,9%)<sup>29</sup>.

W 2016 r. ponad połowa ogółu działających instytucji posiadała salę widowiskową (52,1%), wyposażoną przeciętnie w 179 standardowych miejsc na widowni. 77,6% sal widowiskowych było wyposażonych w infrastrukturę koncertową i teatralną, 54,7% – w infrastrukturę konferencyjną. W aparaturę cyfrową do projekcji filmów wyposażonych było 19,3% sal widowiskowych, a analogową – 9,0%. Sale widowiskowe posiadały przede wszystkim ośrodki, domy i centra kultury.

W 2016 r. we wszystkich centrach kultury, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach funkcjonowało 8,1 tys. pracowni specjalistycznych, wśród których najpopularniejsze były pracownie plastyczne (24,0% ogółu pracowni), sale baletowe i taneczne (20,9%) oraz muzyczne (20,4%). Większość pracowni specjalistycznych funkcjonowała w miastach; na 100 placówek przypadało 307 pracowni w miastach, a 131 na wsi. Wyjątek stanowiły pracownie komputerowe, których nieznacznie więcej działało w placówkach wiejskich (30 na 100 placówek wobec 28 w miastach).

Współpracę z innymi podmiotami prowadziło 97,8% wszystkich centrów, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic – najwięcej z instytucjami edukacyjnymi i oświatowymi (91,9% placówek), innymi instytucjami kultury (85,0%) oraz organizacjami pozarządowymi (76,7%).

W 2016 r. centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice zorganizowały 236,4 tys. imprez (w 2015 r. – 217,4 tys.), w których wzięło udział 35,5 mln uczestników (w 2015 r. – 34,3 mln). Najczęściej organizowane były warsztaty (15,4%), prelekcje, spotkania, wykłady (15,1%) oraz koncerty (14,3%), a do najliczniejszych (pod względem średniej liczby osób uczestniczących na 1 imprezę) należały

<sup>29</sup> Od 2015 r. liczone są wszystkie obiekty użytkowane samodzielnie przez instytucje kultury.

festiwalu i przeglądy artystyczne (526), koncerty (352) oraz imprezy interdyscyplinarne (276). Najbardziej prężne, pod względem liczby imprez zorganizowanych przez 1 instytucję, były centra kultury – 1 placówka zorganizowała przeciętnie 128 imprez w ciągu roku, podczas gdy domy kultury – 73, ośrodki kultury – 68, kluby – 54, a świetlice – 19.

W 2016 r. we wszystkich instytucjach działało 17,2 tys. grup artystycznych, które zrzeszały 291,3 tys. członków. Najliczniejsze były grupy taneczne (4,8 tys.), wokalne i chóry (3,3 tys.) oraz muzyczne-instrumentalne (3,3 tys.). Przeciętnie 1 grupa artystyczna liczyła 17 osób. Wśród członków grup artystycznych przeważały dzieci i młodzież szkolna (67,3%), ale aktywnością wykazywały się także osoby powyżej 60 roku życia (przeszło co szósty członek grupy). Największym zainteresowaniem młodych osób cieszyły się grupy taneczne, natomiast osób starszych – grupy wokalne i chóry.

W 2016 r. przeciętnie 8 osób na 1 000 mieszkańców Polski było członkiem jakiejś grupy artystycznej działającej w centrum kultury, domu kultury, ośrodku kultury, klubie lub świetlicy. Największą aktywnością pod tym względem wykazali się mieszkańcy województwa podkarpackiego, w którym 14 na 1 000 osób uczestniczyło w działalności grup artystycznych. Natomiast najmniejszy wskaźnik uczestnictwa odnotowano w województwie mazowieckim i kujawsko-pomorskim (po 5 osób na 1 000 ludności).

W centrach kultury, domach, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach prowadzone były także liczne koła (kluby), tj. systematyczne zajęcia o określonym profilu tematycznym w zorganizowanych grupach. W 2016 r. działalność prowadziło 25,1 tys. kół (22,9 tys. w 2015 r.), w zajęciach których wzięło udział 522,6 tys. osób (496,2 tys. w 2015 r.). Przeciętnie 1 koło zgromadziło 21 uczestników – najwięcej członków skupiały dyskusyjne kluby filmowe (60), koła seniora/Uniwersytetu Trzeciego Wieku (53) oraz koła turystyczne i sportowo-rekreacyjne (22). Najwięcej dzieci i młodzieży szkolnej uczestniczyło w zajęciach kół plastycznych/technicznych (77,1 tys.) i tanecznych (74,4 tys.), natomiast przeciętnie najwięcej członków w tym wieku liczyły koła taneczne (18), plastyczne/techniczne (14) i muzyczne (11). Szczególną ofertę skierowaną dla osób starszych stanowiły kluby seniora/Uniwersytetu Trzeciego Wieku – 91,0% ogółu ich członków stanowiły osoby powyżej 60 roku życia.

W 2016 r. wskaźnik uczestnictwa ludności w działalności kół (liczba członków kół na 1 000 ludności) dla Polski wyniósł 14. Wskaźnik wyższy od średniej krajowej odnotowano w województwach: opolskim, dolnośląskim (16) oraz małopolskim, lubuskim i podkarpackim (15). Natomiast najniższy – w województwach pomorskim i świętokrzyskim (11). Najwyższy wskaźnik uczestnictwa ludności w działalności kół został odnotowany w powiatach: elckim i słupskim (45), krotoszyńskim (44) i prudnickim (40).

Oferta centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic obejmowała również organizację różnego rodzaju kursów. W 2016 r. wszystkie instytucje przeprowadziły ogółem 6,7 tys. kursów (w 2015 r. – 7,1 tys.), wśród których najpopularniejsze były kursy nauki gry na instrumentach (1,5 tys.), języków obcych (1,3 tys.) i tańca (1,2 tys.). Status absolwenta kursu otrzymało 110,5 tys. osób. Co 6 absolwentem była osoba powyżej 60 roku życia. Osoby w tej kategorii wiekowej najczęściej korzystały z kursów komputerowych i stanowiły 70,8% absolwentów tego typu kursów (w 2015 r. – 61,4%).

Z ofertą programową dla dzieci i młodzieży, oprócz centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic, występują również placówki wychowania pozaszkolnego, tj. pałace młodzieży, młodzieżowe domy kultury, ogniska pracy pozaszkolnej, międzyszkolne ośrodki sportowe, ogrody jordanowskie i inne placówki o charakterze specjalistycznym, które działają w ramach systemu oświaty.

**Tabl. 14. Placówki wychowania pozaszkolnego oraz uczestnicy zajęć w roku szkolnym 2016/2017**

Wyszczególnienie	Placówki	Uczestnicy stałych i okresowych form zajęć							
		ogółem	informatycznych	technicznych	przedmiotowych	artystycznych	sportowych	turystyczno-krajoznawczych	innych
<b>Ogółem .....</b>	<b>496</b>	<b>1 244 050</b>	<b>9 490</b>	<b>8 235</b>	<b>74 352</b>	<b>508 114</b>	<b>290 979</b>	<b>33 184</b>	<b>319 696</b>
Pałace młodzieży .....	15	128 180	1 554	1 242	27 389	54 767	11 734	4 993	26 501
Młodzieżowe domy kultury .....	129	581 442	5 791	5 430	19 675	403 747	34 946	24 355	87 498
Ogniska pracy pozaszkolnej .....	66	48 785	1 213	717	2 538	19 952	4 915	776	18 674
Międzyszkolne ośrodki sportowe .....	56	170 218	–	15	–	–	167 906	281	2 016
Ogrody jordanowskie ...	9	4 797	160	392	341	968	1 115	244	1 577
Inne publiczne placówki specjalistyczne...	35	234 506	451	76	8 036	3 747	65 932	768	155 496
Inne placówki niepubliczne .....	186	76 122	321	363	16 373	24 933	4 431	1 767	27 934

Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

W roku szkolnym 2016/2017 działalność prowadziło 496 placówek wychowania pozaszkolnego (wobec 504 w poprzednim roku szkolnym), które zorganizowały 17,6 tys. stałych oraz 11,5 tys. okresowych form zajęć (w roku szkolnym 2015/2016 odpowiednio: 17,7 tys. i 10,3 tys.). We wszystkich rodzajach zajęć uczestniczyło 1 244 tys. dzieci i młodzieży (w poprzednim roku szkolnym – 1 224 tys.), przy czym największym zainteresowaniem cieszyły się zajęcia artystyczne (40,8% ogółu uczestników) i sportowe (23,4%). Liczba placówek wychowania pozaszkolnego, w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym, nieznacznie zmniejszyła się (o 8), a liczba zorganizowanych zajęć wzrosła o 3,7% (przy nieznacznym spadku liczby zajęć stałych – o 0,6% i wzroście liczby zajęć okresowych – o 11,1%).

**Tabl. 15. Placówki wychowania pozaszkolnego w roku szkolnym 2016/2017 według województw**

Województwa	Placówki	Formy zajęć		Uczestnicy zajęć	
		stałych	okresowych	stałych	okresowych
<b>Polska .....</b>	<b>496</b>	<b>17 642</b>	<b>11 485</b>	<b>301 928</b>	<b>942 122</b>
Dolnośląskie .....	32	1 522	870	24 934	55 833
Kujawsko-pomorskie .....	21	1 204	1 118	16 732	73 417
Lubelskie.....	18	535	693	7 557	99 593
Lubuskie .....	7	263	169	3 858	6 989
Łódzkie .....	30	2 219	2 269	34 544	81 166
Małopolskie .....	59	2 583	1 998	52 553	148 330
Mazowieckie.....	83	2 386	653	43 498	60 509
Opolskie.....	13	316	26	6 754	15 503
Podkarpackie.....	12	313	379	6 031	87 757
Podlaskie.....	20	175	41	6 538	2 248
Pomorskie .....	34	779	91	16 785	11 996
Śląskie.....	82	3 079	1 724	45 530	231 940
Świętokrzyskie.....	13	429	20	7 633	590
Warmińsko-mazurskie .....	26	529	574	11 244	17 043
Wielkopolskie .....	32	688	287	12 051	13 399
Zachodniopomorskie .....	14	622	573	5 686	35 809

Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.



Wzrosła też liczba uczestników zajęć – o 1,6% (form stałych o 1,8%, a form okresowych – o 1,6%). Dzieci i młodzież najchętniej uczestniczyły w zajęciach zorganizowanych przez pałace młodzieży (przeciętnie w ciągu roku z zajęć zorganizowanych przez 1 placówkę skorzystało 8,5 tys. osób), młodzieżowe domy kultury (4,5 tys.) oraz inne publiczne placówki specjalistyczne organizujące czas wolny dla dzieci i młodzieży (6,7 tys.).

**Tabl. 16. Szkolne koła (kluby, zespoły) artystyczne i uczestnicy artystycznych zajęć pozalekcyjnych i nadobowiązkowych w szkołach dla dzieci i młodzieży<sup>a</sup> w roku szkolnym 2016/2017**  
Stan w dniu 30 IX

Województwa	Koła	Uczestnicy	Województwa	Koła	Uczestnicy
<b>Polska</b> .....	<b>275 055</b>	<b>3 022 807</b>			
Dolnośląskie.....	18 760	212 336	Podkarpackie.....	17 563	192 509
Kujawsko-pomorskie .....	14 345	154 838	Podlaskie .....	9 002	96 913
Lubelskie.....	16 415	172 207	Pomorskie.....	15 693	183 679
Lubuskie.....	7 183	75 682	Śląskie .....	33 682	364 059
Łódzkie.....	16 316	187 258	Świętokrzyskie .....	8 969	95 162
Małopolskie.....	25 250	291 473	Warmińsko-mazurskie .....	10 364	112 453
Mazowieckie .....	38 662	463 023	Wielkopolskie .....	23 358	272 805
Opolskie .....	6 705	71479	Zachodniopomorskie.....	12 788	141 705

<sup>a</sup> Łącznie ze szkołami specjalnymi.

Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Zajęcia artystyczne były organizowane przede wszystkim przez młodzieżowe domy kultury, pałace młodzieży i ogniska pracy pozaszkolnej. Łącznie w roku szkolnym 2016/2017 wszystkie placówki wychowania pozaszkolnego zaproponowały 8,4 tys. stałych form zajęć artystycznych i 4,2 tys. okresowych form tego rodzaju zajęć (w roku szkolnym 2015/2016 – odpowiednio 8,7 tys. i 4,0 tys.), a skorzystało z nich – odpowiednio – 136,8 tys. i 371,3 tys. uczniów (w poprzednim roku szkolnym odpowiednio 132,1 tys. i 385,5 tys. osób).

Również szkoły stwarzają możliwość uczestniczenia w różnorodnych zajęciach pozalekcyjnych prowadzonych w formie szkolnych kół, klubów i zespołów. W roku szkolnym 2016/2017 odnotowano spadek zarówno form prowadzonych zajęć jak i ich uczestników w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym. W zajęciach pozalekcyjnych i nadobowiązkowych zorganizowanych przez 27,8 tys. szkół dla dzieci i młodzieży w formie 275,1 tys. kół i klubów wzięło udział 3,1 mln uczniów (spadek odpowiednio o 10,5% i 13,4% w porównaniu z rokiem szkolnym 2015/2016).

W szkołach podstawowych prowadzonych było 53,8% ogółu zajęć pozalekcyjnych organizowanych w szkołach dla dzieci i młodzieży, a w gimnazjach – 29,2%. Uczniowie szkół podstawowych stanowili 55,9% ogółu uczestników zajęć, a gimnazjów – 27,3%. Do najpopularniejszych zajęć pozalekcyjnych, obok przedmiotowych (1,2 mln uczestników), należały zajęcia sportowe (690,8 tys.) oraz artystyczne (502,1 tys.).

W ramach zajęć pozalekcyjnych, w szkołach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/2017 działało 41,5 tys. szkolnych kół, klubów i zespołów prowadzących zajęcia w dziedzinie artystycznej (o 8,1% mniej niż w poprzednim roku szkolnym), w tym 28,3 tys. w szkołach podstawowych i 9,0 tys. w gimnazjach.

Wśród 502,1 tys. uczestników artystycznych zajęć pozalekcyjnych i nadobowiązkowych (o 10,2% mniej niż w roku szkolnym 2015/2016) było 359,4 tys. uczniów szkół podstawowych i 101,4 tys. uczniów gimnazjów (odpowiednio – 71,6% i 20,2% wszystkich uczestników zajęć artystycznych). W artystycznych zajęciach pozalekcyjnych i nadobowiązkowych uczestniczyło ponadto 41,3 tys. uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w tym 21,7 tys. – liceów ogólnokształcących.

## SZKOLNICTWO ARTYSTYCZNE

Szkolnictwo artystyczne na każdym szczeblu kształcenia odgrywa istotną rolę w profesjonalnym przygotowaniu przyszłych twórców i odtwórców kultury, a także instruktorów zajęć edukacji kulturalnej i kadry pedagogicznej.

W roku szkolnym 2016/2017 edukację artystyczną prowadziło 540 szkół artystycznych dla dzieci i młodzieży (o 1 szkołę więcej niż w roku szkolnym 2015/2016), ukończenie których nie dawało uprawnień zawodowych. Spośród wyżej wymienionych szkół – 50 realizowało jednocześnie program szkoły podstawowej. W roku szkolnym 2016/2017 do szkół artystycznych nie dających uprawnień zawodowych uczęszczało 50,0 tys. uczniów (o 0,2 tys. uczniów więcej niż w roku szkolnym 2015/2016), w tym 32,9 tys. dziewcząt (do szkół realizujących jednocześnie program szkoły podstawowej – odpowiednio 9,6 tys. i 6,1 tys.). W klasach pierwszych naukę podjęło 10,4 tys. uczniów, w tym 6,8 tys. dziewcząt (w szkołach realizujących jednocześnie program szkoły podstawowej – odpowiednio 1,3 tys. i 0,8 tys.).

W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/2016 wystąpił niewielki wzrost liczby szkół artystycznych dla dzieci i młodzieży o 0,2%, (w grupie szkół realizujących jednocześnie program szkoły podstawowej odnotowano wzrost ich liczby o 2,0%). W roku szkolnym 2016/2017 odnotowano nieznaczny wzrost liczby uczniów w szkołach artystycznych niedających uprawnień zawodowych o 0,4%, w tym dziewcząt o 0,5% (w szkołach realizujących jednocześnie program szkoły podstawowej – spadek odpowiednio o 2,8% i 3,1%). Liczba uczniów w szkołach artystycznych niedających uprawnień zawodowych rozpoczynających edukację w klasach pierwszych zmniejszyła się o 9,0%, w tym dziewcząt o 10,1%.

**Tabl. 17. Szkoły artystyczne według województw**  
Stan w dniu 30 IX

Wyszczególnienie	Szkoły artystyczne nie dające uprawnień zawodowych			Szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe			Policealne szkoły artystyczne <sup>a</sup>		
	szkoły	uczniowie		szkoły	uczniowie		szkoły	uczniowie	
		razem	w tym kobiety		razem	w tym kobiety		razem	w tym kobiety
Polska .....	545	48 231	31 425	285	22 273	15 397	66	4 751	3 249
2014/2015	539	49 772	32 702	274	22 339	15 392	93	5 325	3 976
<b>2016/2017</b>	<b>540</b>	<b>49 958</b>	<b>32 852</b>	<b>269</b>	<b>22 887</b>	<b>16 006</b>	<b>94</b>	<b>4 845</b>	<b>3 698</b>
Dolnośląskie .....	35	3 703	2 428	18	1 467	978	10	481	369
Kujawsko-pomorskie	27	2 599	1 708	14	1 113	797	2	61	51
Lubelskie .....	27	2 498	1 634	15	1 232	872	6	345	292
Lubuskie .....	16	1 385	940	6	472	326	2	43	37
Łódzkie .....	30	3 178	2 100	18	1 582	1 106	4	170	133
Małopolskie .....	67	7 277	4 766	27	2 939	2 031	14	989	786
Mazowieckie .....	81	6 039	3 951	32	2 481	1 598	20	1 543	1 101
Opolskie .....	17	1 564	1 053	7	700	499	1	8	7
Podkarpackie .....	46	3 719	2 376	25	1 728	1 110	3	89	77
Podlaskie .....	26	1 731	1 135	9	771	538	6	204	156
Pomorskie .....	29	2 529	1 701	12	1 128	827	4	179	118
Śląskie .....	38	4 940	3 255	43	3 710	2 693	8	273	222
Świętokrzyskie .....	13	1 065	681	8	414	290	1	28	20
Warmińsko-mazurskie	24	1 736	1 168	6	578	433	1	29	17
Wielkopolskie .....	39	3 416	2 227	17	1 676	1 249	10	306	241
Zachodniopomorskie	25	2 579	1 729	12	896	659	2	97	71

<sup>a</sup> Do szkół artystycznych zalicza się również szkoły bibliotekarskie oraz animatorów kultury.

Ź r ó d ł o: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Istotnym ogniwem w artystycznym kształceniu młodzieży w Polsce są szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe. W roku szkolnym 2016/2017 działalność edukacyjną w takim zakresie prowadziło 269 szkół (o 5 mniej niż w roku szkolnym 2015/2016), w tym 121 realizowało jednocześnie program w zakresie ogólnokształcącym. Do szkół tego typu uczęszczało 22,9 tys. uczniów (wzrost o 0,5 tys. uczniów w porównaniu z rokiem szkolnym 2015/2016), w tym 16,0 tys. kobiet (w tym do szkół realizujących jednocześnie program ogólnokształcący – odpowiednio 12,9 tys. i 9,8 tys.). W klasach pierwszych naukę rozpoczęło 5,6 tys. uczniów, w tym 4,0 tys. kobiet (w tym w szkołach realizujących jednocześnie program ogólnokształcący – odpowiednio 3,1 tys. i 2,4 tys.).

W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/2016 wystąpił spadek zarówno liczby szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe o 1,8%, jak i liczby szkół realizujących jednocześnie program ogólnokształcący o 0,8%. Ogólna liczba uczniów kształcących się w tego typu szkołach wzrosła o 2,5%, w tym liczba kobiet zwiększyła się o 4,0%. W szkołach realizujących jednocześnie program ogólnokształcący odnotowano w porównaniu z poprzednim rokiem, wzrost ogólnej liczby uczniów, w tym kobiet odpowiednio o 1,7% i 2,8%.

W polskim systemie edukacji działają również policealne szkoły artystyczne, których ukończenie umożliwia osobom posiadającym wykształcenie średnie – po zdaniu egzaminu zawodowego – uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. W roku szkolnym 2016/2017 działalność edukacyjną w tym zakresie prowadziły 94 policealne szkoły artystyczne, w tym 18 szkół animatorów kultury oraz 3 szkoły bibliotekarskie. W porównaniu z rokiem szkolnym 2015/2016 nieznacznie zwiększyła się liczba policealnych szkół artystycznych o 1,1%. W zajęciach policealnych szkół artystycznych uczestniczyło 4,8 tys. słuchaczy (spadek o 9,0%), w tym 3,7 tys. kobiet (o 7,0% mniej niż przed rokiem). W klasach pierwszych naukę rozpoczęło 2,9 tys. osób, w tym 2,2 tys. kobiet (spadek odpowiednio o 17,7% i 17,4%).

**Tabl. 18. Absolwenci szkół artystycznych**

Wyszczególnienie	2013/2014		2014/2015		2015/2016			
	ogółem	w tym kobiety w %	ogółem	w tym kobiety w %	ogółem	w tym kobiety w %	2014/2015=100	
							ogółem	w tym kobiety
Szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych .....	5 662	63,1	5 815	63,7	6 041	64,7	103,9	105,6
Szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe .....	3 148	71,7	3 045	73,9	3 054	70,3	100,3	95,5
Policealne szkoły artystyczne .....	1 675	65,1	1 425	68,7	1 765	74,8	123,9	134,9

Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

W roku szkolnym 2016/2017, podobnie jak w poprzednich latach, wśród uczniów i słuchaczy szkół artystycznych przeważały kobiety. Ich udział w ogólnej liczbie uczniów szkół artystycznych niedających uprawnień zawodowych wynosił 65,7%, w szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe – 69,9%, a wśród słuchaczy szkół policealnych – 76,3% (odpowiednio: 65,7%, 68,9% i 74,7% w roku szkolnym 2015/2016).

W roku akademickim 2016/2017 na kierunkach artystycznych<sup>30</sup>, prowadzonych przez różne typy uczelni studiowało 35,6 tys. studentów, w tym 24,6 tys. kobiet (odpowiednio: 36,4 tys. i 25,2 tys. w roku akademickim 2015/2016), natomiast studia stacjonarne wybrało 80,5% osób. Na pierwszym roku kształciło się 9,3 tys. studentów, przy czym 79,4% z nich wybrało studia stacjonarne.

Osoby zainteresowane tematyką artystyczną podobnie jak w poprzednim roku akademickim mogły rozwijać swoje zainteresowania i kształcić się w 22 wyższych szkołach artystycznych<sup>31</sup>, (w tym 19 publicznych) na 93 wydziałach. Studenci tego typu szkół wyższych, stanowili 1,3% ogółu studiujących w Polsce, w tym 1,5% ogółu studiujących kobiet (odpowiednio 1,2% i 1,4% w roku akademickim 2015/2016).

W roku akademickim 2016/2017 w grupie wyższych szkół artystycznych ponownie odnotowano wzrost liczby studentów studiów stacjonarnych o 2,2%, w tym kobiet o 2,8% oraz spadek liczby studentów na studiach niestacjonarnych o 6,5%, w tym kobiet o 8,2%. Studia stacjonarne wybrało 86,0% studiujących. Na pierwszym roku studiów studiowało 3,8 tys. osób, w tym 2,5 tys. kobiet. W porównaniu z rokiem akademickim 2015/2016 na I rok studiów przyjęto o 2,4% więcej osób, jednocześnie liczba nowoprzyjętych kobiet spadła o 0,8%.

**Tabl. 19. Studenci wyższych szkół artystycznych<sup>a</sup>**

Stan w dniu 30 XI

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym kobiety w % ogółem	Na studiach				
			stacjonarnych		niestacjonarnych		
			razem	w tym na I roku w % razem	razem	w tym na I roku w % razem	
Ogółem.....	2014/2015	17 255	65,6	14 258	21,6	2 997	20,1
	2015/2016	16 938	66,7	14 372	22,0	2 566	21,4
	<b>2016/2017</b>	<b>17 082</b>	<b>66,9</b>	<b>14 683</b>	<b>22,1</b>	<b>2 399</b>	<b>23,6</b>
Publiczne.....	2014/2015	16 116	66,2	13 621	20,8	2 495	18,8
	2015/2016	15 899	67,4	13 783	21,3	2 116	18,1
	<b>2016/2017</b>	<b>16 055</b>	<b>67,8</b>	<b>14 131</b>	<b>21,4</b>	<b>1 924</b>	<b>19,3</b>
Niepubliczne.....	2014/2015	1 139	57,4	637	39,4	502	26,5
	2015/2016	1 039	56,5	589	38,5	450	37,3
	<b>2016/2017</b>	<b>1 027</b>	<b>53,9</b>	<b>552</b>	<b>39,5</b>	<b>475</b>	<b>40,8</b>

<sup>a</sup> Łącznie z cudzoziemcami.

W roku akademickim 2016/2017 w publicznych uczelniach artystycznych kształciło się 16,1 tys. osób, tj. 94,0% ogółu studentów wyższych szkół artystycznych (93,9% w roku akademickim 2015/2016). Studia stacjonarne w publicznych uczelniach artystycznych wybrało 88,0%. W porównaniu do roku akademickiego 2015/2016 nastąpił ponowny wzrost ogólnej liczby osób studiujących w publicznych uczelniach artystycznych na studiach stacjonarnych o 2,5%, w tym kobiet o 3,2% oraz ponowny spadek zainteresowania studiami niestacjonarnymi – odpowiednio o 9,1%, w tym kobiet o 9,3%.

W roku akademickim 2016/2017 w wyższych szkołach artystycznych studiowało 214 osób niepełnosprawnych, w tym 146 kobiet (odpowiednio: 202 i 132 osoby w roku akademickim 2015/2016). Osoby niesłyszące i słabosłyszące, niewidome i słabowidzące oraz z dysfunkcją narządów ruchu stanowiły 42,5% ogółu studiujących osób niepełnosprawnych.

<sup>30</sup> Kierunki zaliczane do podgrupy artystycznej w grupie kierunków „Nauki humanistyczne i sztuka” oraz kształcenie nauczycieli w zakresie wychowania muzycznego i plastycznego; Uwagi metodologiczne str. 30. Zakres danych różni się od publikowanych w poprzedniej edycji.

<sup>31</sup> Uwagi metodologiczne, str. 29.

**Tabl. 20. Studenci cudzoziemcy wyższych szkół artystycznych**  
Stan w dniu 30 XI

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym kobiety w % ogółem	Z liczby ogółem					
			na studiach stacjonarnych		na studiach niestacjonarnych		na I roku studiów	
			razem	w tym kobiety w % razem	razem	w tym kobiety w % razem	razem	w tym kobiety w % razem
Ogółem .....2014/2015	886	58,9	798	58,6	88	61,4	200	59,0
2015/2016	871	58,3	772	58,5	99	56,6	209	54,1
<b>2016/2017</b>	<b>944</b>	<b>63,2</b>	<b>832</b>	<b>63,5</b>	<b>112</b>	<b>61,6</b>	<b>223</b>	<b>66,8</b>
w tym publiczne 2014/2015	752	59,2	669	58,9	83	61,4	127	59,1
2015/2016	759	58,6	667	58,8	92	57,6	156	57,7
<b>2016/2017</b>	<b>836</b>	<b>64,2</b>	<b>734</b>	<b>64,3</b>	<b>102</b>	<b>63,7</b>	<b>182</b>	<b>71,4</b>

Z możliwości kształcenia w polskich uczelniach artystycznych korzystają również cudzoziemcy, a ich liczba z roku na rok systematycznie rośnie. W roku akademickim 2016/2017 stanowili 5,5% ogółu studentów uczelni artystycznych. W porównaniu z rokiem akademickim 2015/2016 liczba ogółem osób z zagranicy nowoprzyjętych na pierwszy rok studiów wzrosła o 4,9%, w tym kobiet o 31,3%. Łącznie liczba cudzoziemców studiujących na I roku uczelni artystycznych była większa w porównaniu z poprzednim rokiem akademickim o 6,7%, w tym kobiet o 31,9%. Największym zainteresowaniem cudzoziemców cieszyły się uczelnie artystyczne zlokalizowane w województwie mazowieckim i łódzkim, na których studiowało odpowiednio 215 i 202 osoby.

Z ogólnej liczby cudzoziemców studiujących w Polsce w wyższych szkołach artystycznych, 253 studentów to osoby polskiego pochodzenia, w tym 178 kobiet (odpowiednio 231 i 153 osoby w roku akademickim 2015/2016). Studenci polskiego pochodzenia stanowili 26,8% ogółu cudzoziemców studiujących na uczelniach artystycznych.

W roku akademickim 2015/2016 studia magisterskie jednolite, pierwszego i drugiego stopnia na kierunkach artystycznych w publicznych i niepublicznych uczelniach różnych typów ukończyło 8,7 tys. osób, w tym 6,2 tys. kobiet.

**Tabl. 21. Absolwenci<sup>a</sup> wyższych szkół artystycznych**

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym kobiety w % ogółem	Z liczby ogółem absolwenci studiów			
			stacjonarnych		niestacjonarnych	
			razem	w tym kobiety w % razem	razem	w tym kobiety w % razem
Ogółem .....2013/2014	4 739	66,5	3 703	66,8	1 036	65,6
2014/2015	4 607	66,6	3 712	66,3	895	67,6
<b>2015/2016</b>	<b>4 588</b>	<b>67,0</b>	<b>3 844</b>	<b>66,9</b>	<b>744</b>	<b>67,3</b>
Publiczne .....2013/2014	4 593	66,4	3 646	66,8	947	65,0
2014/2015	4 433	66,6	3 631	66,4	802	67,5
<b>2015/2016</b>	<b>4 387</b>	<b>67,1</b>	<b>3 760</b>	<b>66,9</b>	<b>627</b>	<b>68,7</b>
Niepubliczne .....2013/2014	146	70,5	57	68,4	89	71,9
2014/2015	174	66,7	81	64,2	93	68,8
<b>2015/2016</b>	<b>201</b>	<b>63,7</b>	<b>84</b>	<b>69,0</b>	<b>117</b>	<b>59,8</b>

<sup>a</sup>Łącznie z cudzoziemcami.

W roku akademickim 2016/2017 na studiach podyplomowych prowadzonych na różnych typach uczelni, dających możliwość pogłębienia wiedzy z zakresu kierunków artystycznych odnotowano 1 867 słuchaczy, w tym 1 502 kobiety. Studia podyplomowe na uczelniach publicznych różnych typów wybrało 59,9% słuchaczy. Największym zainteresowaniem cieszyły się kierunki: techniki audiowizualne i produkcja mediów (562 słuchaczy), moda, wystrój wnętrz i projektowanie przemysłowe (457) oraz muzyka i sztuki sceniczne (404).

Na studiach podyplomowych prowadzonych w roku akademickim 2016/2017 przez wyższe szkoły artystyczne kształciło się 877 słuchaczy, w tym 656 kobiet, (odpowiednio 23 cudzoziemców, w tym 10 kobiet). W porównaniu z rokiem akademickim 2015/2016 liczba słuchaczy na studiach prowadzonych przez wyższe szkoły artystyczne wzrosła odpowiednio o 15,2% i 13,5%. Większość słuchaczy (90,1%) – podobnie jak w poprzednim roku akademickim (91,9%) – wybrała studia podyplomowe w uczelniach publicznych.

W roku akademickim 2016/2017 na studiach doktoranckich w wyższych szkołach artystycznych kształciło się 815 doktorantów, (w tym 434 kobiety), cudzoziemcy stanowili 7,0% ogółu uczestników tych studiów, wobec 6,5% w roku akademickim 2015/2016. Osoby niepełnosprawne stanowiły 1,6% ogółu doktorantów. Studia doktoranckie, zwane również studiami III stopnia, prowadziły tylko publiczne wyższe szkoły artystyczne. Zainteresowanie tą formą studiów z roku na rok wzrasta. W porównaniu do roku akademickiego 2015/2016 liczba doktorantów wzrosła o 14,8% (w tym kobiet o 15,1%). Studia stacjonarne wybrało 77,8% doktorantów (75,1 % w 2015/2016). Stypendia naukowe pobierało 151 osób, wobec 98 w roku akademickim 2015/2016. W 2016 r. wszczęto 129 przewodów doktorskich (wobec 118 w roku poprzednim), a rozprawę obroniły – podobnie jak w 2015 r. – 62 osoby, w tym podczas trwania studiów 18 osób (wobec 19 w roku 2015).

Ponadto w roku akademickim 2016/2017 otwarty przewód doktorski poza studiami doktoranckimi w publicznych wyższych szkołach artystycznych miało 555 osób, w tym 267 kobiet (odpowiednio 587 i 276 osób w roku akademickim 2015/2016); cudzoziemcy stanowili 2,2 % osób wobec 2,0% w roku poprzednim. W roku kalendarzowym 2016 przewody doktorskie poza studiami doktoranckimi wszczęło 121 osób w tym 47,1% kobiet, a rozprawę doktorską obroniło 155 osób, w tym 45,8% kobiet.

W roku akademickim 2016/2017 wyższe szkoły artystyczne zatrudniały nauczycieli akademickich na 4,1 tys. etatach, w tym 1,7 tys. zajmowały kobiety (odpowiednio 4,0 tys. i 1,6 tys. w roku akademickim 2015/2016), co stanowiło 4,2% ogółu etatów nauczycieli w szkołach wyższych w Polsce (4,1% w poprzednim roku akademickim). Oprócz nauczycieli akademickich wyższe szkoły artystyczne zatrudniały także pracowników niebędących nauczycielami akademickimi (m.in. pracowników naukowo-technicznych, bibliotecznych oraz dokumentacji i informacji naukowej, pracowników inżynieryjno-technicznych, ekonomicznych, administracyjnych oraz obsługi), łącznie na 2,2 tys. etatach (na 2,1 tys. etatach w roku akademickim 2015/2016).

## **WYSTAWIENICTWO**

### **MUZEA**

Muzeum jako instytucja powołana do gromadzenia, badania i sprawowania opieki nad obiektami posiadającymi wartość artystyczną lub historyczną pełni funkcje ochronne i edukacyjne.

Według stanu w dniu 31 XII 2016 r. w Polsce prowadziły działalność 944 muzea (łącznie z oddziałami; 926 w 2015 r.), z których 79,6% należało do sektora publicznego. Organizatorem zdecydowanej większości instytucji publicznych były jednostki samorządu terytorialnego (80,6%). W ramach sektora prywatnego

organizatorami muzeów były najczęściej osoby fizyczne (przeszło 1/3 prywatnych muzeów), organizacje społeczne, polityczne i związki zawodowe (31%) oraz Kościoły i związki wyznaniowe (prawie co szóste).

Łączna liczba zbiorów muzealnych, według stanu na koniec 2016 r., wyniosła 16,0 mln (wzrost o 4,3% w porównaniu z 2015 r.). Dominowały muzealia z dziedziny archeologii (20,4%) oraz przyrody (15,4%), natomiast najmniej liczną dziedzinę stanowiła kartografia (0,2%).

Zbiory muzealne prezentowane były w ramach stałych wystaw oraz poprzez organizowanie wystaw czasowych. W 2016 r. muzea prezentowały 2 530 wystaw stałych oraz zorganizowały 5 392 wystawy czasowe (w tym 165 wystaw z zagranicy).

Muzea w 2016 r. zwiedziło 36,1 mln osób (o 8,4% więcej w porównaniu z rokiem poprzednim), w tym 13,7 mln osób bezpłatnie. Zorganizowane grupy młodzieży szkolnej stanowiły 15,5% ogółu zwiedzających (w 2015 r. – 16,5%). Największą popularnością wśród zwiedzających, tak jak w roku poprzednim, cieszyły się muzea o profilu artystycznym i historycznym, które odwiedziło odpowiednio: 8,2 mln i 7,3 mln osób.

Okazją do nieodpłatnego poznawania polskiego dziedzictwa narodowego jest corocznie organizowana „Noc Muzeów”. Z tej formy zwiedzania skorzystało przeszło 930 tys. osób (o 21,7% mniej niż w 2015 r.), natomiast z innych form imprez okolicznościowych – 2,0 mln osób.

Muzea zorganizowały za granicą 171 wystaw, które odwiedziło 561 tys. osób (w 2015 r. odpowiednio 157 i 917 tys.). Najwięcej wystaw zaprezentowano w Niemczech (34), na Litwie (18) oraz na Węgrzech (15).

Poza działalnością wystawienniczą muzea prowadziły również działalność oświatową. W 2016 r. zorganizowały 156,1 tys. imprez, w których uczestniczyło 8,3 mln osób (w 2015 r. odpowiednio 149,3 tys. i 8,9 mln). Najwięcej zorganizowano lekcji muzealnych (87,3 tys.; w 2015 r. – 79,4 tys.).

W 2016 r. muzea prowadziły także inną działalność związaną z kulturą: wykonały 92 usługi konserwatorskie, 234 konsultacje specjalistyczne, przeprowadziły 98 badań zleconych z zewnątrz. Sprzedaż pamiątek prowadziło 413 muzeów.

Muzea prowadzą również własną działalność badawczą. W 2016 r. rozpoczęto realizację 351 programów badawczych wewnętrznych oraz przystąpiono do 181 programów badawczych zewnętrznych (w 2015 r. – 412 i 173). Najwięcej programów badawczych wewnętrznych podjęto w muzeach województwa małopolskiego (21,7% wszystkich programów tego rodzaju) i mazowieckiego (14,8%), natomiast najwięcej programów badawczych zewnętrznych zainicjowano w muzeach w województwie wielkopolskim (19,3%) i śląskim (18,8%). W muzeach województwa zachodniopomorskiego i warmińsko-mazurskiego prowadzono niewielką działalność badawczą, programy badawcze stanowiły najniższy odsetek, odpowiednio 1,5% i 1,3% ogółu wszystkich programów badawczych.

W ramach prowadzonej w 2016 r. działalności wydawniczej muzea opublikowały ogółem 9 525 tytułów (o 10,3% więcej niż w 2015 r.) o łącznym nakładzie 10,1 mln egzemplarzy (w roku poprzednim – 7,1 mln egz.). Spośród wszystkich wydawnictw najwięcej wydano plakatów – 4 376 tytułów w nakładzie 368,0 tys. egzemplarzy (w 2015 r. 4 074 tytuły w nakładzie 284,1 tys., odpowiednio o 7,4% i 29,5% więcej) oraz informatorów i folderów – 1 650 tytułów w nakładzie 4 734,3 tys. egzemplarzy (w 2015 r. – 1 438 i 3 593,5 tys., odpowiednio o 14,7% i 31,7% więcej niż przed rokiem).

### ***INSTYTUCJE PARAMUZEALNE***

Instytucja paramuzealna to jednostka organizacyjna zbliżona swoim charakterem do muzeum, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, nauki i techniki oraz przyrody. Do instytucji paramuzealnych zaliczamy:

ogrody zoologiczne, ogrody botaniczne, rezerваты przyrody i parki kulturowe (o ile – oprócz udostępniania zwiedzającym – prowadzą także działalność wystawienniczą) oraz inne jednostki obejmujące, m.in. planetaria, centra techniki, a także niebędące muzeami ekspozycje stałe przedstawiające osiągnięcia, odkrycia i ciekawostki z dziedziny historii, archeologii, kultury, przyrody, techniki itp.

W 2016 r. zarejestrowano działalność 113 instytucji paramuzealnych (o 17, tj. o 17,7% więcej niż przed rokiem), które zgromadziły 254,5 tys. eksponatów, tj. o 33,5% więcej niż w 2015 r. (bez okazów przyrody prezentowanych w ogrodach botanicznych). Większość instytucji paramuzealnych (72,6%) należała do sektora publicznego (rok wcześniej było to 77,1%).

Jednostki paramuzealne przygotowały 171 wystaw stałych i 344 wystawy czasowe. Ponadto zaprezentowały 8 wystaw za granicą. Wystawy w kraju odwiedziło łącznie 12,2 mln osób, w tym 2,0 mln młodzieży szkolnej w zorganizowanych grupach, co stanowiło 16,4% wszystkich zwiedzających. Instytucje paramuzealne zwiedziło bezpłatnie 11,7% ogółu zwiedzających osób. Największym zainteresowaniem zwiedzających cieszyły się ogrody zoologiczne, które odwiedziło 5,7 mln osób (w 2015 r. – 5,4 mln).

Instytucje paramuzealne, podobnie jak muzea, prowadziły działalność oświatową i w 2016 r. zorganizowały łącznie 20,6 tys. imprez oświatowych (w 2015 r. – 18,2 tys. imprez), w których uczestniczyło 1,3 mln osób (w 2015 r. 1,5 mln). W 113 zorganizowanych konkursach wzięło udział 36,2 tys. uczestników.

W ramach prowadzonej działalności wydawniczej jednostki paramuzealne wydały łącznie 589 tytułów (547 tytułów w 2015 r.), o łącznym nakładzie 992,7 tys. egzemplarzy (w 2015 r. – 1,4 mln.). Wśród opublikowanych tytułów najwięcej było plakatów – 241 tytułów w nakładzie 37,4 tys. egzemplarzy oraz informatorów i folderów – 139 tytułów w nakładzie 731,6 tys. egz. (w 2015 r. odpowiednio 234 tytuły w nakładzie 42,2 tys. egzemplarzy oraz 152 tytuły w nakładzie 853,9 tys. egz.).

## ***GALERIE SZTUKI***

Głównym celem działalności galerii sztuki jest promocja, prezentacja i propagowanie współczesnej twórczości artystycznej poprzez organizację wystaw, działań plastycznych oraz imprez towarzyszących.

W Polsce w 2016 r. działało 335 galerii i salonów sztuki organizujących wystawy. W stosunku do poprzedniego roku, liczba ta wzrosła o 4, tj. o 1,2%. Z ogółu wszystkich galerii i salonów sztuki 60,9% stanowiły instytucje państwowe i samorządowe, łącznie z biurami wystaw artystycznych. W grupie tej zdecydowana większość należała do jednostek samorządowych (86,8%). W sektorze prywatnym najwięcej organizatorów galerii stanowiły osoby fizyczne (46,6%), natomiast pozostałe galerie były prowadzone przez różne organizacje, m.in. fundacje i stowarzyszenia.

Ponad połowa placówek wystawienniczych, podobnie jak w roku poprzednim, zapewniła w 2016 r. niezbędne warunki do korzystania z tych obiektów przez osoby niepełnosprawne, w szczególności przez osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Prawie 60% galerii i salonów sztuki prezentujących wystawy w 2016 r. funkcjonowało, podobnie jak w 2015 r., w czterech województwach: małopolskim, mazowieckim, łódzkim i śląskim.

Jednym z podstawowych zadań galerii państwowych oraz samorządowych jest tworzenie kolekcji dzieł sztuki współczesnej oraz jej udostępnianie w formie wystaw. Z roku na rok wzrasta liczba posiadanych eksponatów. W 2016 r. galerie sektora publicznego posiadały 725,1 tys. zbiorów, wśród których najliczniejsze były dzieła z dziedziny malarstwa (60,9%) i grafiki (27,9%).



Wszystkie galerie i salony sztuki zorganizowały w kraju 4,4 tys. wystaw w 4,6 tys. ekspozycji. Organizatorami 75,4% wystaw były państwowe oraz samorządowe galerie lub salony sztuki. Największą część wszystkich prezentacji w Polsce stanowiły wystawy dzieł twórców krajowych (90,4%). W porównaniu do roku 2015, zwiększyła się liczba wystaw artystów zagranicznych (o 28,4%).

Liczba zorganizowanych wystaw z zastosowaniem tzw. nowych mediów zwiększyła się, podobnie jak ich udział w łącznej liczbie wystaw – w 2016 r. stanowiły one 13,6% ogółu prezentacji, a wystawy plenerowe stanowiły 4,1% ogółu wszystkich wystaw (w 2015 r. odpowiednio 12,0% i 4,3%).

W 2016 r. prawie 6,4 mln osób odwiedziło państwowe oraz samorządowe galerie sztuki (5,2 mln w 2015 r., tj. o 23,1% więcej niż przed rokiem). Pozostałe galerie odwiedziło ponad 950 tys. osób (w 2015 r. – 1,0 mln). Największą liczbę zwiedzających zgromadziły galerie w województwach: dolnośląskim (35,5% ogółu zwiedzających), małopolskim (23,4%) oraz mazowieckim (13,6%).

Oprócz prezentacji dzieł sztuki współczesnej, galerie prowadzą różnorodną działalność okołowystawienniczą, tj. imprezy muzyczne, filmowe, konkursy, performance oraz aukcje dzieł sztuki. W ramach edukacji kulturalnej instytucje wystawiennicze w 2016 r. zorganizowały łącznie 4,2 tys. odczytów, prelekcji i potkań z autorami wystaw oraz 10,4 tys. lekcji lub warsztatów plastycznych. W ramach działalności okołowystawienniczej 84,0% wszystkich imprez zostało zorganizowanych przez galerie sektora publicznego.

Bogatą propozycję galerii i salonów sztuki uzupełnia oferta wydawnicza, a wśród niej publikacje katalogów, informatorów, folderów czy plakatów. W ramach tej działalności instytucje wystawiennicze w 2016 r. wydały 9,6 tys. tytułów w formie drukowanej oraz 2,3 tys. wydawnictw elektronicznych, z których przeszło 2/3 stanowiły zaproszenia na wystawy. Działalność wydawnicza była zdecydowanie szersza w galeriach państwowych oraz samorządowych, gdzie nakład oddanych do druku wydawnictw wyniósł 2,2 mln egzemplarzy i prawie 8-krotnie przewyższył nakład publikacji wydanych przez galerie z sektora prywatnego.

## **RYNEK DZIEŁ SZTUKI I ANTYKÓW**

W 2016 r. pozyskano informacje od 225 podmiotów (238 w 2015 r.) prowadzących działalność na rynku dzieł sztuki i antyków. Jednostki zajmujące się wyłącznie sprzedażą dzieł sztuki i antyków (własnych oraz komisowych) stanowiły ponad połowę ogółu podmiotów (122 jednostki, tj. 54,2%), pozostałe podmioty prowadziły sprzedaż dzieł sztuki i antyków oraz działalność wystawienniczą.

Podobnie jak w 2015 r. najwięcej jednostek zajmujących się sprzedażą dzieł sztuki i antyków znajdowało się w województwie mazowieckim – 54 (24,0% spośród tej grupy podmiotów) i małopolskim – 39 (17,3%). Spośród miast wojewódzkich najwięcej podmiotów sprzedawało dzieła sztuki i antyki w Warszawie – 47 (20,9%) oraz w Krakowie – 34 (15,1%).

W 2016 r. największą sprzedaż dzieł sztuki i antyków na tle innych województw zanotowano w województwie mazowieckim, tj. 68,0% ogólnej kwoty sprzedaży dzieł sztuki i antyków (80,4% w 2015 r.).

Najczęściej kupowane były dzieła sztuki i antyki własne i komisowe z dziedziny malarstwa, których udział w łącznej kwocie sprzedaży dzieł sztuki i antyków wyniósł 68,9% (wobec 75,0% w 2015 r.), z których częściej w 2016 r. nabywano dzieła malarstwa współczesnego (52,3% wobec 47,2% w 2015 r.) niż dawnego (wykonane przed 1945 r.). Kolejną dziedziną pod względem udziału w ogólnej kwocie sprzedaży dzieł sztuki i antyków było rzemiosło artystyczne – 11,5% (wobec 8,5% w 2015 r.). Mniejszą popularnością kupujących cieszyły się rzeźby i instalacje – 7,6% (w 2015 r. – 6,2%), rysunek i grafika – 6,7% (niemal 2/3 – 65,9% – stanowiły rysunek i grafika współczesna wykonana po 1945 r.) oraz bibliofilstwo – 3,4% (2,5% w 2015 r.).

Najczęściej wybieranym kanałem dystrybucji dzieł sztuki i antyków były tradycyjne aukcje 50,2% (w 2015 r. – 49,5%). W placówkach handlowych sprzedano 41,1% dzieł sztuki i antyków (41,5% w 2015 r.). Sprzedaż dzieł sztuki i antyków za pośrednictwem Internetu wyniosła – podobnie jak w 2015 r. – 6,2%, a przez inne kanały dystrybucji – 2,5% (2,8% w 2015 r.).

Poza sprzedażą dzieł sztuki i antyków, jednostki działające na rynku dzieł sztuki i antyków prowadziły inną samodzielną działalność, m.in. organizowały wystawy – 22,7% ogółu przedsięwzięć (20,9% w 2015 r.), zajmowały się promocją artystów – 20,8% (w 2015 r. – 20,2%), wydawały książki, albumy, katalogi lub foldery – 16,7% (w 2015 r. – 15,0%), a także organizowały odczyty, prelekcje, spotkania, konferencje itp. – 11,2% przedsięwzięć (w 2015 r. – 12,5%), czy wypożyczały zbiory lub pojedyncze prace innym podmiotom – 11,2% (w 2015 r. – 11,4%). Podobnie jak w przypadku samodzielnej działalności jednostek, również współpraca podmiotów działających na rynku dzieł sztuki i antyków z innymi podmiotami z Polski lub zagranicy prowadzącymi działalność w obszarze kultury dotyczyła przede wszystkim organizacji wystaw – 33,5% wszystkich form współpracy (w 2015 r. – 27,7%), organizacji odczytów, prelekcji, spotkań i konferencji itp. – 19,9% (w 2015 r. – 18,5%) a także promocji artystów – 15,5% (w 2015 r. – 20,1%).

## **DZIAŁALNOŚĆ SCENICZNA**

W 2016 r. działalność sceniczną prowadziły 182 teatry i instytucje muzyczne posiadające własny, stały zespół artystyczny (w 2015 r. – 177). Teatry i instytucje muzyczne zorganizowały 62,4 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 14,6 mln widzów i słuchaczy.

W porównaniu z rokiem 2015 nastąpił znaczny wzrost liczby przedstawień i koncertów (o 10,2 %), przy jednoczesnym wzroście o 2,6 mln (21,2%) liczby widzów i słuchaczy. Odnotowano również wzrost przeciętnej frekwencji na jednym przedstawieniu – z 212 w 2015 r. do 234 osób. W 2016 r. teatry i instytucje muzyczne zaprezentowały średnio (na jedną instytucję) 343 przedstawienia i koncerty ( w 2015 r. – 320).

Bardzo duży wzrost liczby przedstawień, jak również wzrost liczby widzów i słuchaczy związany był m.in. z faktem, że Wrocław w 2016 r. pełnił funkcję Europejskiej Stolicy Kultury.

Biorąc pod uwagę średnią liczbę widzów i słuchaczy przypadających na 1 przedstawienie i koncert, najwięcej osób uczestniczyło w przedstawieniach zorganizowanych przez zespoły pieśni i tańca – 704 osoby a w operach i operetkach – odpowiednio 505 i 580 widzów i słuchaczy na jedno przedstawienie. W teatrach dramatycznych jedno przedstawienie obejrzało średnio 195 osób, w lalkowych – 131, a w filharmoniach – jednego koncertu wysłuchało przeciętnie 178 osób.

W ciągu roku przybyło 5,5 tys. miejsc na widowni w stałych salach. Stanowiło to wzrost liczby miejsc o 6,2% w stosunku do roku poprzedniego. Na 1 miejsce na widowni w stałych salach teatrów oraz instytucji muzycznych według stanu w dniu 31 XII 2016 r. przypadało 408 mieszkańców Polski (znacząco mniej niż w 2015 r. – 434).

Większość instytucji prowadzących działalność artystyczną i rozrywkową była przystosowana dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, przy czym przystosowanie to, częściej dotyczyło adaptacji wejścia do budynku (92,9%; w 2015 r. – 94,9%), niż samych udogodnień wewnątrz budynku (88,7%; w 2015 r. – 86,3%). W 2016 r. 20,3% teatrów i instytucji muzycznych wyposażonych było w urządzenia do audiodeskrypcji (w 2015 r. – 18,1%).

Liczba teatrów oraz instytucji muzycznych była wyraźnie zróżnicowana w poszczególnych województwach – od 3 (w woj. opolskim i podkarpackim) i 4 (w woj. lubuskim i świętokrzyskim) do 37

(w woj. mazowieckim), a powyżej 10 odnotowano także w woj. śląskim (20), małopolskim (18), dolnośląskim (17) oraz pomorskim i wielkopolskim (po 14).

W 2016 r. najwięcej widzów i słuchaczy odwiedziło teatry i instytucje muzyczne w województwie mazowieckim – 3,3 mln (615 widzów i słuchaczy w przeliczeniu na 1 000 ludności), małopolskim – 2,1 mln (616 osób w przeliczeniu na 1 000 ludności), dolnośląskim – 2,1 mln (716 osób w przeliczeniu na 1 000 ludności), śląskim – 1,5 mln uczestników (339 widzów i słuchaczy w przeliczeniu na 1 000 ludności) oraz pomorskim – 1,1 mln (497 widzów i słuchaczy w przeliczeniu na 1 000 ludności). W pozostałych województwach liczba uczestników imprez artystycznych nie przekroczyła 1,0 mln widzów i słuchaczy. Najmniej widzów i słuchaczy, tj. poniżej 200 tys., było w teatrach i instytucjach muzycznych w województwie opolskim. Spośród 62,4 tys. przedstawień i koncertów w 2016 r. – 12,8 tys. (tj. 20,4% wszystkich prezentacji) odbyło się w woj. mazowieckim natomiast w województwie dolnośląskim 7,6 tys. (tj. 12,2% wszystkich przedstawień i koncertów). Najmniejszą liczbę przedstawień i koncertów odnotowano w woj. opolskim – 944 (1,5% wszystkich prezentacji). W porównaniu z 2015 r. w województwach tych odnotowano wzrost odpowiednio o 5,7%, 29,0% i 12,6%.

Teatry dramatyczne, lalkowe i muzyczne przedstawiły 760 widowisk premierowych (wobec 688 w 2015 r.), z tego 586 premier w teatrach dramatycznych i lalkowych (w 2015 r. – 549 premier) i 174 – w teatrach muzycznych (139 premier w 2015 r.).

Udział spektakli teatralnych i koncertów prezentowanych na terenie województwa, w którym siedzibę ma instytucja artystyczna w ogólnej liczbie prezentacji zmniejszył się o 2,3 p. proc. i wyniósł 90,8%, a udział liczby widzów przedsięwzięć podejmowanych we własnym województwie zmniejszył się o 5,6 p. proc. i wyniósł 85,2%. W przypadku teatrów dramatycznych i lalkowych, udział przedstawień prezentowanych we własnym województwie w ogólnej liczbie spektakli wyniósł 94,6% (w 2015 r. – 94,5%), a udział widowni osiągnął 93,0% (w 2015 r. – 92,4%).

W 2016 r. teatry i instytucje muzyczne pokazały 752 przedstawienia i koncerty za granicą (w 2015 r. – 538). Najwięcej widowisk za granicą zaprezentowały teatry dramatyczne – 332 (w tym lalkowe – 125) oraz filharmonie – 142. Orkiestry i chóry wykonały za granicą 155 koncertów. Najwięcej przedstawień i koncertów za granicą wystawiły teatry i instytucje z województw: mazowieckiego (166), małopolskiego (125), śląskiego (113) i dolnośląskiego (102).

W 2016 r. odbyło się 1105 (w 2015 r. – 877) przedstawień i koncertów zrealizowanych w Polsce przez twórców z zagranicy. Natomiast liczba widzów i słuchaczy na przedstawieniach zespołów i artystów zagranicznych zmniejszyła się o 3,1% i wyniosła 422,9 tys. (w 2015 r. – 436,3 tys.).

## **KINEMATOGRAFIA**

Kina zawsze cieszyły się dużą popularnością i zajmują czołowe miejsce pod względem frekwencji wśród opisywanych podmiotów działających w obszarze kultury. W 2016 r. zgromadziły 52,0 mln widzów (45,1 mln widzów w 2015 r.). Według stanu na koniec 2016 r. w Polsce działało 489 kin (484 kina stałe i 5 kin ruchomych), tj. o 39 więcej w porównaniu z poprzednim rokiem. Kina stałe dysponowały 1,4 tys. sal z 283,4 tys. miejsc na widowni (wzrost o 12,4 tys.).

Wyraźnie widoczna jest dysproporcja w formie własności kin oraz w ich lokalizacji. Właścicielami 61,1% kin były podmioty należące do sektora publicznego, w tym 59,7% kin było własnością samorządu terytorialnego. Natomiast w działalności kinowej większą aktywność przejawiały kina prowadzone przez

podmioty sektora prywatnego, które zrealizowały 91,6% wszystkich seansów kinowych, a ich widownia stanowiła 89,2% wszystkich widzów w kinach w 2016 r.

Przeważająca liczba kin stałych była zlokalizowana w miastach (97,1%); kina na wsi to już zjawisko marginalne. W 2016 r. swoją działalność na terenach wiejskich prowadziło 14 kin stałych (w 2015 r. – 7). Są to kina małe i działające w domach i ośrodkach kultury, znajdujące się w sporej odległości od dużych miast. Wyjątkiem jest miejscowość Janki pod Warszawą w gminie Raszyn, w której w dużym centrum handlowym działa multiplex (10 sal kinowych). Najwięcej kin stałych prowadzi swoją działalność w najbardziej zurbanizowanych województwach, tj. mazowieckim (15,7% ogółu kin stałych), śląskim (10,1%), małopolskim (9,3%) oraz wielkopolskim (9,1%).

W latach 2010–2016 w kinach stałych wystąpił wzrost liczby sal projekcyjnych (o 288 sal, tj. o 26,8%) i miejsc na widowni (o 35,4 tys., tj. o 14,3%). W 2016 r. w porównaniu do roku poprzedniego liczba sal projekcyjnych wzrosła o 88 (tj. o 6,9%), natomiast o 12 389 liczba miejsc na widowni (wzrost o 4,6%). Największy udział w tym wzroście miały minipleksy oraz multiplexy. W Polsce w 2016 r. z 484 kin stałych 12,0% stanowiły multiplexy, natomiast 63,8% – kina jednosalowe. Jednakże to multiplexy skupiły blisko połowę ogółu miejsc na widowni (44,5%), wyświetliły 52,1% wszystkich seansów i zgromadziły 52,3% ogółu widzów. W 2016 r. jeden multiplex średnio posiadał 2 174 miejsca na widowni i zgromadził w ciągu roku 467,2 tys. widzów na ok. 17,9 tys. seansów filmowych.

W większości dużych i średnich miast polskich, z roku na rok, pojawiają się coraz to nowe multiplexy, które generują największe zyski ze sprzedaży biletów i zagrażają egzystencji małych kin. Pomimo, iż kina jednosalowe i studyjne promują kino artystyczne, przy tak dużej konkurencji kin o charakterze głównie komercyjnym, mają poważne problemy z utrzymaniem się na rynku. W latach 2010–2016 zaobserwowano spadek (o 1,1%) liczby małych kin (jedno- i dwusalowych) oraz zmniejszenie się liczby miejsc na widowni w tych kinach (o 12,9%). Dużą pomocą i sposobem, aby kina te mogły konkurować z zaawansowanymi technicznie multiplexami, jest uczestnictwo w sieci Europa Cinemas<sup>32</sup>.

**Tabl. 22. Kina należące do Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych w 2016 r. według województw**

Stan w dniu 31 XII 2016 r.

Województwa	Studyjne		Lokalne	
	razem	w tym cyfrowe <sup>a</sup>	razem	w tym cyfrowe <sup>a</sup>
<b>POLSKA</b> .....	<b>72</b>	<b>65</b>	<b>142</b>	<b>120</b>
Dolnośląskie .....	2	2	14	9
Kujawsko-pomorskie .....	2	2	2	2
Lubelskie.....	4	3	8	7
Lubuskie .....	2	–	3	3
Łódzkie .....	7	7	6	6
Małopolskie .....	11	10	11	10
Mazowieckie.....	15	14	21	18
Opolskie.....	–	–	5	4
Podkarpackie.....	1	1	10	8
Podlaskie.....	–	–	4	4
Pomorskie .....	3	3	5	4
Śląskie.....	9	7	9	7
Świętokrzyskie.....	2	2	6	4
Warmińsko-mazurskie .....	2	2	8	7
Wielkopolskie .....	9	9	19	17
Zachodniopomorskie .....	3	3	11	10

a Uczestniczące w programie Sieć Polskich Kin Cyfrowych.

<sup>32</sup> Źródło: [www.nowoczesnekino.pl/finanse,18/fundusze-zagraniczne,97/europa-cinemas-siec-kin-europejskich,1622.html](http://www.nowoczesnekino.pl/finanse,18/fundusze-zagraniczne,97/europa-cinemas-siec-kin-europejskich,1622.html).

Przy wsparciu Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej w ramach Programu Operacyjnego „Rozwój kin”, od 2011 r. kina studyjne i lokalne mają możliwość ubiegania się o dotację na zakup projektorów cyfrowych<sup>33</sup>. Cele programu to: tworzenie warunków powszechnego dostępu do polskiej, europejskiej i światowej sztuki filmowej, wspieranie działalności kin oraz warunków funkcjonowania instytucji filmowych, a także dostosowanie kin do cyfrowego standardu wyświetlania filmów. Priorytetami są natomiast modernizacja i cyfryzacja kin. Beneficjentami programu są m.in. kina uczestniczące w sieci Europa Cinemas lub Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych<sup>34</sup> oraz kina do nich nie należące pod warunkiem, że filmy europejskie w ich rocznym repertuarze stanowią (lub będą stanowiły) nie mniej niż 30%, w tym filmy polskie nie mniej niż 15%.

W ramach tej akcji realizowany jest też program Sieć Polskich Kin Cyfrowych<sup>35</sup>, którego celem jest pomoc kinom studyjnym w przejściu z projekcji analogowych do cyfrowych. Wszystkie kina należące do Sieci Polskich Kin Cyfrowych należą jednocześnie do Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych. Strukturę Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych (SKSiL) tworzą kina, które zobowiązały się do realizowania programu SKSiL w umowach zawartych z operatorem sieci – Filmoteką Narodową, która w zamian wspiera finansowo działalność programową kin oraz ułatwia im dostęp do pożądanego – z punktu widzenia programu sieci – repertuaru kinowego. Program sieci jest finansowany ze środków Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Filmoteki Narodowej. Przyjęte kryteria pozwalające na uczestnictwo w programie Sieci Polskich Kin Cyfrowych zobowiązują do wyświetlania minimum 300 seansów

rocznie, propagowania kultury filmowej, przede wszystkim w formie prezentacji filmów o wysokiej wartości artystycznej oraz prowadzenia działalności edukacyjnej, adresowanej do młodej widowni kin. W 2016 r. do Sieci Kin Studyjnych i Lokalnych należało ponad 200 kin, w tym 185 do Sieci Polskich Kin Cyfrowych. Kina korzystające z techniki cyfrowej nie są uzależnione od obiegu kopii filmowych wykonanych na taśmie filmowej. Wszystkie one mogą w tym samym czasie wyświetlać filmy premierowe.

W 2016 r. dwoma rodzajami aparatury projekcyjnej (analogowej – 35 mm i cyfrowej – w standardzie DCI) dysponowało równocześnie 29,3% kin stałych (w roku poprzednim – 31,8%). Wzrosła liczba kin umożliwiających widzom rezerwowanie biletów przez Internet – w 2016 r. taką możliwość dawało 61,0% kin stałych (w 2015 r. – 57,4%).

W 2016 r. kina w Polsce wyświetliły łącznie 2,0 mln seansów, w tym 17,8% wyświetlonych seansów stanowiły filmy produkcji polskiej (w 2015 r. – 14,9%). W porównaniu z poprzednim rokiem, ogólna liczba seansów zwiększyła się o 10,9%, podczas gdy liczba seansów filmów polskich wzrosła o 32,5%.

W ciągu całego 2016 r. polskie kina odwiedziły 52,0 mln widzów (o 6,2 mln, tj. 13,5% więcej niż w 2015 r.). Największy wzrost wykazano w województwach: warmińsko-mazurskim (o 21,8%), łódzkim (o 21,3%) oraz lubuskim (o 20,1%).

W 2016 r. filmy produkcji polskiej w kinach stałych zgromadziły 12,8 mln widzów, co stanowiło 24,7% ogółu widzów w kinach stałych (o 7,0 p. proc. więcej niż w roku poprzednim).

Kina, podobnie jak inne instytucje, starają się umożliwić korzystanie ze swojej oferty również osobom niepełnosprawnym, poprzez przystosowanie obiektów, w których prowadzą działalność, np. do potrzeb osób

---

<sup>33</sup> Źródło: [www.pisf.pl/pl/kinematografia/rynek-filmowy/cyfryzacja-kin](http://www.pisf.pl/pl/kinematografia/rynek-filmowy/cyfryzacja-kin).

<sup>34</sup> Źródło: <http://www.kinastudyjne.pl/kina/pdf.html>.

<sup>35</sup> Źródło: <http://www.c-kino.pl/>.

poruszających się na wózkach inwalidzkich. W 2016 r. kina takie stanowiły 81,8% kin stałych (w 2015 r. – 83,8%). Dostosowanie to dotyczyło głównie wejścia do budynku i niemal wszystkich kin deklarujących ułatwienia dla osób niepełnosprawnych (99,2%), natomiast udogodnienia wewnątrz budynku posiadało 86,9% spośród kin mających ułatwienia.

Podstawową, stałą formą działalności kin jest rozpowszechnianie filmów, ale kina chcąc przyciągnąć jak najliczniejszą rzeszę widzów, poszerzają swoją ofertę o inne rodzaje działalności. W 2016 r. największą popularnością wśród widzów cieszyły się zorganizowane przez kina spotkania i prelekcje (5,4 tys. imprez), w których uczestniczyło 478,9 tys. osób (w 2015 r. 409,8 tys. – wzrost o 16,9%). Atrakcyjną formą działalności były także imprezy muzyczne, głównie koncerty (754 imprezy i 112,6 tys. uczestników), a także imprezy plenerowe (389 imprez i 84,8 tys. uczestników) oraz konkursy (266 imprez i 30,0 tys. uczestników) – w 2015 r. odpowiednio: 697 imprez i 155,1 tys. uczestników, 276 imprez i 74,2 tys. uczestników oraz 157 imprez i 23,0 tys. uczestników.

## **RADIOFONIA I TELEWIZJA**

W 2016 r. Polskie Radio nadawało audycje w 4 programach ogólnopolskich. Programy regionalne nadawano z 17 ośrodków regionalnych radiofonii publicznej w: Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Koszalinie, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu i Zielonej Górze. Oddzielny – program V – emitowany był do odbioru poza granicami Polski.

Telewizja publiczna nadawała 3 programy ogólnotematyczne (TVP1, TVP2 oraz TVP3) i 9 tematycznych o charakterze ogólnopolskim: TVP Info, TVP Historia, TVP Kultura, TVP Seriale, TVP Sport, TVP Rozrywka, TVP ABC oraz TVP Parlament (kanał internetowy) i Belsat TV (kanał satelitarny). Programy regionalne telewizji publicznej (zawierające ogólnopolskie pasmo wspólne) rozpowszechniało 16 oddziałów terenowych, mających siedziby w: Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu. Odrębny program – „TV Polonia” – przeznaczony był dla odbiorców poza granicami Polski.

Oprócz jednostek radiofonii i telewizji publicznej działali również nadawcy z sektora prywatnego, których podstawą działania były koncesje udzielone przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji. Według stanu w dniu 31 XII 2016 r. nadawcy prywatni działali na podstawie przyznanych 291 koncesji radiowych i 23 telewizyjnych (w tym odpowiednio – 8 i 20 o charakterze ogólnopolskim i ponadregionalnym) na rozpowszechnianie programów drogą naziemną.

Ponadto na podstawie 9 koncesji rozpowszechniano radiowe programy satelitarne, a 109 koncesji posiadali nadawcy satelitarnych programów telewizyjnych.

Operatorzy sieci telewizji kablowej działali na podstawie 291 koncesji, w tym 24 (nowych i odnowionych) wydanych przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji w 2016 r.

W 2016 r. odnotowano nieznaczny spadek w porównaniu z rokiem poprzednim liczby zarejestrowanych abonentów, tj. osób i instytucji opłacających abonament za posiadanie odbiorników radiowych (o 0,3%) i telewizyjnych (o 0,4%).

W przeliczeniu na 1 000 ludności liczba abonentów radiowych minimalnie spadła z 181 w roku 2015 do 180 w 2016 r., zarówno w miastach jak i na wsi (odpowiednio z 217 na 216 i z 126 na 125), natomiast

wskaźnik ten dla abonentów telewizyjnych pozostał bez zmian i wyniósł 173 (w miastach 207, a na wsi 122). Wydatki z budżetu państwa na radiofonie i telewizję wyniosły – podobnie jak w 2015 r. – 21,8 mln zł. Wpływy z abonamentu ogółem (łącznie z odsetkami za zwłokę w uiszczaniu opłat oraz karami za używanie niezarejestrowanych odbiorników) wyniosły 749,9 mln zł, w tym wpływy z abonamentu radiowo-telewizyjnego – 743,7 mln zł (w 2015 r. – odpowiednio: 743,3 mln zł i 734,4 mln zł).

Liczba abonentów telewizji kablowej wyniosła 4,1 mln odbiorców i była niższa o 648,7 tys. w porównaniu z rokiem poprzednim (tj. o 13,5%).

## **IMPREZY MASOWE**

W 2016 r. w Polsce zostało zorganizowanych 6,5 tys. imprez masowych. W porównaniu z 2015 r. wzrosła zarówno liczba imprez (o 3,2%) jak i ich uczestników (z 23,3 mln osób do 24,4 mln osób, tj. o 4,9%). W imprezach masowych w 2016 r. wzięło udział 636 osób w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców (wobec 606 w roku poprzednim). W 2016 r. przeciętnie w 1 imprezie masowej wzięło udział 3,8 tys. uczestników, tj. o 1,6% więcej niż w 2015 r. Najwięcej imprez masowych zostało zorganizowanych przez osoby prawne, tj. 87,0% ogółu imprez. Pozostałe imprezy zorganizowały jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej (8,3%) i osoby fizyczne (4,7%).

Najwięcej imprez masowych zostało zorganizowanych w województwach: śląskim (817), mazowieckim (695) i wielkopolskim (632), natomiast najmniej imprez odbyło się w województwie świętokrzyskim (84). Najwięcej osób uczestniczyło w imprezach masowych w województwach: śląskim (3,6 mln), mazowieckim (3,5 mln) oraz małopolskim (3,0 mln), a najmniej w województwie świętokrzyskim (185,2 tys.). Natomiast w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców, najwięcej uczestników imprez masowych odnotowano w województwie pomorskim (1 040), małopolskim (878) i lubuskim (832 osoby), a najmniej w województwie świętokrzyskim (148 osób). Większość uczestników, tj. 18,7 mln osób (76,7% ogółu) brała udział w imprezach masowych z płatnym wstępem (w 2015 r. odpowiednio 17,8 mln i 76,2%).

Najbardziej popularnymi imprezami masowymi w 2016 r., podobnie jak w roku poprzednim, były imprezy sportowe, które stanowiły 49,7% ogółu imprez masowych (w 2015 r. – 54,6%). W imprezach tego typu uczestniczyło 13,7 mln osób (56,1% ogółu uczestników imprez masowych) wobec 13,6 mln osób w 2015 r. (58,5% ogółu). Imprezy te najczęściej były organizowane w województwach: śląskim (503), kujawsko-pomorskim (425) i małopolskim (304) i stanowiły łącznie 38,2% wszystkich imprez sportowych w Polsce. Najmniej imprez sportowych zorganizowano w województwie świętokrzyskim (18). Największą liczbę uczestników imprez sportowych odnotowano w województwach: śląskim (2,3 mln osób), mazowieckim (2,0 mln osób) i małopolskim (1,8 mln osób), a najmniejszą – w województwie świętokrzyskim (28,5 tys. osób). W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców najwięcej uczestników imprez sportowych było w województwach: kujawsko-pomorskim (570 osób), pomorskim (532 osób) i małopolskim (529 osób). Przeciętnie w 1 imprezie sportowej najwięcej osób uczestniczyło w województwach: mazowieckim (7,7 tys. osób), pomorskim (6,7 tys. osób) i małopolskim (5,9 tys. osób). Większość imprez sportowych odbywała się w obiekcie zamkniętym – 79,2% (wobec 75,8% w 2015 r.).

W 2016 r. zorganizowano 3,2 tys. imprez artystyczno-rozrywkowych (o 14,5% więcej niż w roku poprzednim), co stanowiło 48,6% ogółu imprez masowych (w 2015 r. – 43,8%). Uczestniczyło w nich łącznie 10,5 mln osób (w roku poprzednim – 9,4 mln osób, tj. o 11,2% więcej). Najczęściej odbywały się koncerty –

1 542, tj. 48,9% wszystkich imprez artystyczno-rozrywkowych. Ponadto zorganizowano m.in. 233 festiwale (7,4%), 179 występów kabaretowych (5,7%) i 139 przedstawień i spektakli (4,4%). Najwięcej imprez artystyczno-rozrywkowych zorganizowano w województwie mazowieckim (430 imprez) i wielkopolskim (408), które stanowiły łącznie 26,6% wszystkich imprez artystyczno-rozrywkowych, a najmniej w województwie świętokrzyskim (63) i lubuskim (68). Przeciętnie najwięcej uczestników w 1 imprezie artystyczno-rozrywkowej wzięło udział w województwach: pomorskim (6,0 tys. osób), lubuskim (4,8 tys. osób) i śląskim (4,2 tys. osób). W odróżnieniu od imprez sportowych, większość imprez artystyczno-rozrywkowych (65,0%) zorganizowano na terenie otwartym.

## ANALIZA ROZKŁADU TERYTORIALNEGO PODMIOTÓW DZIAŁAJĄCYCH W OBSZARZE KULTURY W POLSCE

W 2016 r. liczba podmiotów<sup>36</sup> działających w obszarze kultury w Polsce zwiększyła się o 0,5% w porównaniu z 2015 r. i wyniosła 15 829. Ich struktura wyglądała podobnie jak rok wcześniej – większość stanowiły biblioteki i placówki informacyjno-biblioteczne (60,4% ogółu podmiotów), centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice (26,6%), natomiast pozostałe podmioty były mniej liczne, a ich procentowy udział był mniejszy.

**Tabl. 23. Liczba podmiotów działających w obszarze kultury według województw**

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów		
	ogółem	na 1000 ludności	na 100 km <sup>2</sup>
<b>POLSKA</b> .....2014	15 719	0,41	5
.....2015	15 754	0,41	5
..... <b>2016</b>	<b>15 829</b>	<b>0,41</b>	<b>5</b>
Dolnośląskie .....	1 220	0,42	6
Kujawsko-pomorskie .....	778	0,37	4
Lubelskie .....	1 001	0,47	4
Lubuskie .....	396	0,39	3
Łódzkie .....	942	0,38	5
Małopolskie .....	1 641	0,49	11
Mazowieckie .....	1 841	0,34	5
Opolskie .....	605	0,61	6
Podkarpackie .....	1 203	0,57	7
Podlaskie .....	530	0,45	3
Pomorskie .....	862	0,37	5
Śląskie .....	1 553	0,34	13
Świętokrzyskie .....	500	0,40	4
Warmińsko-mazurskie .....	597	0,42	2
Wielkopolskie .....	1 318	0,38	4
Zachodniopomorskie .....	842	0,49	4

<sup>36</sup> Na potrzeby analizy wyróżniono 15 rodzajów podmiotów działających w obszarze kultury: teatry (dramatyczne i lalkowe), teatry muzyczne (opery i operetki), filharmonie, orkiestry, chóry, zespoły pieśni i tańca, muzea i instytucje paramuzealne, biblioteki i placówki informacyjno-biblioteczne, galerie i salony sztuki, centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby, świetlice oraz kina.



W 2016 r. przestrzenne zróżnicowanie podmiotów w ramach powiatów i miast na prawach powiatu było podobne jak w 2015 r. Najwięcej podmiotów działających w obszarze kultury funkcjonowało w Warszawie (646, co stanowiło 0,37 podmiotu na 1 000 ludności), następnie wymienić należy: Kraków (odpowiednio 409 i 0,53), Łódź (245 i 0,35), Poznań (214 i 0,40), Wrocław (199 i 0,31), Lublin (139 i 0,41), Gdańsk (133 i 0,29), Katowice (125 i 0,42), a także powiaty: słupski (121 i 1,23), nowosądecki (116 i 0,54) poznański (116 i 0,31) oraz nowotarski (102 i 0,53).

Ponadto, tak jak w 2015 r., duże miasta na prawach powiatu charakteryzowały się tym, że skupiały na swoim obszarze najwięcej podmiotów prowadzących działalność kulturalną na 10 km<sup>2</sup>. Najwyższy wskaźnik odnotowano w Krakowie (13 instytucji na 10 km<sup>2</sup>), Warszawie (12), Sopocie (11), Lublinie, Olsztynie i Zamościu (po 9), Białymstoku, Chorzowie, Katowicach, Łodzi, Poznaniu i Świętochłowicach (po 8).

W 2016 r. w Polsce na 1 podmiot działający w obszarze kultury przypadało, podobnie jak w 2015 r., przeciętnie 2,4 tys. osób. W poszczególnych województwach wskaźnik ten zawierał się w zakresie od 1,6 tys. osób do 2,9 tys. osób. Najniższy odnotowany został w województwach: opolskim (1,6 tys. osób), podkarpackim (1,8 tys.), zachodniopomorskim (2,0 tys.) oraz w małopolskim i lubelskim (po 2,1 tys.), najwyższy natomiast w województwach mazowieckim i śląskim (po 2,9 tys.) oraz kujawsko-pomorskim i pomorskim (po 2,7 tys.). Na poziomie powiatów najniższy wskaźnik odnotowano w powiecie słupskim (0,8 tys. osób), hajnowskim (0,9 tys. osób), gryfickim, krapkowickim, lubaczowskim i przemyskim (po 1,0 tys.), najwyższy w Grudziądzu (6,9 tys.), Bytomiu (6,5 tys. osób), Rudzie Śląskiej (6,0 tys.), powiecie gdańskim (5,6 tys.) oraz Gdyni (5,5 tys.).

W 2016 r., podobnie jak w roku poprzednim, podmioty działające w obszarze kultury nie występowały wszystkie równocześnie w żadnym powiecie ani mieście na prawach powiatu. Największa różnorodność pod tym względem cechowała Gdańsk i Warszawę (po 14 rodzajów podmiotów), Katowice, Kraków, Poznań i Wrocław (po 12) oraz Białystok, Częstochowę, Kielce, Lublin i Łódź (po 11).

Przestrzenne rozmieszczenie trzech wybranych rodzajów instytucji kultury, takich jak kina stałe, teatry<sup>37</sup> oraz filharmonie, pokrywa się w znaczącej mierze z rozlokowaniem instytucji kultury ujętych zbiorczo. Pod względem liczby kin stałych dominowała Warszawa (31 podmiotów). W dalszej kolejności były: Kraków (14), Poznań (11), Wrocław i Lublin (po 9), i Łódź (8), Katowice i Gdańsk (po 7) oraz Kielce, Rzeszów i Szczecin (po 5). Teatry zlokalizowane były przede wszystkim w największych miastach na prawach powiatu, nieliczne znajdują się w powiatach ziemskich. Najwięcej teatrów działało w Warszawie (19 podmiotów), Krakowie (9), Łodzi (7), Wrocławiu (5), Lublinie, Poznaniu, Szczecinie (po 4), Białymstoku, Słupsku, Toruniu (po 3). Filharmonie (26 podmiotów) zlokalizowane były w Białymstoku, Bydgoszczy, Częstochowie, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Jeleniej Górze, Kaliszu, Katowicach, Kielcach, Koszalinie, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Łomży, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Rzeszowie, Słupsku, Sopocie, Szczecinie, Wałbrzychu, Warszawie, Wrocławiu, Zabrzu oraz w Zielonej Górze.

---

<sup>37</sup> Posiadające własny, stały zespół artystyczny.

## **RESULTS OF SURVEYS – SYNTHESIS**

### **CULTURE IN 2016**

#### ***Expenditure of state budget and local self-government entities on culture***

*In 2016 public expenditures (state budget and local self-government entities budgets) on culture and national heritage protection amounted to 873.1 mln PLN (3.9% more compared to 2015 – 8565.3 mln PLN). Of this sum, the state budget expenditures constituted 27.2% whereas local self-government entities expenditures 72.8% (in the previous year respectively 21.2% and 78.8%). The total amount shows that public expenditure on culture and national heritage protection constitutes 0.48% of the Gross Domestic Product in Poland (as in the previous year). At the same time it should be noticed that the share of the state budget expenditures on culture and national heritage protection in the total state budget increased from 0.62% in 2015 to 0.72% in 2016, whereas the expenditures of local self-government entities in this area in relation to the total self-government expenditures decreased from 3.52% to 3.24%.*

*The largest part of the expenditures of the state budget was allocated to operation of museums – 45.1%, and to protection and preservation of monuments – 10.3%. From the self-government entities budgets majority of expenditures was spent on the activities of cultural centres and establishments, clubs and community centres – 30.2%, libraries – 20.1%, museums – 11.7% and theatres – 10.9%.*

#### ***Household expenditures on culture***

*The average household expenditure on culture per capita in 2016 amounted to 347.40 PLN and increased compared to 2015 by 2.2% (in previous 2 years – decreased by 3.7% in 2014 and 1.7% in 2015). The amount constituted 2.6% of the total household expenditures as in the previous year. The largest share of expenditure concerned the fees for the radio, TV and cable TV subscription – 31.7% (without fees for cable TV in the bundled of telecommunications services included to the section “Communication”), purchase of audio and video appliances (9.9%) and newspapers and magazines (8.4%). Earlier analysis of data gathered in period from 2000 to 2012 (before entry into force the changes in the classification of revenues and expenditure for the household budget surveys) revealed an increase of nominal amounts of money spent on culture but their share in the total household expenditures was slowly decreasing since 2007. However, if we take into account the expenditures related to recreation and tourism (not included in the amount presented in this section), it turns out that the dynamics of expenditure for the entire section "Recreation and Culture" is higher than the dynamics of the total household expenditures (in 2016 compared to 2015 respectively 6.2 to 3.7 percentage points).*

#### ***Protection of monuments and cultural heritage***

*The fundamental element of cultural policy is heritage protection. There are many different forms in which historical and valuable heritage can be protected. In 2016 the state budget expenditure on different forms of protection amounted to 267.5 mln PLN, whereas local state self-government entities spent 255.9 mln PLN. Basic element of the heritage protection is monument registry. In 2016 the registry counted 75 331 immovable monuments, what means (compared to 2015) that 5 134 new monuments were added. There were also registered 255.2 thous. movable monuments (of which 187.3 thous. – equipment of temples) and 7.7 thous. archaeological sites. Other form of protecting the cultural heritage is to announce a monument by the President of Poland on the list of the Monuments of History. In 2016 the list consisted of 60 items.*

## **Libraries**

### *Public libraries*

*According to the data collected by the Central Statistical Office, the number of public libraries has decreased and in 2016 reached 7984. Analyses proved, that mostly small libraries were closed. Among many indicators showing condition of public libraries two are the most important: total number of registered users and loans of collections. Both of them decreased systematically during the period 2000-2011. However, in 2012 both of them slightly increased, but in the next years the negative tendency has returned. Like the decreasing number of readers (from 6.2 mln to 6.1 mln, i.e. by 2.8%) and book collections loans (from 112.4 mln to 110.2 mln i.e. by 1.9%), same as the indicator of the registered borrowers per 1 000 population diminished from 162 in 2015 to 159, and the number of library loans per 1 000 population in 2016 was smaller than in the previous year (2869 against 2924). The major reason responsible for this tendency is a decreasing number of young people (especially between 16 and 24; to 2009 the greatest age group), contributing to the greatest extent to the declining total number of readers. However, average number of loans per registered user (slightly increasing from 18.0 to 18.1 in 2016) shows the level of readership among public libraries users, although this indicator doesn't show, in fact, the real level of readership among the all society.*

### *Specialized libraries*

*The number of specialized libraries (including public and pedagogic libraries with "scientific" status) was decreasing since 2001 and reached 1598 entities in 2016 (a decrease of 4.5% compared to 2015). There were recorded two phenomena: the "slower" one concerns scientific and pedagogical libraries (one of ten libraries was closed down) and the "faster" one affects the other types of libraries (one of two libraries was closed down). Among all types of libraries, only in scientific libraries increased the number of collections between 2001 and 2015 (however in 2016 there noted decrease by 0.5% compared to the previous year, because of the significant decrease in the number of units). The rest experienced a reduction. Special collections are divided into: manuscripts, microforms, audiovisual materials, electronic documents. The biggest decrease was observed among microforms – the libraries gave up from the non-modern type of collection, replacing it digitalized materials. Simultaneously, there was a huge increase in the number of electronic documents. The number of registered users in all types of specialized libraries (actively borrowing library collection) amounted 1.6 mln person and decreased compared to 2015 by 9.0%. The amount of loaned collections decreased from 17.5 mln to 16.4 mln (6.7% compared to 2015), but the number of loans out of library per user (special collection excluded) slightly increased – from 10.0 in 2015 to 10.3 in 2016.*

## **Publications**

*On the publishing market of books and pamphlets in 2016 was noticed (by 2.3%), increase in the number of published titles compared to 2015 (they published 34.2 thous. titles). The number of first editions of titles increased by 0.4 thous. titles (i.e. by 1.1%), which accounted for 90.3% all issued position.*

*Among non-periodic publications dominated scientific publications, popular publications, and belles-lettres, with a total share in the total number of titles published in 2016 constituted 88.0%. In comparison to 2015 number of titles of popular publications increased by 3.2% and the number of titles of belles-lettres grew by 6.7%.*

*In 2016 the most active in terms of number of titles published books and pamphlets were Mazowieckie voivodship (Masovian) – 13.6 thous., i.e. almost 2/5 of all titles. The number of titles published by the publishing houses only in three cities – Warsaw, Cracow and Poznan – amounted over half of all non-periodical publications issued in Poland, accounting for 52.4% of the total issued titles.*

*In 2016 increased, compared with the previous year, the number of published titles periodicals. 47 titles of newspapers was issued (in 2015 – 46 titles) and 7.1 thous. titles of periodicals (the same number of magazine titles in 2015). Most titles of newspapers and magazines were published in the Mazowieckie voivodship – 2.5 thous. titles (34.2% of the total number of titles), Małopolskie voivodship (Lesser Poland) – 694, Wielkopolskie voivodship (Greater Poland) – 634 titles, and the Śląskie voivodship (Silesian) – 591.*

*By the UNESCO classification divisions, the dominant group of journal titles published were the titles within the section “Sociology. Statistics” – 2.2 thous. titles (31.3% of all journal titles) and “Medical science. Public health” – 0.5 thous. titles (7.1%). In these sections also recorded an increase in the number of titles compared to the previous year – respectively by 5.2% and 5.6%. In fact, we could observe a large or a slight increase in the number of titles of periodicals in the majority of divisions of the UNESCO classification in comparison with 2015.*

#### **Centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres**

*At the end of 2016 there were 4 204 centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres (4 070 entities in 2015). 2 873 of these institutions possessed their own premises and 2 190 of them had theatre halls with auditorium to their disposal (on average 179 seats per entity). Simultaneously only about half of buildings and premises (56.3%) used by the entities described here had facilities for disabled person (96.7% – entrance, and 64.9% – adaptation inside the building, among the buildings and premises adapted to the needs of disabled people). As compared to 2015, activity of these institutions promoting culture depended on the field of activity. They organized more events (an increase of 8.8%). There was noted bigger number of participants taking part in events – an increase of 3.6%. The biggest number of participants on concerts (11.9 mln, i.e. 33.5% of all events participants), festivals and artistic reviews (0,5 mln, i.e. 13.0%) and tourist, sports and recreational events (0.3 mln, i.e. 9.3%) was recorded.*

*Growing number of artistic ensembles (an increase by 2.5%) and thematic groups/clubs ( increase by 9.5%) as well as a growing number of the members of the matic groups/clubs (an increase of 5.3%) but smaller number of the members of artistic ensembles (by 2.8%) and was recorded. Profile of activities offered by community centres and establishments, clubs and local centres changed after 2005 especially as a result of broadcasted on Polish TV channels Polish editions of popular dancing shows. The number of dancing sections and artistic ensembles organized by these institutions significantly increased (as compared to 2015 of respectively 10.3% and 5.4%) and number of their members (respectively 9.4% and 3.6%) as well as the number of specialized workshops designed to dance practices (an increase of 8.0%). It is the case of mainly big urban cultural centres.*

*The profile of activities which are offered by community centres and local centres is very similar. The most frequently they organize film shows, performances of amateur bands, prelections and other forms of lectures as well as local competitions on various themes. Moreover, these units are concentrated on tourist activities, organizing various events, trips and hiking expeditions. Many institutions offer classes or meetings for seniors, for example discussion clubs, The Third Age Universities, clubs for seniors etc. In 2016 there were*

104.6 thous. persons participated in seniors meetings and classes of Third Age Universities, organized by institutions promoting culture (20.0% of all thematic clubs and sections participants) of which 95.2 thous. (18.2%) aged 60 and over. People aged 60 or more represented 17.2% of all members of artistic groups or ensembles in centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres.

### **Accessibility of cultural offer**

When it talks on the accessibility of cultural offer it can be stated that year by year the situation of disabled persons or people living in the rural areas is getting better, although a big diversity among particular voivodships can still be observed. The same situation we can notice among particular powiats, especially between the powiats situated centrally and near the voivodship's borders. Cultural infrastructure in towns and villages differs strongly, as well as the size and diversity of the offer presented by cultural institutions. The biggest role in the dissemination of culture on the areas beyond big cities play libraries and local cultural centres.

### **Cultural education**

There are artistic schools where future artists, managers and organizers of cultural activity are prepared at all levels of education. Cultural education consists of two stages of cultural education as well as studies on art academies. In the 2016/2017 school year, artistic education for children and youth was provided by 540 art schools not leading to professional certification. These schools were attended by 50.0 thous. pupils (growth on 0.4% relative to the 2015/2016 school year); girls constituted 65.8% (in the previous school year – 65.1%). Number of first grade students in these art schools decreased of 9.0% (girls – 10.1%) as compared to previous school year.

Art schools leading to professional certification (secondary artistic schools) are another element of educational system. In the 2016/2017 school year there were 269 schools like that and 94 post-secondary schools (of which – 3 schools for librarians and 18 schools for organizers of cultural activities). In these schools 27.7 thous. people were educated in the 2016/2017 school year (of which 19.7 thous women).

People interested in developing their artistic skills and knowledge could continue their education on tertiary level. In the 2016/2017 academic year one could choose from 22 art academies. There were 17.1 thous. students (of which 11.4 thous. women) but the number of students enrolled in art field, studying in various types of higher education institutions, amounted to 35.6 thous. (women constituted 69.0%).

### **The art of exhibition**

#### *Museums*

In 2016 there were 944 museums (including branches) in Poland. Among all museums, 81.0% were located in cities. Majority of museums and their branches were located in Mazowieckie and Małopolskie voivodships (respectively – 138 and 128 units). There was also a large number of museums in Wielkopolskie voivodship (92). During the past decade there was a growth both in the number of museums, and in the number of visitors. In 2016 the number of visitors amounted to 36.1 mln, that is 8.4% more than in the previous year. Organized school groups were responsible for 15.5% of all visitors (in 2015 – 16.5%). 13.7 mln people visited

museums free of charge (14.8 mln in the previous year). The most popular museums were artistic and historic ones, which gather altogether 15.5 mln visitors.

113 institutions related to museums, which include: zoos, botanical gardens, nature reserves, planetariums, centres of science and technology, etc., was visited by 12.2 million people, including 2.0 million school children and youth in organized groups, which represented 16.4% all visitors. Institutions related to museums visited free of charge 11.7% of all visitors people. The greatest interest of the visitors aroused zoos, which was visited by 5.7 million people.

#### *Art galleries*

Data on art galleries are based on research among only those institutions which are involved mostly in exhibiting works of art (therefore, they do not cover those institutions which only buy and sell these works). The data shows that 335 galleries were open in 2016. Galleries were mostly an urban phenomenon, 87 of them were located in Warsaw and Cracow. The numbers of galleries and visitors increased in last 10 years and in 2016 the number of visitors amounted to 7.4 million (increase by 18.2% compared to the previous year). In total there were 4.4 thous. exhibitions organized by galleries (increase by 5.3% compared to 2015).

The analysis reveals differences between the public and private sectors. Despite the fact that they are more or less equal in number, the public ones are more active in terms of the number of exhibitions and expositions, organized educational events and publishing activity. Public galleries are also more frequently visited.

#### **Theatres and music institutions**

Data concerning theatres and music institutions reveal that 182 of them led the stage activity in 2016. The number of seats at a fixed hall increased by 6.2% in comparison to the previous year. The share of performances and concerts presented by theatres and music institutions in other voivodships in total number of presentations decreased in the last year (from 6.9% in 2015 to 9,2%). In 2016 theatres and music institutions organized 62.4 thous. performances and concerts (more than in the previous year by 10.2%). Dramatic, puppet and musical theatres presented 760 premieres (increase by 10.5% compared with 2015). Attendance on presentations in stage institutions increased as compared to 2015 by 21.2% and amounted to 14.6 mln people. The number of spectators and listeners per 1 000 population increased from 313 to 380 as well as average attendance – from 212 to 234 persons per event in 2016. The number of entertainment events (including outdoor events), organized by the professional enterprises (agencies) amounted to 4.7 thous. and increased in comparison with the previous year by 57.6%, but the audience (2.6 million people) decreased by 4.1% compared with 2015.

#### **Cinematography**

According to the data gathered by the Central Statistical Office, in 2016 there were 489 cinemas operating in Poland (450 in the previous year). Cinemas are mainly in urban areas (96.9%), and are typical for the most populous and economically developed regions of Poland. Most of them are located in Mazowieckie and Śląskie voivodships. Despite observed in a long time decreasing the number of cinemas, number of people visiting the cinemas increased in this period. The number of spectators in cinemas stabilized, and the audience amounts 35-45 mln per year, what seems to be a long-term tendency. However, in 2016 the number of spectators amounted to 52.0 mln and increased by 13.5% comparing to the previous year.

*In 2016, among 357 new released full-length films in cinemas (with 50.1 mln viewers), productions of the United States constituted 30.3% of all titles and 43.1% of all spectators. The viewers of new Polish movies (49 titles; 13.7% of all new released movies) constituted 25.4% of attendance on newly introduced movies (in 2015 – 18.6%). Among the top ten movies with the highest attendance, newly introduced in the cinemas in 2016, half of them were produced in Poland – on a first, second, fourth, fifth and tenth place.*

### **Radio and television**

*Radio and television broadcasting can be divided into public and private. In 2016, there was 17 public regional radio stations and 16 television centres, whereas in the private sector broadcasters acted on the basis of 287 radio and 23 television licences. These licences are granted by the National Broadcasting Council to private entities for broadcasting radio and television programmes via ground-based transmitters. Moreover, there were 291 licences for cable television operators.*

*State budget expenditures on public radio and television activities amounted to 21.8 mln PLN.*

*In 2016, Polish Radio broadcasted programmes via 4 national channels. Regional channels were broadcasted by 17 public radio centres in: Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Kielce, Koszalin, Kraków, Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Warszawa, Wrocław and Zielona Góra. A separate channel was broadcasted for reception outside of Poland.*

*Public television broadcasted 3 general and 9 thematic nationwide channels as well as regional channels (containing elements of the nationwide programme) from 16 local agencies in: Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Gorzów Wielkopolski, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Opole, Olsztyn, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Warszawa and Wrocław. A separate channel, “TV Polonia”, was broadcasted for reception outside of Poland.*

*Comparing with 2015, the number of people who paid subscription for using the radio and tv set decreased by 0.4% and amounted to 6.9 mln of radio licence and 6.6 mln of television licence. The number of cable television subscribers decreased by 13.5% as compared to 2015 and amounted to 4,1 mln.*

### **Mass events**

*The Central Statistical Office collected data on the organization of mass events from the city councils and municipal offices according to the location of the mass events. Organizers of mass events are obliged to have a permission to conduct a mass event based on a decision of the local authorities according to the location of the event.*

*6.5 thous. mass events were organized in 2016 (3.2% more compared to 2015), of which 3.2 thous. had an artistic-entertainment character. Most of them were organized in Śląskie (817 events), Mazowieckie (695) and Wielkopolskie (632) voivodships. 23.3 mln people participated in these mass events (the same number of participants in 2015), of which 3.6 mln in Śląskie voivodship and 3.5 mln persons in Mazowieckie voivodship. In artistic-entertainment events, such as concerts (the most number of this type of mass events – 1.5 thous.), presentations and performances, shows and movie screenings etc., 10.5 mln people attended, of which 1.5 mln in Mazowieckie voivodship, 1.3 mln in Śląskie voivodship, 1.2 mln in Małopolskie voivodship and 1.0 mln in Wielkopolskie voivodship.*

**TABLICA PRZEGLĄDOWA**  
**REVIEW TABLE**

WYSZCZEGÓLNIENIE <i>SPECIFICATION</i>	2005	2010	2014	2015	2016		
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>					2005 =100	2015 =100

**DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA – TYTUŁY**  
**PUBLISHING-- TITLES**  
Produkcja wydawnictw nieperiodycznych  
*Production of non periodic publications*

Ogółem..... <i>Total</i>	19999	29539	32716	33454	34235	171,2	102,3
w tym wydania pierwsze..... <i>of which first editions</i>	16280	25498	29521	30533	30926	190,0	101,3
Wydawnictwa naukowe..... <i>Scientific publication</i>	6748	11291	10650	10573	10690	158,4	101,1
Podręczniki dla szkół wyższych..... <i>University coursebooks</i>	1618	1724	1028	864	839	51,9	97,1
Wydawnictwa popularne – ogólne..... <i>Popular – general publications</i>	4999	7493	9372	9637	9948	199,0	103,2
Wydawnictwa zawodowe..... <i>Professional publication</i>	995	1496	1962	2263	2040	205,0	90,1
Podręczniki szkolne..... <i>School textbooks</i>	1331	1345	1362	1188	1187	89,2	99,9
Literatura piękna..... <i>Belles-lettres</i>	4308	6190	8342	8929	9531	221,2	106,7
dla dorosłych..... <i>for adults</i>	3252	4708	5713	6785	6814	209,5	100,4
dla dzieci..... <i>for children</i>	1056	1482	2629	2144	2717	257,3	126,7

Produkcja wydawnictw periodycznych  
*Production of periodic publications*

Ogółem..... <i>Total</i>	6721	7655	6796	7178	7154	106,4	99,7
Gazety..... <i>Newspapers</i>	69	51	44	46	47	68,1	102,2
Czasopisma..... <i>Magazines</i>	6652	7604	6752	7132	7107	106,8	99,6



**TABLICA PRZEGLĄDOWA (cd.)**  
**REVIEW TABLE (cont.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	2005	2010	2014	2015	2016		
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers					2005 =100	2015 =100
<b>BIBLIOTEKI PUBLICZNE</b> <i>PUBLIC LIBRARIES</i>							
Biblioteki i filie .....	8591	8342	8094	8050	7984	92,9	99,2
<i>Libraries and branches</i>							
Punkty biblioteczne .....	1752	1437	1290	1295	1260	71,9	97,3
<i>Library service points</i>							
Księgozbiór w mln wol. ....	135,1	133,2	130,7	129,9	129,0	95,5	99,3
<i>Collection in mln of volumes</i>							
na 1000 ludności .....	3541	3458	3398	3380	3356	x	x
<i>per 1000 population</i>							
Czytelnicy zarejestrowani w tys. ....	7337,3	6501,9	6302,5	6232,9	6096,3	83,1	97,8
<i>Registered borrowers in thous.</i>							
na 1000 ludności .....	192	169	164	162	159	x	x
<i>per 1000 population</i>							
Wypożyczenia księgozbioru w mln wol. ....	141,2	119,9	115,4	112,4	110,2	78,1	98,1
<i>Collection loans in mln of vol.</i>							
na 1000 ludności .....	3701	3113	2998	2924	2869	x	x
<i>per 1000 population</i>							
na 100 czytelników .....	1925	1844	1830	1804	1808	x	x
<i>per 100 borrowers</i>							
Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną ....	3689	3941	4100	4113	4158	x	x
<i>Population per 1 library unit</i>							
<b>WYSTAWIENICTWO</b> <i>THE ART OF EXIBITION</i>							
Muzea <i>Museums</i>							
Muzea .....	690	782	844	926	944	136,8	101,9
<i>Museums</i>							
Eksponaty w tys. ....	12974	14133	16458	15911	15979	123,2	100,4
<i>Exhibits in thous.</i>							
Wystawy .....	4422	4750	4935	5159	5392	121,9	104,5
<i>Exhibitions</i>							
Zwiedzający w tys. ....	18487,6	22215,7	30609,4	33271,3	36081,6	195,2	108,4
<i>Visitors in thous.</i>							
na 1000 ludności .....	484	577	795	865	939	x	x
<i>per 1000 population</i>							
w tym młodzież szkolna <sup>a</sup> .....	6135,6	5513,0	5840,9	5485,3	5582,5	91,0	101,8
<i>of which school youth<sup>a</sup></i>							
Galerie sztuki <i>Art galleries</i>							
Galerie .....	292	370	339	331	335	114,7	101,2
<i>Art galleries</i>							
Wystawy .....	3640	4296	4273	4216	4440	122,0	105,3
<i>Exhibitions</i>							
w tym z zagranicy .....	291	255	263	256	227	78,0	88,7
<i>of which foreign</i>							
Ekspozycje .....	4018	4606	4461	4363	4586	114,1	105,1
<i>Expositions</i>							
Zwiedzający w tys. ....	2955,9	3967,8	5083,3	6219,2	7350,4	248,7	118,2
<i>Visitors in thous.</i>							

<sup>a</sup> Zwiedzająca muzea w zorganizowanych grupach.

<sup>a</sup> Primary and secondary school students visiting museums in organized groups.

**TABLICA PRZEGLĄDOWA (cd.)**  
**REVIEW TABLE (cont.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	2005	2010	2014	2015	2016		
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers					2005 =100	2015 =100
<b>DZIAŁALNOŚĆ SCENICZNA</b> <i>PERFORMANCES</i>							
Teatry i instytucje muzyczne..... <i>Theatres and music institutions</i>	181	183	171	177	182	100,6	102,8
Miejsca na widowni w stałej sali..... <i>Seats at a fixed halls</i>	68762	72759	84830	88654	94139	136,9	106,2
na 1000 ludności ..... <i>per 1000 population</i>	1,80	1,90	2,20	2,31	2,45	x	x
Przedstawienia ..... <i>Performances</i>	45897	55462	56081	56655	62444	136,1	110,2
Widzowie w tys. .... <i>Audience in thous.</i>	9609,3	11522,2	12262,2	12030,5	14586,9	151,8	121,2
na 1000 ludności ..... <i>per 1000 population</i>	252	299	319	313	380	x	x
na 1 przedstawienie ..... <i>per 1 performance</i>	209	208	219	212	234	x	x
Estrady ..... <i>Enterprise institution</i>	28	31	28	33	31	110,7	93,9
Imprezy ..... <i>Events</i>	4575	2763	2609	3009	4743	103,7	157,6
Widzowie w tys. .... <i>Audience in thousands</i>	1656,7	1731,0	2997,9	2730,4	2618,2	158,0	95,9
na 1000 ludności ..... <i>per 1000 population</i>	43	45	78	71	68	x	x
na 1 imprezę ..... <i>per 1 event</i>	362	627	1149	907	552	x	x
<b>CENTRA KULTURY, DOMY I OŚRODKI KULTURY, KLUBY I ŚWIETLICE<sup>a</sup></b> <i>CENTRES OF CULTURE, CULTURAL CENTRES AND ESTABLISHMENTS, CLUBS AND COMMUNITY CENTRES<sup>a</sup></i>							
Instytucje ..... <i>Institutions</i>	3937	.	4019	4070	4204	106,8	103,3
Pracownie specjalistyczne ..... <i>Specialised workshops</i>	4692	.	7237	7494	8141	173,5	108,6
Jednostki posiadające sale widowiskową ..... <i>Units with spectacle hal</i>	2063	.	2065	2172	2190	106,2	100,8
Imprezy ..... <i>Events</i>	208853	.	221173	217412	236442	113,2	108,8
Uczestnicy imprez w tys. .... <i>Events participants</i>	32283,4	.	40303,7	34298,3	35548,4	110,1	103,6
Grupy artystyczne <sup>b</sup> ..... <i>Artistic groups<sup>b</sup></i>	17382	.	15656	16774	17191	98,9	102,5
Członkowie grup artystycznych w tys. <sup>b</sup> ..... <i>Members of artistic groups<sup>b</sup></i>	275,9	.	266,6	299,6	291,3	105,6	97,2
Koła (kluby) ..... <i>Groups (clubs)</i>	10332	.	17939	22906	25078	242,7	109,5
Członkowie kół (klubów) w tys. .... <i>Members of groups (clubs)</i>	237,8	.	422,9	496,2	522,6	219,8	105,3
Kursy ..... <i>Courses</i>	5696	.	8357	7071	6680	117,3	94,5
Absolwenci kursów w tys. .... <i>Courses graduates</i>	91,5	.	123,4	115,8	110,5	120,7	95,5

*a* Od 2011 r. badanie roczne; wcześniej było realizowane co dwa lata. . *b* Wcześniej określane jako zespoły artystyczne.  
*a* From 2011 – an annual research; before was realized every two years. *b* In previous years – artistic ensembles.

**TABLICA PRZEGLĄDOWA (cd.)**  
*REVIEW TABLE (cont.)*

WYSZCZEGÓLNIENIE <i>SPECIFICATION</i>	2005	2010	2014	2015	2016		
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>					2005 =100	2015 =100
<b>KINEMATOGRAFIA</b> <i>CINEMATOGRAPHY</i>							
Kina <i>Cinemas</i>							
Kina .....	544 <sup>a</sup>	443	468	450	489	89,9	108,7
<i>Cinemas</i>							
stałe .....	536 <sup>a</sup>	438	463	444	484	90,3	109,0
<i>fixed</i>							
ruchome .....	8	5	5	6	5	62,5	83,3
<i>mobile</i>							
Miejsca na widowni kin stałych w tys. ....	235,3	248,0	266,5	271,0	283,4	120,5	104,6
<i>Seats at fixed cinemas in thous.</i>							
na 1000 ludności .....	6,2	6,4	6,9	7,1	7,4	x	x
<i>per 1000 population</i>							
Seanse w tys. ....	948,6	1478,0	1759,7	1795,6	1991,1	209,9	110,9
<i>Screenings in thous.</i>							
Widzowie w tys. ....	24865,5	37674,6	41220,4	45785,6	51960,3	209,0	113,5
<i>Audience in thous.</i>							
na 1000 ludności .....	652	978	1071	1191	1352	x	x
<i>per 1000 population</i>							
Produkcja filmowa <i>Film production</i>							
Filmy pełnometrażowe <sup>b</sup> .....	73	60	57	59	82	112,3	139,0
<i>Full-length films<sup>b</sup></i>							
w tym fabularne .....	61	37	29	46	59	96,7	128,3
<i>of which feature films</i>							
w tym kinowe.....	29	33	32	42	50	172,4	119,0
<i>of which for cinemas</i>							
w tym fabularne .....	29	31	18	37	43	148,3	116,2
<i>of which feature films</i>							
Filmy krótkometrażowe <sup>bc</sup> .....	1454	106	119	130	180	12,4	138,5
<i>Short films<sup>bc</sup></i>							
w tym: dokumentalne .....	495	91	87	71	115	23,2	162,0
<i>of which : documentary</i>							
oświatowe .....	458	.	.	.	.	x	x
<i>educational</i>							
animowane .....	18	11	16	45	32	177,8	71,1
<i>animated</i>							
Dubbingowanie filmów długometrażowych	5	34	23	25	24	480,0	96,0
<i>Full-length films dubbing</i>							
Opracowania filmów zagranicznych <sup>d</sup> .....	2882	8860	4508	6707	7865	272,9	117,3
<i>Foreign films processed<sup>d</sup></i>							

*a* Ponadto 1 kino samochodowe: w 2005 r. – 100 miejsc parkingowych, 8 seansów, widzowie w 121 samochodach. *b* Dotyczy produkcji filmowej kinowej i telewizyjnej. *c* Od 2010 r. łącznie ze średniometrażowymi. *d* Wgranie lektora, tłoczenie napisów itp.; bez filmów dubbingowanych.

*a Besides 1 car cinema: in 2005 year – 100 parking spaces, 8 screenings, audience in 121 cars. b Concerns the production of film, cinema and television. c Including medium length films. d Lector recording, subtitling etc.; dubbing films excluded.*

**TABLICA PRZEGLĄDOWA (cd.)**  
**REVIEW TABLE (cont.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	2005	2010	2014	2015	2016		
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers				2005 =100	2015 =100	
<b>RADIO I TELEWIZJA</b> <b>RADIO AND TELEVISION</b>							
Koncesje radiowe i telewizyjne <sup>a</sup> Radio and television licences <sup>a</sup>							
Radiowe .....	233	287	305	287	291	124,9	101,4
<i>Radio</i>							
w tym ogólnopolskie i ponadregionalne .....	7	9	9	8	8	114,3	100,0
<i>of which national and extra-regional</i>							
Telewizyjne.....	12	12	22	21	23	191,7	109,5
<i>Television</i>							
w tym ogólnopolskie i ponadregionalne .....	4	4	18	18	20	500,0	111,1
<i>of which national and extra-regional</i>							
Abonenci radiowi i telewizyjni Radio and television subscribers							
Abonenci radiowi w tys. ....	8975,7	6938,9	6968,6	6940,9	6918,5	77,1	99,7
<i>Radio subscribers in thous.</i>							
na 1000 ludności .....	235	180	181	181	180	x	x
<i>per 1000 population</i>							
Abonenci telewizyjni w tys. ....	8680,7	6707,2	6696,6	6665,1	6639,7	76,5	99,6
<i>TV subscribers in thous.</i>							
na 1000 ludności .....	227	174	174	173	173	x	x
<i>per 1000 population</i>							
Abonenci telewizji kablowej w tys. ....	3759,7	4752,0	4899,6	4793,4	4144,8	110,2	86,5
<i>Cable TV subscribers in thous.</i>							
na 1000 ludności .....	99	124	127	125	108	x	x
<i>per 1000 population</i>							
<b>UDZIAŁ WYDATKÓW NA KULTURĘ I OCHRONĘ DZIEDZICTWA NARODOWEGO<sup>b</sup></b> <b>THE SHARE OF EXPENDITURE FOR CULTURE AND PROTECTION OF NATIONAL HERITAGE<sup>b</sup></b>							
W wydatkach budżetu państwa .....	0,50	0,49	0,56	0,62	0,72	+0,22	+0,10
<i>In state budget expenditure</i>							
w tym w wydatkach bieżących.....	0,44	0,44	0,48	0,55	0,50	+0,06	-0,05
<i>of which in current expenditure</i>							
W wydatkach samorządu terytorialnego .....	3,31	3,94	3,93	3,52	3,24	-0,07	-0,28
<i>In local self-government entities budgets</i>							
w tym bieżących .....	3,43	3,58	3,41	3,50	3,26	-0,17	-0,24
<i>of which in current expenditure</i>							
Wydatki publiczne w relacji do PKB .....	0,44	0,59	0,54	0,48	0,48	+0,04	0,00
<i>Public expenditure in relation to GDP</i>							
W wydatkach gospodarstw domowych .....	x	x	2,67	2,60	2,56	x	-0,04
<i>In households expenditure</i>							

*a* Udzielone jednostkom prywatnym przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych drogą naziemną. *b* W procentach; wskaźniki dynamiki w punktach procentowych.

*a* Licences granted by the National Broadcasting Council to private entities for broadcasting radio and television programmes via ground-based transmitters. *b* In percentage; indicators of dynamics in percentage points.

**TABLICA PRZEGLĄDOWA (cd.)**  
**REVIEW TABLE (cont.)**

ZRÓŻNICOWANIE KULTURALNE WOJEWÓDZTW – WYBRANE WSKAŹNIKI NA 1 000 LUDNOŚCI  
Stan w dniu 31 XII

CULTURAL DIVERSITY IN VOIVODSHIPS – SELECTED INDICATORS PER 1 000 POPULATION  
As of 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	min	max	min	max	min	max	min	max	min	max	min	max	min	max
Ludność na 1 placówkę biblioteczną <sup>a</sup> ..... <i>Population per 1 library unit<sup>a</sup></i>	3084	6772	3135	6920	3128	7090	3145	7197	3140	7149	2827	5726	2852	5732
Księgozbiór w wol. <sup>a</sup> ..... <i>Collection in vol.<sup>a</sup></i>	2542	4189	2438	4087	2389	4118	2360	4075	2359	4072	2353	4050	2307	4039
Czytelnicy <sup>ab</sup> ..... <i>Borrowers<sup>ab</sup></i>	134	203	130	198	127	198	122	200	122	195	122	197	120	195
Wypożyczenia w wol. <sup>ab</sup> ..... <i>Collection loans<sup>ab</sup></i>	2551	3743	2529	3745	2556	3697	2485	3656	2517	3507	2419	3385	2329	3336
Miejsca w kinach stałych ..... <i>Seats in a fixed cinemas</i>	35	90	41	86	42	85	42	93	41	87	47	94	44	99
Widzowie w kinach <sup>b</sup> ..... <i>Audience in cinemas<sup>b</sup></i>	429	1551	480	1645	518	1549	519	1630	632	1609	666	1689	820	1913
Zwiedzający muzea <sup>b</sup> ..... <i>Museum visitors<sup>b</sup></i>	158	1945	194	2461	181	2253	195	2287	214	2389	229	2638	241	2862
Miejsca w stałych salach teatrów i instytucji muzycznych <sup>d</sup> ..... <i>Seats in a fixed halls in theatres and music institutions<sup>d</sup></i>	6	35	6	35	7	34	7	40	7	40	7	38	7	60
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych <sup>b</sup> ..... <i>Audience in theatres and music institutions<sup>b</sup></i>	106	543	109	555	103	527	87	612	95	822	88	575	100	716
Uczestnicy imprez <sup>bc</sup> ..... <i>Events participants<sup>bc</sup></i>	.	.	529	1071	551	1259	663	1515	832	1485	643	1189	618	1318
Członkowie grup artystycznych <sup>cd</sup> ..... <i>Members of artistic groups<sup>cd</sup></i>	.	.	36	108	38	143	42	118	41	129	48	137	49	139
Członkowie kół (klubów) <sup>cdc</sup> ..... <i>Members of groups (clubs)<sup>cd</sup></i>	.	.	52	125	62	114	70	134	94	160	102	150	106	162
Uczestnicy imprez masowych <sup>b</sup> ..... <i>Mass events participants<sup>b</sup></i>	.	.	165	747	132	847	114	1045	145	987	125	955	148	1040
Abonenci radia ..... <i>Radio subscribers</i>	101	217	99	216	99	218	101	220	100	219	100	219	100	218
Abonenci telewizji ..... <i>Television subscribers</i>	96	210	95	210	95	211	96	212	96	211	96	211	96	210

*a* Dotyczy bibliotek publicznych i ich filii. *b* W ciągu roku. *c* Organizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice.  
*d* Na 10 tys. ludności.

*a* Concerns public libraries and their branches. *b* During the year. *c* Organized by centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres. *d* Per 10 thous. population.

**TABLICA PRZEGLĄDOWA (dok.)**  
**REVIEW TABLE (cont.)**

ZRÓŻNICOWANIE KULTURALNE MIĘDZY MIASTEM A WSIĄ – WYBRANE WSKAŹNIKI NA 1 000 LUDNOŚCI  
Stan w dniu 31 XII

CULTURAL DIVERSITY BETWEEN URBAN [m] AND RURAL [w] AREAS – SELECTED INDICATORS PER 1 000 POPULATION  
As of 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w	m	w
Miejsca w czytelniach <sup>ad</sup> .....	23	37	24	38	24	37	25	38	25	39	26	39	26	39
<i>Seats in reading rooms<sup>ad</sup></i>														
Księgozbiór w wol. <sup>a</sup> .....	3407	3615	3379	3531	3378	3473	3378	3440	3396	3399	3362	3392	3385	3313
<i>Collection in vol.<sup>a</sup></i>														
Czytelnicy <sup>ab</sup> .....	208	111	206	109	207	108	207	106	202	105	200	105	196	102
<i>Borrowers<sup>ab</sup></i>														
Wypożyczenia w wol. <sup>ab</sup> .....	3744	2197	3761	2141	3847	2119	3757	2062	3647	2507	3553	1967	3504	1907
<i>Collection loans<sup>ab</sup></i>														
Wypożyczenia na 100 czytelników <sup>ab</sup> .....	1798	1975	1824	2017	1858	1968	1816	1940	1803	1911	1779	1876	1790	1861
<i>Collection loans per 1 borrower<sup>ab</sup></i>														
Miejsca w kinach stałych .....	105	3	105	2	109	2	116	2	114	2	116	2	121	3
<i>Seats in a fixed cinemas</i>														
Widzowie w kinach <sup>b</sup> .....	1599	30	1675	30	1588	27	1571	26	1754	29	1953	30	2215	45
<i>Audience in cinemas<sup>b</sup></i>														
Uczestnicy imprez <sup>c</sup> .....	.	.	1030	440	1046	479	1250	592	1315	638	1142	511	1190	523
<i>Events participants<sup>bc</sup></i>														
Członkowie grup artystycznych <sup>cd</sup> .....	.	.	62	54	72	67	70	67	73	64	83	71	78	73
<i>Members of artistic groups<sup>cd</sup></i>														
Członkowie kół (klubów) <sup>cd</sup> .....	.	.	94	73	103	82	111	88	119	95	142	110	150	115
<i>Members of groups (clubs)<sup>cd</sup></i>														
Abonenci radiowi .....	216	128	214	125	215	125	218	126	217	126	217	126	216	125
<i>Radio subscribers</i>														
Abonenci telewizyjni .....	208	124	206	122	207	122	208	123	208	122	207	122	207	122
<i>Television subscribers</i>														

a Dotyczy bibliotek publicznych i ich filii. b W ciągu roku. c Organizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice.  
d Na 10 tys. ludności.

a Concerns public libraries and their branches. b During the year. c Organized by centres of culture, cultural centres and establishments, clubs and community centres. d Per 10 thous. population.

**Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii**

Stan w dniu 31 III 2017 r.<sup>a</sup>

*List of monuments regarded as Historic Monuments by the decision of the President of the Republic of Poland*

*As of 31 III 2017<sup>a</sup>*

Lp. No.	Obiekt <i>Object</i>	Województwo <i>Voivodship</i>	Rozporządzenie Prezydenta RP <i>Regulation of the President RP</i>
1	<b>Biskupin – rezerwat archeologiczny</b> <i>Archaeological reserve in Biskupin</i>	kujawsko-pomorskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 412)
2	<b>Bochnia – kopalnia soli</b> <i>The Bochnia Salt Mine</i>	małopolskie	26.09.2000 (Dz.U. Nr 83, poz. 938)
3	<b>Bohoniki i Kruszyniany – meczety i mizary</b> <i>Bohoniki and Kruszyniany – Mosques and Mizars</i>	podlaskie	22.10.2012 (Dz.U. 2012, poz. 1275)
4	<b>Chelmno – stare miasto</b> <i>Chelmno – the Old Town</i>	kujawsko-pomorskie	13.04.2005 (Dz.U. Nr 64, poz. 568)
5	<b>Częstochowa – Jasna Góra, zespół klasztoru oo. Paulinów</b> <i>The Pauline Monastery on Jasna Góra in Częstochowa</i>	śląskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 413)
6	<b>Duszniki Zdrój – młyn papierniczy</b> <i>Paper mill in Duszniki Zdrój</i>	dolnośląskie	20.09.2011 (Dz. U. 2011 nr 217, poz. 1282)
7	<b>Frombork – zespół katedralny</b> <i>The Cathedral complex of Frombork</i>	warmińsko-mazurskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 414)
8	<b>Gdańsk – miasto w zasięgu obwarowań z XVII wieku</b> <i>Historical town in Gdańsk</i>	pomorskie	08.09.1994 (Dz.U. Nr 50, poz. 415)
9	<b>Gdańsk – pole bitwy na Westerplatte</b> <i>Battle field on Westerplatte in Gdańsk</i>	pomorskie	22.08.2003 (M.P. Nr 148, poz. 1448)
10	<b>Gdynia – historyczny układ urbanistyczny śródmieścia</b> <i>Gdynia – historical urban planning layout of the city centre</i>	pomorskie	23.02.2015 (Dz.U. 2015, poz. 356)
11	<b>Gliwice – radiostacja</b> <i>Radiostation in Gliwice</i>	śląskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 654)
12	<b>Gniezno – katedra p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha</b> <i>The Cathedral Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary and St. Adalbert in Gniezno</i>	wielkopolskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 416)
13	<b>Gostyń – Głogówko – zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri</b> <i>The monastery complex of the Congregation of the Oratory of St. Filippo de Neri</i>	wielkopolskie	26.02.2008 (Dz. U. 2008 Nr 52, poz. 306)
14	<b>Góra Św. Anny – komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy</b> <i>Culture-natural landscape on Góra Św. Anny</i>	opolskie	14.04.2004 (Dz.U. Nr 102, poz. 1061)
15	<b>Grunwald – pole bitwy</b> <i>Historical battle area in Grunwald</i>	warmińsko-mazurskie	17.09.2010 (Dz.U. Nr 184, poz. 1235)
16	<b>Jawor – kościół ewangelicko-augsburski pw. Ducha Świętego zwany Kościołem Pokoju</b> <i>The Evangelical-Augsburg Church of the Holy Spirit called the Church of Peace in Jawor</i>	dolnośląskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 673)
17	<b>Kalwaria Zebrzydowska – krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego</b> <i>The Mannerist Architectural and Park Landscape Complex and Pilgrimage Park in Kalwaria Zebrzydowska</i>	małopolskie	17.09.2010 (Dz.U. Nr 184, poz. 1235)
18	<b>Kamień Pomorski – zespół katedralny</b> <i>The Cathedral complex in Kamień Pomorski</i>	zachodniopomorskie	17.09.2010 (Dz.U. Nr 184, poz. 1235)

a Obiekty uznane za Pomnik Historii w 2017 r. oznaczono kolorem szarym.

a Objects regarded as Historic Monuments in 2017 are marked gray.

**Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii (cd.)**

Stan w dniu 31 III 2017 r.

*List of monuments regarded as Historic Monuments by the decision of the President of the Republic of Poland (cont.)*

As of 31 III 2017

19	<b>Kanał Augustowski – droga wodna</b> <b>Augustowski Canal</b>	podlaskie	25.04.2007 (Dz.U. Nr 86, poz. 572)
20	<b>Kanał Elbląski</b> <i>Elbląski Canal</i>	warmińsko-mazurskie	14.01.2011 (Dz.U. Nr 20, poz. 100)
21	<b>Katowice – Gmach Województwa i Sejmu Śląskiego</b> <i>Katowice – building of Śląskie Voivodship and Parliament</i>	śląskie	22.10.2012 (Dz.U. 2012, poz. 1243)
22	<b>Katowice – osiedle robotnicze Nikiszowiec</b> <i>Workers' housing estate Nikiszowiec in Katowice</i>	śląskie	14.01.2011 (Dz.U. Nr 20, poz. 101)
23	<b>Kazimierz Dolny</b> <i>Kazimierz Dolny</i>	lubelskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 417)
24	<b>Kłępsk – kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny</b> <i>Church of the Visitation of the Blessed Virgin Mary in Kłępsk</i>	lubuskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 688)
25	<b>Kolbacz – założenie dawnego klasztoru cystersów</b> <i>The assumption of the former Cistercian monastery in Kolbacz</i>	zachodniopomorskie	03.07.2014 (Dz. U. poz. 955)
26	<b>Kotlina Jeleniogórska – pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej (11 zespołów)</b> zespół pałacowo-parkowy w <u>Bukowcu</u> , zespół pałacowo-parkowy „Paulinum” w <u>Jeleniej Górze</u> , zespół pałacowo-parkowy Schaffgotschów w <u>Cieplicach</u> (Jelenia Góra), zespół pałacowo-parkowy w <u>Karpnikach</u> , willa „Dębowy Dwór” z parkiem w <u>Karpnikach</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Ciszycy</u> (Kowary), zespół pałacowo-parkowy w <u>Łomnicy</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Mysłakowicach</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Staniszowie Górnym</u> , zespół pałacowo-parkowy w <u>Wojanowie</u> , zespół pałacowo-gospodarczy w <u>Wojanowie-Bobrowie</u> <i>Jeleniogórska Valley – castles and landscape parks (11 complexes)</i>	dolnośląskie	20.09.2011 (Dz. U. 2011 nr 217, poz. 1283)
27	<b>Kozłówka – zespół pałacowo-parkowy</b> <i>Palace and park complex in Kozłówka</i>	lubelskie	25.04.2007 r. (Dz.U. Nr 86, poz. 573)
28	<b>Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli</b> <i>The castle and park complex in Kórnik with the parish church – necropolis of owners</i>	wielkopolskie	15.06.2011 (Dz. U. 2011 nr 143, poz. 836)
29	<b>Kraków – historyczny zespół miasta</b> <i>Cracow – the historical complex of town</i>	małopolskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 418)
30	<b>Krzemionki k. Ostrowca Świętokrzyskiego – kopalnie krzemienia z okresu neolitu</b> <i>The flint mines from the Neolithic Age in Krzemionki near Ostrowiec Świętokrzyski</i>	świętokrzyskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 419)
31	<b>Krzyszów – zespół dawnego opactwa cystersów</b> <i>The complex of former Cistercian Abbey in Krzyszów</i>	dolnośląskie	14.04.2004 (Dz.U. Nr 102, poz. 1057)
32	<b>Łąd – zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą</b> <i>The complex of former Cistercian Abbey in Łąd on Warta river</i>	wielkopolskie	17.06.2009 (Dz.U. Nr 104, poz. 861)
33	<b>Legnickie Pole – pobenedyktynski zespół klasztorny</b> <i>The complex of former Benedictine Monastery in Legnickie Pole</i>	dolnośląskie	14.04.2004 (Dz.U. Nr 102, poz. 1056)
34	<b>Leżajsk – zespół klasztorny oo. Bernardynów</b> <i>The Benedictine Monastery complex in Leżajsk</i>	podkarpackie	13.04.2005 (Dz.U. Nr 64, poz. 569)



**Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii (cd.)**

Stan w dniu 31 III 2017 r.

*List of monuments regarded as Historic Monuments by the decision of the President of the Republic of Poland (cont.)*

*As of 31 III 2017*

35	<b>Lubiń – zespół opactwa benedyktyńów</b> <b>The complex of Benedictine Abbey in Lubiń</b>	wielkopolskie	09.12.2009 (Dz.U. Nr 214, poz. 1659)
36	<b>Lublin – historyczny zespół architektoniczno-urbanistyczny</b> <i>Lublin – the historical complex of town</i>	lubelskie	25.04.2007 (Dz.U. Nr 86, poz. 574)
37	<b>Łańcut – zespół zamkowo-parkowy</b> <i>Łańcut – the castle and park complex</i>	podkarpackie	25.08.2005 (Dz.U. Nr 167, poz. 1402)
38	<b>Łęknica – Park Mużakowski, park w stylu krajobrazowym</b> <i>Mużakowski Park in Łęknica</i>	lubuskie	14.04.2004 (Dz.U. Nr 102, poz. 1059)
39	<b>Łowicz – Bazylika Katedralna (dawna Kolegiata Prymasowska) pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny</b> <i>Cathedral Basilica of the Assumption of the Blessed Virgin Mary (formerly Primate's Collegiate) in Łowicz</i>	łódzkie	22.10.2012 (Dz.U. 2012, poz. 1239)
40	<b>Łódź – wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego</b> <i>Łódź – multicultural landscape of the industrial city</i>	łódzkie	16.02.2015 (Dz.U. 2015, poz. 315)
41	<b>Malbork – zespół zamku krzyżackiego</b> <i>The complex of the Castle of the Teutonic Order in Malbork</i>	pomorskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 420)
42	<b>Nysa – zespół kościoła farnego p.w. św. Jakuba Starszego Apostoła i św. Agnieszki Dziewicy i Męczennicy</b> <i>Parish church complex of St. James Older the Apostle and St. Agnes – Virgin and Martyr – in Nysa</i>	opolskie	28.02.2011 (Dz.U. Nr 54 poz. 279)
43	<b>Ostrów Lednicki</b> <i>Ostrów Lednicki („Lednica Holm”)</i>	wielkopolskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 421)
44	<b>Ozimek – żelazny łańcuchowy most wiszący na rzece Mała Panew</b> <i>The chain bridge hanging over the Mała Panew River in Ozimek</i>	opolskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 675)
45	<b>Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji</b> <i>Paczków – Old Town complex with its medieval fortification system</i>	opolskie	22.10.2012 (Dz.U. 2012, poz. 1240)
46	<b>Pelplin – zespół pocystersko-katedralny</b> <i>Post-cistercian Cathedral complex in Pelplin</i>	pomorskie	23.04.2014 (Dz.U. poz. 614)
47	<b>Poznań – historyczny zespół miasta</b> <i>Poznań – historical complex of Town</i>	wielkopolskie	28.11.2008 (Dz.U. Nr 219, poz. 1401)
48	<b>Raławice – teren historycznej Bitwy Raławickiej</b> <i>Historical battle area in Raławice</i>	małopolskie	14.04.2004 (Dz.U. Nr 102, poz. 1060)
49	<b>Rydzyzna – założenie rezydencjonalno-urbanistyczne</b> <i>Rydzyzna – assumption of residential and urban planning</i>	wielkopolskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 662)
50	<b>Srebrna Góra – Twierdza Srebrnogórska, nowożytna warownia górska z XVIII wieku</b> <i>Fortress of Srebrna Góra</i>	dolnośląskie	14.04.2004 (Dz.U. Nr 102, poz. 1058)
51	<b>Stargard – zespół kościoła p.w. Najświętszej Marii Panny Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne miasta</b> <i>Church of the Blessed Virgin Mary Queen of the World complex and the medieval city walls in Stargard</i>	zachodniopomorskie	17.09.2010 (Dz.U. Nr 184, poz. 1236)
52	<b>Strzegom – kościół pod wezwaniem św. św. Apostołów Piotra i Pawła</b> <i>Strzegom – the church of St. Apostles Peter and Paul</i>	dolnośląskie	22.10.2012 (Dz.U. 2012, poz. 1241)

**Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii (cd.)**

Stan w dniu 31 III 2017 r.

*List of monuments regarded as Historic Monuments by the decision of the President of the Republic of Poland (cont.)*

*As of 31 III 2017*

53	<b>Sulejów – zespół opactwa cystersów</b> <b>The complex of Cistercian Abbey in Sulejów</b>	łódzkie	22.10.2012 (Dz.U. 2012, poz. 1242)
54	<b>Świdnica – katedra pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika</b> <i>Cathedral of St. Stanislaus the Bishop and Martyr and St. Wenceslas the Martyr in Świdnica</i>	dolnośląskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 655)
55	<b>Świdnica – zespół kościoła ewangelicko-augsburskiego pw. Świętej Trójcy zwanego Kościołem Pokoju</b> <i>The complex of the Evangelical-Augsburg's Church of the Holy Trinity called the Church of Peace in Świdnica</i>	dolnośląskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 672)
56	<b>Święty Krzyż – pobenedyktynski zespół klasztorny oraz przedchrześcijańskie obwałowania kamienne na Lysej Górze</b> <i>Holy Cross – post-Benedictine monastery complex and pre-Christian stone embankment on the Lysa Góra</i>	świętokrzyskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 663)
57	<b>Tarnowskie Góry – podziemna zabytkowej kopalni rud srebronośnych oraz sztolni „Czarnego Pstrąga”</b> <i>The Tarnowskie Góry silver mine</i>	śląskie	14.04.2004 (Dz.U. Nr 102, poz. 1062)
58	<b>Toruń – Stare i Nowe Miasto</b> <i>Toruń – the Old Town</i>	kujawsko-pomorskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 422)
59	<b>Trzebnica – zespół dawnego opactwa cysterek</b> <i>The complex of former Cistercian Abbey in Trzebnica</i>	dolnośląskie	04.07.2014 (Dz. U. poz. 957)
60	<b>Tyniec – zespół opactwa benedyktynów</b> <i>Benedictine abbey complex in Tyniec</i>	małopolskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 667)
61	<b>Warszawa – historyczny zespół miasta z Traktem Królewskim i Wilanowem</b> <i>Warsaw – historical complex of Town with King's Route and Wilanów</i>	mazowieckie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 423)
62	<b>Warszawa – zespół zabytkowych cmentarzy wyznaniowych na Powązkach w Warszawie: rzymskokatolicki Cmentarz Powązkowski, zwany Starymi Powązkami; Cmentarz Żydowski; Cmentarz Ewangelicko-Augsburski; Cmentarz Ewangelicko-Reformowany; Muzułmański Cmentarz Kaukaski; Muzułmański Cmentarz Tatarski</b> <i>The complex of historic religious cemeteries in Powązki in Warsaw:</i> <i>Roman Catholic Powązki Cemetery, called Stare Powązki; Jewish Cemetery; Lutheran Cemetery; Evangelic-Reformed Cemetery; Caucasian Muslim cemetery; Tatar Muslim Cemetery</i>	mazowieckie	03.07.2014 (Dz. U. poz. 956)
63	<b>Warszawa – Zespół Stacji Filtrów Williama Lindleya</b> <i>William Lindley's Filter Station Complex in Warsaw</i>	mazowieckie	04.01.2012 (Dz. U. Nr 12, poz. 64)
64	<b>Wąchock – zespół opactwa cystersów</b> <i>The Cistercian abbey complex in Wąchock</i>	świętokrzyskie	15.03.2017 (Dz.U. 2017, poz. 674)
65	<b>Wieliczka – kopalnia soli</b> <i>The Wieliczka Salt Mine</i>	małopolskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 424)
66	<b>Wrocław – zespół historycznego centrum</b> <i>Historical Centre of Wrocław</i>	dolnośląskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 425)
67	<b>Wrocław – Hala Stulecia</b> <i>The Centennial Hall in Wrocław</i>	dolnośląskie	13.04.2005 (Dz.U. Nr 64, poz. 570)

**Obiekty uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii (dok.)**

Stan w dniu 31 III 2017 r.

**List of monuments regarded as Historic Monuments by the decision of the President of the Republic of Poland (cont.)**

As of 31 III 2017

68	<b>Zamość – historyczny zespół miasta w zasięgu obwarowań XIX wieku</b> <i>Historical Centre of Zamość</i>	lubelskie	08.09.1994 (M.P. Nr 50, poz. 426)
69	<b>Żagań – poaugustiański zespół klasztorny</b> <i>The complex of former Augustinian monastery in Żagań</i>	lubuskie	28.02.2011 (Dz.U. Nr 54, poz. 280)
70	<b>Żyrardów – XIX-wieczna Osada Fabryczna</b> <i>XIX century factory village in Żyrardów</i>	mazowieckie	04.01.2012 (Dz. U. Nr 11, poz. 59)

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Source: National Heritage Board of Poland.

**Parki kulturowe w Polsce – stan w dniu 31 XII 2016 r.**  
**Cultural parks in Poland – as of 31 XII 2016**

Lp. No.	Nazwa parku <i>Name of park</i>	Województwo <i>Voivodship</i>	Data utworzenia <i>Date of foundation</i>
1	<b>Forteczny Park Kulturowy w Srebrnej Górze</b> <i>Fortress Cultural Park in Srebrna Góra</i>	dolnośląskie	20.06.2002
2	<b>Park Kulturowy Miasto Tkaczy w Zgierzu</b> <i>Cultural Park „Weavers City” in Zgierz</i>	łódzkie	30.12.2003
3	<b>Park Kulturowy Cmentarz Żydowski w Żorach</b> <i>Cultural Park Jewish Cemetery in Żory</i>	śląskie	24.06.2004
4	<b>Forteczny Park Kulturowy Twierdza Kłodzka</b> <i>Fortress Cultural Park “Kłodzko Fortress”</i>	dolnośląskie	27.10.2005
5	<b>Park Kulturowy Ośmiu Błogosławieństw we wsi Sierakowice</b> <i>Cultural Park of Eight Beatitudes in the village Sierakowice</i>	pomorskie	28.03.2006
6	<b>Park Kulturowy Miasta Końskie</b> <i>Cultural Park of Końskie City</i>	świętokrzyskie	27.04.2006
7	<b>Park Kulturowy Wietrzychowice</b> <i>Cultural Park in Wietrzychowice</i>	kujawsko-pomorskie	18.07.2006
8	<b>Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej</b> <i>Cultural Park of Zakopiańska Valley</i>	małopolskie	28.09.2006
9	<b>Park Kulturowy „Dolina Trzech Młynów” w Bogdańcu</b> <i>Cultural Park „Three Mills Valley” in Bogdaniec</i>	lubuskie	29.09.2006
10	<b>Park Kulturowy „Halda Popłuczkowa”</b> <i>Cultural Park „Popłuczkowa Heap”</i>	śląskie	25.10.2006
11	<b>Mickiewiczowski Park Kulturowy</b> <i>Mickiewicz Cultural Park</i>	wielkopolskie	28.09.2007
12	<b>Park Kulturowy „Osada Łowców Fok” w Rzucewio</b> <i>Cultural Park „Seal Hunters Settlement” in Rzucewo</i>	pomorskie	18.03.2008
13	<b>Park Kulturowy Kalwaria Pakoska</b> <b>Cultural Park „Pakoska Calvary”</b>	kujawsko-pomorskie	17.04.2008
14	<b>Park Kulturowy Kotliny Jeleniogórskiej</b> <i>Cultural Park of Jeleniogórska Valley</i>	dolnośląskie	30.01.2009
15	<b>Park Kulturowy Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu OO. Dominikanów w Jarosławiu</b> <i>Cultural Park of Old Town Complex and Dominicans Complex in Jarosław</i>	podkarpackie	23.03.2009
16	<b>Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd – Woryty</b> <i>Cultural Park of Warmińska Landscape Road Gietrzwałd – Woryty</i>	warmińsko-mazurskie	26.03.2009
17	<b>Park Kulturowy „Ossów Wrota Bitwy Warszawskiej 1920 Roku”</b> <i>Cultural Park “Ossów – Gates of the Battle of Warsaw 1920”</i>	mazowieckie	16.04.2009
18	<b>Park Kulturowy „Klasztorne Stawy”</b> <i>Cultural Park “Monastery Ponds”</i>	pomorskie	08.07.2009
19	<b>Park Kulturowy „Kościół p.w. Św. Oswalda” w Płonkowie</b> <i>Cultural Park „St. Oswald’s church” in Płonków</i>	kujawsko-pomorskie	17.09.2009
20	<b>Park Kulturowy Wzgórze Zamkowe w Sieradzu</b> <b>Cultural Park „Castle Hill” in Sieradz</b>	łódzkie	29.10.2009
21	<b>Park Kulturowy Sarnowo</b> <i>Cultural Park in Sarnowo</i>	kujawsko-pomorskie	22.10.2010

**Parki kulturowe w Polsce (dok.) – stan w dniu 31 XII 2016 r.**  
**Cultural parks in Poland (cont.) – as of 31 XII 2016**

Lp. No.	Nazwa parku <i>Name of park</i>	Województwo <i>Voivodship</i>	Rok utworzenia <i>Year of foundation</i>
22	<b>Park Kulturowy Stare Miasto w Krakowie</b> <i>Cultural Park Old Town in Cracow</i>	małopolskie	03.11.2010
23	<b>Park Kulturowy Stary Radom</b> <i>Cultural Park Old Radom</i>	mazowieckie	29.08.2011
24	<b>Wilanowski Park Kulturowy</b> <i>Wilanów Cultural Park</i>	mazowieckie	29.03.2012
25	<b>Park Kulturowy Grodzisko w Wicinie</b> <i>Cultural Park Settlement on Wicina</i>	lubuskie	20.06.2013
26	<b>Park Kulturowy „Stare Miasto” we Wrocławiu</b> <i>Cultural Park “Old Town” in Wrocław</i>	dolnośląskie	10.04.2014
27	<b>Park Kulturowy „Wzgórze Zamkowe, Dolina Budzówki i Nysy Kłodzkiej” w Kamieńcu Żąbkowickim</b> <i>Cultural Park of the Castle Hill and Budzówka and Nysa Kłodzka Valley in Kamieniec Żąbkowicki</i>	śląskie	17.06.2014
28	<b>Park Kulturowy etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z poetą romantycznym Józefem Bohdanem Zaleskim</b> <i>Cultural Park of ethnographic Kutno-subregion, associated with the Romantic poet Józef Bohdan Zaleski</i>	łódzkie	28.04.2015
29	<b>Park Kulturowy obszaru ulicy Krupówki w Zakopanem</b> <i>Cultural Park of Krupówki Street Area in Zakopane</i>	małopolskie	03.09.2015
30	<b>Park Kulturowy ulicy Piotrowskiej w Łodzi</b> <i>Cultural park of Piotrkowska Street in Łódź</i>	łódzkie	09.12.2015
31	<b>Park Kulturowy dla Obszaru Staromiejskiego w Bieruniu</b> <i>Cultural Park of Old Town Area in Bieruń</i>	śląskie	31.03.2016
32	<b>Park Kulturowy dla Obszaru Grobli w Bieruniu</b> <i>Cultural Park for Causeway Area in Bieruń</i>	śląskie	31.03.2016
33	<b>Park Kulturowy „Książęce Miasto Brzeg”</b> <i>Cultural Park „Princely City Brzeg”</i>	opolskie	28.10.2016
34	<b>Park Kulturowy Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Andrzejewie</b> <i>Cardinal Stefan Wyszyński Cultural Park in Andrzejewo</i>	mazowieckie	30.11.2016

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Source: National Heritage Board of Poland.

Uwagi.

Park Kulturowy Fortyfikacji Miejskich „Twierdza Gdańsk” utworzony 26 września 2002 r., uchwałą Rady Miasta Gdańska z 28 marca 2013 r. został przekształcony w Centrum Hewelianum

Utworzenie 29 stycznia 2014 r. parku kulturowego Osieczek w Osieczku i Park Kulturowy Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Łopatkach zostało anulowane uchwałą Rady Gminy w Książkach z dnia 29 czerwca 2016 r.

Notes.

The Cultural Park of City Fortifications "Gdańsk Fortress" founded in 26 September 2002 was transformed into the Hewelianum Centre by resolution of the city council of Gdańsk on 28 March 2013.

Creating of the Cultural Park Osieczek in Osieczek and the Cultural Park „St. Maria Magdalena’s church” in Łopatki on 29 January 2014 was canceled by resolution of the gminas council in Książki on 29 June 2016.

**Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO**  
**Polish objects on the UNESCO World Heritage List**

Lp. No.	Miejsce <i>Site</i>	Województwo <i>Voivodship</i>	Wyszczególnienie <i>Specification</i>
1	<b>Kraków</b>	małopolskie	<b>Historyczne centrum miasta</b> (wpis z 1978 r.) – zabytkowe centrum – Stare Miasto w obrębie Plant i Kazimierz <i>The historical centre of Cracow</i>
2	<b>Wieliczka i Bochnia</b>	małopolskie	<b>Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni</b> (wpis z 1978 i 2013 r.) <i>Wieliczka and Bochnia Royal Salt Mines</i>
3	<b>Puszcza Białowieska<sup>a</sup></b>	podlaskie	<b>Naturalny las strefy umiarkowanej</b> (wpis transgraniczny polsko-białoruski z 1979, 1992 i 2014 r.) <i>The primeval Białowieża Forest</i>
4	<b>Oświęcim</b>	małopolskie	<b>Auschwitz-Birkenau – Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945)</b> (wpis z 1979 r.) <i>Auschwitz-Birkenau – German Nazi Concentration and Extermination Camp (1940-1945)</i>
5	<b>Warszawa</b>	mazowieckie	<b>Historyczne centrum miasta</b> (wpis z 1980 r.) <i>The historical centre of Warsaw</i>
6	<b>Zamość</b>	lubelskie	<b>Stare miasto</b> (wpis z 1992 r.) <i>The Old Town in Zamość</i>
7	<b>Toruń</b>	kujawsko-pomorskie	<b>Miasto średniowieczne</b> (wpis z 1997 r.) <i>The medieval section of Toruń</i>
8	<b>Malbork</b>	pomorskie	<b>Zamek krzyżacki</b> (wpis z 1997 r.) <i>The Castle of the Teutonic Order in Malbork</i>
9	<b>Kalwaria Zebrzydowska</b>	małopolskie	<b>Kalwaryjski park pielgrzymkowy</b> (wpis z 1999 r.) <i>The Kalwaria Zebrzydowska Monastery and Pilgrimage Complex</i>
10	<b>Jawor, Świdnica</b>	dolnośląskie	<b>Kościół Pokoju</b> (wpis z 2001 r.) <i>The Churches of Peace in Jawor and Świdnica</i> <b>Jawor</b> – kościół p.w. Ducha Świętego wzniesiony w latach 1654-1655 w formie trójnawowej bazyliki z czterema piętrami empor w nawach bocznych. Wnętrze kościoła jest pokryte w całości malowidłami przedstawiającymi sceny biblijne, herby i pejzaże. <b>Świdnica</b> – kościół p.w. Trójcy Świętej powstał w latach 1656-1657 na planie krzyża greckiego. Wnętrze okolone emporami, ozdobiono bogatą dekoracją snycerską i polichromią.
11	<b>Binarowa, Dębno, Sękowa, Lipnica Murowana, Blizne, Haczów</b>	małopolskie podkarpackie	<b>Kościół drewniane południowej Małopolski</b> (wpis z 2003 r.) <i>Wooden churches characteristic of the South Małopolska (Lesser-Poland) region, in the towns of: Dębno Podhalańskie, Binarowa, Blizne, Haczów, Lipnica Murowana and Sękowa</i> <b>Binarowa</b> – kościół p.w. św. Michała Archanioła, wzniesiony około 1500 r. Polichromia wnętrza z XVI-XVII w. stanowi tło dla ołtarzy i rzeźb, wśród których wyróżnia się figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem z około 1430 r. <b>Blizne</b> – kościół p.w. Wszystkich Świętych, wzniesiony około połowy XV w. Zachował liczne elementy gotyckiej ciosówki oraz malowidła z XVI-XVII w.

**Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO (cd.)**  
**Polish objects on the UNESCO World Heritage List (cont.)**

			<p><b><u>Debno Podhalańskie</u></b> – kościół p.w. św. Michała Archanioła, wzniesiony w 2. poł. XV w. Jest jednym z najlepiej zachowanych kościołów średniowiecznych, wraz z polichromią i wyposażeniem wnętrza.</p> <p><b><u>Haczów</u></b> – kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, wzniesiony około połowy XV w. Należy do najstarszych i największych kościołów drewnianych o konstrukcji zrębowej na świecie. Unikatową wartością odznaczają się malowidła figuralne z 1494 r.</p> <p><b><u>Lipnica Murowana</u></b> – kościół p.w. św. Leonarda, wzniesiony w końcu XV w. Charakteryzuje się surowością i prostotą wnętrza połączoną z niepowtarzalnym jego wypełnieniem, które stanowi polichromia o tematyce biblijnej na ścianach i ołtarze z bogatymi tryptykami średniowiecznymi.</p> <p><b><u>Sękowa</u></b> – kościół p.w. św. Filipa i Jakuba, zbudowany w 1516 r. i powiększony w XVII w. Odnacza się wyjątkową bryłą z zewnętrznymi zadaszeniami obiegającymi całą budowlę</p>
12	<b>Lęknica/Bad Muskau<sup>a</sup></b>	lubuskie	<p><b>Park Mużakowski/Muskauer Park</b> (wpis transgraniczny polsko-niemiecki z 2004 r.)  <i>Mużakowski Park in Lęknica</i></p>
13	<b>Wrocław</b>	dolnośląskie	<p><b>Hala Stulecia</b> (wpis z 2006 r.)  <i>The Centennial Hall In Wrocław</i></p>
14	<b>Brunary Wyżne, Kwiatów, Owczary, Powroźnik Chotyniec, Radruż, Smolnik, Turzańsk<sup>a</sup></b>	małopolskie podkarpackie	<p><b>Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat</b> (wpis transgraniczny polsko-ukraiński z 2013 r.)  <i>Wooden Tserkvas of the Carpathian Region in Poland and Ukraine</i></p> <p><b><u>Brunary Wyżne</u></b> – greckokatolicka cerkiew parafialna z 1797 r. pw. św. Michała Archanioła (obecnie kościół parafialny rzymskokatolicki), trójdzielna, o konstrukcji zrębowej, o cechach cerkwi zachodniołemkowskiej. Dachy zwieńczone kopułami cebulastymi ze ślepymi latarniami. Zachowały się fragmenty barokowej polichromii z końca XVIII w. Barokowy ikonostas z XVIII w. przemalowany został w 1831 r. W nawie trzy ołtarze boczne z II poł. XVIII w. Zachowała się także ambona z malowanymi postaciami ewangelistów (XVIII w.) oraz ikony z XVIII i XIX w.</p> <p><b><u>Chotyniec</u></b> – drewniana greckokatolicka cerkiew parafialna Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy z ok. 1600 r. o konstrukcji zrębowej, przedsionek o konstrukcji ramowej. Świątynia nowszego typu halickiego. Ściany nawy, sanktuarium i górnej kaplicy zdobi figuralno-ornamentalna polichromia pochodząca z I poł. XVIII w. Na zrębie wschodnim nawy – pięciokondygnacyjny ikonostas, pochodzący najprawdopodobniej z 1671 r., częściowo zmodyfikowany w 1756 r. Zachował się też ołtarz boczny z ok. 1700 r. Jedna z najstarszych drewnianych świątyń greckokatolickich w Polsce, reprezentuje rzadki rodzaj cerkwi z galerią wokół kaplicy.</p> <p><b><u>Kwiatów</u></b> – łemkowska cerkiew greckokatolicka z XVII w. pw. św. Paraskiewy (obecnie kościół filialny rzymskokatolicki), trójdzielna, o konstrukcji zrębowej, kryta gontem. Jedna z najlepiej zachowanych klasycznych świątyń zachodniołemkowskich ze wszystkimi atrybutami. Polichromia ścian i stropów o motywach architektonicznych z XVIII w. i XIX w. We wnętrzu: ikonostas z 1904 r., dwa ołtarze boczne z ikonami, w prezbiterium XIX-wieczny ołtarz.</p>

**Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO (cd.)**  
**Polish objects on the UNESCO World Heritage List (cont.)**

			<p><b><u>Owczary</u></b> – cerkiew greckokatolicka parafialna z 1653 r. Opieki Bogurodzicy (obecnie kościół filialny rzymsko-katolicki) typu zachodnio-łemkowskiego, trójdzielna, o konstrukcji zrębowej. Obiekt przebudowywany w XVIII i XIX w. Ściany i dachy kryte gontem, wieże i hełm kryte blachą. Portal zachodni z nadprożem wyciętym w tzw. ośli grzbiet i z wyrytą datą budowy. Nawę i sanktuarium nakrywają kopuły namiotowe. Kompletne dekoracje wewnątrz z XVII-XIX w.: barokowy ikonostas, barokowe ołtarze boczne z ikonami. Ściany pokrywają polichromie z XIX i I poł. XX w. Cerkiew wraz z otoczonym kamiennym ogrodzeniem dziedzińcem i ceglana dzwonnica jest przykładem autentycznej struktury zespołu cerkiewnego.</p> <p><b><u>Powroźnik</u></b> – drewniana cerkiew greckokatolicka (obecnie kościół rzymskokatolicki) z początków XVII w. pw. św. Jakuba Młodszeo Apostoła, przebudowana na początku XIX w., trójdzielna, o konstrukcji zrębowej. W całości kryta gontem. W zakrystii zachowana unikatowa polichromia figuralna z 1637 r. przedstawiająca sceny ze Starego i Nowego Testamentu. We wnętrzu: barokowy ikonostas (XVII w.), ołtarz główny z ikoną Matki Bożej z Dzieciątkiem (XVII w.), barokowy ołtarz boczny, rokokowa ambona z 1700 r., ikony z XVII-XIX w. Najstarsza cerkiew w stylu zachodniołemkowskim.</p> <p><b><u>Radruż</u></b> – drewniana cerkiew prawosławna wzniesiona około 1583 r. pw. św. Paraskiewy (następnie greckokatolicka; obecnie filia Muzeum Kresów w Lubaczowie) o konstrukcji zrębowej (starszy wariant cerkwi typu halickiego), otoczona przydaszkiem wspartym na wyprofilowanych rysiach. W II poł. XVII w. wewnątrz nawy oraz sanktuarium pokryte figuralną polichromią. W 1699 r. zamontowano nowy ikonostas o odrębnej konstrukcji. Zespół cerkiewny stanowi przykład oryginalnego układu zespołu cerkiewnego, składa się z cerkwi otoczonej zabytkowym cmentarzem, drewnianej dzwonnicy o konstrukcji słupowo-ramowej, kamiennego muru z dwiema bramami oraz parterowego kamiennego budynku kostnicy. Najstarsza i najlepiej zachowana cerkiew drewniana w Polsce, reprezentująca najwcześniejszy etap rozwoju trójdzielnych cerkwi podłużnych pokrytych dachem czterospadowym.</p> <p><b><u>Smolnik</u></b> – cerkiew greckokatolicka z 1791 r. pw. św. Michała Archanioła (obecnie kościół filialny rzymsko-katolicki), o konstrukcji zrębowej, trójdzielna, typu bojkowskiego, otoczona przydaszkiem wspartym na rysiach. Wewnątrz nawa i sanktuarium pokryte sklepieniem piramidalnym z załomem. W górnej części ściany ikonostasu zachowana częściowo polichromia z końca XVIII w. z motywami podtrzymywanej przez anioły draperii z medalionami. Najlepiej zachowany klasyczny przykład cerkwi bojkowskiej na terenie Polski.</p> <p><b><u>Turzańsk</u></b> – cerkiew greckokatolicka (obecnie cerkiew prawosławna) wzniesiona w latach 1801-1803 pw. św. Michała Archanioła, zbudowana na planie krzyża, pięciokopułowa. Trójstrefowy ikonostas pochodzi z I poł. XIX w., ołtarze boczne z początku XIX w., ikony – z 1895 r. Przed cerkwią stoi trójkondygnacyjna dzwonnica (1817 r.), zwieńczona cebulastym hełmem. Świątynia reprezentuje typ wschodnio-łemkowski. Polichromie prezentują obrazy związane z początkami chrystianizacji Rusi. Sceny Ewangelii zawierają motywy lokalne – krajobraz okolic Turzańska. Zespół cerkiewny wraz z dzwonnica, cmentarzem i kamiennym murem wokół stanowi integralną część górskiego krajobrazu.</p>
--	--	--	--



**Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO (cd.)*****Polish objects on the UNESCO World Heritage List (cont.)***

			Stronę ukraińską reprezentują cerkwie: św. Jerzego w Drohobyczu, Wniebowstąpienia Pańskiego w Jasinie, św. Dymitra w Matkowie, Zesłania Ducha Świętego w Potyliczu, Zesłania Ducha Świętego w Rohatyniu, św. Michała Archanioła w Użoku, Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Werbiążu Niżnym i św. Trójcy w Żółkwi.
--	--	--	---

*a* Przykłady traktowania przez UNESCO zabytków jako dorobku ponadnarodowego; obiekty obecnie rozdzielone granicami państwowymi ujęto jako całość w ramach wpisów transgranicznych – jako polsko-białoruskie, polsko-niemieckie i polsko-ukraińskie.

*a* *The Białowieża Forest, Mużakowski Park and wooden tserkvas of the Carpathian Region are examples of common heritage existing above and beyond the national level. These areas – currently artificially divided by the national borders – are fully included on the list as cross-border entities.*

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Source: National Heritage Board of Poland.

**Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO (cd.)**  
**Polish objects on the UNESCO World Heritage List (cont.)**

W lipcu 2017 r. na 41 sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa w Krakowie do Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO dopisano 21 pozycji (w tym 6 o charakterze transgranicznym): 18 obiektów dziedzictwa kulturowego i 3 obiekty przyrodnicze. Łącznie na Liście znajdują się 1 073 pozycje ze 167 krajów (w tym 37 o charakterze transgranicznym): 832 obiekty dziedzictwa kulturowego, 206 obiektów przyrodniczych i 35 obiektów o mieszanym charakterze kulturowo-przyrodniczym.

15	Tarnowskie Góry	śląskie	<b>Kopalnie ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach</b> (wpis z 2017 r.) <i>Tarnowskie Góry Lead-Silver-Zinc Mine and its Underground Water Management System</i>
----	-----------------	---------	--

W skład kompleksu wchodzi 28 obiektów<sup>a</sup> podziemnych i naziemnych położonych na terenie gmin Tarnowskie Góry, Bytom i Zbrosławice:

**1. Podziemne wyrobiska.** Po trwającym kilka stuleci wydobywaniu ołowiu, srebra i cynku, pozostał olbrzymi system wyrobisk, chodników, komór i sztolni odwadniających. Podziemne korytarze rozciągają się pod miastem na długości ponad 150 kilometrów. Całość stanowi wyjątkowy zespół techniczny będący majstersztykiem podziemnej inżynierii hydraulicznej.

**2. Sztolnia Głęboka Fryderyk.** Najważniejsza, najdłuższa (17 km) i najgłębiej położona sztolnia w historii tarnogórskiego górnictwa, oddana do użytku w 1834 r. Od tamtej pory obiekt skutecznie odprowadza grawitacyjnie wodę z całego podziemnego obszaru. Woda wypływająca ze sztolni jest odprowadzana poprzez roznos (kanał wodny) do rzeki Dramy.

**3. Szyb Pokój.** Głęboki na 53 metry szyb maszynowy leżący nieopodal Hałdy Popłuczkowej. Wchodzi w skład systemu odwadniającego wschodniej części Sztolni Głębokiej Fryderyk. Na szybie tym pracowała 24-calowa maszyna parowa służąca do pompowania wody ze sztolni i zasilania leżącego tuż obok zakładu płukania rudy.

**4. Szyb Bohr.** Przykład dobrze zachowanego szybu wydrążonego w celach wentylacyjnych oraz do budowy Sztolni Głębokiej Fryderyk. Od góry zasłonięty kratą wentylacyjną umożliwiającą przedostawanie się nietoperzy do podziemi, otoczony typową hałdą odpadów pogórnich.

**5. Szyby Staszic i Maszynowy.** Murowane budynki szybów wchodzące w skład XIX-wiecznego kompleksu wodociągowego Staszic (dawniej pod nazwą Adolph). Początkowo szyby miały charakter wydobywczy, później wykorzystywane zostały przy drążeniu Sztolni Głębokiej Fryderyk. Obecnie pełnią funkcję wentylacyjną oraz transportową do podziemnych komór zakładu.

**6. Stacja wodociągowa Staszic.** Stacja wodociągowa z 1884 roku, na którą składają się szyby Staszic i Maszynowy, kotłownia, budynek portierni wraz z warształtem oraz budynek stacji transformatorowej. W podziemiach wybudowano trzy potężne hale produkcyjne, w których zabudowano urządzenia wodociągowe (pierwotnie parowe, współcześnie elektryczne), do zasilania rurociągu w wodę. Maszyny te pompowały podziemne wody na powierzchnię, by dalej systemem rurociągów dostarczać ją aż do Królewskiej Huty (obecnie Chorzów).

**7. Szyb Pomoc Szczeńciu.** Najgłębszy (67 metrów) szyb na głównym odcinku Sztolni Głębokiej Fryderyk, otoczony charakterystycznym kopcem. Jest szybem wentylacyjnym i służy nietoperzom jako wejście do podziemi.

**8. Sztolniowy Szyb Maszynowy nr 22.** Pozostałość po szybie maszynowym, na którym zainstalowana była 24-calowa maszyna parowa, pompująca wodę przy budowie sztolni. Na uwagę zasługuje częściowo zachowany budynek nadszybia, wzniesiony z kamienia wapiennego.

**9. Szyb Sztolniowy nr 17.** Szyb z 1823 r., pełniący pierwotnie funkcję wentylacyjną oraz pomocniczą przy szybkim, wielokierunkowym drążeniu sztolni. Obecnie wykorzystywany jako zejście do Sztolni Czarnego Pstrąga. Budynek nadszybia zrekonstruowany został na bazie oryginalnych pozostałości.

**10. Szyb Sztolniowy nr 13.** Jego budowę rozpoczęto w 1822 r. Był szybem wentylacyjnym i pomocniczym, a dziś, z odbudowanym nadszybiem, stanowi część obiektu turystycznego.

**11. Szyb Sztolniowy nr 5.** Szyb wentylacyjny i pomocniczy z 1822 r. Na uwagę zasługuje autentyczna naziemna pozostałość budynku nadszybia w kształcie rotundy oraz misterne wykończenie murarskie bocznych ścian części podziemnej.

**12. Portal wylotu Sztolni Głębokiej Fryderyk.** Ujście Głębokiej Sztolni Fryderyk, ujęte w postaci murowanego portalu z bloków piaskowca. Wyjątkowy przykład neoklasycystycznej architektury, ozdobiony datą rozpoczęcia drążenia sztolni (1821).

**13. Roznos Sztolni Głębokiej Fryderyk.** Sztuczne koryto, zwane rosą sztolniową, wykopane w 1821 roku. Umożliwia odprowadzenie wód podziemnych ze Sztolni Głębokiej Fryderyk do pobliskiej rzeki Dramy.

<sup>a</sup> Źródło: <http://www.dziennikzachodni.pl/wiadomosci/tarnowskie-gory/a/tarnowskie-gory-w-unesco-co-jest-na-liscie-swiatowego-dziedzictwa-lista-28-miejsc-zdjecia,12238570/>.

**Obiekty polskie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO (dok.)**  
**Polish objects on the UNESCO World Heritage List (cont.)**

- 14. Sztolnia Boże Wspomóż.** Sztolnia wydrążona już w połowie XVII w., odbudowana na przełomie XVIII i XIX w., rozciągająca się na długości ponad 3 km. Jej zadaniem było odprowadzanie wód podziemnych do rzeki Stoły.
- 15. Szyb Aniol.** Budowany od 1789 r. na potrzeby kopalni Fryderyk. Obecnie szyb zjazdowy Zabytkowej Kopalni Srebra, połączony pod ziemią z dwoma kolejnymi szybami wytyczoną między nimi trasą turystyczną, oddaną do użytku w 1976 r.
- 16. Szyb Żmija.** Szyb z 1811 r., obecnie wentylacyjny. Zamontowany w nim przedział drabinowy pełni rolę ewakuacyjną. Na trasie zwiedzania w podszybiu szybu Żmija znajduje się podziemna przystań odcinka wodnego Zabytkowej Kopalni Srebra.
- 17. Szyb Szczeńć Boże.** Jego budowę rozpoczęto w 1815 r. Naziemna część szybu ma formę kopca. Podszybie sąsiaduje z drugą przystanią dla łodzi w Zabytkowej Kopalni Srebra.
- 18. Szyb Reden.** Wydrążony w 1794 r., obsługiwany przez pierwszą maszynę typu Boulton & Watt w Europie. Dzięki technice parowej wody podziemne były pompowane do leżących na powierzchni zbiorników i dalej tłoczone do miasta rurociągiem – pierwszym w dziejach Tarnowskich Gór.
- 19. Szyb Kaehler.** Zlokalizowany na wzgórzu Redena. Jego budowę zaczęto w 1808 r. Szyb nadal pełni funkcję ujęcia wody. Od 1926 r. stoi na nim charakterystyczna wieża ciśnienia.
- 20. Szyb Fryderyka.** Szyb z 1801 r., usytuowany na chodniku sztolni Boże Wspomóż, z którą łączy się na głębokości 43 metrów. Maszyna parowa w sąsiednim szybie maszynowym pompowała wodę z głębszych pokładów do poziomu sztolni.
- 21. Portal wylotu Sztolni Boże Wspomóż.** Wylot sztolni zamyka współczesna obudowa, nawiązująca do pierwotnego portalu, zaprojektowanego w formie neoklasycystycznej.
- 22. Roznos Sztolni Boże Wspomóż.** Sztuczne koryto, o długości około 500 m, odprowadzające wody podziemne ze Sztolni Boże Wspomóż do rzeki Stoły.
- 23. Krajobraz pogórnicy (XIX w.).** Graniczące ze Stacją Wodociągową Staszic pagórkowate tereny to autentyczne, dobrze zachowane pozostałości po dawnej działalności wydobywczej kopalni Fryderyk. Liczne „warpie” i „pingi” tworzą wyróżniający się krajobraz łąk pogórnicych.
- 24. Krajobraz pogórnicy Srebrnej Góry.** Rozległy krajobraz górniczy związany z wydobyciem rud ołowiu i srebra już w XV i XVI w. oraz wydobyciem rud cynku i ołowiu w późniejszym etapie. Obejmuje „warpie” i „pingi”, zalane wodą i suche odkrywki oraz nowsze (XIX w.) kopce przyszybowe, świadczące o wydobyciu na dużą skalę.
- 25. Hałda Popłuczkowa Kopalni Fryderyk.** Obiekt powstał z nagromadzenia odpadów dolomitowych w okresie największego wydobycia, czyli w drugiej połowie XIX w. Pod koniec II wojny światowej hałdę włączono w system obrony, czego pozostałością są bunkry strzeleckie; obecnie pełni rolę punktu widokowego.
- 26. Teren dawnej Kopalni Fryderyk.** Obszar o dużym znaczeniu dla historii tarnogórskiego górnictwa i powstania kopalni Fryderyk. Miejsce odkrycia złóż w 1784 r. upamiętnia kopiec, na którym niegdyś stał pomnik. W pobliżu znajdowały się dawniej budynki kopalni, w tym budynek pierwszej, działającej od 1788 r., maszyny parowej. Dziś teren znany jest jako pomnik przyrody „Park Kunszt”.
- 27. Szyb Heinitz.** Wydrążony w 1787 r., najgłębszy szyb w rejonie bobrownickim. Przyległy szyb maszynowy obsługiwała maszyna parowa. Obecnie na powierzchni wyróżnia się charakterystyczny kopiec szybu z zadrzewieniem.
- 28. Park miejski.** Założony w 1903 r. jest jednym z najstarszych na kontynencie udanych przykładów rewitalizacji terenów przemysłowych na tereny rekreacyjne. Uwagę zwracają liczne kopce dawnych szybów, pozostałości nasypu kolejowego oraz drewniana altana inspirowana wieżą szybową.

Ponadto w lipcu 2017 r. rozszerzono wpis transgraniczny z 2007 i 2011 r. dotyczący dziedzictwa przyrodniczego pn. **Pierwotne lasy bukowe Karpat i innych regionów Europy** (*Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe*), obejmujący obszary położone w Albanii, Austrii, Belgii, Bułgarii, Chorwacji, Hiszpanii, Niemczech, **Polsee**, Rumunii, Słowacji, Słowenii, na Ukrainie i we Włoszech.

**Muzea o najwyższej frekwencji w 2016 r.**  
***Museums of the highest attendance in 2016***

Lp. No.	Muzeum <i>Museum</i>	Zwiedzający <i>Visitors</i>
1	Muzeum Pałac w Wilanowie w Warszawie.....	3 098 985
2	Muzeum Łazienki Królewskie – Zespół Pałacowo-Ogrodowy w Warszawie <sup>a</sup> .....	2 100 000
3	Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu.....	2 053 650
4	Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki w Krakowie <sup>b</sup> .....	1 566 757
5	Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce.....	1 474 383
6	Muzeum Historyczne Miasta Krakowa <sup>b</sup> .....	1 187 783
7	Muzeum Narodowe w Krakowie <sup>b</sup> .....	753 000
8	Muzeum Narodowe w Warszawie <sup>b</sup> .....	689 065
9	Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum. Rezydencja Królów i Rzeczypospolitej	668 130
10	Muzeum Zamkowe w Malborku <sup>b</sup> .....	633 882
11	Muzeum Narodowe we Wrocławiu <sup>b</sup> .....	632 920
12	Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie.....	583 528
13	Muzeum Powstania Warszawskiego.....	554 456
14	Muzeum – Zamek w Łąncucie <sup>b</sup> .....	429 181
15	Muzeum Okręgowe w Toruniu.....	413 569
16	Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie <sup>b</sup> .....	410 541
17	Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku <sup>b</sup> .....	375 294
18	Muzeum Historyczne Miasta Gdańska w Gdańsku <sup>b</sup> .....	373 646
19	Muzeum Narodowe w Poznaniu <sup>b</sup> .....	318 498
20	Muzeum Niepodległości w Warszawie <sup>b</sup> .....	300 915
21	Muzeum Miejskie Wrocławia we Wrocławiu <sup>b</sup> .....	298 882
22	Muzeum Zamkowe w Pszczynie.....	291 382
23	Muzeum Lubelskie w Lublinie <sup>b</sup> .....	280 618
24	Muzeum – Zespół Zamkowy w Niedzicy.....	275 618
25	Muzeum Zamoyskich w Kozłowie.....	269 329
26	Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach.....	267 160
27	Muzeum Archeologiczne w Biskupinie.....	244 952
28	Muzeum Archeologiczne w Krakowie <sup>b</sup> .....	226 000
29	Muzeum Podlaskie w Białymstoku <sup>b</sup> .....	222 129
30	Muzeum Historii Polski w Warszawie.....	221 821

*a* Dane częściowo szacunkowe. *b* Łącznie z oddziałami.

*a* Data partly estimated. *b* Including branches.

**Filmy o najwyższej frekwencji nowowprowadzone na ekrany kin w Polsce w 2016 r.**  
***Movies newly introduced in the cinemas in Poland in 2016 with the highest attendance***

Lp. No.	Tytuł polski <i>Polish title</i>	Kraj produkcji <i>Country of production</i>	Data premiery <i>Date of premiere</i>	Widzowie <i>Attendance</i>
1	Pitbull. Niebezpieczne kobiety	Polska	11.11	2 791 928
2	Planeta singli	Polska	05.02	1 926 090
3	Epoka lodowcowa. Mocne uderzenie	USA	29.07	1 459 376
4	Wołyń	Polska	07.10	1 435 732
5	Pitbull. Nowe porządki	Polska	22.01	1 433 466
6	Sekretne życie zwierzaków domowych	USA/Japonia	23.09	1 420 141
7	Łotr 1. Gwiezdne wojny – historie	USA/Wlk. Brytania	15.12	1 355 188
8	Zwierzogród	USA	19.02	1 263 937
9	Bridget Jones 3	Irlandia/Wlk. Brytania/ Francja/USA	16.09	1 179 946
10	7 rzeczy, których nie wiecie o facetach	Polska	26.02	1 144 532
11	Angry Birds Film	USA/Finlandia	27.05	1 068 279
12	Fantastyczne zwierzęta i jak je znaleźć	Wlk. Brytania/USA	18.11	868 661
13	Gdzie jest Dory	USA	17.06	827 152
14	Alvin i wiewiórki: Wielka wyprawa	USA	22.01	810 866
15	Legion samobójców	USA	05.08	773 920
16	Trolle	USA	04.11	771 978
17	Deadpool	USA	12.02	759 083
18	Moje córki krowy	Polska	08.01	735 176
19	Iluzja 2	USA/Chiny/Wlk. Brytania/ Kanada	08.07	689 134
20	Zjawa	USA/Hong Kong/Tajwan	29.01	635 766

Źródło: dane Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej.  
 Source: Polish Film Institute.

**Europejskie stolice kultury**  
**European Capitals of Culture**

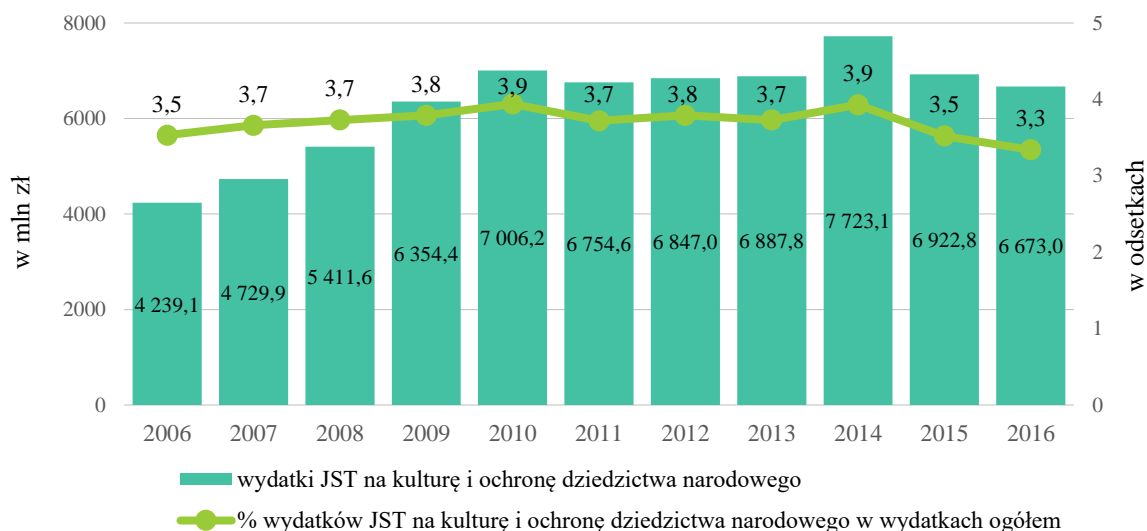
Rok	Miasto (państwo)
1985	Ateny (Grecja)
1986	Florencja (Włochy)
1987	Amsterdam (Holandia)
1988	Berlin Zachodni (Berlin Zachodni)
1989	Paryż (Francja)
1990	Glasgow (Wielka Brytania)
1991	Dublin (Irlandia)
1992	Madryt (Hiszpania)
1993	Antwerpia (Belgia)
1994	Lizbona (Portugalia)
1995	Luksemburg (Luksemburg)
1996	Kopenhaga (Dania)
1997	Saloniki (Grecja)
1998	Sztokholm (Szwecja)
1999	Weimar (Niemcy)
2000	Reykjavík (Islandia), Bergen (Norwegia), Helsinki (Finlandia), Bruksela (Belgia), Praga (Czechy), <b>Kraków (Polska)</b> , Santiago de Compostela (Hiszpania), Awinion (Francja), Bolonia (Włochy)
2001	Rotterdam (Holandia), Porto (Portugalia)
2002	Brugia (Belgia), Salamanka (Hiszpania)
2003	Graz (Austria)
2004	Genua (Włochy)
2005	Cork (Irlandia)
2006	Patras (Grecja)
2007	Luksemburg (Luksemburg), Sybin (Rumunia)
2008	Liverpool (Wielka Brytania), Stavanger (Norwegia)
2009	Wilno (Litwa), Linz (Austria)
2010	Essen/Zagłębie Ruhry (Niemcy), Pecz (Węgry), Stambuł (Turcja)
2011	Turku (Finlandia), Tallinn (Estonia)
2012	Guimarães (Portugalia), Maribor (Słowenia)
2013	Marsylia-Prowansja (Francja), Koszyce (Słowacja)
2014	Umeå (Szwecja), Ryga (Łotwa)
2015	Mons (Belgia), Pilzno (Czechy)
2016	<b>Wrocław (Polska)</b> , San Sebastián (Hiszpania)
2017	Aarhus (Dania), Pafos (Cypr)

## WYKRESY I MAPY

Diagrams and maps

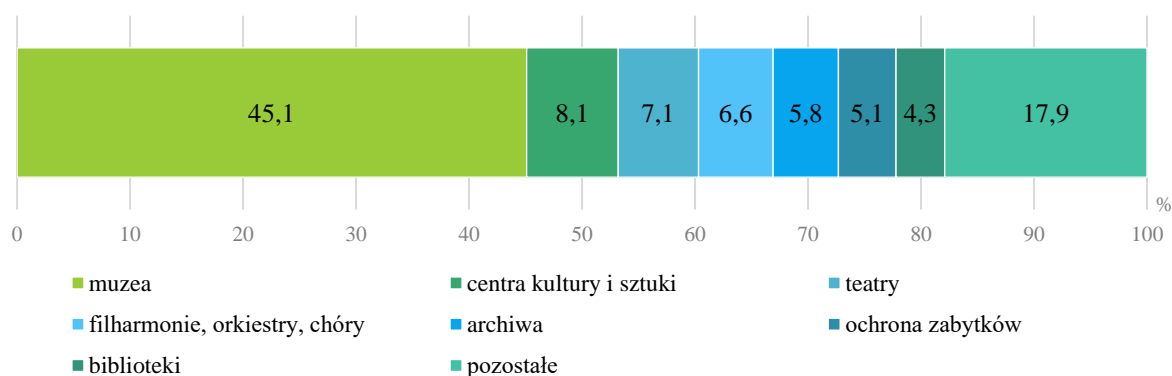
### I. WYDATKI NA KULTURĘ I OCHRONĘ DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Wykres 1. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

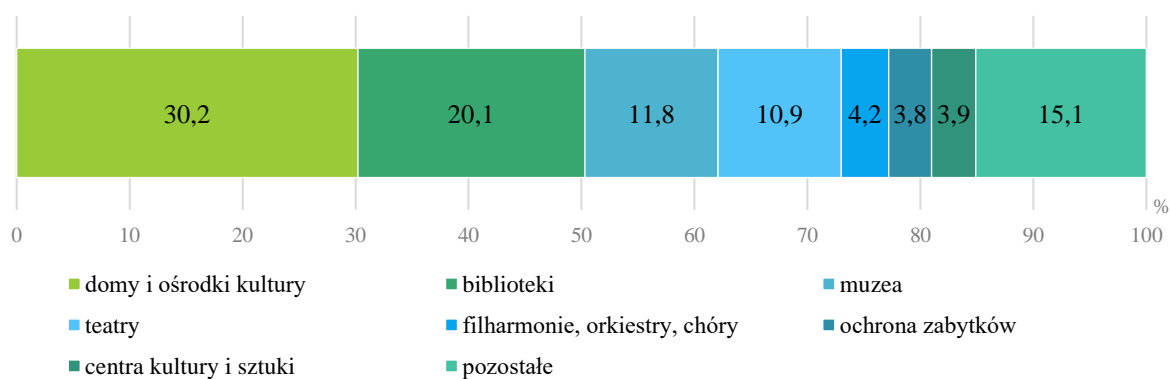


Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

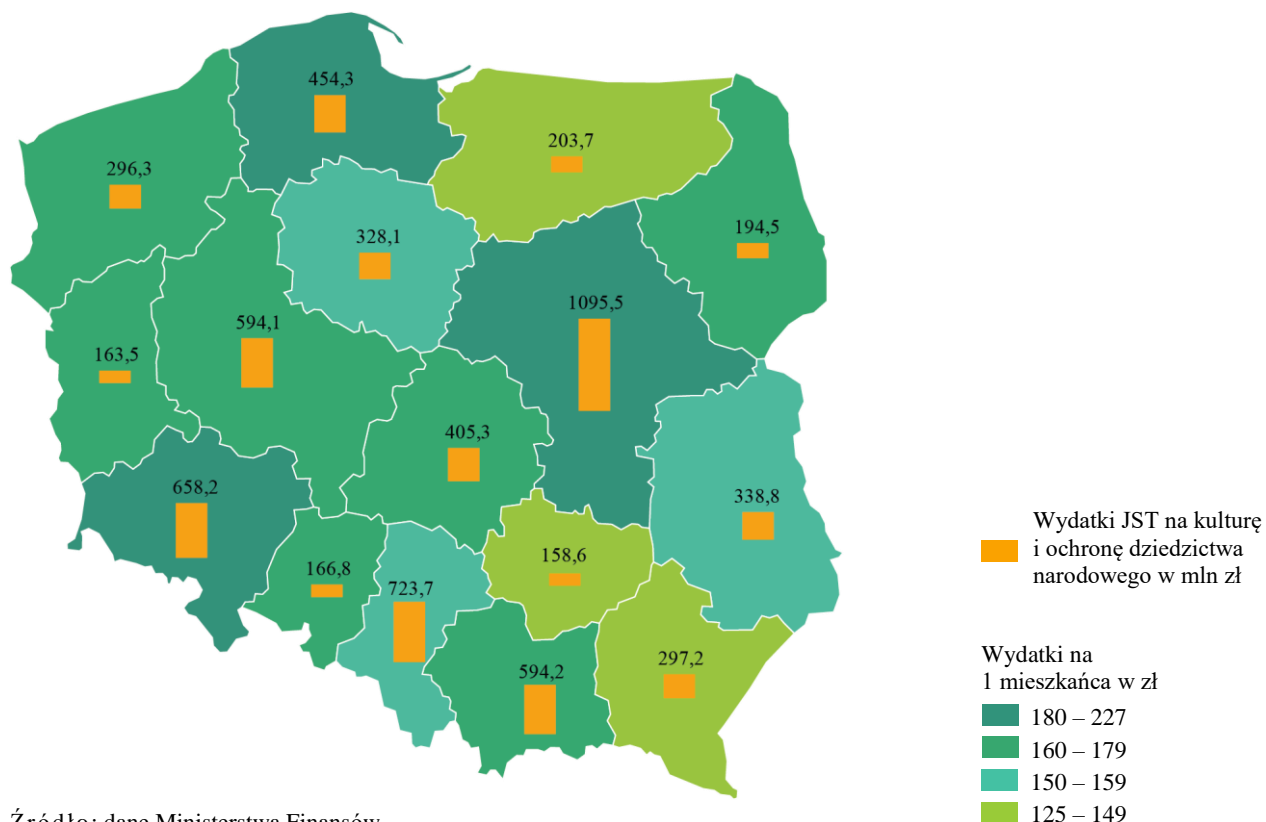
Wykres 2. Struktura wydatków budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2016 r.



Wykres 3. Struktura wydatków jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2016 r.



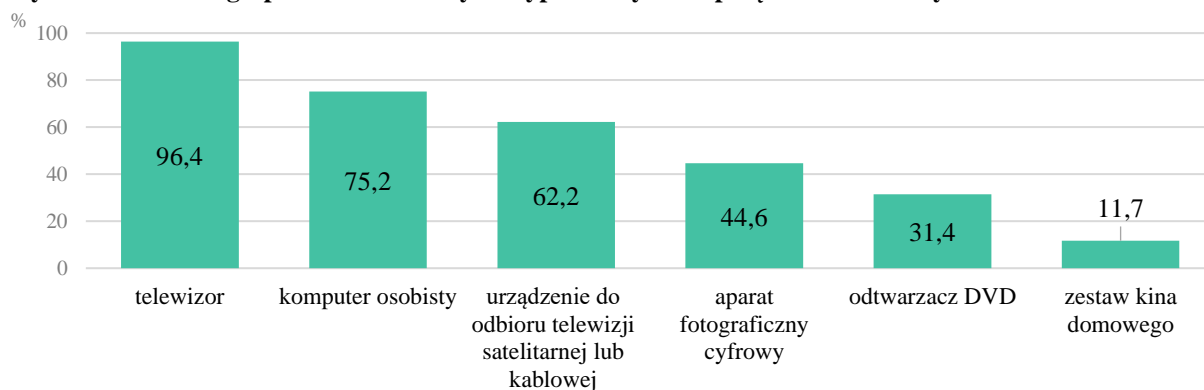
**Mapa 1. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według województw w 2016 r.**



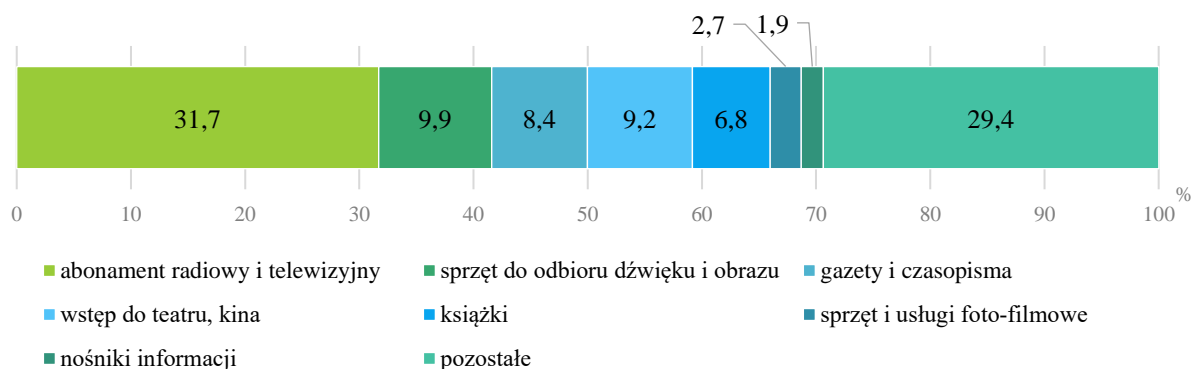
Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

## II. WYDATKI NA KULTURĘ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

**Wykres 4. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w sprzęt audiowizualny w 2016 r.**



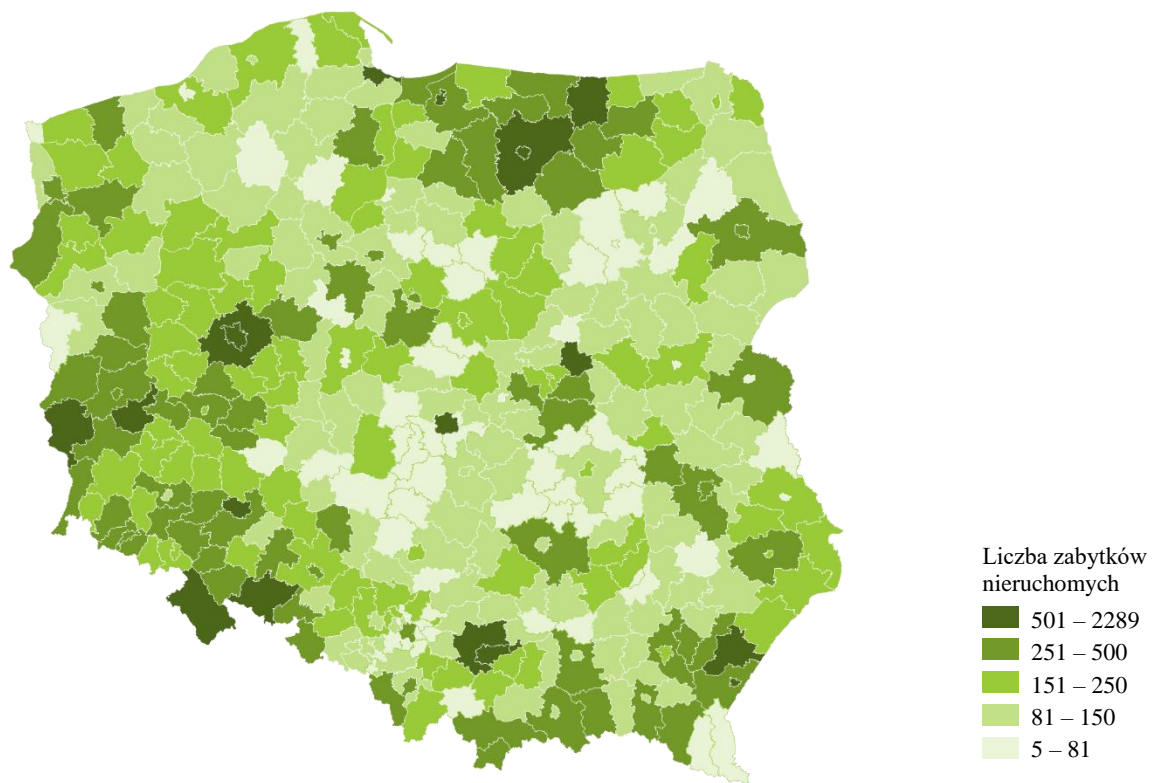
**Wykres 5. Struktura wydatków gospodarstw domowych na kulturę w 2016 r.**





### III. OCHRONA ZABYTKÓW

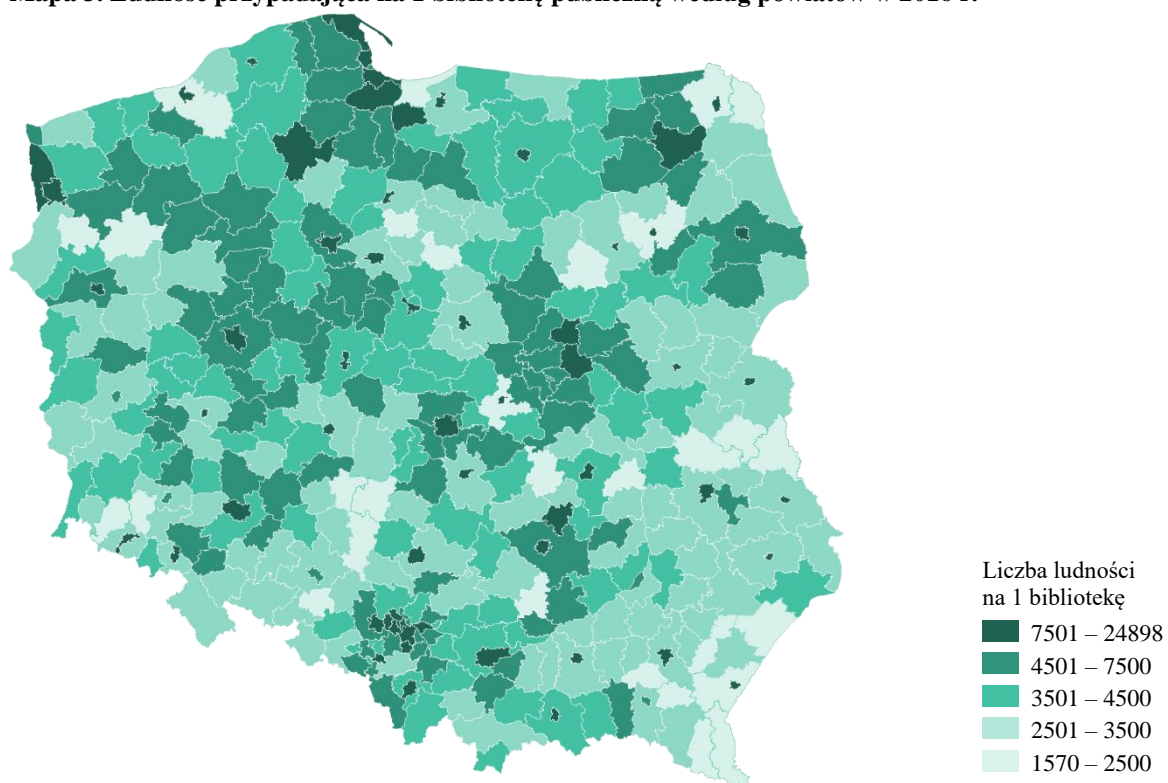
**Mapa 2. Zabytki nieruchome według powiatów w 2016 r.**  
Stan w dniu 31 XII



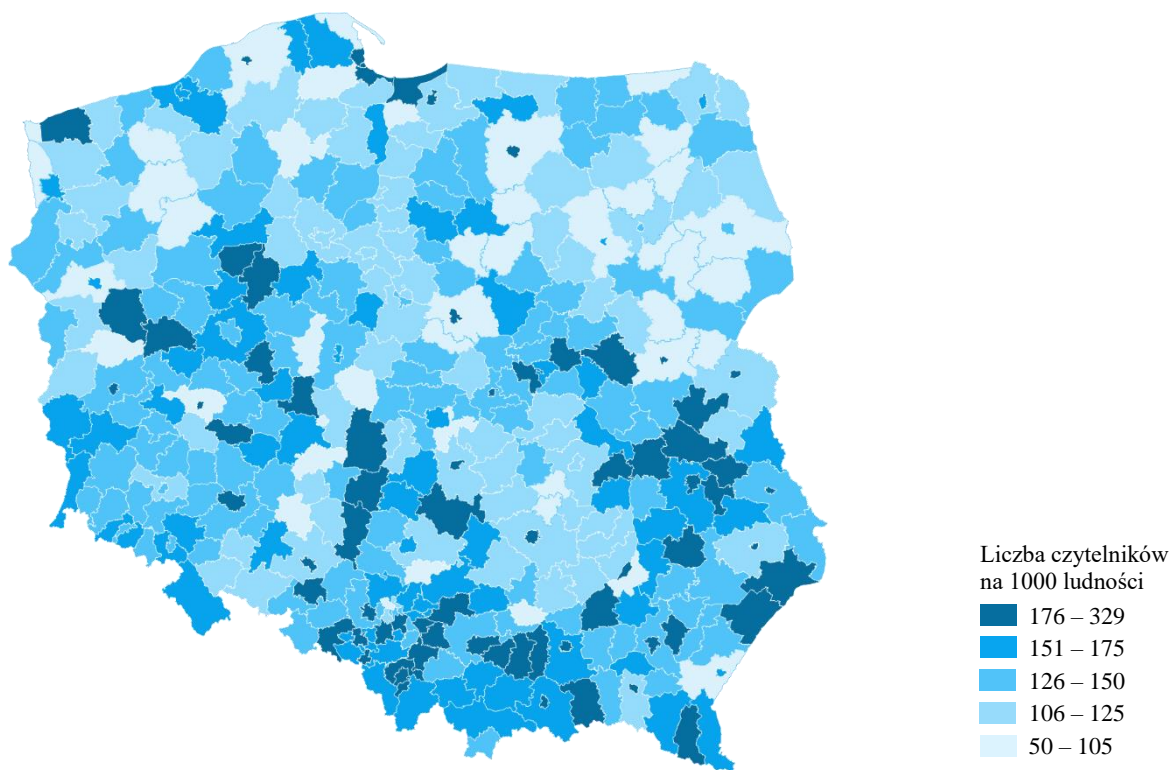
Źródło: dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

### IV. BIBLIOTEKI

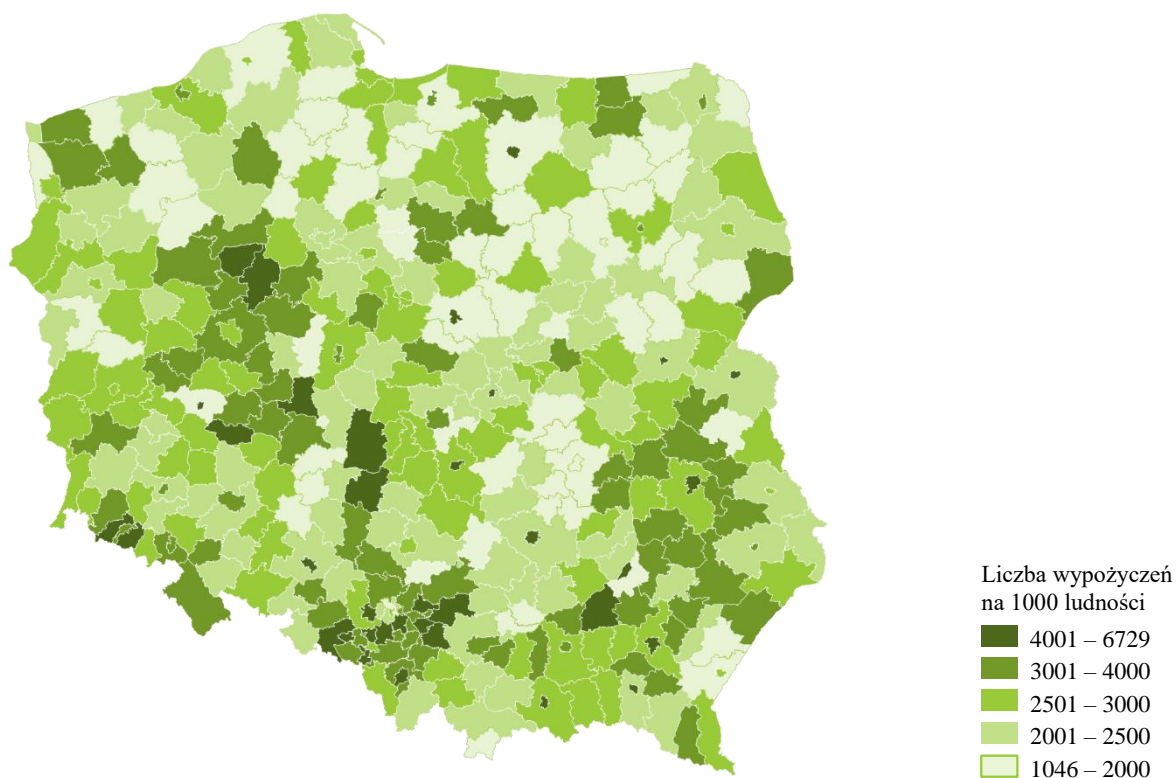
**Mapa 3. Ludność przypadająca na 1 bibliotekę publiczną według powiatów w 2016 r.**



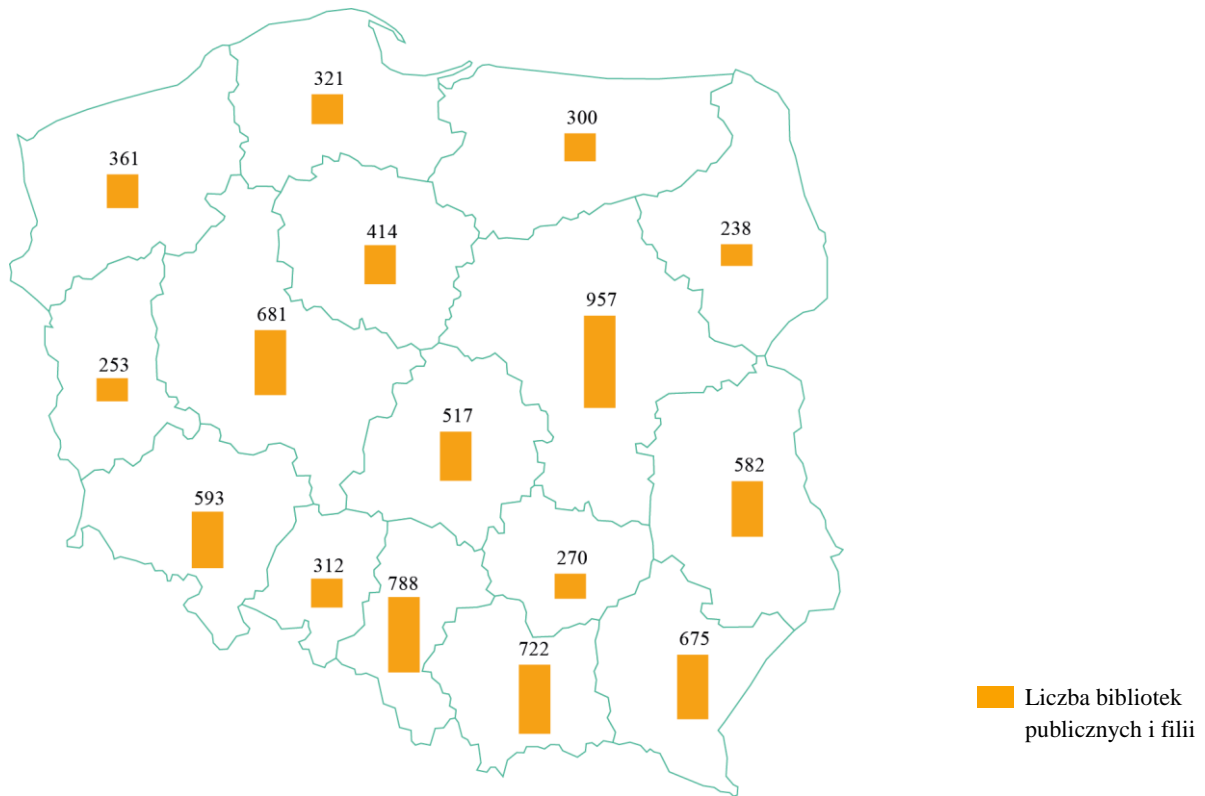
Mapa 4. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności według powiatów w 2016 r.



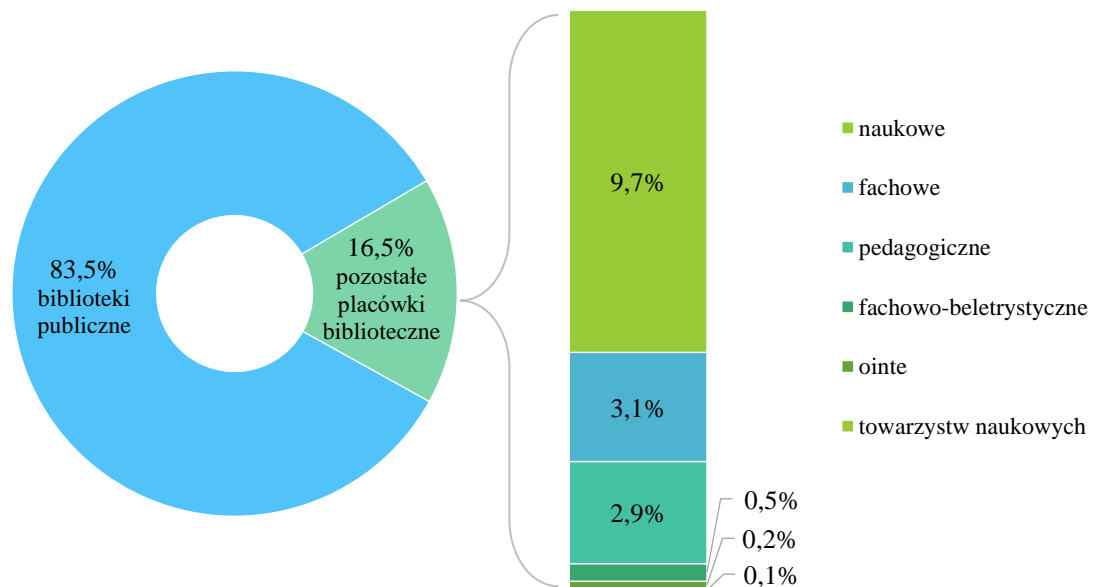
Mapa 5. Wypożyczenia w bibliotekach publicznych na 1000 ludności według powiatów w 2016 r.



**Mapa 6. Biblioteki publiczne i filie według województw w 2016 r.**  
Stan w dniu 31 XII



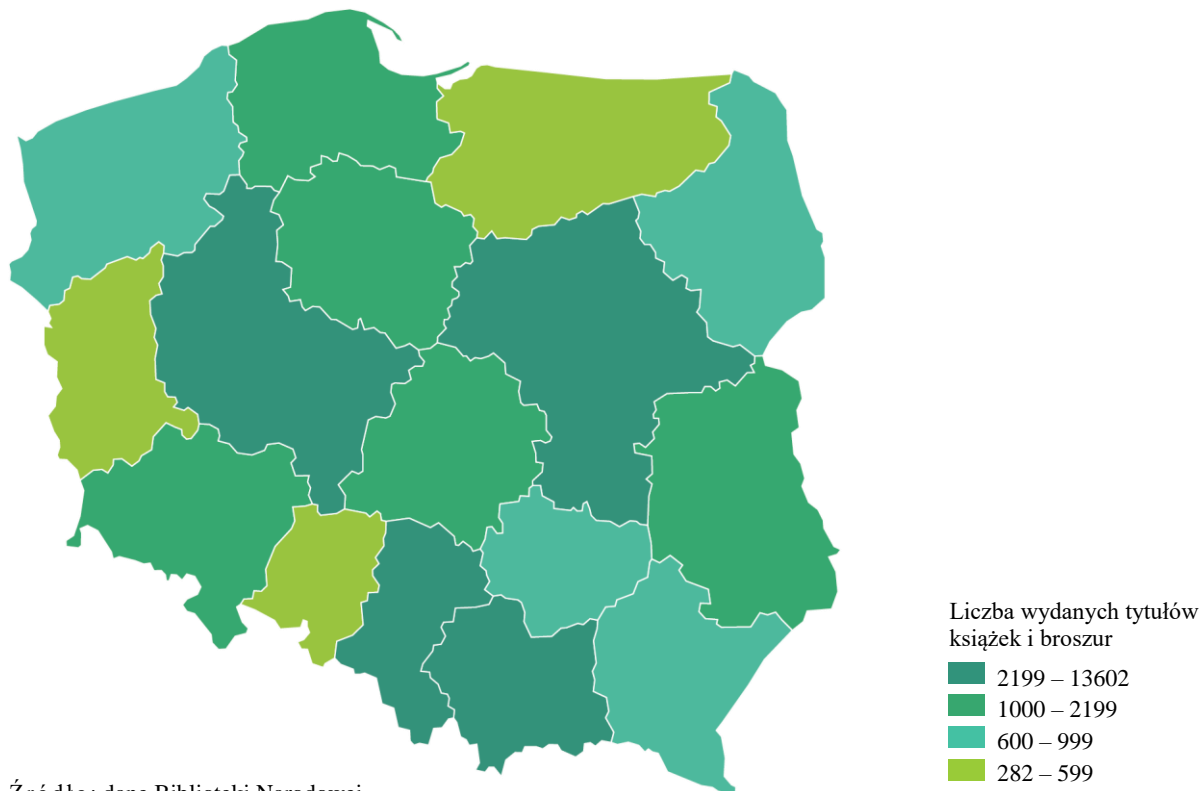
**Wykres 6. Struktura bibliotek<sup>a</sup> według rodzajów w 2016 r.**  
Stan w dniu 31 XII



<sup>a</sup>14 Wojewódzkich Bibliotek Publicznych i 1 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka posiadały również status biblioteki naukowej w 2016 r.

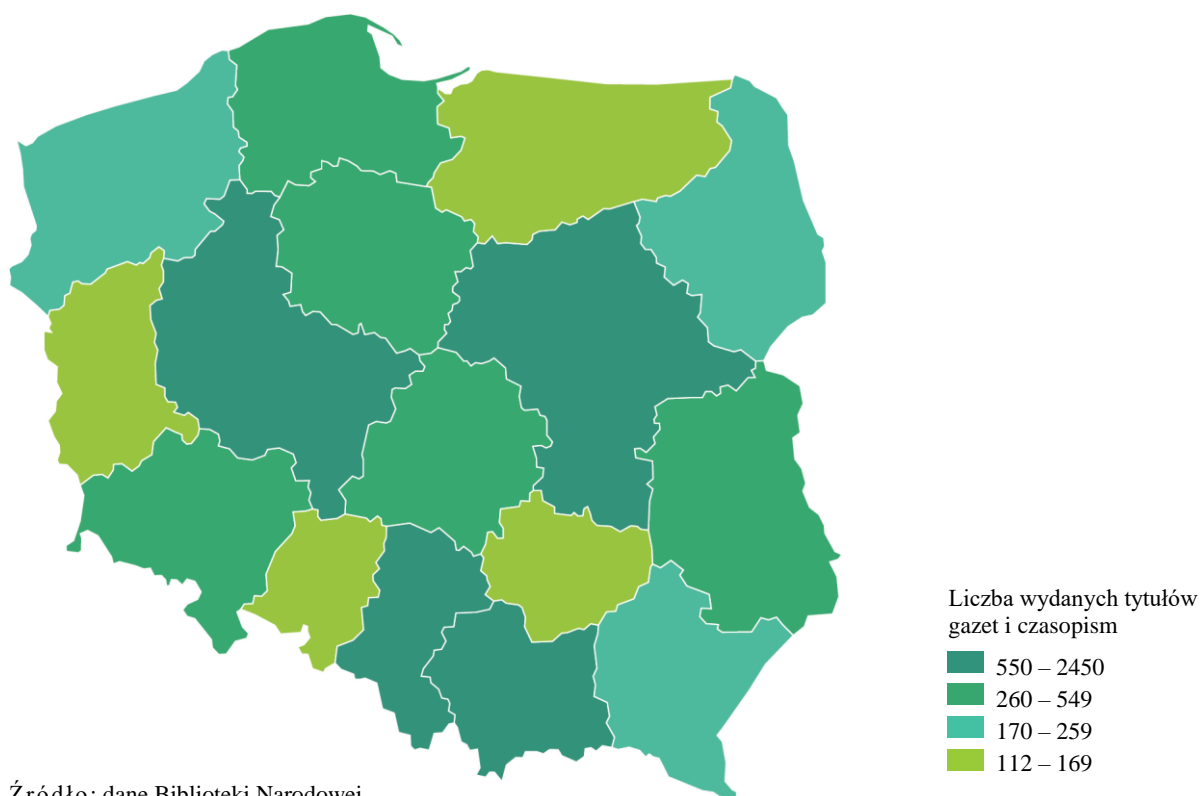
## V. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Mapa 7. Książki i broszury wydane według województw w 2016 r.



Źródło: dane Biblioteki Narodowej.

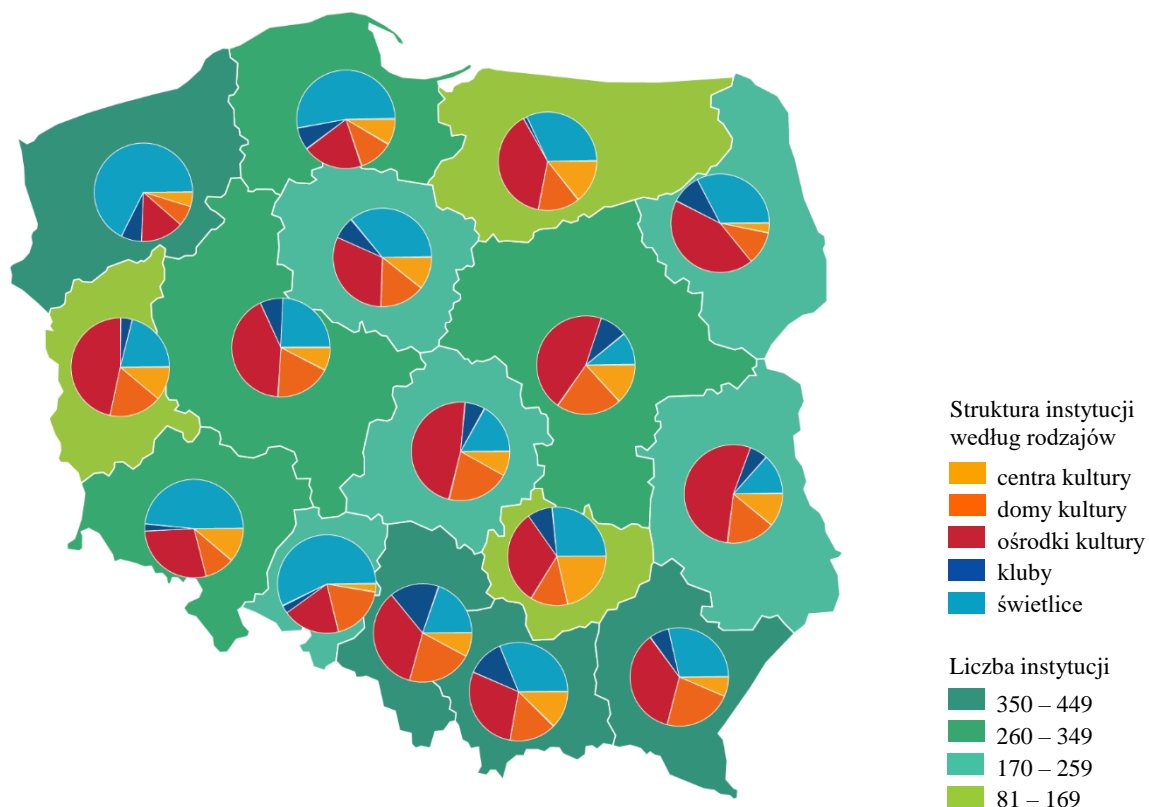
Mapa 8. Wydane gazety i czasopisma według województw w 2016 r.



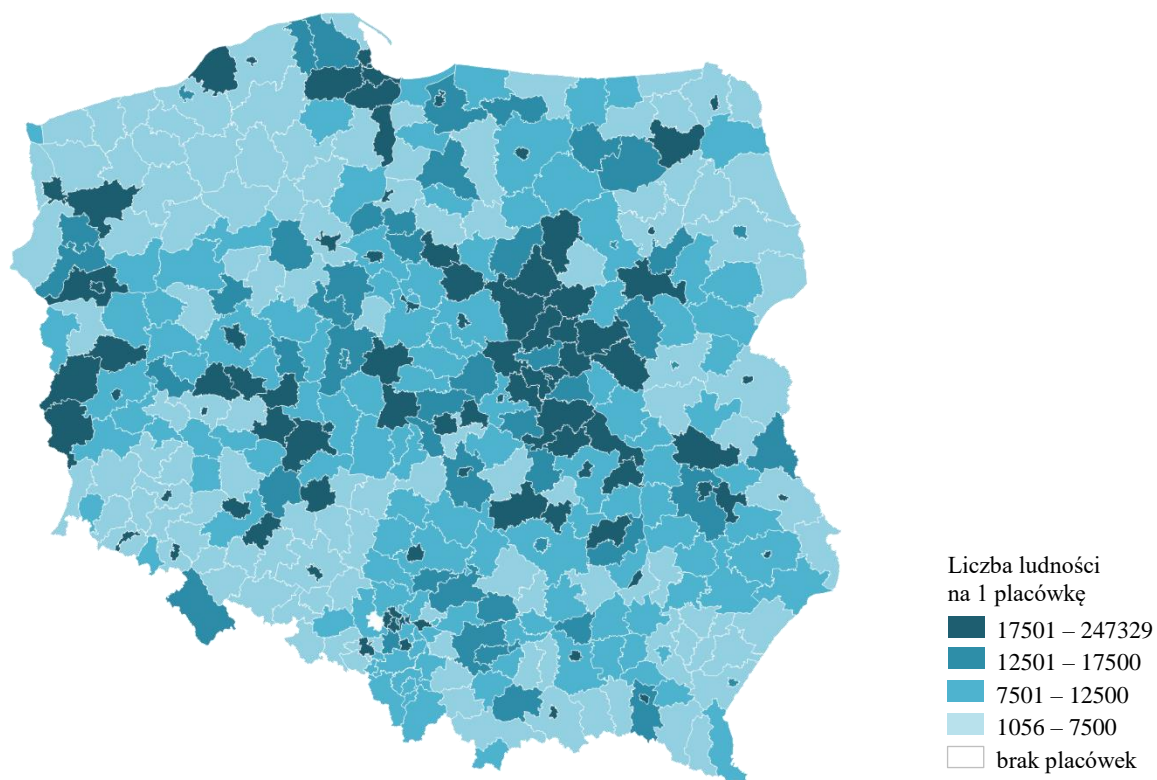
Źródło: dane Biblioteki Narodowej.

## VI. CENTRA KULTURY, DOMY KULTURY, OŚRODKI KULTURY, KLUBY I ŚWIETLICE

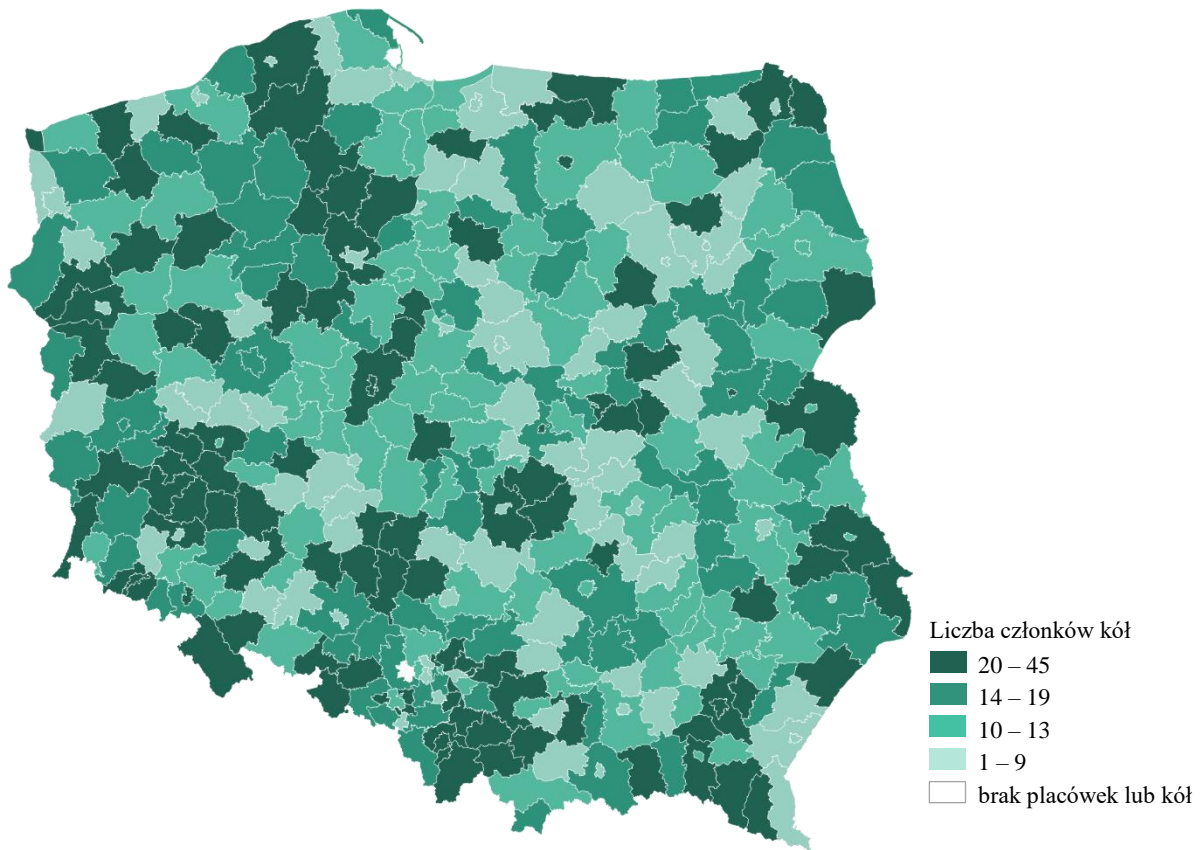
Mapa 9. Centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw w 2016 r.



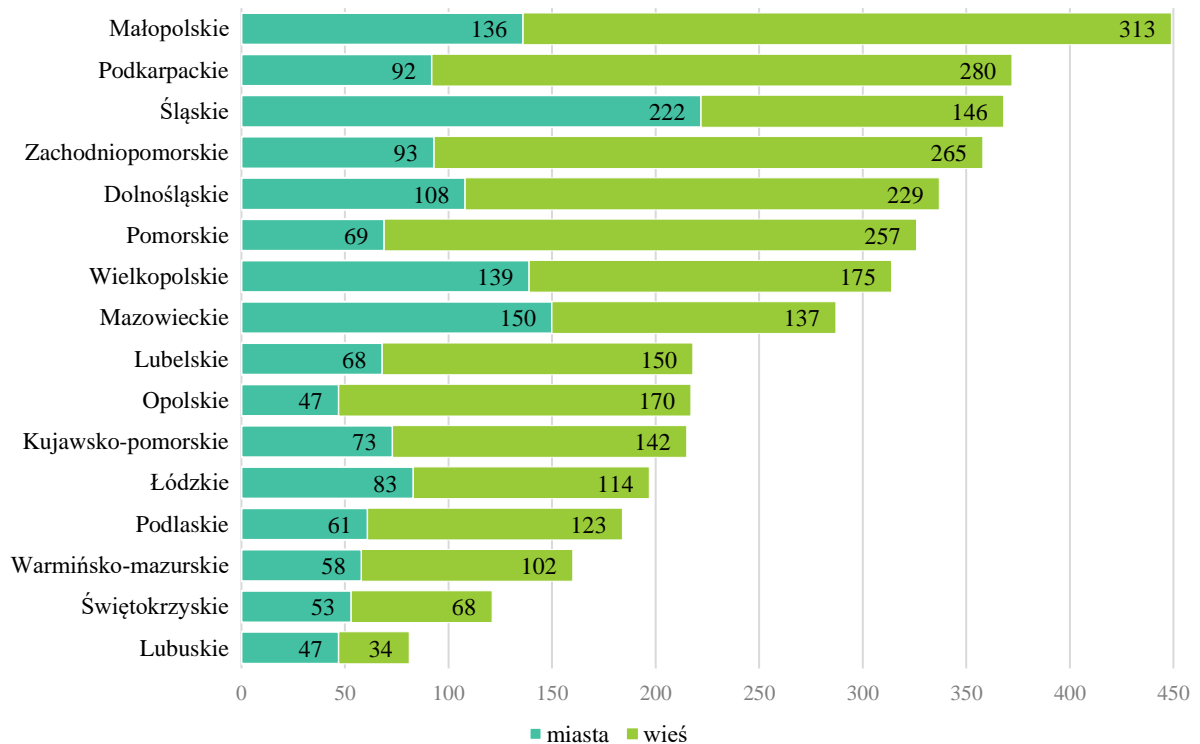
Mapa 10. Centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice według liczby ludności przypadającej na 1 placówkę według powiatów w 2016 r.



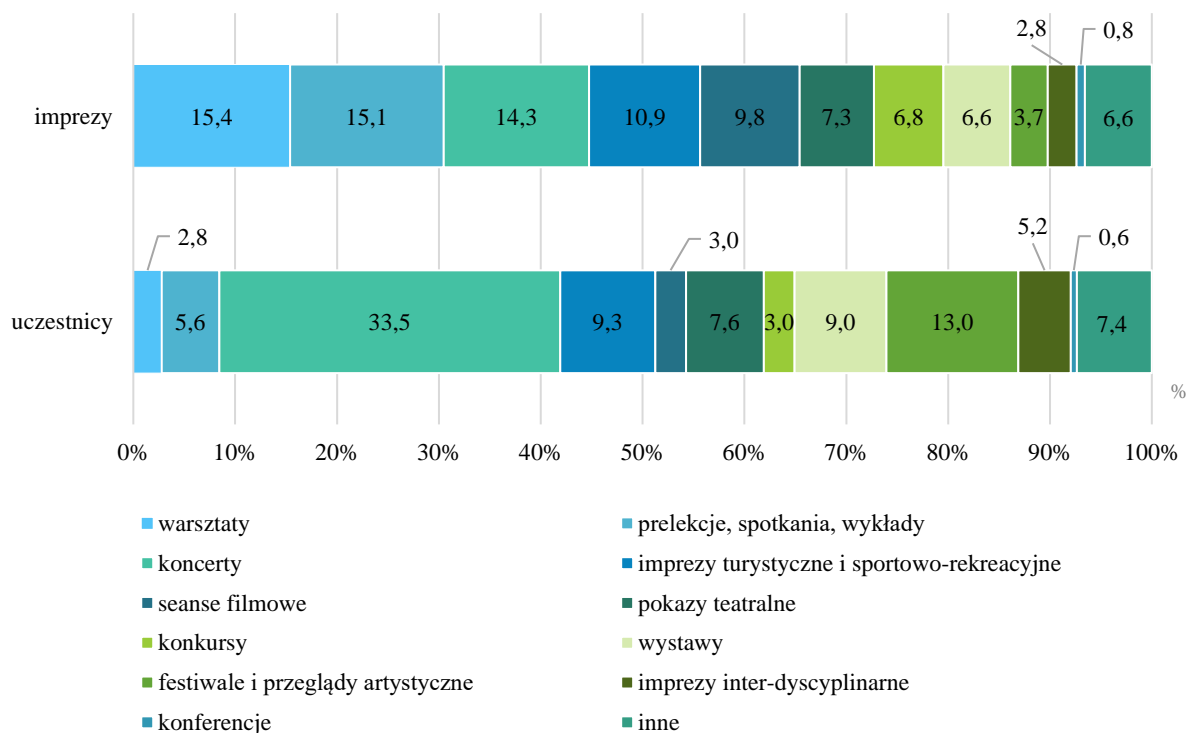
**Mapa 11. Członkowie kół w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach na 1000 ludności według powiatów w 2016 r.**



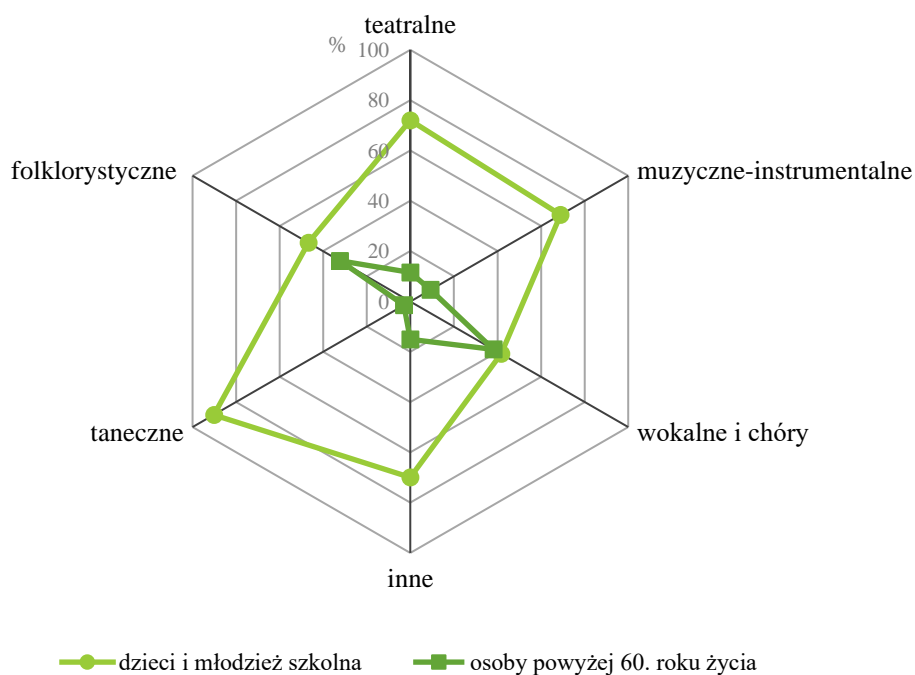
**Wykres 7. Centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice według województw w 2016 r.**  
Stan w dniu 31 XII



**Wykres 8. Struktura imprez i ich uczestników w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach według rodzajów w 2016 r.**

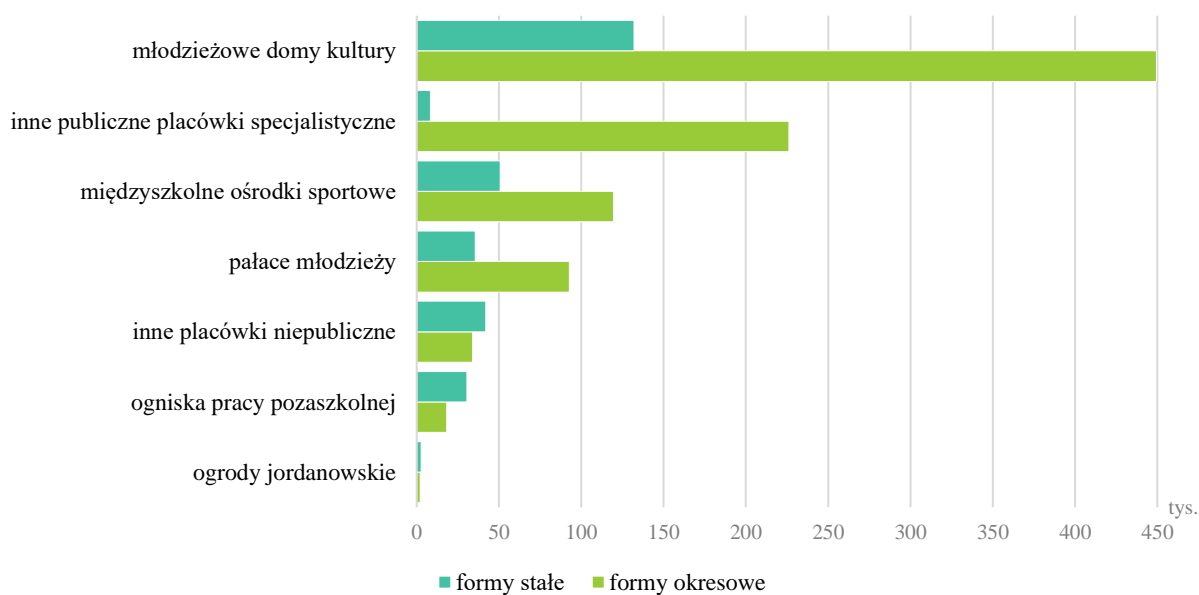


**Wykres 9. Członkowie zespołów artystycznych działających w centrach kultury, domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w 2016 r.**



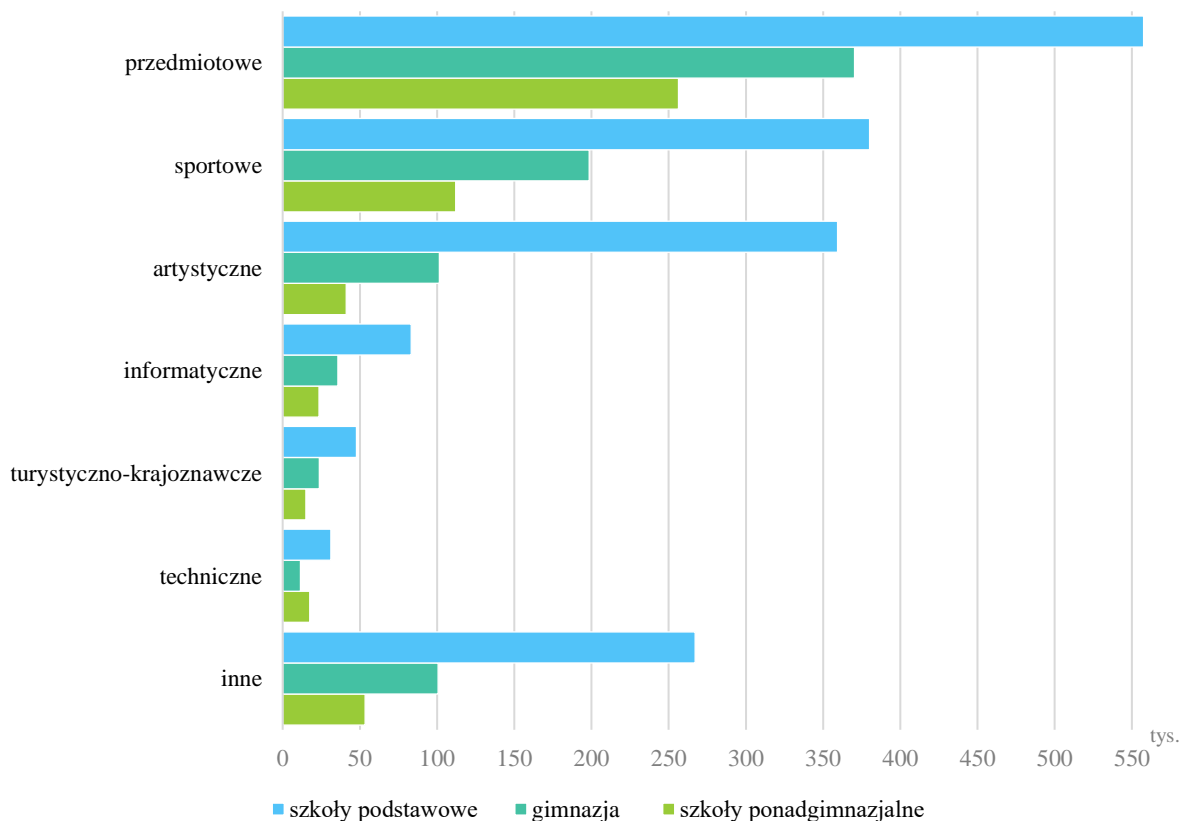
## VII. SZKOLNICTWO ARTYSTYCZNE

Wykres 10. Uczestnicy zajęć artystycznych w placówkach wychowania pozaszkolnego w roku szkolnym 2016/2017



Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

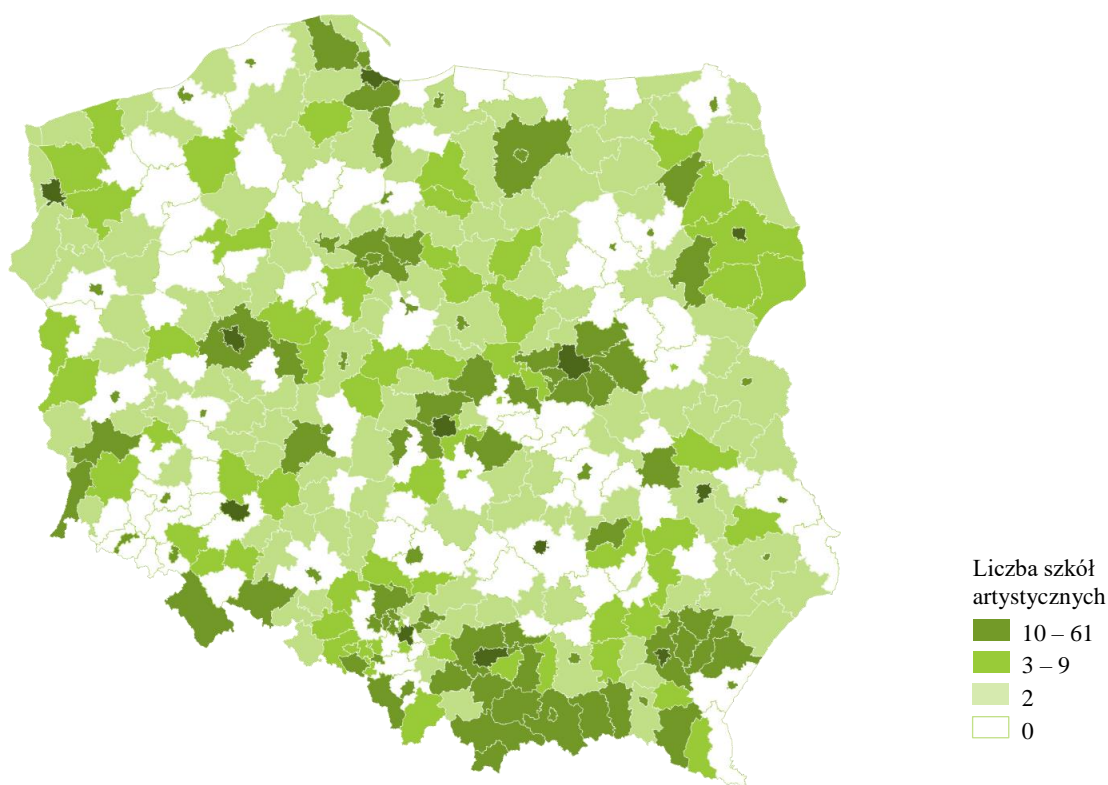
Wykres 11. Uczestnicy zajęć pozalekcyjnych w szkołach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2016/2017



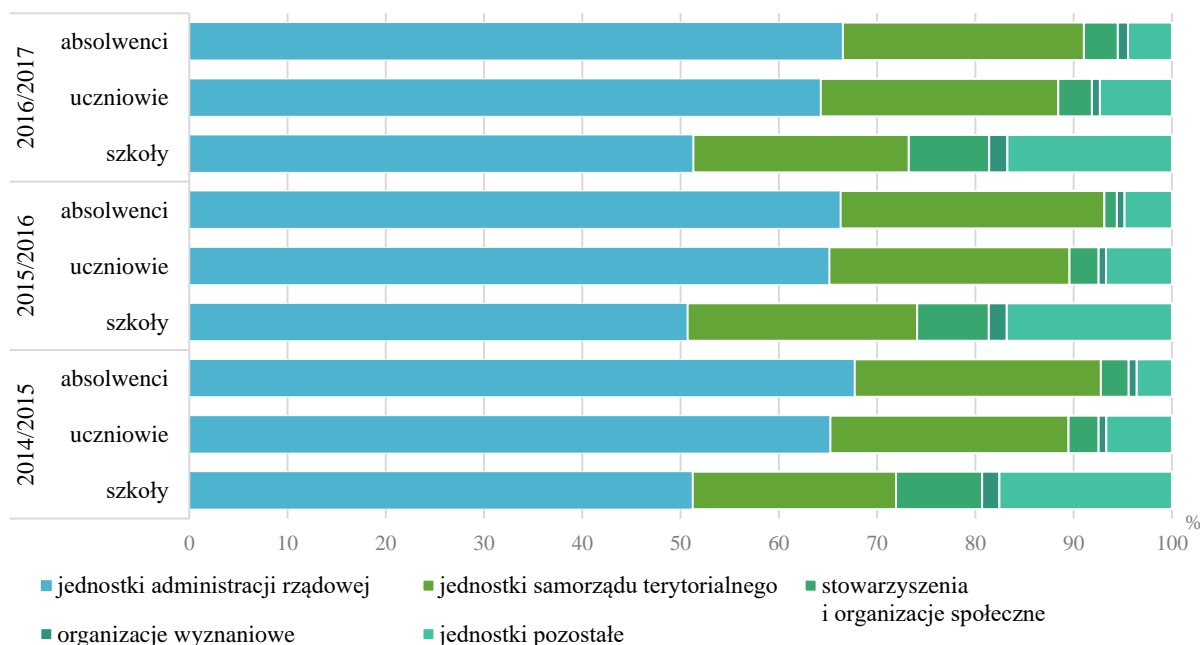
Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.



**Mapa 12. Szkoły artystyczne<sup>b</sup> według powiatów w roku szkolnym 2016/2017**  
Stan w dniu 30 IX



**Wykres 12. Struktura szkół artystycznych<sup>c</sup> dających uprawnienia zawodowe według organów prowadzących**

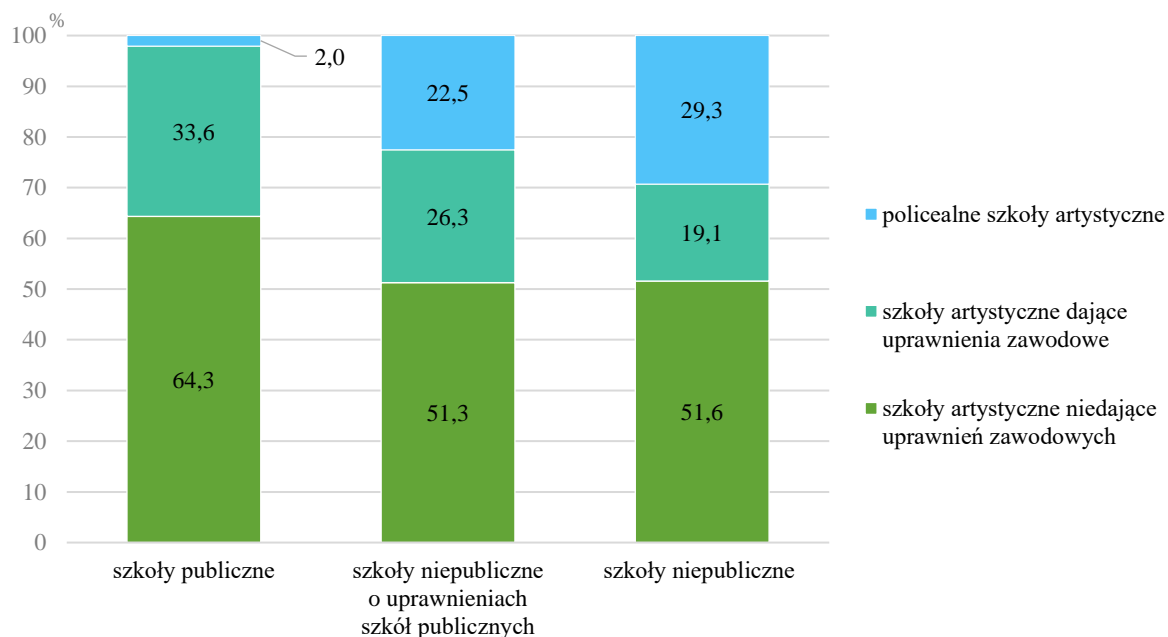


Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

<sup>b</sup> Szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych, szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, policealne szkoły artystyczne.

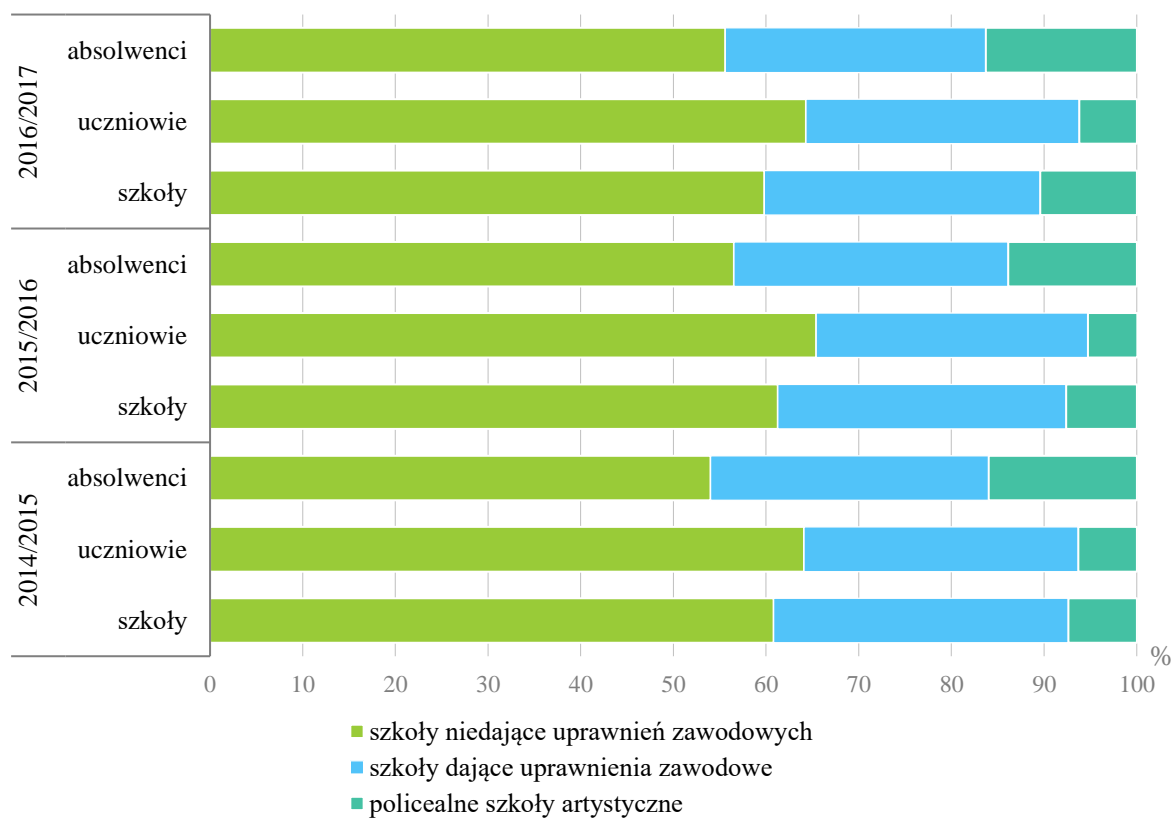
<sup>c</sup> Szkoły artystyczne i uczniowie - stan w dniu 30 IX; absolwenci - w roku szkolnym 2013/2014, 2014/2015, 2015/16.

**Wykres 13. Struktura szkół artystycznych według typów w roku szkolnym 2016/2017**  
Stan w dniu 30 IX



Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

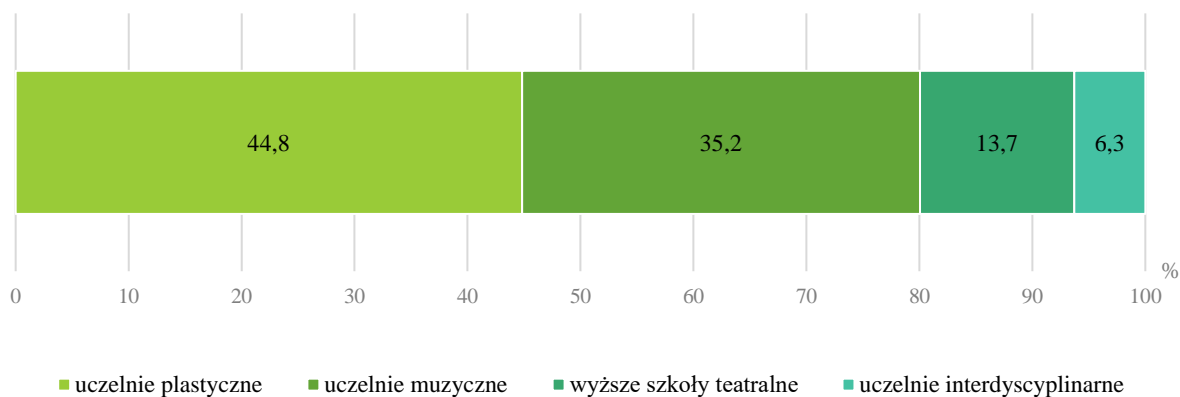
**Wykres 14. Struktura szkół, uczniów oraz absolwentów<sup>d</sup> według typów szkół artystycznych**  
Stan w dniu 30 IX



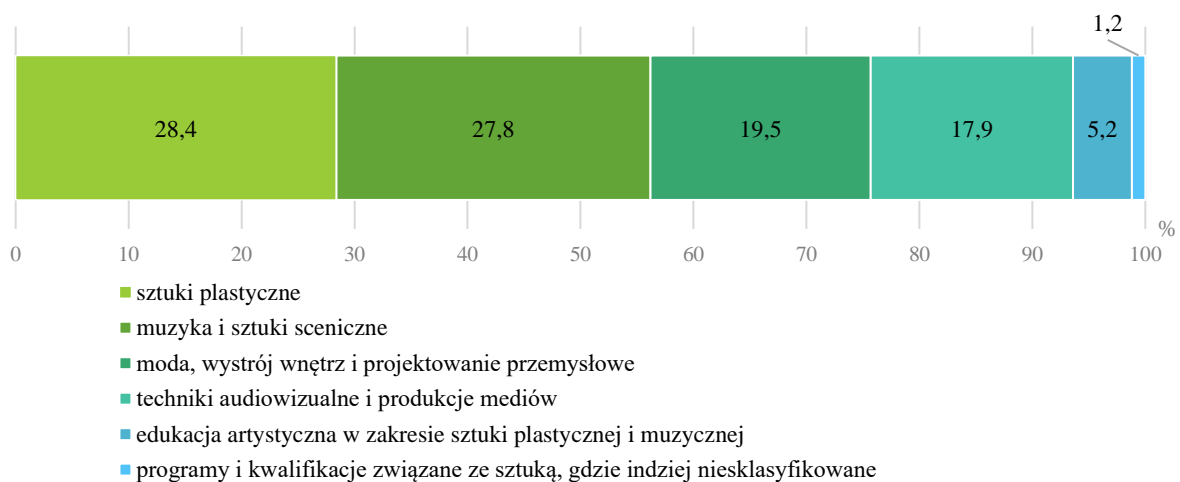
Źródło: dane z Systemu Informacji Oświatowej administrowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

<sup>d</sup>Szkoły artystyczne i uczniowie - stan w dniu 30 IX; absolwenci - w roku szkolnym 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016.

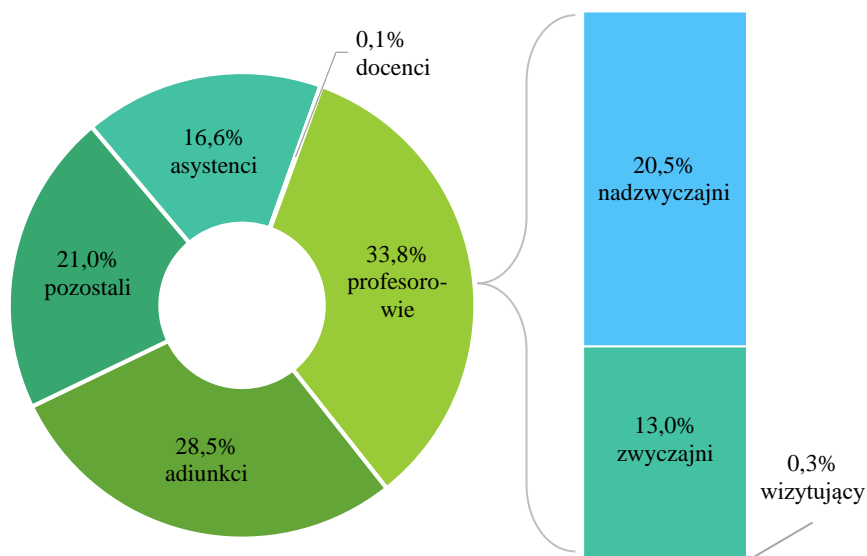
**Wykres 15. Struktura studentów wyższych szkół artystycznych według typów uczelni w roku akademickim 2016/2017**  
Stan w dniu 30 XI



**Wykres 16. Studenci kierunków artystycznych według typów kierunków (łącznie z cudzoziemcami) w roku akademickim 2016/2017**  
Stan w dniu 30 XI

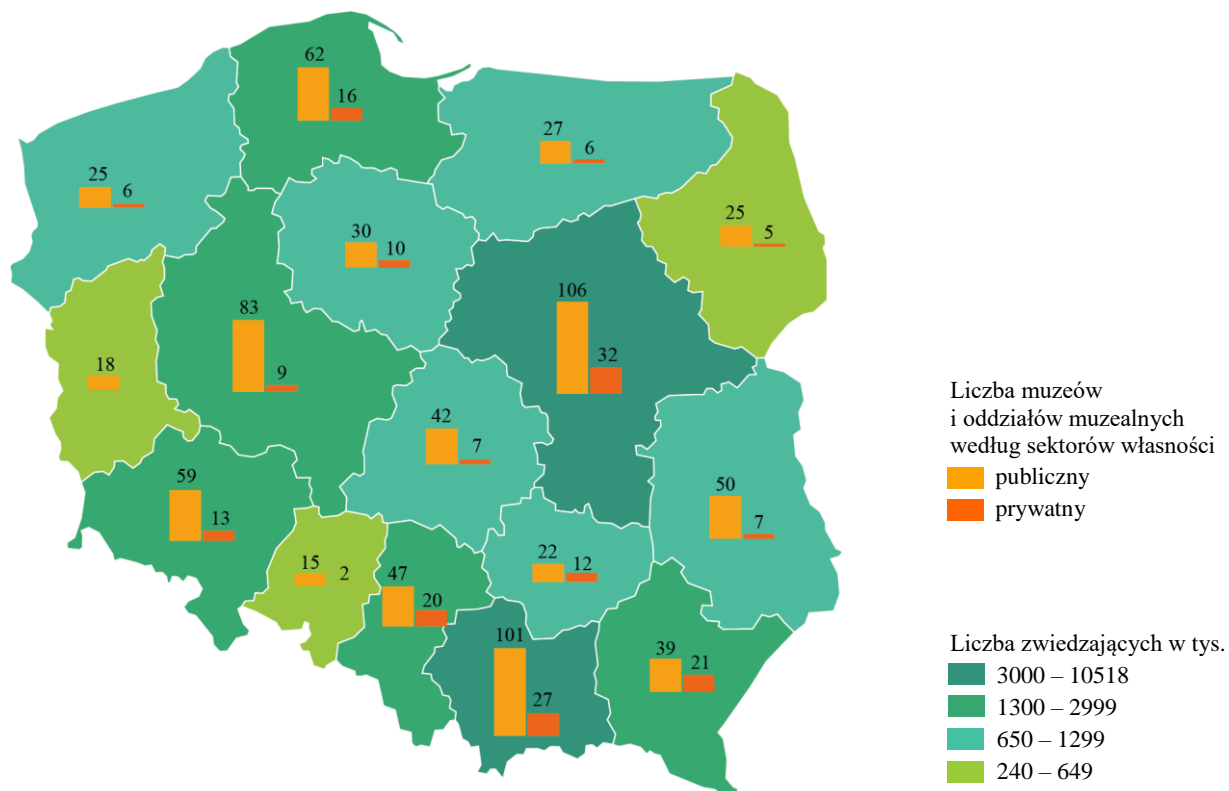


**Wykres 17. Struktura zatrudnionych nauczycieli akademickich w wyższych szkołach artystycznych w roku akademickim 2016/2017**  
Stan w dniu 31 XII

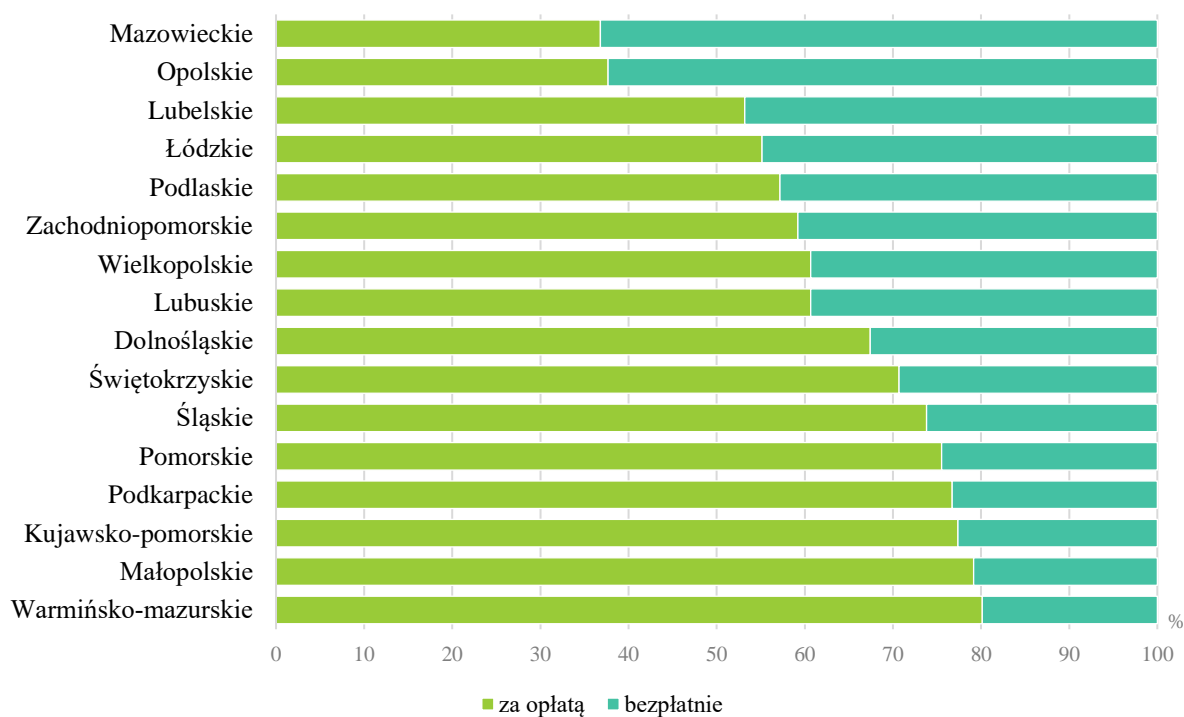


## VIII. WYSTAWIENICTWO

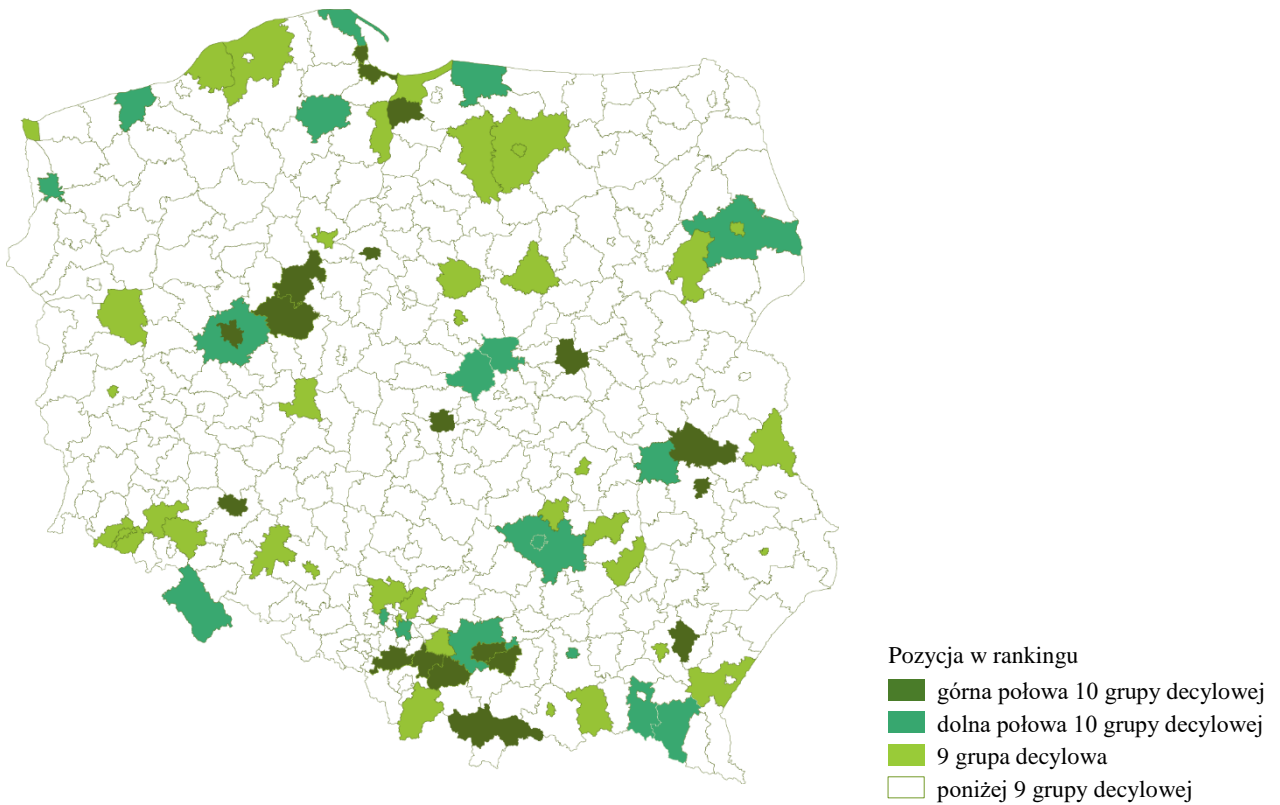
Mapa 13. Muzea i oddziały muzealne według sektorów własności oraz zwiedzający według województw w 2016 r.



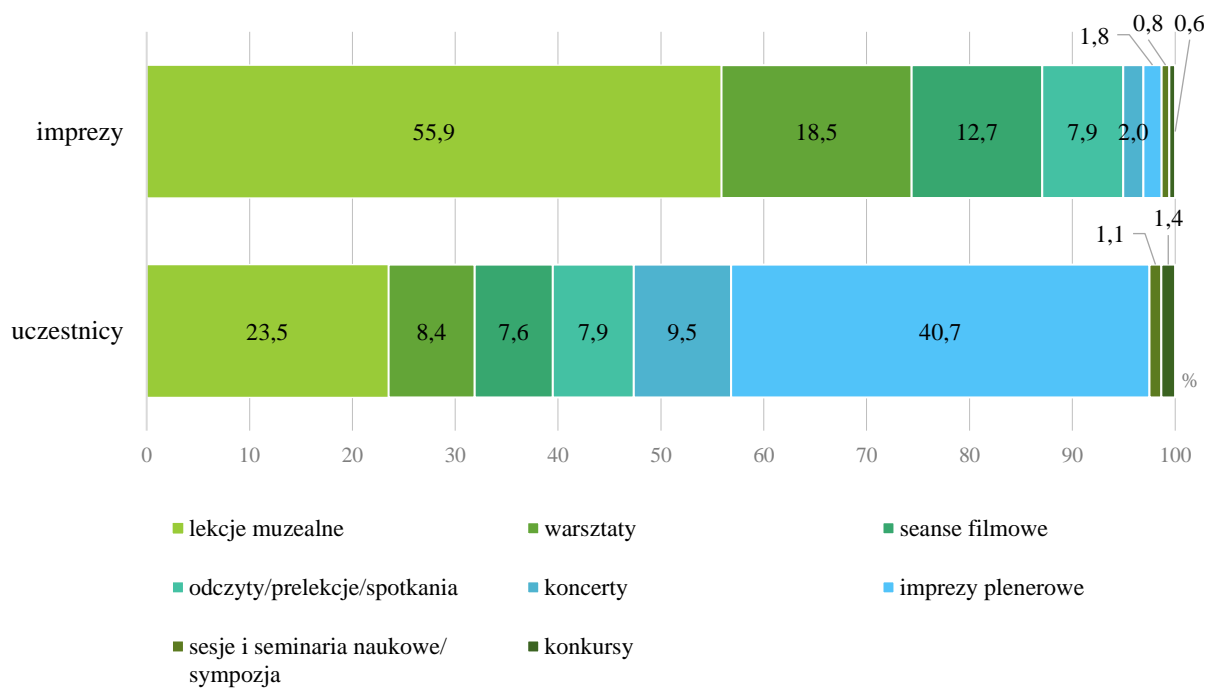
Wykres 18. Struktura zwiedzających muzea i oddziały muzealne według województw w 2016 r.



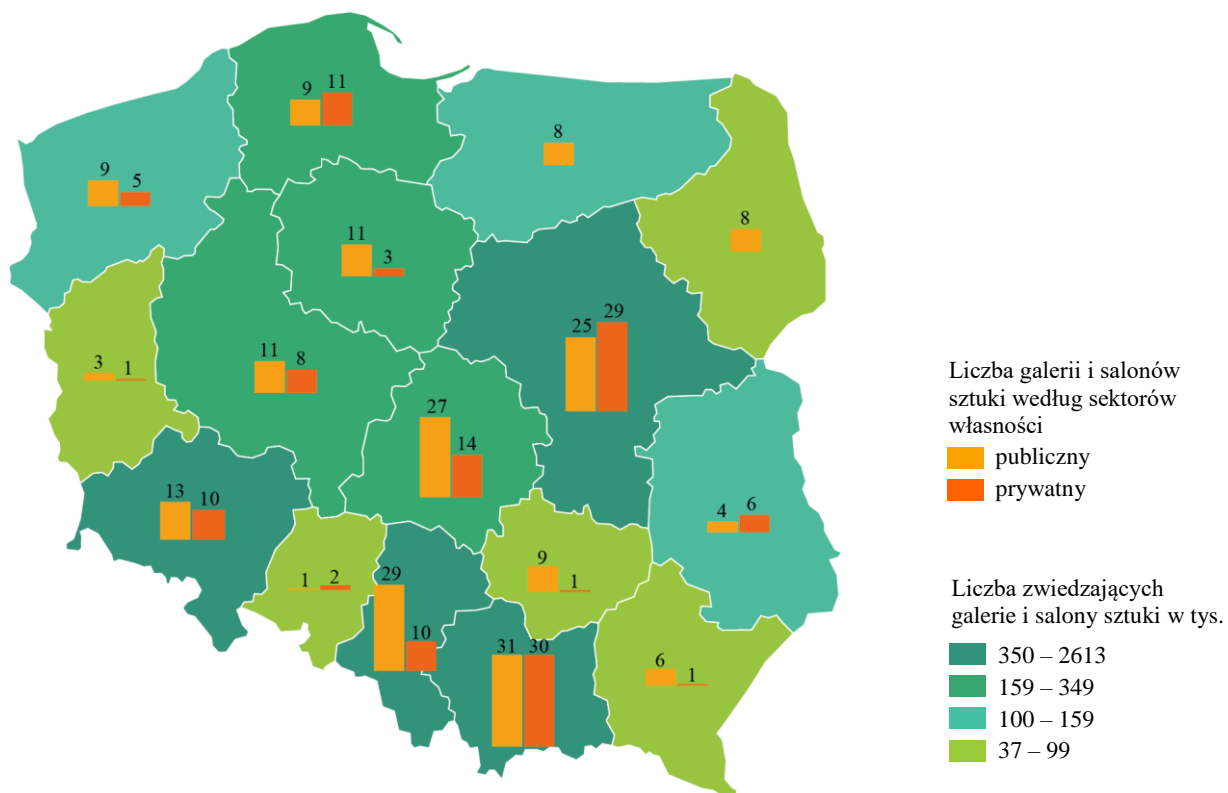
**Mapa 14. Powiaty i miasta na prawach powiatu z piątej grupy kwintylowej rankingu według liczby zwiedzających muzea i oddziały muzealne w 2016 r.**



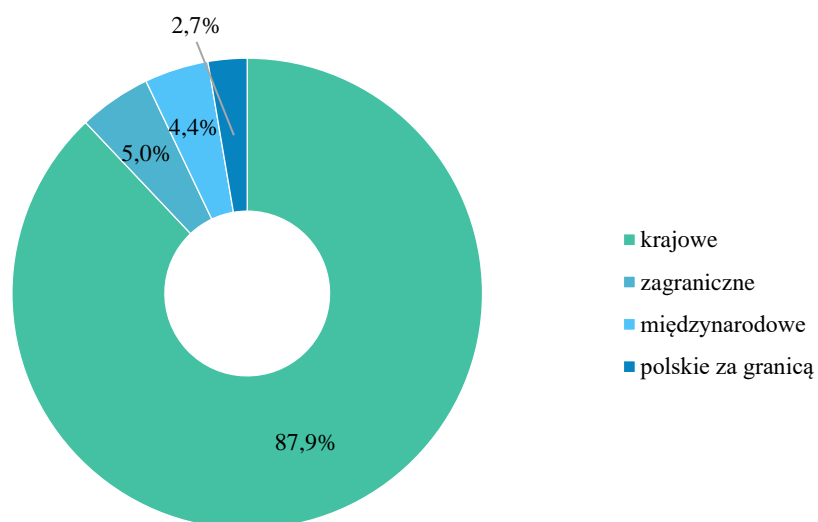
**Wykres 19. Struktura działalności oświatowej muzeów i oddziałów muzealnych w 2016 r.**



Mapa 15. Galerie i salony sztuki według sektorów własności oraz zwiedzający według województw w 2016 r.

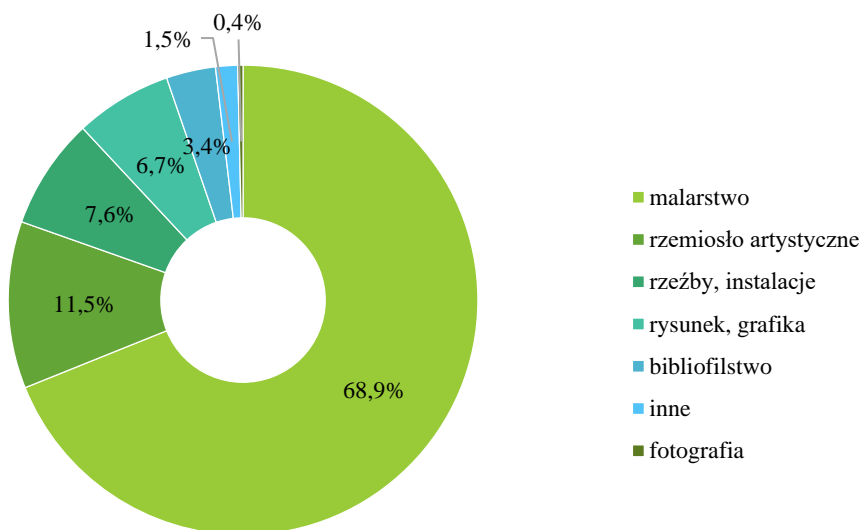


Wykres 20. Struktura wystaw w galeriach i salonach sztuki w 2016 r.

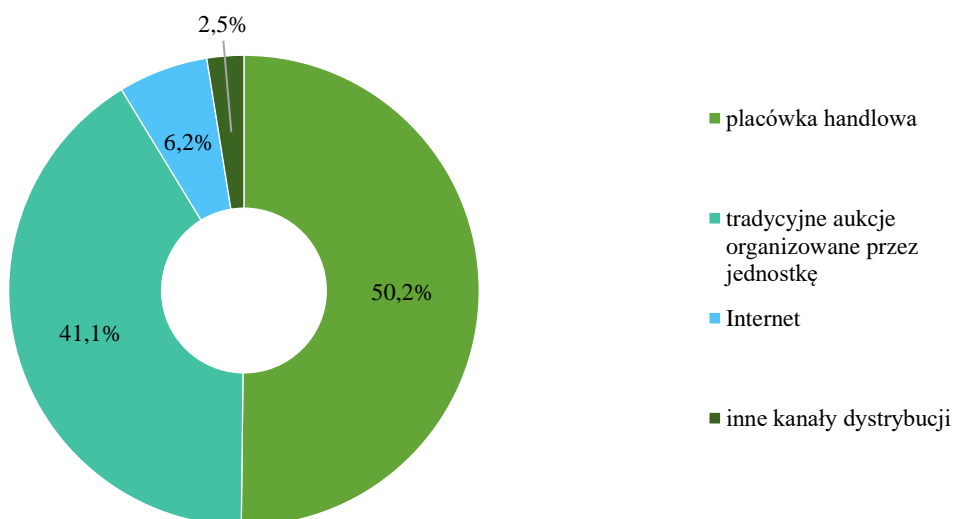


## IX. RYNEK DZIEŁ SZTUKI I ANTYKÓW

Wykres 21. Struktura sprzedaży dzieł sztuki i antyków własnych oraz komisowych według rodzajów w 2016 r.

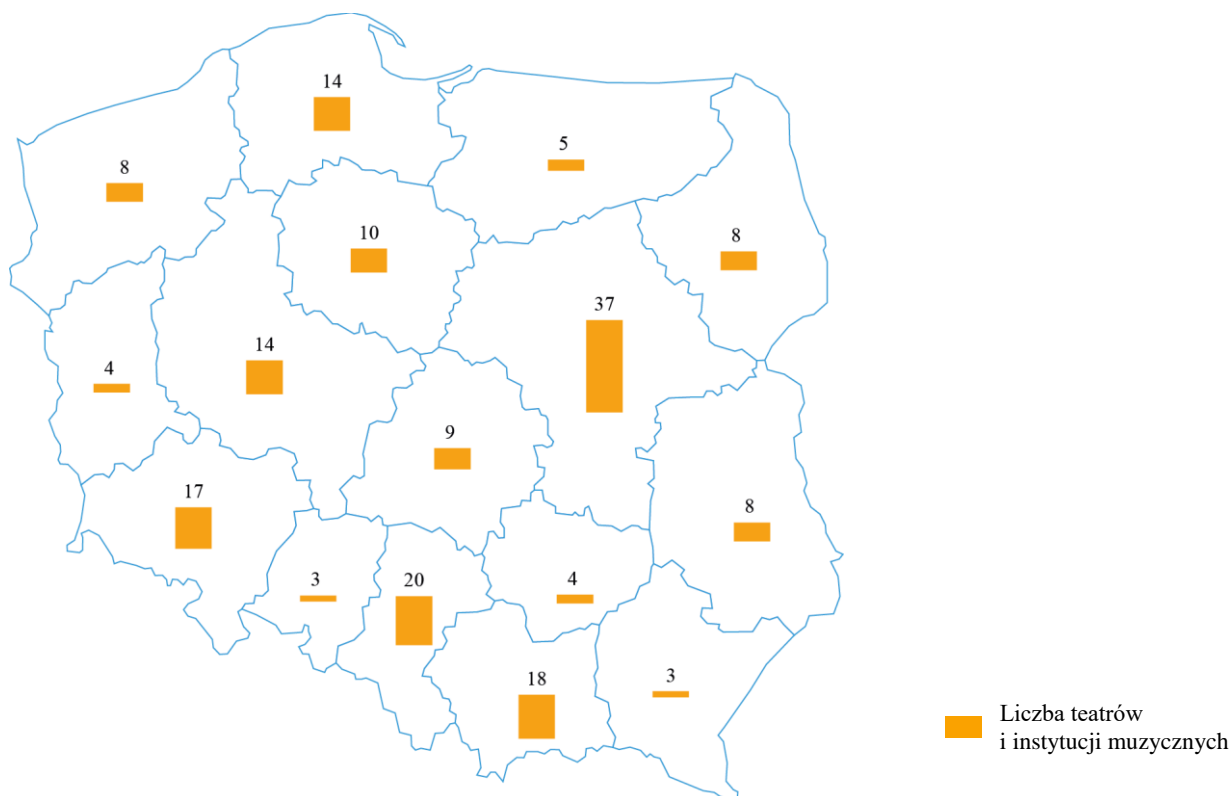


Wykres 22. Struktura sprzedaży dzieł sztuki i antyków własnych oraz komisowych według kanałów dystrybucji w 2016 r.

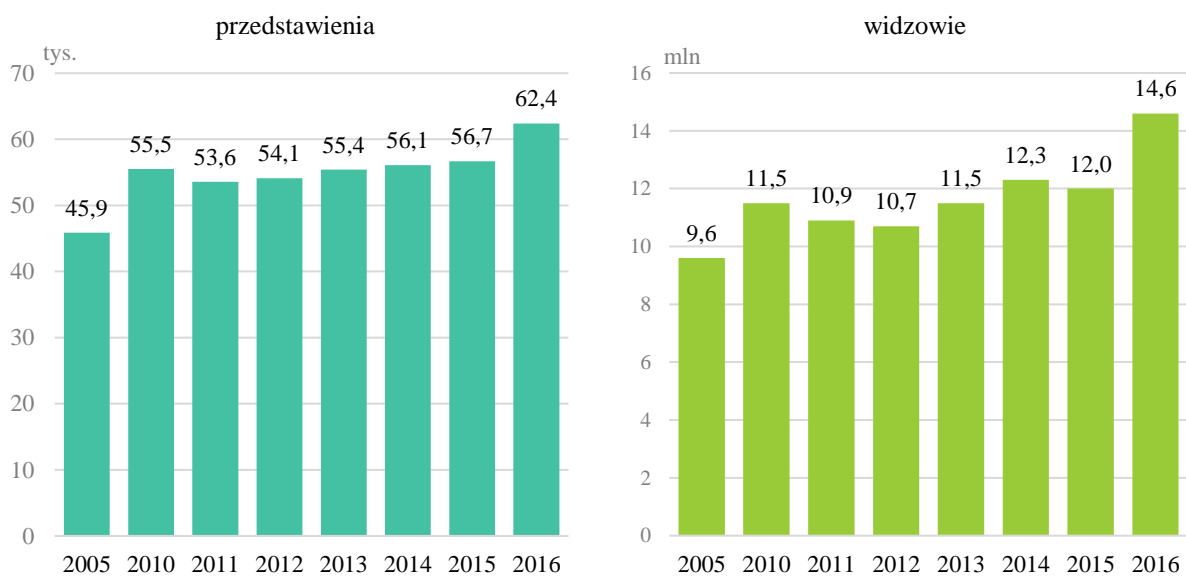


## X. TEATRY I INSTYTUCJE MUZYCZNE

Mapa 16. Teatry i instytucje muzyczne według województw w 2016 r.

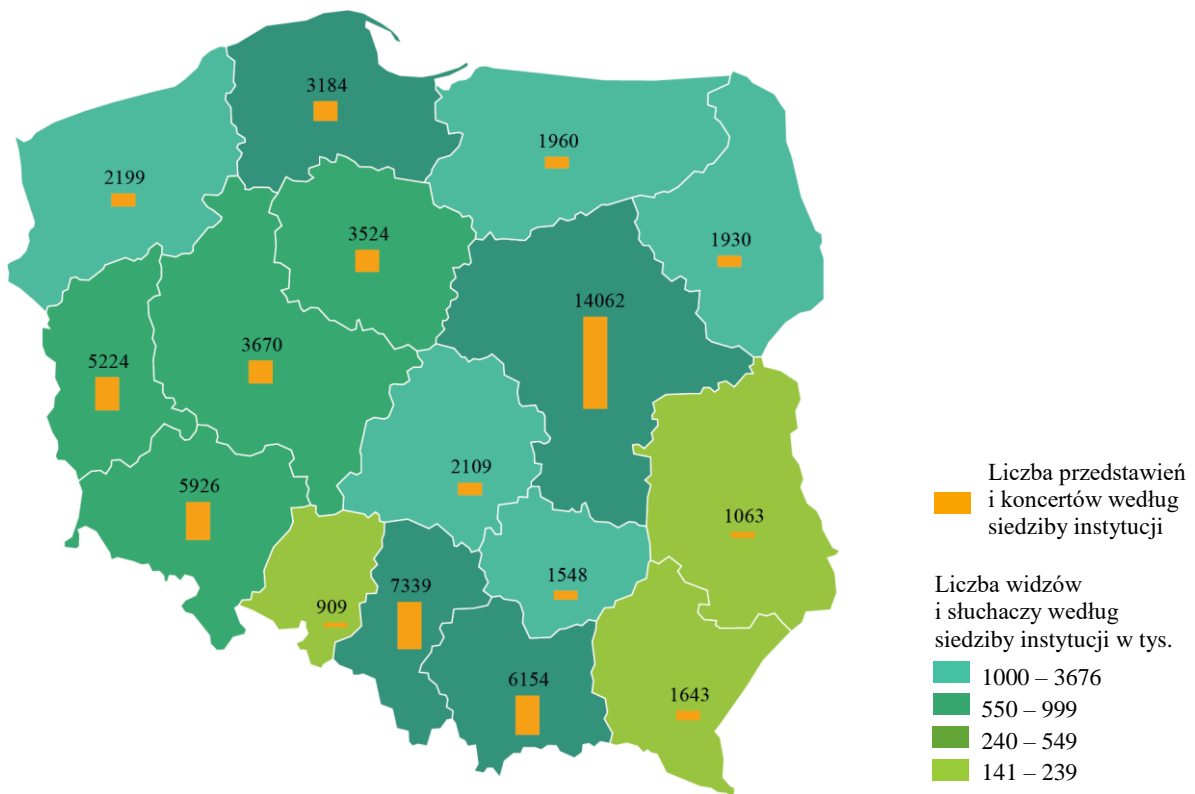


Wykres 23. Przedstawienia i widzowie w teatrach i instytucjach muzycznych

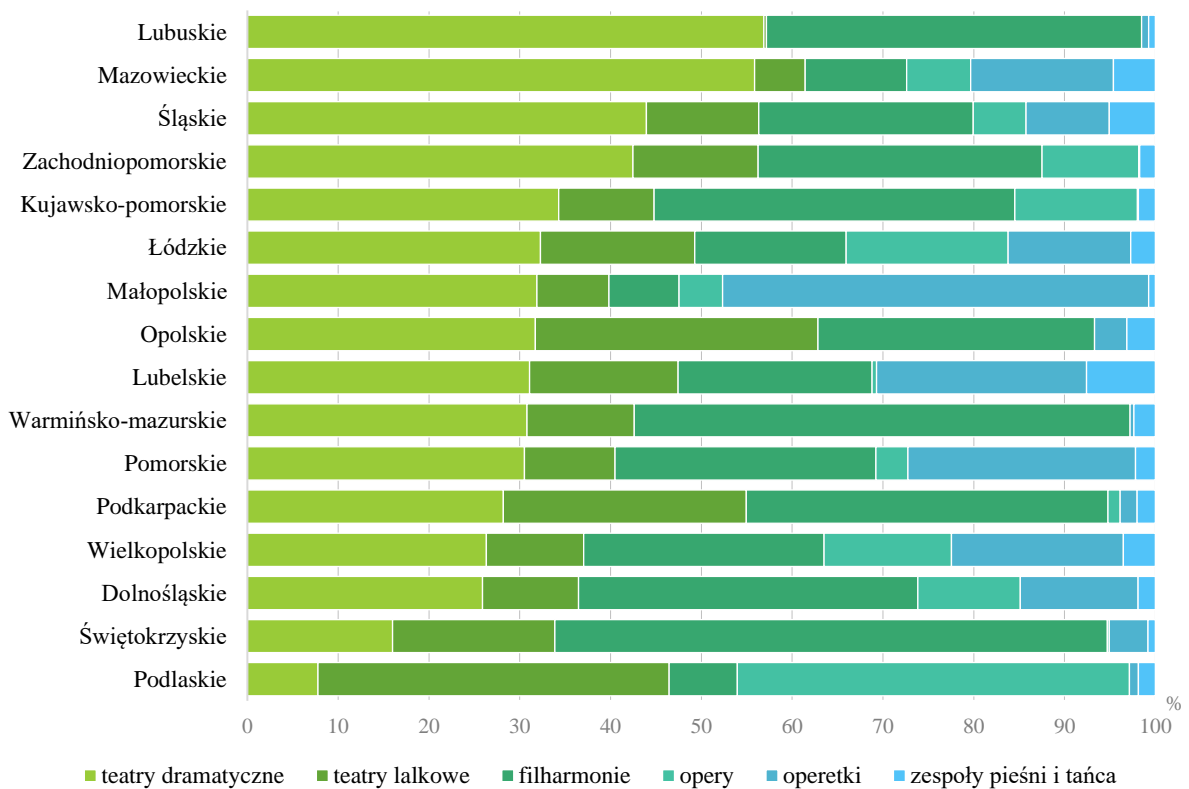




**Mapa 17. Przedstawienia i koncerty w teatrach i instytucjach muzycznych oraz widzowie i słuchacze według województw w 2016 r.**

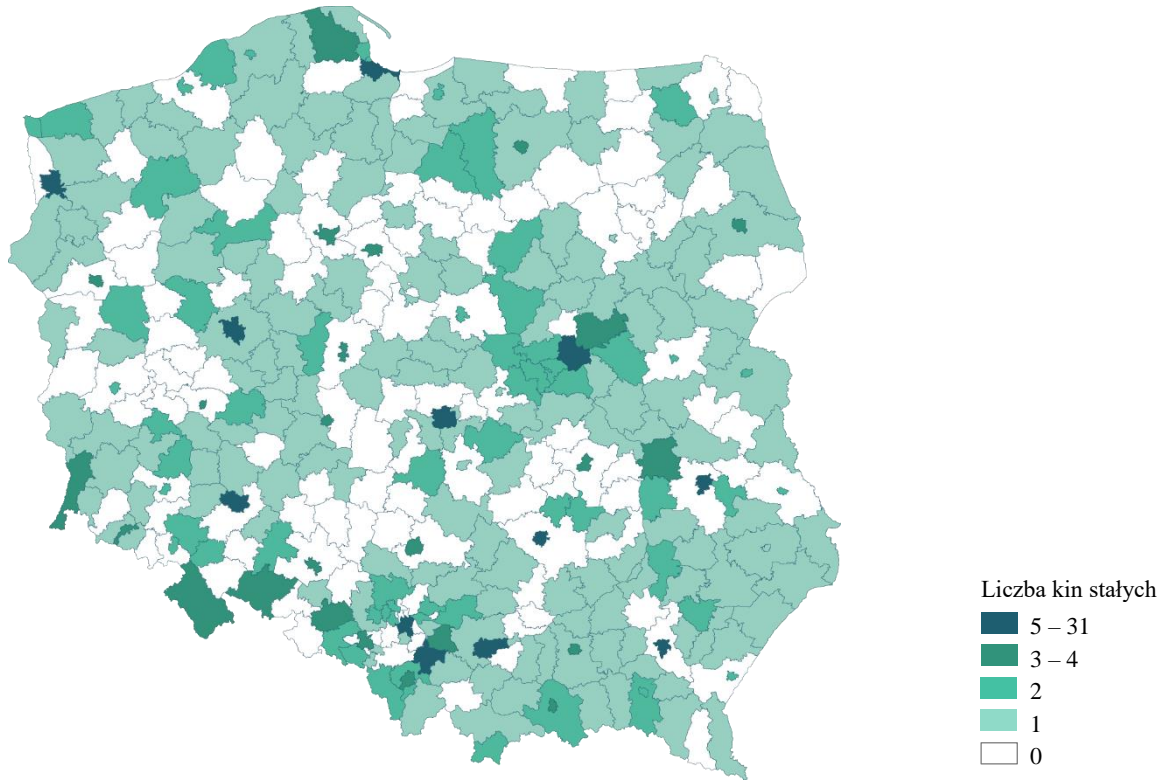


**Wykres 24. Struktura widzów i słuchaczy według rodzajów instytucji i województw w 2016 r.**

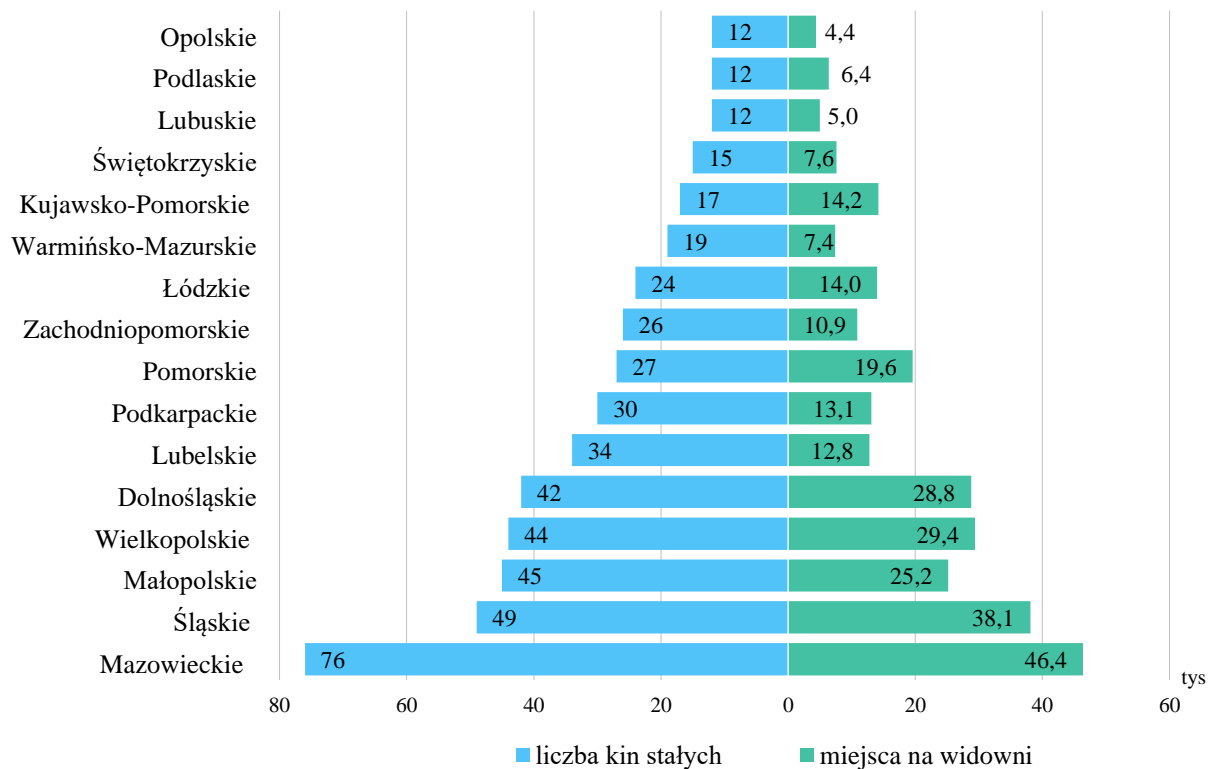


## XI. KINEMATOGRAFIA

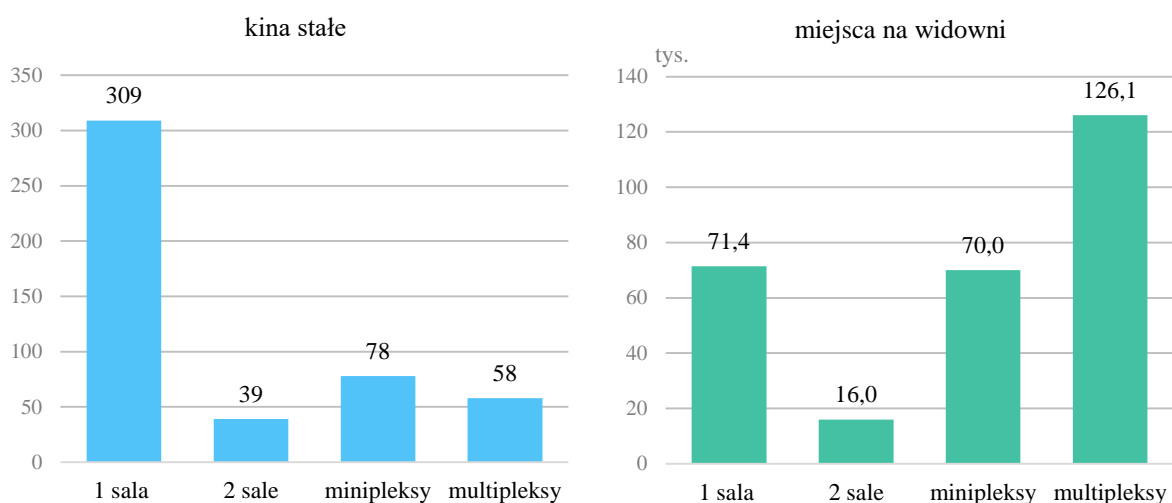
Mapa 18. Kina stałe według powiatów w 2016 r.



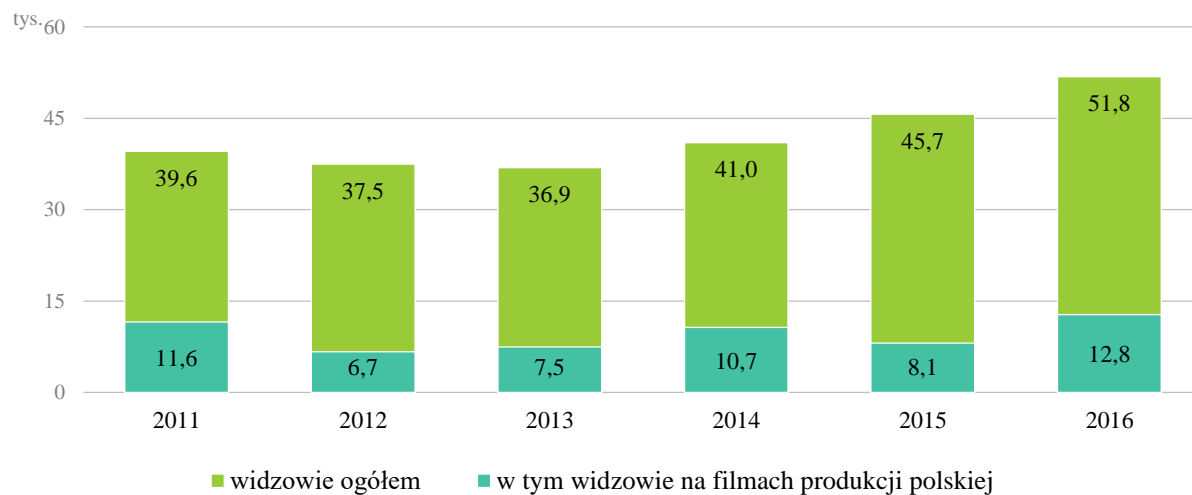
Wykres 25. Kina stałe i miejsca na widowni według województw w 2016 r.



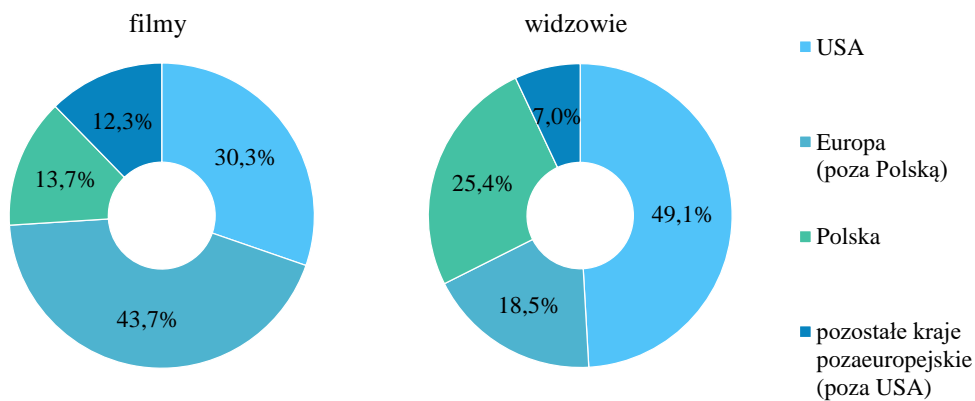
**Wykres 26. Kina stałe i miejsca na widowni według liczby sal projekcyjnych w 2016 r.**



**Wykres 27. Widzowie w kinach stałych oraz na filmach produkcji polskiej**



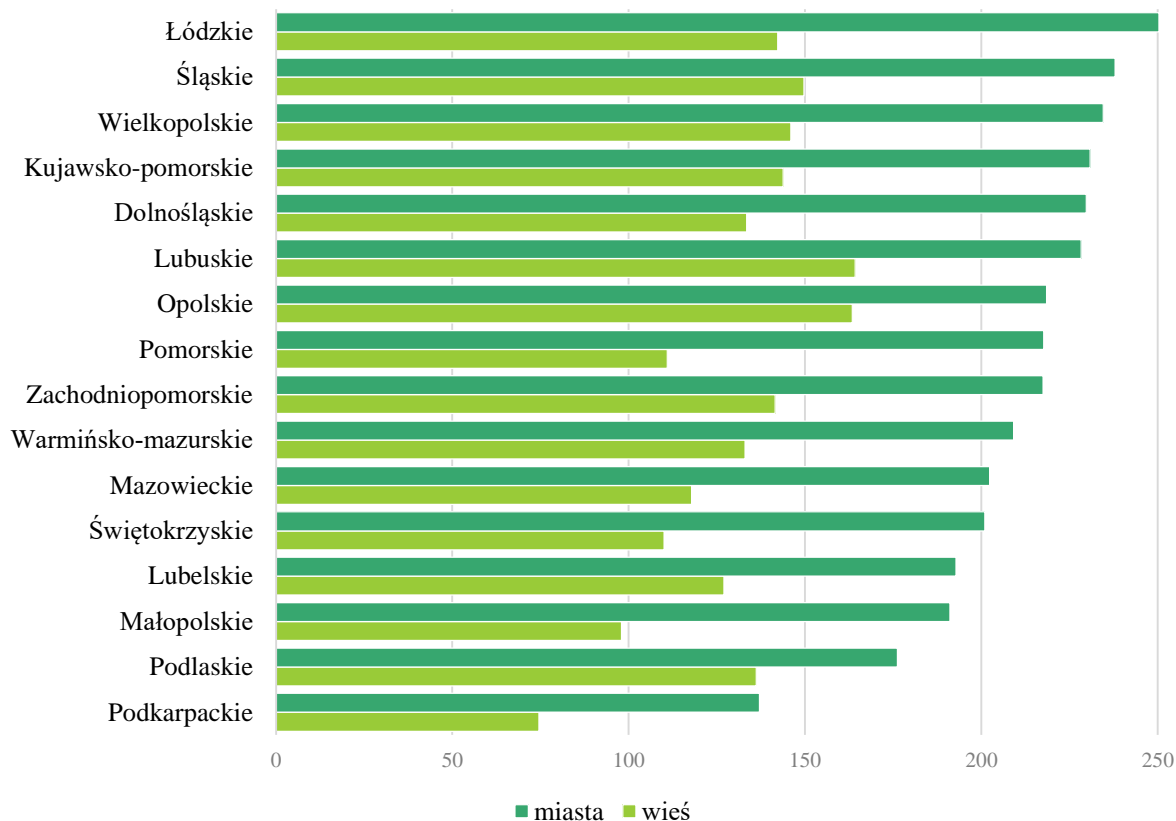
**Wykres 28. Struktura filmów i widzów na premierowych produkcjach długometrażowych według krajów produkcji w 2016 r.**



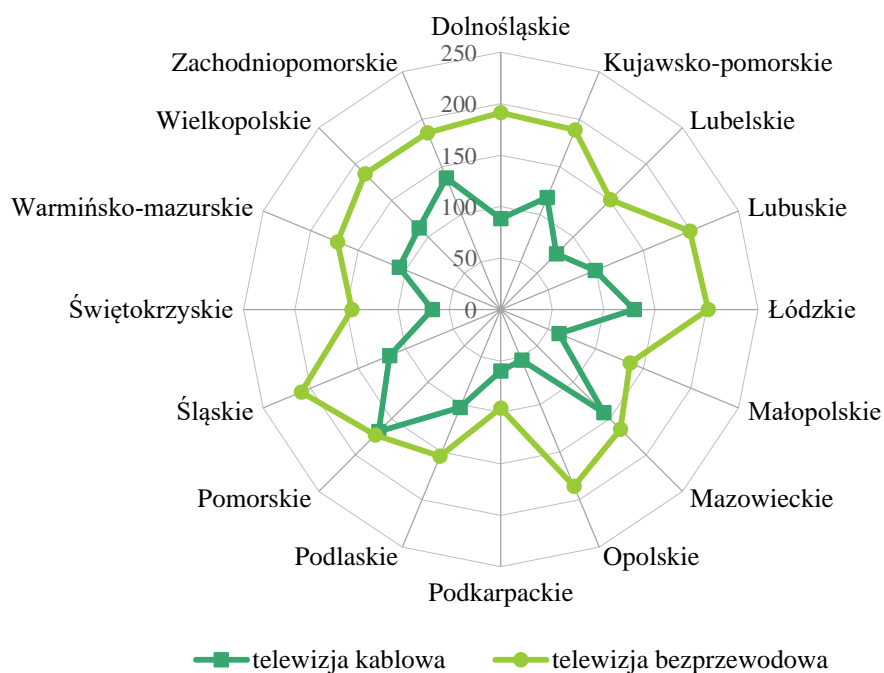
Źródło: dane Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej.

## XII. RADIOFONIA I TELEWIZJA

Wykres 29. Abonenci radiowi na 1000 ludności według województw w 2016 r.

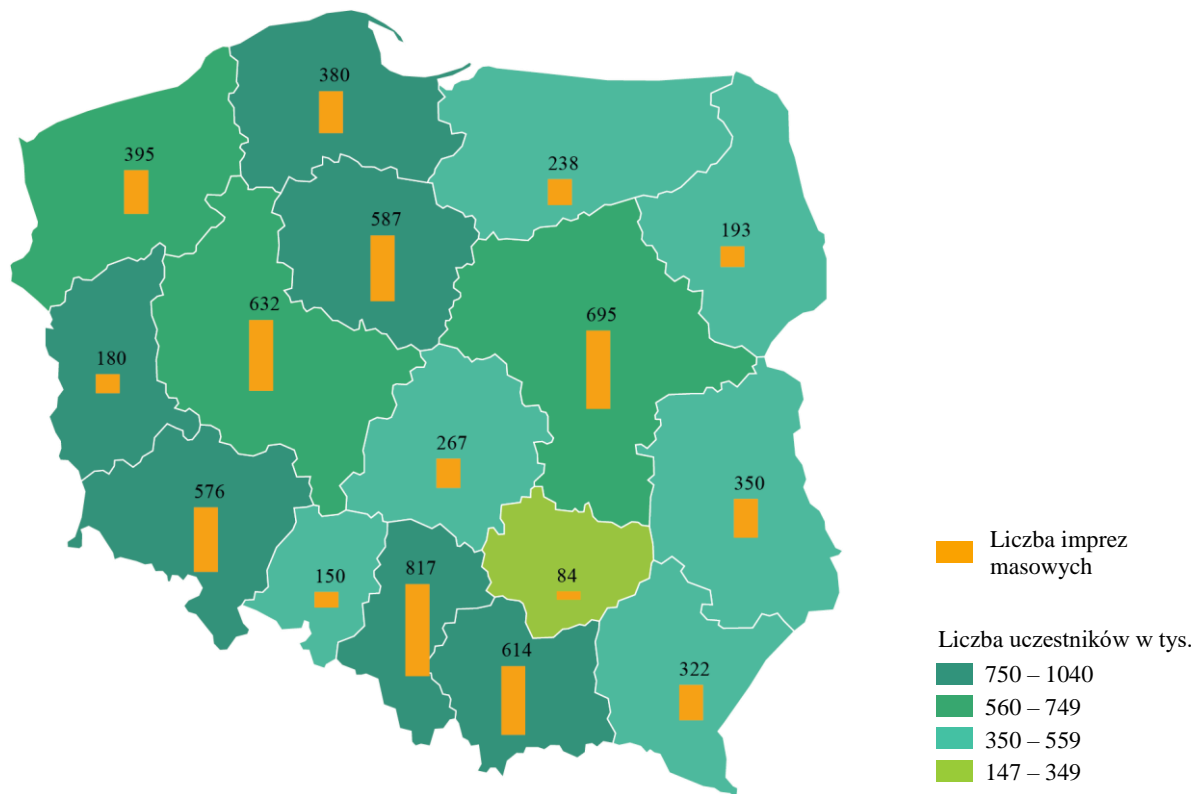


Wykres 30. Abonenci telewizji kablowej i bezprzewodowej na 1000 ludności według województw w 2016 r.

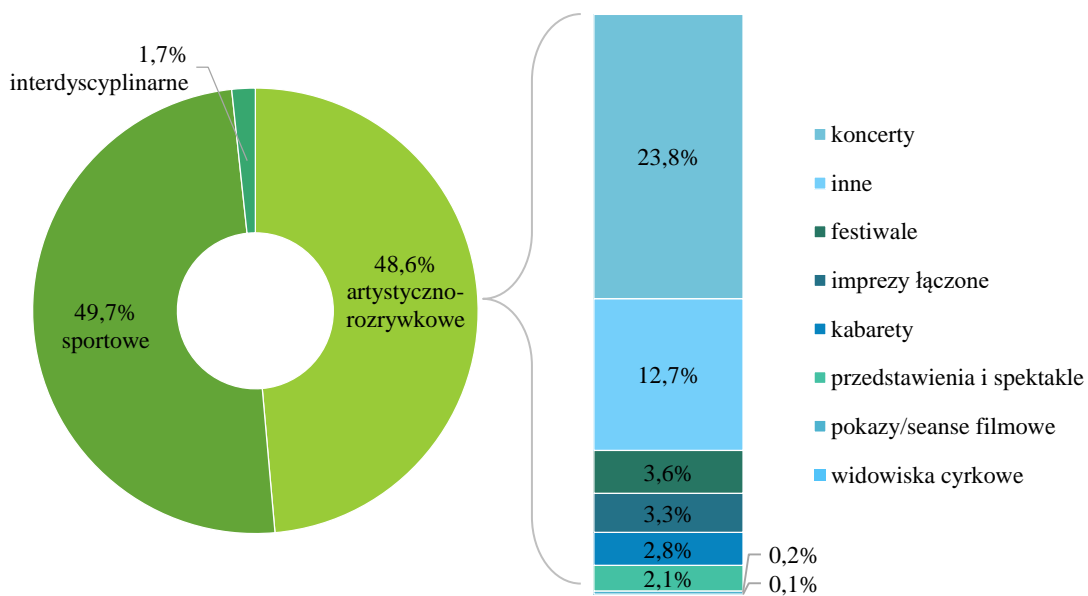


### XIII. IMPREZY MASOWE

Mapa 19. Imprezy masowe i uczestnicy według województw w 2016 r.

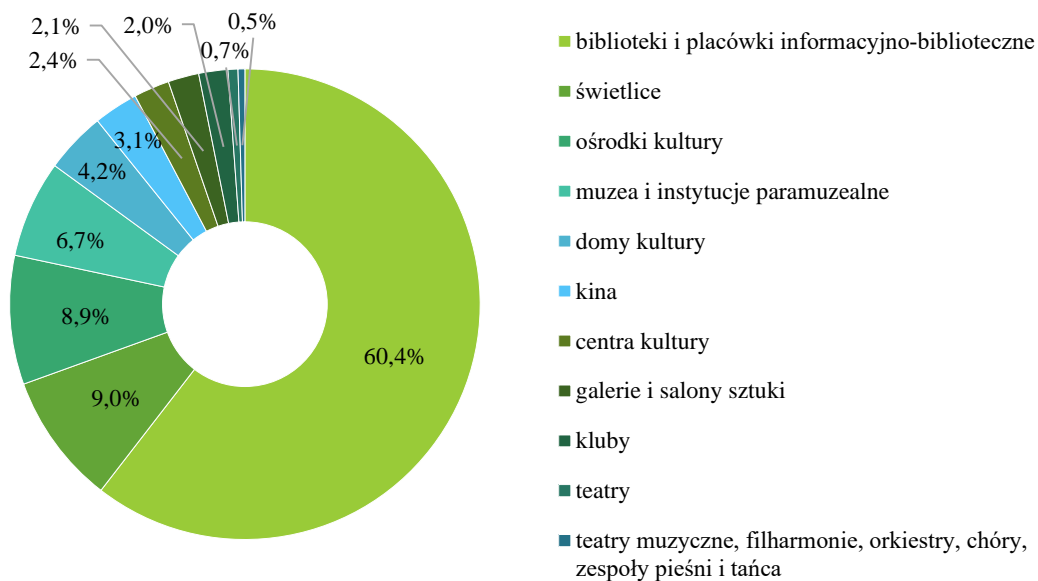


Wykres 31. Struktura imprez masowych w 2016 r.

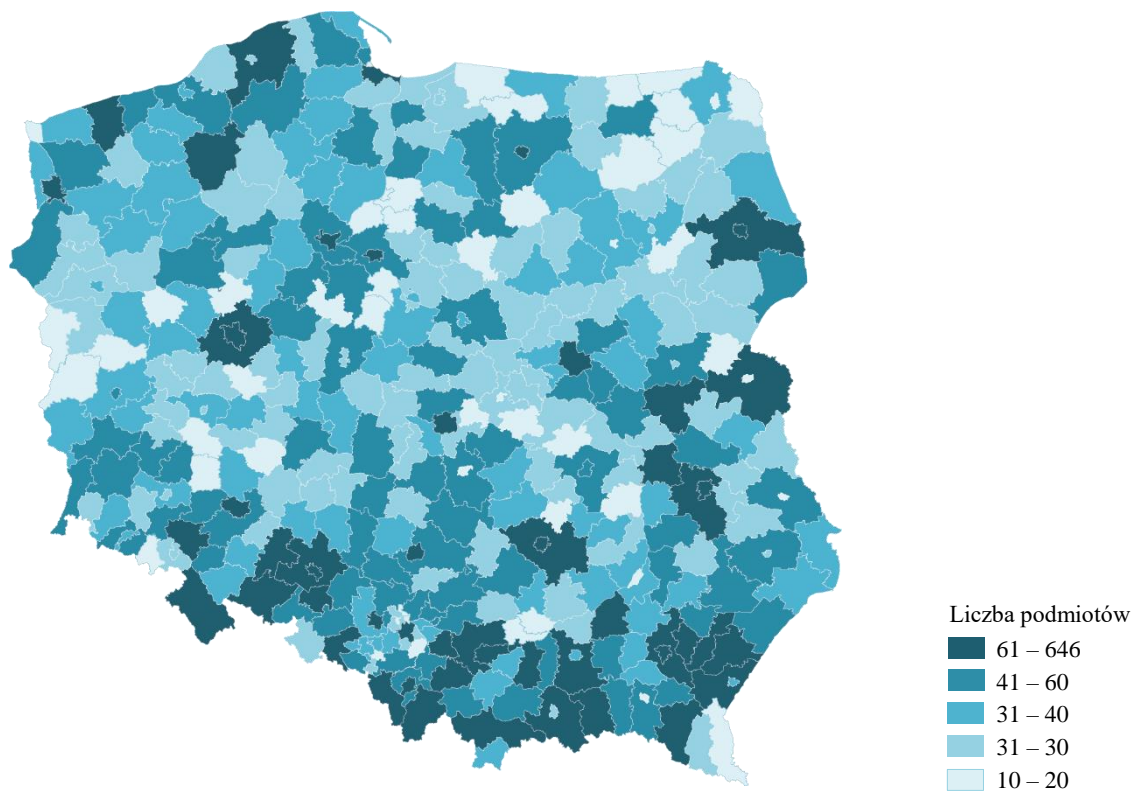


#### XIV. ANALIZA ROZKŁADU TERYTORIALNEGO PODMIOTÓW DZIAŁAJĄCYCH W OBSZARZE KULTURY

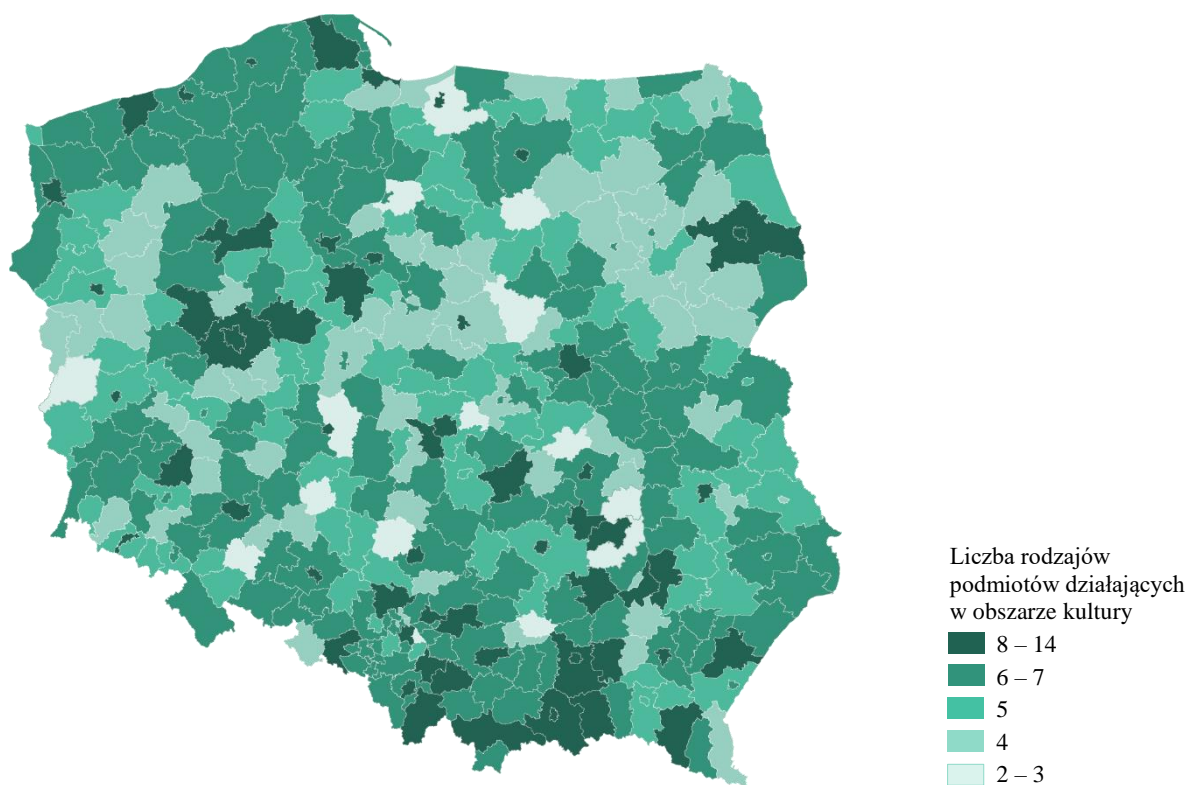
Wykres 32. Struktura podmiotów działających w obszarze kultury w 2016 r.



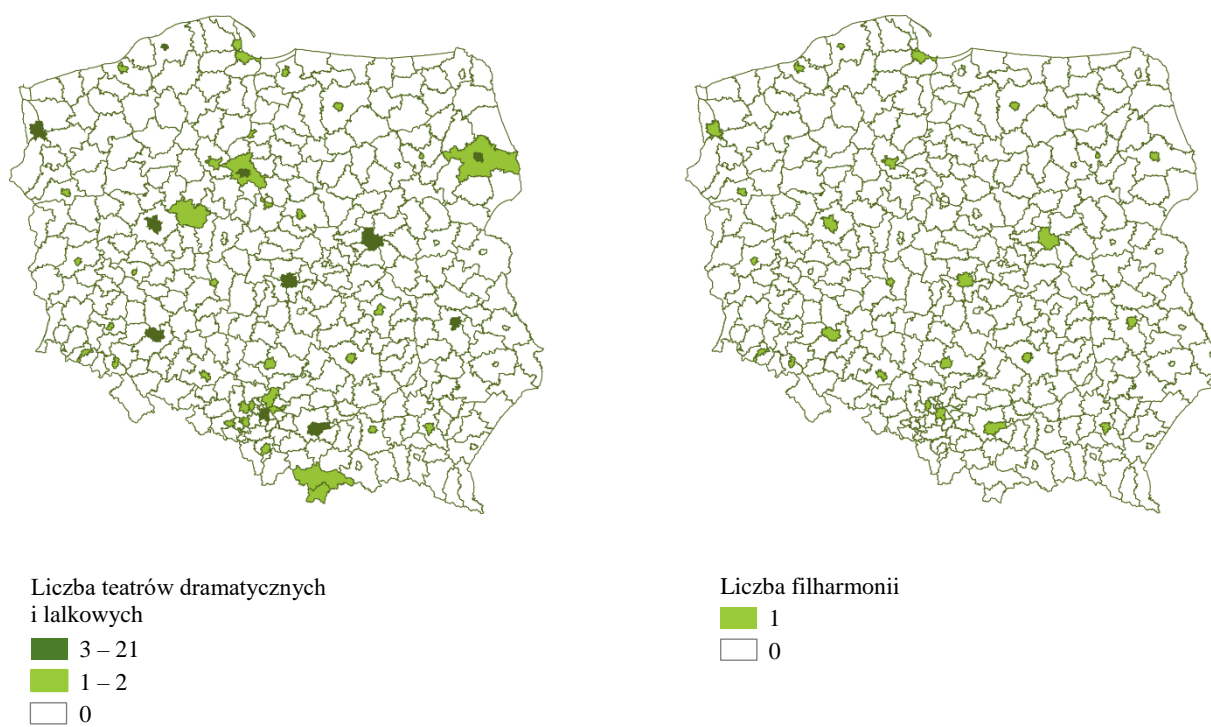
Mapa 20. Przestrzenne zróżnicowanie liczby podmiotów działających w obszarze kultury według powiatów w 2016 r.



**Mapa 21. Przestrzenne zróżnicowanie rodzajów podmiotów działających w obszarze kultury według powiatów w 2016 r.**



**Mapa 22. Teatry i filharmonie według powiatów w 2016 r.**



### **Objaśnienia znaków umownych**

<b>Kreska (-)</b>	<b>- zjawisko nie wystąpiło</b>
<b>Znak x</b>	<b>- wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy, jest niemożliwe lub niecelowe</b>
<b>“W tym”</b>	<b>- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy</b>
<b>Kropka (.)</b>	<b>- oznacza zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych</b>
<b>Zero (0)</b>	<b>- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5</b>
<b>(0,0) lub (0,00)</b>	<b>- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 lub 0,005</b>

### **Explanation of symbols**

<b>(-)</b>	<b>- the phenomenon did not occur</b>
<b>x</b>	<b>- it is impossible or inappropriate to fill in the item because of the table arrangement</b>
<b>“Of which”</b>	<b>- not all the components of the sum are included</b>
<b>(.)</b>	<b>- data not available or not reliable</b>
<b>0</b>	<b>- magnitude not zero, but less than 0,5 of unit employed</b>
<b>0,0 or 0,00</b>	<b>- magnitude not zero, but less than 0,05 or 0,005 of unit employed</b>

**Przy publikowaniu danych GUS - prosimy o podanie źródła**

**When publishing the CSO data - please indicate the source**